НАША БОРОТЬБА

2

1946

Незалежність народам!

Свобода людині!

НА ПРАВАХ РУКОПИСУ.

НАША БОРОТЬБА

ч. 2.

Орґан Оргбюро УДРП.

З М І С Т:

Часопис "НАША БОРОТЬБА" виходить невеликим тиражем.Прочитавши – передайте іншим!

Партія української демократичної революції.

Світ вступає в добу великої технічної революції. Її започатковує відкриття атомової енергії. Можна сміливо твердити, що, коли б того відкриття не було, світ стояв би перед неминучою катастрофою. Адже відомо, що покладів вугілля й нафти на земній кулі вистачить всього на десятки років. Тимчасом уся сучасна цивілізація побудована на цих енергетичних джерелах.

Тепер перед людством одкриваються неосяжні перспективи технічного й культурного прогресу.

Революція в засобах виробництва з неминучістю призведе і до революції в суспільному устрої. Кожному ясно яким шляхом піде та революція. Вона вже власне почалася від першої світової війни, яка засвідчила неспроможність старих суспільних форм забезпечити нормальний розвиток людства. Уже після першої світової війни американські економісти підрахували, що рівень розвитку продукційних сил в США дозволяє, за нормальної плянової організації суспільного життя, перехід від 8 до 4-х годинного робочого дня без зниження життєвого стандарту. Але світ уперто йшов до нової катастрофи- другої світової війни, в міжчасі залишаючи мільйони одних працювати по 8 годин на день і тремтіти за своє місце коло варстату, а мільйони інших сидіти без праці, бути нахлібниками працюючих і мріяти про своє 8-годинне місце коло варстату.

Так далі не могло бути. Друга війна підтвердила це. Існування большевицької тоталітарної системи також побічно доводить, що навіть такий аргумент проти старої організації суспільного ладу є живучий: остільки той лад пережив себе.

Світ приходить до заперечення старого розуміння приватної власности, як основи дальшого суспільного поступу. Різними методами, але всюди відбувається ревізія в цьому напрямкові. Ми маємо на увазі не тільки азіятсько-дикунську розправу большевизму з старими господарськими формами ладу. Ми маємо на увазі також величезні і далекосяжні соціяльні реформи в Англії й Франції. Націоналізацію залізниць і копалень в клясичній колись країні приватно-капіталістичного ґрюндерства - США. І це відбувається поки що на основі тільки старої техніки. Що ж буде, коли в найближчі десятиліття в виробничий процес включиться атомовий двигун?!

Разом з відмиранням капіталістичної власности на засоби виробництва автоматично падає роля відповідних клясів в суспільному житті й на їх місце виступають фахівці різних галузей виробничого процесу, об"єднані спільним іменем - робітники міста й села.

Суспільний розвиток відбувається на ідейних засадах, висунутих іще французькою революцією, що її так завзято проклинали націоналістичні мракобіси, тоб то на засадах всебічного розкріпачення людської індивідуальности. Ці засади наша доба конкретизувала й поглибила: людська індивідуальність може бути вільною тільки за умов її матеріяльного й духового розкріпачення. Сюди входить все: і матеріяльна незалежність людини від капіталу - приватнього чи державного, і її духова незалежність, тоб то - свобода національна, релігійна, культурна взагалі.

В таких обставинах відбувається й відбуватиметься національно-визвольна боротьба українського народу проти московського імперіялізму й державно-капіталістичного рабства. І незалежно від того, чи нашому визвольному рухові обставини продиктують деякий коньюнктурний відступ назад від ґенеральної лінії людського прогресу, чи навпаки - вимагатимуть швидкого простування вперед, тоб-то - максимально лівої програми - успіх нашої боротьби буде можливий тільки за умов, коли визвольний наш рух очолятиме сила, здібна не тільки організаційно опанувати той рух, а й намічати для нього розумну й гнучку стратегію і тактику.

Такою силою може бути нині тільки партія, яка максимально позбулася всяких упереджень, спадкованих від попередньої фази суспільного розвитку, партія, вільна від туги за минулим, партія, що нашу мятежну добу розглядає не як "кару божу", а тільки як критичну точку законо мірного переходу від старого до нового суспільного устрою. Партія, що, як досвідчений і вправний капітан, спроможна вести наш національний корабель по бурхливих хвилях історії.

Такою силою може бути тільки партія революції, а не реставрації. І революційною вона мусить бути не тільки в методах, а й в мисленні, бо, в противному разі, вона може стати тільки ремісником, здібним працювати над готовими штампами, але не творчим майстром, спроможним в кожній ситуації вишукувати й застосовувати нові методи й нові форми творчости.

Така партія не злякається, коли їй, партії з революційним мисленням, історія нав"яже ролю реставратора де-яких віджилих засаднично, але потрібних іще коньюнктурно форм суспільного ладу. Навпаки, розуміючи, що "свобода є тільки усвідомлена конечнічть", така партія накинуту їй ролю реставратора виконає з честю бо розумітиме конечність тої реставрації. Але саме тому, що партія буде революційною, тобто розуміючою тимчасовість віджилих форм, вона не сп"яніє і не втратить голови в реставраційному потокові, отже вона єдина спроможна буде обмежити той поток розумними, історично-доцільними рямцями.

Тому нам важить організувати навколо себе людей не за ознакою - чи вони за розподіл колгоспної землі чи за збереження громадських форм в сільському господарстві. Ці проблеми життя розв"яже, вона ж і й без нас. Нам важить організувати навколо себе тих українських патріотів, які історичний процес уявляли б однаково, які не були б обмеженими філістерами, рабами існуючих чи існувавших життєвих штампів, які ідею незалежности нації ставили б вище за свої станові чи [illegible]ві упередження. Які, в ім"я тої незалежности, не побоялись би крутого повороту вправо чи, тим паче, вліво, розуміючи, що перед нами тепер не гладенькі втоптані стежечки, а навернені соціяльними бурями гігантичні глиби й провалля.

Ця партія, що, як видно з усього, історичний процес мислить собі реально, а не містично, мусить становити бойовий орден жертовних революціонерів-ідеалістів, готових в перший-ліпший момент покласти головами за Велику Визвольну Справу. Так, бо навіть матеріялісти вміють бути жертвенними ідеалістами, тільки, у відміну від містифікаторів історії, вони жертвують собою розумно. А що наша боротьба вимагає самопосвяти й кривавих жертв, то ясно кожному, бо повалити таке чудовище, як большевицьку тиранію, без самопосвяти й жертв нічого й думати.

Так само протиставитись терористичному тоталітарному режимові спроможна тільки партія, яка, ставлячи на своєму прапорі гасло демократична революція, сама мусить уявляти не розхлябану групу балакунів, а по-військовому здисциплінованну пробоєву силу.

Чим скорше така сила буде створена, тим ближчим буде час нашого визволення.

Симон Петлюра.
/1926 - 1946 /

Постать провідника наших визвольних змагань 1917 - 20р.р.- Симона Петлюри далеко не як слід висвітлена.Кожна історична полоса в нашій визвольній боротьбі намагається надати свого забарвлення цій постаті.Зокрема за ці два десятиліття,під впливом панівних в нашому визвольному руховi антидемократичних концепцій,спотворено правдивий образ Симона Петлюри.

Щоб відтворити правдивий образ цієї центральної постаті української національно-демократичної революції 1917-20 років треба передусім приглянутися до того,що сталося в Европі по війні 1914-18р.р.

Перша світова війна закінчилася нечуваною ще в історії кризою демократії.Европа вийшла з війни і з громадських заворушень з цілком новими,тоталітарними доктринами й системами.Це сталося тому,що Европа вийшла з війни голодною,обшарпаною,матеріяльно і духово зубожілою, втративщою віру в свою правду,в свої цивілізаційні спроможності,Европою психічно заломаною.Европейська демократія не тільки не зуміла втримати в своїх руках прапор,що його вона несла ще з часів Ренесансу, навпаки,- ставши на шлях паліятивів і компромісів з новими,ще не знаними силами,вона чимраз більше мусіла відступати поле бою.Народи,широкі маси по кривавих офірах вимагали життя і добробуту,а европейська демократія,що стояла у керма корабля,могла зубожілому континенту запропонувати лиш паліятиви і компроміси,коли вороги демократії широкоголосо обіцяли хліб,добробут і прохвітання.

Европа почала шукати Ельдорадо,нового виходу із кризи.Поступово в різних країнах приходили до висновку,що в усьому винна демократія, що не народ,а одна сильна одиниця,оперта на міліони безголосих і відданих нулів,може врятувати становище.Так потроху набуває сили нині добре відома концепція сильної людини з кованим чоботом.Значна частина европейської еліти починає брати орієнтацію на капралів і людей,що не перебирають засобами.Людина в кованих чоботях,підтримана відданими прихильниками,безсловесними і готовими вмерти,- така людина стала героєм.

Основна тенденція розвитку Европи пішла тепер по шляху ліквідації вільної людської індивідуальности,по шляху примату сили й відкинення демократичних засад.Розвиток іде або по шляху національної виключности,або тотальної ліквідації суверенних націй і держав в ім"я ніби всесвітньої єдности,а насправді в ім"я знову таки панування когось одного.Европейська демократія не могла втримати керми над континентом,повним суперечностей і зубожіння,при постійній інтервенції східнього кривавого Торквемадо,що радо годував зубожілі духово маси Европи принадними стравами,виготовленими в Москві.

Супроти своїх ворогів демократія могла висунути лише компроміси і паліятиви,а антидемократія - революцію з обіцянкою хліба,добробуту і миру.Потроху над континентом запанували червоно-брунатно-чорні кольори, і ці кольори визначили кольор часу 20-х - 30-х років. Лише в островній Англії та далекій Америці модні доктрини не знайшли свого втілення і людина в кованих чоботях не стала ідеалом і героєм.

Яким же було наше становище? Воно було в стократ гіршим, ніж в усіх інших народів Европи. Воно було жахливим, бо українська нація не тільки не виборола незалежности, а навпаки упала жертвою. II державно-національна територія лишилась розшматаною, розібраною по різних руках, а український народ став предметом нечуваних експериментів і жахливих надужить панівних державних націй - окупантів.

Народ, що пролив море крови в боротьбі за національну незалежну соціяльно справедливу державу Українську, вкінці не тільки не здобув того, чого він прагнув, а навпаки впав в нове рабство. Негайно постало питання: хто винен? І дуже швидко було дано відповідь - винна українська демократія, винен той, хто керував національно-визвольною демократичною революцією, винен той, хто останній полишив поле бою,

..он Симон Петлюра. Відповідь ця була дана ще раніше того часу, як українська армія під ударами окупантських військ примушена була припинити збройну боротьбу. Відповідь ця була сформульована ще в дикій статті "до булави треба голови". На той самий шлях ревізії петлюрівської, демократичної лінії в революції стали всі представники новонароджених концепцій сильної руки.

Ситуація, в якій опинився український народ і його державно-національна територія по окупації, була надзвичайна і тільки тому, що наша нація молода і здорова, страшна криза, що впала на Европу, не заполонила нашу націю, а позначилася лише порівнюючи в незначній мірі передусім на її еліті і частині нації як по цей бік, так і по той бік Збруча.

З огляду на те, що західно українські області нашої території перебували під не большевицьким режимом і становище цієї частини нашого народу було дуже відмінним від частини східньої, розглянемо антидемократичні концепції на західніх і на східніх областях окремо.

Україна по цей бік Збруча дає дві концепції сильної руки. Перша концепція - це концепція трудової монархії Вячеслава Липинського, з його аристократизмом духу, вибранства і спадковим гетьманом, і друга - Дмитра Донцова з його волюнтиристичною філософією, з духом лицарства, національної виключности і культом сильної індивідуальности, протиставленої масі. Пізніше, вже із східніх земель перекочувала на західні національ-комуністична концепція, що тут представляла патріотичне крило в КПЗУ і боролась на два фронти - і проти української демократії, і проти агентурної москвофільської частини КПЗУ. Ця група співпрацювала з такими самими силами на Великій Україні і пізніше розколола КПЗУ, і на чолі з Васильковим-Турянським покинула її. Отже на західньо-українських землях маємо три українських центри, що атакували українську демократію. Проте вплив цих центрів і концепцій був різний. Блискуча система В.Липинського не знайшла собі численних адептів тому, що вона була цілком не життєвою, бо спиралась на соціяльні верстви, засуджені і ліквідовані життям. Неуспіхові цієї концепції на еміграції сприяла ще малоросійсько-реставраторська слава українського гетьманату 1918 року, що по його боці став був Липинський.

Проте, в цілком іншому становищі опинився творець теорії національної диктатури Дмитро Донцов. Знаний ще з доби першої війни, блискучий критик, талановитий і дерзаючий публіцист, він потроху витискує своїх ідейних супротивників і стає ідейним центром, до голосу якого прислухається на заході здушена окупантськими режимами патріотична українська інтелігенція. Донцов починає з того, з чого починала ціла антидемократична Европа, а саме - з героя в кованих чоботях. Донцов провадить перецінку всіх цінностей, він намагається до самих глибин зруйнувати українську демократичну концепцію, він зводить на нівець всі досягнення українства XIX століття, він розвінчує всіх народніх героїв, він намагається, мо на запорозьку палю, посадити на вістря свого гострого пера всіх представників антидиктатурної народноправної України. Не тільки Драгоманов, ба навіть Шевченко стає предметом його критики, Народ в очах Донцова то лиш нулі, перед якими мусить стояти одне число, що підпиратиметься менш значними числами, що й становитимуть собою "лутчих людей", які подбають і за "чорних людей", і за "смердів". Не традиції народоправства і демократії треба плекати, а навпаки шукати у темряві віків традицій диктатури, не традиції релігійної і національної толеранції треба плекати, а навпаки треба плекати традиції Івана Сірка, що впень вирубав три з половиною тисячі ворогів, "щоб не плодилися на наші козацькі голови".

Донцов опанував передусім молоддю, а потім поступінно захоплював і частину старшого покоління на землях по цей бік Збручу.

Як Липинський з його нечисленними адептами, так і Донцов з численними - вогонь своєї зброї скерували проти української демократії

проти керівників української демократичної революції, а головне проти Петлюри. Їм на допомогу поспішала КПЗУ, не тільки москвофільська, а й националь-комуністична.

Вогонь всіх цих дітей загально-европейської кризи демократії, вогонь цих адептів теорії сильної руки передусім був зосереджений проти тих, хто не дав ані Ельдорадо, ані незалежної Української Держави - винними були демократи, і передусім був винен Петлюра.

Годі було виправдуватись, годі було шукати причин внутрішніх і міжнародніх, щоб довести, чому сталося так, що нація замість свободи дістала рабство. Годі було доводити, що пролита кров не пропала дарма що нація вже має колосальні здобутки, яких не мала вона вже від 1654 року - все це нікому нічого не говорило, і адепти нових богів в один голос кричали "Розпни його". І його розпинали. Перегляньте все, що написано про Симона Петлюру, прочитайте ту кучу пласких і злобних нісенітниць і кожен це ствердить. Українці в своїй певній частині по цей бік лінії Керзона не тільки не зрозуміли величі боротьби Петлюри, а майже зрікалися його. Ця антидемократична течія рішила була усунути Петлюру з пантеону, куди поставив його цілий український соборний народ.

Так тяжка криза, що впала на плечі молодої української еліти спотворила правдиве уявлення про дійсність, а коньюктурні теорії охопили певну частину нашої нації по цей бік лінії Керзона. Проте пишемо ці терпкі слова не в суд і в осуд, а лише констатуємо, що хвороба не минула і тільки час, що завжди був найкращим лікарем, вилікує. Ми не хочемо вимидати весь той доробок, що дала українська визвольна боротьба в ці темні 20-30 роки. Не обвинувачуємо ми і уярмлених патріотів по інший бік Збручу, що, шукаючи порятунку кинулися в обійми молодих доктрин, бо що справді могла зробити ми, коли Франція, той речник "права людини і громадянина", та сама найдемократичніша Франція засудила вже вбитого ворогами світової демократії без вини винного Симона Петлюру? Той вирок, продиктований демократичній Франції терористичною Москвою, був останнім цвяхом в домовину на довгі роки не тільки українській демократії, а й демократії цілої Европи. Европейська дем кратія легковажила і за свою нерозважну політику в ці роки дістала, а може ще дістане.

Переходячи до характеристики модерних західньо-українських концепцій про Симона Петлюру, його ролю і значення, передусім мусимо констатувати, що на східніх землях не тільки широкі верстви народу, а навіть і провідна верства була дуже мало обізнана з усіма тими модними теоріями Заходу. Це, поперше. А подруге - вона мала на своїй шиї таке тверде яро, що була досить обережна щодо концепції сильних рук. Ситуація, що в ній опинилися ці землі, була захлита, і ця сама ситуація опридділила тут ставлення українського народу до демократичної революції і її провідника Симона Петлюри. Велика Україна не дала жадної запільної організації масової, бойової, що не написала б на своїх прапорах петлюрівських ідей демократичної народоправної, незалежної і соборної держави.

"Київський Повстанком" /1921/, "Народня Воля" /1925/, "Селянська спілка" /1926/, СВУ /1926-30/ - всі ці бойові організації, всі безкінечні повстання і заворушення йшли під гаслами української демократичної революції, всі з іменем живого чи вже померлого, Симона Петлюри. Симон Петлюра був прапором.

Антипетлюрівську концепцію сильної руки посідала лиш група українських національ-комуністів боротьбистського і укапістського напрямків. Укапісти, чи національ-комуністи взагалі відограли певну ролю як на Великій Україні, так і на Західній, очоляючи фактично патріотичну групу КПЗУ. Проте всі пляни укапістів були мало реальні Коли вони свого часу пробували вимагати для України окремої армії, їм було сказано, що вони не зважили на проблеми світової революції, а коли вони стали вимагати, щоб УКПб була визнана як єдина комуністична партія України і щоб була ліквідована КП/б/У, то московський

Комінтерн гримнув на них і вони мусіли були влитися в КП/б/У. Це крайнє ліве крило української демократії, що прийняло формулу сильної руки було на Сході єдиним українським антипетлюрівським центром. Ця група - група націонал-комуністів стояла на позиції монопартії, поділяла теорію клясової боротьби і диктатури пролетаріяту, в специфічній українській дійсності.

Це не були звичайні перекладчики чужих ідей на український грунт, а були певною політичною групою, що дала своєрідну державно-політичну концепцію в історії української політичної думки, концепцію оригінальну, безперечно патріотичну, хоч це був так само новотвір трагедії европейської демократії.

Найвидатнішими представниками націонал-комуністів були Річицький, Шумський, пізніше - Хвильовий, Волобуєв. Свого часу Винниченко.

Надзвичайно характерними для характеристики цієї групи є заяви Шумського про себе і про М.Хвильового, що він їх виголосив 12.5. 1926 р. перед комісією ЦККП/б/У. Шумський говорив: "У мене, крім боротьби за клясове та національне визволення робітничої кляси в спільці з селянством, ніяких інших традицій не було. Протягом своєї революційної діяльности, починаючи з 1909 р., я ані трошки не відступав ні від чого у своїм минулім. Не відмовляюсь так, як і належало большевикові-ленінцю за умов української дійсности, хоча й не був ще тоді в партії Леніна".

Про Хвильового ж тоді він сказав: "Це людина з ясним марксистським матеріялістичним світоглядом, тип молодого культурного пролетаря, тип загартованого в боях революціонера, що покликаний зробити культурну революцію, що встиг упертою самостійною працею дійти до верхів"я людської культури, тип революціонера, яким треба тільки пишатися" /Більш. України/.

Отже, ця група, звичайно, заперечувала петлюрівський шлях; і з її точки зору петлюрівці - це лиш носії "дрібнобуржуазних ідей". Ця група була знищена московськими большевиками і вони гинули повертаючись ніби до засад демократії. Може й правильно казали енкаведисти, що їх розстрілювали вже як "петлюрівців".

Між іншим, вже досить давно представники концепції сильної руки ставлять знак рівняння між Шумським-Хвильовим і Міхновським-Донцовим, мовляв, це те саме, чи майже те саме. Це - непорозуміння, бо спільне між тими діячами лише те, що всі вони були українці, всі були державними, всі заперечували принципи демократії. Але ж хіба можна сказати, наприклад, що Гітлер і Тельман є цілком однакові тільки тому, що вони обидва німці і обидва вороги демократії. Вони подібні, але цілком різні і природа і заложення їх концепцій різні.

Переживаємо час, коли модні колись антидемократичні концепції виходять в тираж і каламуть навколо образу вождя нашої демократичної революції - Симона Петлюри розвівається. Його постать знову стає перед нами у всій величі демократа і революціонера.

Петлюра був і лишився прапором демократичної революції і ніхто для большевиків окупантів не був таким страшним як Петлюра. В кожному прояві антисовєтської діяльности большевики бачили петлюрівщину і вони не помилялися, бо ці ідеї були ідеями маси народу. Від часу окупації і донині большевики намагаються навчити молодь, що Петлюра - це бандит, це просто куркуль-погромник, запроданець тощо, а проте ще й по днесь нічого з того не виходить.

Коли ми сьогодні візьмемо весь доробок, що зроблений всіма нами за ці два десятиліття, то він смішно малий, скандально невідповідний величі ані тих колосальних подій нашої, ще не закінченої демократичної революції, ані того значення і ролі, що в тих подіях відогравав Симон Петлюра. Цілий наш народ, попри всіх диктаторів-окупантів і наших ідеологів сильної руки, хоче знати Петлюру, справжнього Петлюру, борця за незалежність і свободу, а ми - передовики народу повинні очистити образ С.Петлюри від тенденційних підфарбувань.

Петлюра - основоположник третьої всеукраїнської державности, вождь української демократичної революції і ніякі мірки іншого порядку до нього не стосуються.

Незалежно від того, який соціяльний зміст мав наш національно-визвольний рух 1917-20 років, цей рух, як і його провідник Симон Петлюра, увійде в історію яу явище революційне й проґресивне тому, що незалежність українського народу, за яку боровся, яка була здійснена Симоном Петлюрою і яка потім була ліквідована большевицькою окупацією, залишається бойовою програмою оновленого революцією української нації. Тому національно-визвольні ідеї Симона Петлюри будуть вічно-юними і співзвучними з найпередовішими визвольними ідеями сучасности.

С.К-ко.

Більше світла!

/ У зв"язку з роковинами трагічної смерти Евгена Коновальця/.

В місяці травні всі ми повинні були застановитись над історичною постаттю Евгена Коновальця. Може вперше мали ми можливість зробити це більш об"єктивно, як досі, з певної віддалі часу, на новому етапі нашої політичної свідомости й досвіду. Тим більше, що і треба було це зробити сьогодні, в час основної ревізії не одної з учорашніх вартостей і позицій, в час переоцінки, викликаної в нас не так війною і крахом націоналістичних систем, як безпосередньою зустріччю двох українських світів і їх революційних сил, що розвивались окремо і так дуже різно обабіч Збруча.

Ніхто не заперечить, що в такий час постать Евгена Коновальця, що його ім"я зв"язане не тільки із збройною визвольною боротьбою українського народу, але й з його іменем зв"язана ґенеза і початковий розвиток певного нашого революційного руху, якого оконечний вислід так, а не інакше замаркував себе на українських землях у цій війні - що ця постать вимагає нині критичного підходу.

Коли сьогодні обходити роковини смерти Евгена Коновальця, цеї безперечно небуденної постаті наших визвольних змагань, що без огляду на всі труднощі й небезпеки не міг нехтувати боротьбу і на цьому шляху впав з рук ворога, то це вимагає висвітлення його ролі в згаданому русі, висвітлення корінів і розвиткових процесів цього руху, а ще більше вимагає висвітлення його відношення до конкретного політичного явища, що його мали ми нагоду бачити в ширшій дії в три роки після смерти Е.Коновальця й пізніше. Бо, або Е.Коновалець в дійсності "духовий батько" і "вождь" цього явища і тоді це виключна справа двох наших політичних угруповань і тоді треба на нього дивитись крізь призму ідейного багажу і дій цих угруповань, або Е.Коновалець є щось інше, що стоїть понад цим усім і тоді це вимагає виразного розмежування, повного висвітлення і доведення до свідомости всієї суспільности. Тоді це дає й право виступити проти тих ярликів, що їх намагаються чіпати на Е.Коновальця, ті, що монополізують для себе не тільки його, а й всю революційну боротьбу українського народу.

Але і цей раз не пробувано піти таким шляхом. Одні, хоч і розрізнено, обходили роковини його трагічної смерти, як день свого "вождя", а, тим самим, послідовно, як взагалі "вождя" народу, наповнюючи своє відношення до Коновальця своїм питомим традиційним змістом і таким пропонували прийняти його громадянству, особливо молоді. Робили це, хоч повинні знати, що в цих критичних роках дістали велику науку від життя, яка примушує багато зревізувати, а принайменше пригадати собі де, що з історії власного руху. Робили це, хоч мусять добре знати, що все те, що творили в цих роках війни, крім доброї волі в декого організувати революційну боротьбу, все інше і весь зміст, що вкладали в цю боротьбу, не мало нічого спільного з Е.Коновальцем, - а ні з тим з часів революції, а ні з тим, що в 1928р. станув був на чолі проводу нової революційної організації, а ні з його позиціями, що їх 10 років заступав у цій організації. Другі, - і цей раз поминули ворожою мовчанкою, бо не тільки рішили вигідним для себе дивитись на Е.Коновальця через призму пізнішого звиродніння ОУН, але й взагалі не мали й не мають великого зрозуміння і будь якої внутрішньої тяги до всякої революційної боротьби, чи великих шукань і поривів. А треті, - "з громадського обов"язку" безкритично помахали перед постументом Е.Коновальця кадилом святочних фраз і легко позбулись проблеми, що сьогодні особливо примушує до глибшої застанови.

Були безперечно й четверті, було їх багато, що хоч і мають внутрішній зв"язок і історичний підхід до всіх спроб організувати нашу революційно-визвольну боротьбу, на тому чи іншому етапі, в тих чи інших умовинах, і хотіли б уважати Евгена Коновальця як історичну по-

стою,як визначну людину невгаваючої боротьби за наше визволення,що виразно зарисувала свою індивідуальність в революції 1917-20 р.р. і після неї, - але не могли цього зробити сьогодні,бо в свій час були відгорожені муром від визвольницьких плянів і намагань першої еміґрації і західних частин наших земель.

Ми маємо обов"язок підійти до Евгена Коновальця,цеї без сумніву особливої постаті наших революційних змагань,з цілком відмінних позицій,як перші три категорії. Саме з позицій,до яких нас зобов"язує не тільки знання ґенези,корінів і розвоєвих ліній революційного руху на наших західних областях і еміґрації в 20-х і 30-х р.р. та ролі Евгена Коновальця на цьому тлі, але й наше своєчасне відношення до тих чи інших явищ в цьому рухові,що дає нам можність розуміти їх не тільки з сьогоднішньої перспективи, але й із становища на даному етапі. І ми не маємо ніякої причини замовчувати фактів. Не маємо теж і наміру відказуватись від історичного підходу, а ні безкритично кидати все,що було колись зв"язане з початком і розвитком ОУН чи,навіть, тепер зв"язане з новою внутрішньою боротьбою в одному чи другому оуенівському таборі - в один казан з найбільш маркантним продуктом цього руху, тільки тому, що то було чи є ОУН.

Ми ставимо сьогодні виразно й відкрито: політична думка й революційна ініціятива Евгена Коновальця і те, що вчора і нині найбільше характерне певній вислідній процесів західно-українського підпілля - це два різні світи, що постійно ,від перших початків, були в конфлікті із собою, а перед трагічною смертю особливо. Рух,розпочатий на здорових основах, який мав перспективи й відкриту дорогу свойого розвитку до русла всеукраїнських революційних сил - деґенерувався проти волі Евгена Коновальця і проти нього самого!

Ми знаємо,що цим заторкуємо болючу для де-кого справу. Але ми в деталі заходити не будемо,тим більше, що ці "великі справи" і так в обличчі всеукраїнських проблем що раз більше усвідомлюються справами чисто льокального,периферійного і часового значення. Ми хочемо тільки довести сьогодні до свідомости наших читачів найважніші моменти, зв"язані з початком ОУН і з особою Е.Коновальця,а зокрема той,що його так настирливо ставить перед нами причина його трагічної смерти. Ми хочемо тільки звернути увагу на те, що йому було найбільш властиве, а що з різних причин не могло в дану добу стати домінантою широкозадуманого, але зльокалізованого, і то ідейно зльокалізованого руху. Ми хочемо дати від себе те, що в цій хвилині можемо,щоби постать Е.Коновальця була поставлена в належне їй світло.

х х

х

Попробуймо ,перш усього, приглянутися ґенезі й першим розвоєвим тенденціям того руху, що його започаткували революційні круги нашої першої еміґрації, з Е.Коновальцем на чолі, в оперті на тодішню молодь західних земель.

ОУН організувалась за кордоном при кінці 20-х років і була задумана в противагу тогочасній, виразно терористичній і льокальній роботі УВО, як політична революційна організація,що мала посилювати й координувати українську революційну боротьбу на всіх землях.Практично розпочалася організаційна робота перш усього під Польщею. Розпочалась була приєднуванням молодих ідейних елементів і в початках велась тільки національно-виховна робота. Змісту цій виховній роботі перших кадрів не давала організація,бо вона його ще не мала.Цей зміст був черпаний цілими пригорщами від Донцова,з літератури нових політичних рухів в Европи, особливо Італії й Німеччини, та з героїки власної історії. Рух розпочинався не як політична організація,але як масовий світоглядовий ідеалістичний рух молоді, що хотіла прийти на зміну батькам, які "запроторили державу". Це був типовий рух молоді,який влучно схарактеризував у свій час Р. Лісовий:

"Людина цього типу вірила, що із своєї "сірої" теперішньої позиції _перелетить_ у світлість майбутнього ідеалістичним поривом, а в окремих випадках жертвою. Людина хотіла свідомо творити для себе "легенди" і "міти". Одно й друге мало надавати життю "ґльорію", легенди і міти мали ще сповнити завдання порядкуючої й будуючої думки, завдання, що їх, властиво, виконують в житті народів великі доктрини." Але зі зростом руху прийшли на порядок дня питання революційного змісту. Організація, що висунула клич боротьби за державу і почала організувати кадри, скоро мусила сказати більше, вона мусила видвигнути свою революційну концепцію.

В зустрічі з цими проблемами виявились внутрі краєвого ОУН відразу, вже в початках 30-х років, різні, а з них дві зовсім виразно різні тенденції. Одна, що силою тогочасного "духа часу" і довголітнього попереднього впливу Д.Донцова зразу ставала офіційною, а була репрезентована багатьма з перших чолових постатей молодого руху, серед яких найвище вибивався Орловський, що й став згодом офіційним ідеольогом. Другу репрезентував Іван Мітрінґа, що ще з перших днів заснування організації станув був у виразній опозиції до пануючих настроїв.

В той час, коли І.Мітрінґа намагався надати проблематиці руху конкретний зміст, випливаючий з завдань визвольної боротьби у всеукраїнській дійсності, зміст виразно політичний, зумовлений, перш усього, завданнями нової революції в СССР, - Орловський не міг нічого викінченого протиставити а ні нічим, навіть, надбудувати "ідеалістичні настрої руху". Замість конкретної, ясної проблематики революційного руху народу, що опинився в особливих умовинах різних окупацій і після революції, він давав ніби філософію, на основі якої мали бути теоретично розроблені питання світогляду українського націоналізму і звідси вже мало випливати все інше. А тому, що тут, мимо всіх намагань, мало можна було внести нового, своєрідного - це фактично ще більше направляло молодий рух в річище, що його вже виробили націоналістичні рухи в Европі, туди куди його і без того пхали ззовні й Донцов і ідеольогія чорних та брунатних сорочок, що так імпонували юнацьким кадрам руху. Тут треба було або сильного одштовху, або сильного доповнення, щоби привернути увагу кадрів до дійсних проблем української національної революції і тим створити з ідеалістичного ферменту політичний рух. Але цього Орловський зробити ніяк не міг. Він намагався не піддатись "доктринам", що йшли з заходу, намагався їх ревізувати, намагався творити ніби щось своє, проте сам попадав у ідеольогічні конфлікти з тезами Донцова, виелімінував з проблем руху всякі метафізичні дискусії, але надати рухові якогось змісту ніяк не міг, о не міг вирватись з павутиння своїх філософських і ідеольогічних засад.

Прищеплювання не життєвої теоретичної і ніби філософської проблематики ізолювало рух від конкретних проблем і завдань революції у всеукраїнських маштабах і заобсорбовувало його цілком іншими питаннями: героїки, характерології, психології народів і маси і т.п. Рівночасно запановувала ніким не оспорювана віра в "націоналістичну еру", віра в те, що прийшов час боротьби світоглядів і в тій боротьбі мусить і напевне переможе світогляд націоналістичний. В цю світоглядову площину перенесено й українську справу, чим спрощувано всі проблеми, а поняття революції почало покриватись тим, що зветься революційна метода й геройчне зусилля. Звідси й розуміння революції, як накопичування духових націоналістичних енергій в масах, що осягнувши свій вершок, має вибухнути і обов"язково розсадити все довкруги, що здушує народ.

Звідси оте апріорне наставлення до українського сходу, "здеморалізованого" матеріялістичним світоглядом, що його так хотілось "обновити націоналістичним духом". Звідси втрата навіть охоти ближче зацікавитись внутрішніми процесами, що відбувались в тому українському сході, а потребу співдії з тамошніми революційними силами цілковито заступила потреба духового "походу на схід". Звідси й неґація матеріяльних, соціяльних справ і нахил до творення утопійних соціяльних систем, раз на все справедливих і вічних. Звідси й цілковите ідейне без-

[illegible] супроти робітництва і тих сил, що тоді зневірювались в большевизмі. Звідси те ж і ота втрата чуйности до імперіялістичних плянів західнього ворога, що ставив своїм завданням винищення нас, втрата чуйности тільки тому, що світоглядово й ідеольогічно той ворог здавався на даному етапі близьким.

Звідси й усе інше, що вже стало загально відомим, і ми не будемо ширше застановлятись тут над характеристикою ідеології, боиніччого нового, суто українського, вона не давала. Скажемо тільки, що це в дійсності був " дух часу" і данину цьому "духові часу" може й мусила була дати наша політична думка на західних землях, що були під сильним впливом нової европейської "доктрини", але скажемо й те, що вона мала всі шанси вирватися з під цього впливу. "Ці молоді люди виростали як раз в часі повної гегемонії такого типу духовости. Від цього її вирішального впливу тяжко було втекти, бо це був у буквальному розумінні "дух нашої доби". Від цього не можна було втікати, його можна лише перемагати". / Р. Лісовий/.

Властне перемагати! І тут саме виступає Іван Мітрінга. Не з зовні, не з позицій якоїсь іншої політичної організації, а в нутрі ОУН, з одного з найвищих постів у цій організації і з позицій, до яких цей рух був зобов"язаний від початку. Це було повне заперечення попереднього і то по всіх лініях від філософських основ аж до тактики:

"Українська національна революція це не просто "боротьба проти всіх чотирьох окупантів", не боротьба аби тільки боротьба, аби революційний дух у народніх масах зростав все більше. Українська національна революція - це в першу чергу намагання до нової великої революції на сході Европи, проти большевицького централізму, проти соціяльної експлоатації і національного поневолення московським центром усіх інших народів - за розвал СССР і перебудову сходу Европи на нових началах. Основні сили для цеї нової революції не зовні й не в протикомуністичному фронті західної Европи - вони там, в незадоволенні народніх мас і в їх активі, в колгоспах, у фабриках, в червоній армії, в компартії й в комсомолі всіх експлоатованих народів. Справа українського визволення може розігратись рішаюче тільки там і то не сепаратно, не "власними силами", до якого б вони вершка не дійшли, а тільки у великих маштабах всесоюзної революції, що в ній Україна виступить у спільному фронті інших народів, як остаточний гробокопатель тюрми народів.

"Тому геть ксенофобію, геть імперіялістичні мрії аж до Зеленого Клину", геть всякі світоглядові пересуди і спрощення, а в першу чергу геть думку про те, що нам удасться тут випекати якесь "чарзілля" революції, з яким підемо "визволяти Україну зпід московського ярма", або, що нам удасться нав"язати народнім масам України те, що ми собі тут вимпровізуємо без них і поза ними. Цей дитячий вік політичної думки треба переборти. Революція на сході Европи має свої закони, які диктують таку, а не іншу концепцію боротьби, базовану не на ненависті до того чи іншого народу чи світоглядових різницях, але на протиріччях того, за що народ боровся в одній і другій революції й того, що заіснувало.

"ОУН може себе виправдати перед історією тільки як революційний рух, що ідейно буде близький основним народнім масам України, а зокрема пролетаріятові Донбасу й інших промислових осередків України. Тому, замість творити свою рідну копію націоналістичних рухів, яка хоч і знаходить своє підложжя тут, в Галичині, але ніяк не може бути прийнятою там, в цілком відмінній дійсності, цілком відмінними соціяльними і політичними силами України, замість замотувати молодий рух з світоглядові питання - треба собі усвідомити, що ідеольогія і політична думка нашого нового революційного руху мусить своїми коріннями виростати тільки з проблем і вимог нової революції в СССР.

"Хочемо ми чи не хочемо, але в УССР зайшли великі, ґрунтовні зміни і в соціяльному і в ідейному відношенні. Останні роки відкрили нам

ідейне обличчя нових сил України. Ці сили,що виплили наверх,можуть змаліти, їх можна розгромити,здусити,але від цього вони не змінять своєї природи, а ні не зміниться від цього природа й тих молодих сил, що растуть їм на зміну по всій Україні.Сьогоднішня передова революційна політична думка на центральних українських землях - і цього нема потреби страхатись - перейшла через революцію,одну й другу,через УКП, УКП/б/У, комсомол, дала Хвильового,Шумського,Волобуєва й інш. і сама вона сьогодні є в тамошній дійсності одинокою силою, що мусить прикувати до себе нашу увагу. Власне вона,а не СВУ, чи якісь там партизанські або терористичні гуртки, бо це тільки вияви одчаю або політичної безрадности в новій дійсності. Розстрілюючи СВУ,большевики не так вбивають нову революцію, як докінчують дострілювати стару.Нова росте в кадрах самого большевизму й її нових сил большевизм ніколи не виб"є,бо він сам їх постійно породжує. Загально пануючу невіру в ці сили,а зокрема думку про те,що ми покликані до того, щоби ці"здеморалізовані матеріялізмом" нові сили України "обновити ідеалізмом" - треба відкинути, бо це неповажні вихватки "попів від націоналізму".Противно,нам самим треба черпати свіжу думку з цих джерел,як що не хочемо відчужитись від власного народу.

"Не треба боятись соціяльних проблем.Не забуваймо,що соціяльне питання в СССР сьогодні ще більш гостре,як перед першою революцією й це найсильніший важіль нової революції.Там росте українська робітнича верства,росте революційна сила міста,а тільки місто може дати ідейне й фактичне керівництво революції. Село всім революціям давало велечезні людські сили,що ламали старі суспільно-політичні устрої,але село ніколи не керувало ніякою революцією, саме село може спромогтись тільки на більшого чи меншого формату коліївщину.Але змінилось там, хоч і криваво, й українське село.Воно ненавидить колгосп,але колгосп робить його соціяльною силою іншого порядку, як те чи інше селянство Европи.Колгоспами обезброєно силу опору українського селянства, але колгоспами зумовлено силу революційного наступу українського села,його політичну силу.Хоч проти його волі і з наміром розбити його,як соціяльну верству,але сталося,що українське селянство втягнуто у вир соціяльно-політичних справ і тим пересунено його недоварені заінтересування з першої революції від постуляту "земля і воля" до постуляту "земля і влада".Воно побачило тепер наглядно,що "земля" без його влади на ній,без його фактичної співучасти в керуванні своєю державою завсіди буде без "волі" і тільки проблематично його землею,все одно чи в приватному чи колективному володінні.Українське селянство в СССР в своїй провідній верстві зрозуміло, що найважніше не в тому, чи воно має землю,як приватну власність, чи як колективну, а в тому - хто збирає плоди цеї землі, бо яка різниця - чи бути невільником на "власному" чи на "спільному". І тому українське селянство сьогодні, особливо його молодше покоління, у відношенні до нової революції - це вже не темна стихія "звірюка без голови",яка буде без огляду на все перти навмання, аби тільки до приватної власности, і впаде жертвою нового ошуканства, але це сьогодні політично дозріла соціяльна верства, що поруч із робітництвом творить свідомий фронт проти соціяльного визиску і політичного та національного поневолення. Тому те ж і не треба ломити собі списів над приватньою власністю,а ні так надто поспішати з перерішуванням "святости" приватньої власности на землю,бо раз, що "свята приватна власність" в наш час всюди поставлена під знак запитання,а друге, що не знати, як довго ще пануватиме большевизм на сході і чи після того дастця вже вповні завернути історичний розвиток і чи буде потреба в цьому.Як революційний рух, нас повинні сьогодні більше цікавити кличі, які має революція видвигнути з позицій експлоатованого колгоспу, як те чи потяг до приватньої власности на землю є вічний, чи ні. Нема пощо теж і творити соціяльних утопій.Майбутній соціяльний устрій України є своїми корінням в сьогоднішній соціяльній дійсності.

" Ото-ж не проблеми "революції"в склянці води",а конкретні проблеми нової революції на сході Европи мають стати змістом нашої теоретичної і практичної роботи. Це не значить,що треба занехаяти революційну боротьбу на інших теренах.Противно, боротьбу проти окупантів треба вести на всіх землях,навіть треба цю боротьбу переставити на боротьбу мас, треба всюди організувати кадри для революції,заправляти їх в революційних акціях,але це має бути не сепаратна боротьба відтинків, тільки боротьба ,розрахована як одна дія одної революційної концепції,а стратегія боротьби на поодиноких відтинках має бути результована до вимог революції у всеукраїнських маштабах.Боротьба на поодиноких землях мусить вестись так,як би вона була кермована з Харкова чи з Києва, а не навпаки. Нашим завданням тут не тільки боротьба з окупантом, але й творення великого резервуару організованих,політично вишколених сил для потреб революції, щоби у відповідний час знайти спільну мову з революційними елементами сходу й допомогти скоріше знайти одну спільну організовану форму з тими силами,що під большевицьким режимом не можуть створити організованої форми боротьби.

"Революційний рух з таким змістом,як його починає набирати ОУН, не може мати широких перспектив і такий він ніколи не знайде спільної мови а ні з народом, а ні з його активом по той бік Збруча й тим самим ,крім льокальної, ніякої іншої ролі не зіграє. Треба рішуче переборoти т.зв. "дух часу",що не є і ніколи не може бути "духом часу" для основного масиву нашого народу, який перейшов цілу революцію і понад десять років живе в диктаторській дійсності. Не "орден" треба творити,а політичну організовану силу,без різних світоглядових догм, але з революційною концепцією, з внутрішньою дисципліною, але з свободою думки й самокритики,бо тільки так можна не дати рухові закостеніти чи звиродніти. А перш за все треба конечно розширити соціяльну базу руху. Доки в русі буде домінувати міщансько- попівська духовість, доти тяжко буде вирватись з цього зачарованого кола містики до реальних проблем нашої політики, доти революційним буде тільки шш шшш метод. Треба йти в бориславське робітництво,треба зацікавитись скомунізованим селянством Волині й Полісся, не треба відхрещуватися, як од чорта, від тих, що вчора були під большевицьким впливом,а сьогодні вже станули на самостійницькі позиції, тільки тому,що не можуть зрозуміти оцеї всієї світоглядової кабали. Кризу, що її переходить КПбУ,треба хотіти виграти для нового революційного руху,бо це дасть не мало вартісних сил, бо це внесе свіжого повітря в думку організації.

"Треба зберегти повну й то,перш за все, ідейну незалежність нашого революційного руху, треба перейти від світоглядової касти й терористичного "Куклукс клану" до політичного революційного руху в повному розумінні й у всеукраїнських ідейних, а далі й організаційних маштабах".

Ці думки Івана Мітрінґи,висловлені ним на початку 30-х років,взяті дослівно з його численних праць і статей. Мітрінґа репрезентував другу течію в ОУН, течію опозиційну до тої,що панувала.Як би ОУН могла була в своїх початках дійти на цей шлях, могла б грішити такими чи іншими помилками, але ми вчора й сьогодні мали б до діла з цілком іншим політичним явищем,як це сталося.Однак,політична лінія Івана Мітрінґи не могла стати домінуючою в ОУН,не могла стати нею на початку, коли боролась тільки у верхівці руху, не могла стати нею і в 1941 р. в часі "походу на схід",не зважаючи на те,що в 1940р. на т.зв.II конгресі одна група ОУН прийняла його редакцію політичної плятформи ОУН, хоча головні "вожді" після в суті з нею не погоджувалися і хоча від того часу всі видання цієї групи прикрашені були гаслом Мітрінґи - "Свобода народам - свобода людині".

Домінувала перша лінія, а зглядно домінували тільки певні настрої, певна світоглядова система,яка,мимо всіх зусиль Орловського,не могла навіть виробити якої-небудь викінченої політичної лінії.Одинока,

що було виразне, - це вимога безкомпромісової боротьби з польською окупацією і комунізмом і то у всіх його проявах. А що боротьба велась переважно методом індивідуального терору, то до всього іншого, що тягнуло рух по лінії деградації й ідейно його льокалізувало, долучилась ще й специфіка всякого підпольного терористичного руху.

До терористичної роботи чи взагалі підпольної, зведеної тільки до техніки, не надавався елемент понад 30 літ. Силою факту ставку було поставлено тільки на молодий запальний елемент, для якого не тільки "реальна політика", але взагалі політика була справою мало привабливою. При рухові мало хто задержувався надовше. Був активним членом, доки романтика підпольної роботи діяла на його уяву, йшов, бо вірив, що те, що йому наказують, є добре. Як тільки ж надходив момент, коли людина починає відчувати свою підметність і хоче за свої вчинки відповідати, хоче бути переконаною, що те, що робить є доцільне, тоб то, коли народжується людина більшого формату, майже як правило, вона починала кінчатись для організації, що її льокальні провідники не виховували інтересу до політичних справ, а тільки вимагали послуху й готовости вмерти на наказ. Коли ж до того ще додати, що коло світоглядової правовірности й принципіялізму звужувалось не раз до смішного, - тоді стане зрозумілим і те, чому при одночаснім національнім /хоч і вузькім/ освідомлюванні й організуванні мас верхівка не поступала організаційно, якісно не розвивалася і не гуртувала коло себе нових якісних одиниць. А ті, що були все-таки вартісними у верхівці, в наслідок постійних арештів, здебільшого тільки доривочно бачили волю й організація у своїй діяльності часто виривалась з під їхнього впливу. На зміну арештованим, в часі їхньої відсутности, приходили дуже часто примітиви, що за якийсь час обтяжило верхівку не малою кількістю дуже заавансованих, але тупих і примітивних в політиці "техніків революції", що не вагалися, навіть, ставати на чолі руху, підтягати "своїх" і чистити організацію від "неправовірних".

Може й дуже недалекий від правди той же Р. Лісовий, коли характеризує пануючу на початках в ОУН ідеольогію, як "юнацьку концепцію життя" і твердить, що " поволі цю юнацьку концепцію виарендовував воюючий півінтелігент, з дипльомом, чи без дипльому, яскравий чинник дезорганізації, що, засвоївши собі якусь кількість поверхового знання, уживає його брутальним способом тільки як чистого засобу до здобуття гегемонії в суспільності. Її зовнішня принадність, ірраціональність, відкликування до "характеру, "серця" є найкращим охоронним і офензивним засобом воюючого півінтелігента. Юнак не має належного розуміння об"єктивних критеріїв через свій молодий вік, воюючий півінтелігент має вік, одначе він не хоче допустити до того, щоби в суспільності об"єктивні вартості обов"язували. Він не вказуватиме суспільності, а особливо молодому пролетаріятові великих проблем життя, бо сам їх бачити не здібний. Він буде завсіди відстоювати думку, що всі труднощі можна перелетіти. З остраху перед справжнім інтелектом робитиме він фальшивий алярм, що нам нібито загрожує якийсь "інтелектуалізм". Не маючи змоги створити тривалої суспільної сили, він творить в її сурогати. Ними є заглушуюча "пропаґанда" і культ безоглядних метод в суспільності. Одною із метод тієї стратегії є очорнення воюючим півінтелігентом всього, чого він не може опанувати, або до свого позему стягнути".

Не присвоївши ніякої чіткої політичної концепції, упростивши великі проблеми всеукраїнської революції, ОУН цілком заабсорбовувалась технікою боротьби в малих, ні соціяльно, ні політично не скомплікованих умовинах "Річи Посполитої", деградувалась як революційна політична сила. Вона все більше набирала льокального характеру, а у зв"язку з цим і типово дрібноміщанського "революціонізму", що починався і кінчався тільки на методиці, що знову так дуже близьке було галицькому селові, яке має високий патріотизм, але не переходило ніяких соціяльних зрушень а ні твердої політичної школи життя. Соборність її була тільки в деклярації і в плеканні нічим не виправданих аспірацій "вирятувати" всю Україну.

В основі всього лежала щира воля боротись за самостійну й собор-

ну українську державу, було багато безприкладного героїзму й посвяти, але весь цей золотий капітал руху розтрачувався й нівечився його політичним примітивізмом.

Примітивізм організації змушував до застанови не раз,навіть,її керівників.Орловський,а головне З.Коссак, побачивши до чого йде,намагалися задержати цей рух по похилій площі,створюючи в організації центр і крила і тим самим даючи опозиції І.Мітрінги,що вже була сильною, але весь час була відсувана примітивом від організації, права одного з крил, яке мало такі самі права на свою думку,як і "правовірні".Але це природи руху змінити не могло, тим більше,що ця спроба зараз же була сторпедована примітивом,як тільки Орловський попав наново в тюрму,а З.Коссак пішов на Закарпаття.Революційний рух,що був започаткований ідейним поривом найкращої частини молоді західньо-українських земель, не діставши відповідного революційного змісту,пішов по лінії деґрадації й дійшов у більшості своїх кадрів,що їм ніхто ніколи політичної освіти не давав, до повного примітивізму в політичній думці і звиродніння в етиці й методах ,з одного боку, і до закостеніння й цілковитої революційної безрадности, з другого.

x x

x

Евген Коновалець,живучи за кордоном,стояв на чолі головного проводу ОУН, але,обсервуючи розвоєві процеси революційного руху в найбільшому з країв,що їх мала охопити новоповставша організація,не був у них залюблений.Він а ні трохи і ніколи не захоплювався "доктриною" Д.Донцова, того, хто в той час здобув майже непереможний вплив на зах.українську молодь,а через неї і на політичну думку організації на тих землях.Це на його власних очах розвивались в Европі модні політичні рухи, з"являлись їх доктрини.Він знав їх, але його критична думка була не звідти,а з великого досвіду революції 1917-20 р.р., тоді вона виковувалась і тому воліла триматися проблем рідного ґрунту.Евген Коновалець мав вироблені свої тверді погляди й засади. А найперша з них - це та внутрішня, глибоко вкорінена засада, що вже в час революції подиктувала була йому концепцію Січових Стрільців,суто всеукраїнської, ні "галицької" ні "наддніпрянської" формації війська українського, пізніше, як дуже не легко в той час, рішення "через Київ до Львова", ще пізніше перехід від концепції бойової підпольної військової організації до концепції всеукраїнської в широкому задумі політичної революційної організуючої сили і,нарешті, не зважаючи на найбільший особистий риск, намагання за всяку ціну нав"язати контакти через Збруч для уможливлення безпосередньої взаємодії двох,хоч може нарізно розуміючих світ і життя, але з одною метою українських революційних енергій, намагання, що за них він заплатив власним життям. Вистане запізнатись з його споминами з революції,щоби переконатись,як сильно різні його погляди від поглядів Донцова. Скільки в них зрозуміння для тих, що їх обкидувано тепер болотом,скільки об"єктивного спокою супроти всіх інших. Відчувається,що це не пише а ні посторонній обсерватор, а ні зарозумілий на свої правди прокурор, але людина великого політичного розуму, що сама була в середині подій, що переживала революцію і вміла витягнути об"єктивні висновки..

Евген Коновалець знав і розумів зазбручанську дійсність. Процеси СВУ і СУМ показували наглядно,що підпольним політичним організаціям там поняття українського націоналізму в такому виді,як це розвинулось на заході, було чуже. Традиції цеї лінії визвольної політики там були тісно зв"язані з періодом С.Петлюри і УНР,а пануючою ідеольогією була радше демократія. Хвильовізм, Шумскізм, і інш. були явищами те ж глибоко різними від націоналізму.Одиноке спільне було в них - це намагання усамостійнити Україну від Москви.Поза тим ніяких спільних рис між політичною думкою центральних і західних земель не зауважувалось

І як не могло бути. Є.Коновалець знав добре ще з досвіду революції, що часи несмертельних сподівань і думати про те, що еміграції чи західним землям дасться коли-небудь накинути свою політичну думку тоді, коли вона буде чужою основним силам українського народу й то ще й тепер – це самообман. Очевидне, що на його думку було найголовнішим завданням організації, що на її чолі він стояв, – це заздалегідь зна йти ідейні мости й організаційні контакти з іншими революційними силами по той бік збручанського муру, не допустити до того, щоби ОУН відчужилась від ідейного змісту тих сил і від нової, зовсім іншої як де небудь на заході, дійсности.

Він був свідомий хиб руху, що зростав у Галичині, але уважав, що цей "дитячий вік", зумовлений модою часу й мілкістю наших дій, промине, головно вивести його на ширші води. Він признавав, що революційна боротьба на західних землях, яка відбувалась на очах цілого світу, актуалізує українську справу на міжнародньому терені, особливо, коли вона ведеться за справу цілого українського народу, але його увага була скермована на цілість української визвольної революції. Звідси й його політичний реалізм у відношенні до Польщі /якого йому не могли простити краєві "принципіяльности"/, реалізм, що випливав з його глибоко продуманої постановки, що боротьба з польським окупантом не має бути боротьбою замкненою як в собі, тільки випливаючою з цілого революційного пляну і ним нормованою.

Не поклонявся Є.Коновалець теж ніякій виключності. Звідси й його рішучий протест проти тих чи інших дій у Львові і в краю, як приміром проти вбивства проф.Бабія. Він стояв твердо на тому, що не вольно вбивати другого українця тільки тому, що він має іншу політичну думку, або інакше дивиться на боротьбу, ведену організацією. Звідси ото ж те холодне відношення до нього, що у свій час почало панувати в колах краєвого ОУН за те, що він позбувся, мовляв, "петлюрівського польонофільства", що "опортунізувався" за кордоном, що властиво головний провід ОУН це вже тільки закордонне представництво ОУН, бо " відорвалося від революційного грунту".

Найбільш поважний конфлікт, що заіснував між Є.Коновальцем і проводниками краю, був конфлікт, в основу якого лежала <u>справа незалежности руху</u>. Є.Коновалець стояв твердо, що понад усе треба зберегти повну незалежність руху від яких-будь чужих сил та їхніх політичних концепцій, тому м.ін. так уникав він у своєму конспіративному житті особливо одної з середньо-европейських столиць.

Одначе, подібно як і в краю, так і за кордоном, були великі розбіжності в поглядах на ідейні позиції ОУН. Коли в краю справжня революційна думка мала проти себе "зразолюціонізован" соціяльно зделясованим півінтелігентом галицьку вулицю – за кордоном ця справа мала інші форми. Внутрі ОУН за кордоном питання поставлено було зовсім просто : з гітлерівською Німеччиною чи незалежно! Полковник Коновалець без вагання відповідав – незалежно. Але були інші погляди. Надзвичайно важливу / і провокаційну/ ролю в спиханні ОУН з незалежних позицій відограв завзятий противник полковника Коновальця – "чорний дух ОУН" – Ріко Ярий. Не українець по національності , здібний та інтриган, віддавна зраджував "симпатії" до "краєвої молоді", використовуючи її примітивізм політичний для своєї гри. Жертвою його гри падають майже всі представники "краю", якими він, що виробив собі тверді позиції в гітлерівській Німеччині, далеко краще міг тут "опікуватись". Один із тісних його співробітників Джон Габрусевич /закатований в часі війни в німецькій тюрмі!!/ з'ясовував ясно: " Одинока сила, що розіб"е большевизм – це Німеччина. Успіх нашої справи залежить від відношення, яке ми зможемо осягнути в своїй співпраці з державами осі". Ця, теоретично обоснована, поставлена була і головною засадою поділу в закордоннім ОУН поміж політикою полк.Коновальця та групою Ярого, групою, якій вдалось зорієнтувати на себе "край".

І тут полковник Коновалець був часто безсилий,бо він знав чудово настрої і стан підпольського "краю". Коли він лише довідався про почин Мітрінґи Івана, про його спроби - зараз стягає його зі Львова за кордон, щоби тут в безпосередніх розмовах обмінятися думками.Коли в цих розмовах під Женевським озером, полковник побачив свіжу думку, звернену на центральні проблеми української політики, хоч знав, що ця думка не зможе скоро в "краю" побідити, принайменше, зі свого боку хотів максимум допомогти Мітрінзі в його праці. Полковник рішив, щоби всі " справи сходу" перейшли до рук саме цієї "еретичної" лінії, даючи Мітрінзі широкі повноваження від себе й незалежність від краєвих чинників, включно до окремого законспірованого зв"язку, клички,шифру / це інша справа, що роботу Мітрінґи саботовано в краю, не дано йому відповідного потрібного людського матеріялу,а для налагодження зв"язків через залізний кордон мусив він сам особисто вибиратися/. " А коли Ви з ними не будете могти собі дати ради - приїзджайте сюди,звідсіль є те ж певні можливості для революційної роботи", - прощався полковник з Мітрінґою. Велика шкода, що зміст тих розмов, які дуже помогли б у правдивому світлі поставити постать полк.Е.Коновальця, поніс з собою до гробу другий співрозмовець, людина найбільше з усіх відпорна на "духа часу" і єдина постать в краєвому ОУН,що мала викінчену думку,що могла стати мостом через Збруч; той хто за сміливу , але єдиноправильну в той час незалежну постановку боротьби діждався в 1943р. присуду смерти від учорашніх товаришів по організації.

Але світло буде кинено! Цей обов"язок лежить на всіх тих, хто ближче знав Евгена Коновальця і кому залежить на тому,щоби постать ця нашої революційної боротьби перестала бути тільки шильдом або м"ячиком для двох політичних угрупувань того самого кореня.

А поки що треба принайменше перестати оту містерію з "вождем". Видвигаємо цю справу не тому, щоби зменшити значення Евгена Коновальця, а ні тому, щоби ми хотіли в роковини такої же трагічної смерти Головного Отамана протиставити їх. Е.Коновалець аж ніяк не протистоїть в своїй історичній суті Симонові Петлюрі. Це постаті безперечно на тій самій ідейно-політичній лінії,але різні своєю індивідуальністю, репрезентуючі різні форми тої самої боротьби.Українська демократична революція буде назавжди зв"язана з постаттю С.Петлюри,але так само хто коли небудь говоритиме про намагання організувати підпільні боротьбу українського народу - завсіди муситиме зупинитись на постаті Евгена Коновальця,що одинокий з учасників революції мав найбільше властивостей, які потрібні для цього.Тільки передчасна смерть перечеркнула можливість повного вияву його політичних і організаційних здібностей у цій війні.

"Вождем" не був.Не хотів таким бути! Він дуже не терпів цього слова у відношенні до себе. Всі, хто ближче з ним зустрічався,знають добре,що завсіди на першу спробу звертатись до нього цим модним титулом відразу реагував рішуче:"Називайте мене полковником або товаришем"!.

Вождівських снів не мав! Зайвих амбіцій те ж ні. Не хотів бути ані "вождем" народу, ані навіть "вождем"організації,що її очолював, як законний Голова Проводу.Він творив,і хотів,щоби була якнайсильнішою, революційну політичну організацію ,що вона стала би для народу вождем в його визвольній боротьбі з окупантами і мав багато даних і як революціонер і як політик, щоби таку дію координувати.І таким перейде до історії.

"Вождем" проти його виразної волі зачали його роботи пізніше доморослі вождисти,що зачерпнули мудростей з чужого джерела.Дуже часто саме ті, що нишком "вождями" уявляли себе, а його і ціле своє верховне керівництво - "закордонним представництвом",що "опортунізувалося", не маючи безпосередньої стичности з тим, що загально називалося революцією,а було лише боєвою юнацькою поставою і революційним методом боротьби на одному з відтинків української революційної боротьби,що

вже тільки думкою і зусиллям нечисленних одиниць шукало, як вийти на широкі всеукраїнські революційні шляхи.

Ворог знав кого і пощо вбиває напередодні другої світової війни. І чи не надто дивно перехрестились тут інтереси обох майбутніх партнерів боротьби за Україну ? Бо ніщо інше, тільки ота небезпечна властивість Євгена Коновальця, що давала запоруку зберегти незалежність і єдність руху, та грозила здібністю знайти вчас спільну мову з усіми революційними силами України, казала ворогові поспішити зліквідувати його перед війною, що в ній ми не мали ніяких шансів вибороти держави, але справа української визвольної боротьби могла бути поставлена або так, як це було або дуже інакше й вийти з великим політичним капіталом серед власного народу і в очах зовнішнього світу.

А р с е н .

Революція чи реставрація.

Питання йде про те, яким буде український національно-визвольний рух проти імперіялістичної Москви: чи рухом проґресивно-революційним, чи реставраційно-реакційним. Чи рухом, що творить щось нове чи таким, що відтворює старе,революцією зруйноване,тобто реставрує минуле. Це питання не є академічне, бо від відповіді залежить - яким силам судилося стати на чолі визвольної боротьби українського народу: силам проґресу й революції, чи силам реставрації й реакції.

Але спочатку треба умовитись як треба розуміти революцію й реакцію. Ці поняття останнім часом путають. Наприклад,найяскравіший тип реакції - націонал-соціялізм називався "національною революцією в Німеччині".певне тому, що цей рух покликаний був швидкими,насильницько-терористичними /"революційними"/ методами розгромити нароставший тоді революційно-робітничий рух і повернути Німеччину максимально далі назад, в ту "чудесну" добу,коли не було ні ненависного інтернаціонального капіталізму,ототожнюваного обов"язково з жидівством,ні ще більш ненависного пролетаріяту - вічного революціонера й бунтаря проти патріярхальности й традиційности, в добу вільного бюрґера й селянина,тобто в середньовіччя. Отже, ніякої революції,а клясична реставрація й реакція,не тільки проти комунізму,а й проти капіталізму і не вперед од нього,а явно й виразно назад.

Тому ця реакція й загинула,як загинули подібні до неї форми реакції / італійський фашизм/ і як загинуть,або втратять свою реставраційно-реакційну суть і пристосуються до вимог часу,тобто до вимог отого ненависного їм інтернаціонального капіталізму, інші форми середньовічної реакції /іспанський фаланґізм/.

Італія не мала свого блискучого середньовіччя,яке мали Німеччина й Іспанія.Італія мала "свою"блискучу Римську імперію, вона мала, таки справді с в і й, блискучий Ренесанс.Рим був надто далекою від сучасности цивілізацією, а Ренесанс був надто далеким від реакції й реставрації явищем. І,крім того, обидва ці явища були аж ніяк не сполучні. Тому італійський фашизм не спромігся виробити яскравої рес - тавраційної концепції й мусив був обмежуватись повторенням політичних і культурних гасел Риму й Ренесансу.Але він був так само реакцією на сучасність, реакцією,спрямованою в минуле.

Ці суспільні форми загинули не від випадкових невдач чи помилок /історія "випадків" не знає/, вони загинули тому,що ,висловлюючись мовою біології, не мали в собі міцних життєздатних генів,якими б запліднили орґанізм сучасного суспільства і тим спрямували б його на новий шлях розвитку. Вони заперечували саме той єдино-реальний орґанізм і,як сила йому чужа і не валентна, відмерли. Вони були пустоцвітом, який пишно розцвів і одцвів,не залишивши с в о ї х плодів.Як це не дивно,але в бунті сучасного націоналізму /фашизму,націонал-соціялізму,фаланґізму і всіх дрібніших відтинків його/ проти капіталізму /приватньо-власницького і державного/ є щось спільного з бунтом такого ніби полярно протилежного явища, як анархізм. Бо чи не нагадують нам фашистські чорносорочники вчорашніх італійських анархістів? І чи не симптоматичним є, що зі зростом в Европі фашизму,пропорційно спадав у ній анархізм? І чи випадково рух Мусоліні так близько споріднився з італійським анархо-синдикалізмом,а Гітлер походив з того здеклясованого міщанства,яке в добу розквіту анархізму було основним його джерелом? І чи не нагадують нам де-які течії нашого націоналізму фанатично непримиренної ні до чого й терористичної махновщини? Оскаженілий в безперспективності реакційний міщанин кидається з одної крайности в другу : від заперечення капіталізму,разом з державою, до заперечення його за допомогою тоталітарної держави. Бо не історична верства,не маючи історичного уявлення про соціяльну суть і функцію держави, в одному випадкові тотально заперечує її, а в іншому - тотально фетишізує.

Ми проти націоналістичного варіянту в нашій визвольній боротьбі не тому, що той варіянт нам не подобається, а тому, що він є не історичний, отже, ніякий варіянт. Це є бунт проти гніту, а не конструкція нового ладу. Тому він не має ніякої конструктивної програми, ні капіталістичної, ні соціялістичної. Це є гибнуща між жорнами невблаганної дійсности реакційна дрібна власність, яка, доки вона протистоїть капіталізмові або соціялізмові, буде нічим, тобто - руїною й дейнецтвом. Вона може конструктивно підпирати або одне, або друге явище. І розчинятися в тому, чи в тому.

В історії, як і в природі, ніщо не повертається назад. Кожна біологічна форма, чи історична формація еволюціонують тільки вперед: або вгору /розвиток/, або вниз /деґрадація/. Тільки не назад. Реставрувати можна розбитий глечик, тільки не розбиті історичними бурями соціяльні формації. Та ще такі, що розбиті, бозна, коли. Історія знає реставрації лише як часове явище, як поправки на крайності проґресу й революції. Такою крайньою реакцією на крайності французької революції був режим Карла Х. Режим Гітлера був крайньою реакцією на крайності совєтської революції. Він був сильний не своїми позитивними концепціями, яких він не мав, а критикою реакційних сторін большевизму /наприклад, нищення в СССР, кажучи економічною мовою, найціннішої частини капіталу - робочої сили/. Але як тільки реставраційні режими /Карла Х і Гітлера/ починали заперечувати революцію в цілому і протиставляти їй цілковите повернення назад - вони впали.

Треба прийняти за аксіому, що, після гітлерового експерименту, новий лад в Україні, як і в Росії, не йтиме шляхами цілковитої реставрації. Отже, силам реакції й контр-революції не доведеться очоляти української визвольної боротьби. Бо, взагалі, такі сили ніколи не очоляли ніякої визвольної боротьби.

Національно-визвольний рух має шанс перемогти тільки тоді, коли його очолює історично-ростуща і передовіша за поневолювача сила нації, яка спирається на історично-реальніші і передовіші, ніж у поневолювача, ідеї. Тобто, яка суспільство посуває вперед, а не відкидає назад. Так переміг в Італії в середині минулого століття рух Гарібальді, бо італійську націю очоляла тоді передова кляса буржуазії, яка вела націю проти поневолювача - австрійської монархії, очолюваної реакційнішою, ніж буржуазія, силою - австрійськими дідичами. Рух Гарібальді переміг не тому, що він боровся за волю взагалі, а тому, що він боровся проти реакції. "Взагалі за волю" боролися індійці й їх видушили в ім"я проґресу й цивілізації поневолювачі, яких очоляла історично зроставша сила - буржуазія й які були через те озброєні історично-реальнішими, хоч і несправедливішими, ніж у індійців, ідеями.

Щоб визвольний рух переміг, мало йому бути озброєним справедливістю, треба ще бути озброєним і історичною реальністю, тобто спроможністю очоляти й рухати вперед найвищий за даних умов рівень розвитку суспільства. Те, що тепер зветься проґресом і цивілізацією. Селянська Жакерія у Франції, селянські війни в Німеччини, селянські повстання Разіна і Пугачова в Росії, селянська революція Хмельницького і селянське повстання гайдамаків, хоч і були озброєні ідеями, більш справедливими, ніж у поневолювача, але тому, що селянство не спроможне було протиставити своєму ворогові - клясі февдалів вищий за тих умов рівень розвитку суспільства, а скоріше нижчий, тобто не було історично-ростущою силою, - ВСІ ДО ЄДИНОГО в історії людства селянські рухи були або подавлені, або підпорядковані іншій силі. Геніяльний Хмельницький, відчуваючи таку долю селянської України, намагався в огні революції створити власну українську, найпередовішу для тої доби, февдальну клясу. Але февдальні кляси створювались, очевидно, не в народніх революціях.

Коли національно-визвольний рух очолює історично-ростуща сила, озброєна через це історично-реальними, отже й найпередовішими ідеями, які ніхто не в силі заперечити не тільки з позицій справедливости, а й з позицій / і це ґрунтовніше/ проґресу й цивілізації, тоді той рух дістає підтримку від усіх передових сил людства: і від тих, хто бореться за справедливість, і від тих, хто правдиво підтримує проґрес і ци-

в...зацію. Рух Гарібальді проти Австрії, як і визвольний рух балканських народів проти реакційної турецької монархії, підтримувала уся тодішня передова Европа і тисячі волонтерів з усіх країн вливалися в повстанські загони поневолених народів.

Можна з певністю сказати, що якби за часів визвольної боротьби Гарібальді в австрійській державі провідною силою була не реакційна дідичівська кляса, а, скажемо, ще модерніша за італійську, буржуазія, то італійська боротьба закінчилась би якщо не повним фіяско, то, в крайньому разі, компромісом, так само, як фіяско чи компромісом кінчалась і аж до наших днів кінчається визвольна боротьба в британських колоніях чи півколоніях, провідною силою яких є напівфеодальна, чи, в усякому разі, відсталіша за англійську буржуазія. Великий північний похід Чан-Кай-Шека в Китаї в 1927 році відбувався успішно, бо підпирався всіма верствами нації, в тому числі і найлівішими, які, власне, і надавали рухові безкомпромісового характеру. І рух Чан-Кай-Шека напевне переміг би тоді безкомпромісово, якби не імперіялістична політика Москви, яка дії китайських комуністів підпорядковувала своїм інтересам, чим розколола єдиний національний фронт китайського народу: комуністів Москва послала в повстання проти Чан-Кай-Шека, Чан-Кай-Шек змушений був піти на компроміс, а представник селянської й міщанської революційної верстви Ван-Цзін-Вей, після совєтської колективізації й голоду /після виразного переходу большевизму на державно-капіталістичні позиції/, шарахнувся, як то й належиться представникові хиткої дрібно-власницької стихії, від революційної крайности до реакційної - до фашизму і через те перетворився на зрадника нації - аґента японського імперіялізму. Історія з Ван-Цзін-Веєм повчальна: спочатку лівіший від Чан-Кай-Шека, який весь час репрезентує китайські буржуазні кола, потім правіший аж до національної зради. А Чан-Кай-Шек хоч і з компромісами все ж ввесь час обстоює національні інтереси Китаю. Як і всюди, буржуазія є більш історично-реальна сила, ніж дрібно-власницькі верстви, які тільки тоді є національно-конструктивною силою, коли підпирають когось, а не самі ведуть. Наша визвольна боротьба 1917-20 років була програна великою мірою через "хуторянський" характер нашого села, яке свої власні інтереси бачило тільки в прирізці землі, а не в громадсько - національному житті. І коли наше теперішнє село стало менше хуторянським і більше громадським, то на тому наша визвольна боротьба не програє, а тільки виграє.

Ця передумова історичної й моральної переваги національно-визвольного руху перед поневолювачем, як підвалина переможного вивершення того руху, залишається обов"язковою очевидно і донині.

Причини створення незалежних національних держав після першої світової війни в центральній і східній Европі були більш скомплікованими. По-перше, ті держави виникли в наслідок розвалу багатонаціональних і колоніяльних імперій - Росії, Австрії, Німеччини, імперій, керованих історично віджилими режимами. Але на чолі післяреволюційної Росії на перший час стала була молода, історично растуща кляса пролетаріяту, кляса, яка висунула нові підвалини прогресу - соціялістичне безклясове суспільство, і яка, заперечуючи всяке поневолення, застосувала до національно-визвольних рухів девіз: "Самовизначення націй, аж до відокремлення", і, з другого боку, своє клясове насло: "Пролетарі всіх країн, єднайтеся!". У відношенні до всіх виниклих на території бувшої Російської імперії незалежних національних держав, так само, як і у відношенні до всіх інших народів, большевизм, що став на чолі нової Росії, намагався в однаковій мірі застосувати обидва наведені гасла.

Не маючи моральних підстав заперечувати право Прибалтійських народів, Польщі, України, Грузії творити власні національні держави і, з другого боку, вважаючи своїм моральним обов"язком допомагати пролетаріятові інших країн, большевизм висуває тезу, що зазначені народи стали на шлях незалежности тільки тому, що буржуазія тих народів

зм, що став на чолі нової Росії, намагався в однаковій мірі застосувати обидва наведені гасла.

Не маючи моральних підстав заперечувати право Прибалтійських народів, Польщі, України, Грузії творити власні національні держави і, з другого боку, вважаючи своїм моральним обов"язком допомагати пролетаріятові інших країн, большевизм висуває тезу, що зазначені наро

...дичне odгороджує їх од пролетарської соціялістичної революції.Тому,мовляв, пролетаріят Росії повинен дати братарську допомогу пролетаріятові тих країн для скинення буржуазних урядів.Це твердження без перечно не було позбавлено історичної правдивости і етичних підстав. Але як вийти з запутаного протиріччя: з одного боку "право націй на самовизначення" і,з другого боку,"пролетарі всіх країн,єднайтеся?" Найетичнішим було б надати пролетаріятові тих країн можливість самому вирішувати питання політичного режиму в своїх країнах.Російський пролетаріят мав рацію максимально допомагати пролетріятові тих країн,не порушуючи,одначе, їхнього суверенітету. Точнісінько так само капіталістичні держави підтримували уряди новоутворених національних держав,не порушуючи їхнього суверенітету. Такої підтримки не мала тільки Українська Народня Республіка.

Але большевизм керувався не тільки таким, зовні ніби незаперечним,імперативом. Він міркував історично.Враховуючи досвід всіх попередніх революційних рухів і повстань, він не безпідставно вважав,що, коли він не використає гарячого моменту революції,то буржуазно-капіталістичний світ,зібравшись з силами,не тільки стабілізує становище, а сам перейде в наступ на пролетарську революцію в Росії,використавши для цього,як плящарм, утворені на околицях Росії незалежні буржуазно-демократичні республіки. Тому він вважав, що,поступившись перед"правом націй на самовизначення", він зрадить пролетарську революцію, поступиться,отже, перед світовим капіталом,якому він оголосив війну. А оскільки "на війні треба бути по военному" /Ленін/,большевизм вирішив цей гордіїв вузол протиріч розв"язати мечем. Тим паче, міркував він, що пролетаріят в ході соціялістичної революції справедливо резв"яже і національне питання.

Большевизм мав би цілковиту рацію при двох умовах:як би пролетарська світова революція була реальним фактом, по-перше, і як би жовтнева російська революція була позбавлена національного моменту, по-друге.Треба сказати ,що обидві ці передумови були глибоко взаємозалежні, точніше, - перша передумова була більш залежною від другої. Тобто, як би пролетаріят Росії наступав на новоутворені в порядкові "самовизначення" національні республіки, як абсолютно чисте від будь-якого російського національного додатку, як Теміда світової революції ,явище, яке ніякою мірою не зачіпало б національних прав народів, то большевицька хвиля на захід була б абсолютно нестримною.Але большевизм не тільки не мав змоги відорватися від російської національної стихії, він не хотів відриватися від неї. Але ж російська національна стихія була чинником не визвольним/від кого росіяни мали визволятися? /,а чинником поневолення. Тому,коли большевизм включив у свої лави царських полковників муравйових,генералів брусілових,включив не тільки як військових фахівців,а й як політичний чинник/згадаймо розправу царського полковника Муравйова, посланого"пролетарською" Росією на Україну, розправи над українцями за те тільки, що вони говорили українською мовою. Згадаймо відозви генерала Брусілова до руського народу під час війни з Польщею в 1920 році/, тоді большевизм сам отруїв інтернаціональний характер жовтневої революції й утруднив її поступування. Рух революційної хвилі на захід наразився на шалений опір народніх мас / в тому числі й пролетарських/ прибалтійських народів,Польщі,України. Підтримка зовнішнього світу цим народам - /крім України/ стала носити не характер спротиву революції,а характер спротиву російському червоному імперіялізмові. Російська революція застряла в національних рямцях, успівши схопити тільки Україну, яка з багатьох причин ,зокрема через відсутність підтримки /моральної й матеріяльної/ ззовні,не спромоглася одстояти своєї незалежності. Тим самим большевизм не відобрав збройних сил української нації моральних підвалин. Він не був спромсжній скомпромітувати визвольний характер Укр.нар.Республіки й зобразити її контр-революційним явищем, як то було з рухом Колчака,Денікіна,Врангеля.Навпаки, Українська Народня Республіка була ліквідована не як контр-революція, а як виз-

вольна сила українського народу,на зміну якій прийшла окупаційна сила Червоної Росії.

Але совєтізація України не її внутрішніми революційними силами, а за допомогою полковників Муравйових,леґалізувала бодай поки що тільки психольоґічно російський великодержавний націоналізм в рямцях жовтневої революції : той націоналізм відстояв для "революції"України. Зерно націоналізму почало проростати і отруювати пролетарсько-визвольний характер революції.Теоретично кажучи, його мислимо було виполоти. Ленін найбільш розумів потребу цього. За кілька місяців до смерти він висунув проект вільної спілки совєтських народів.Але то була утопія: ленінський проект ніхто не хотів не тільки здійснювати, Сталін не дозволив навіть оголосити його в пресі.Жовтнева революція не мала сил перерости за національні російські рямці.Звироднінння жовтневої революції з інтернаціональної на національно-російську і,як вислід того, успішна оборона незалежности Росії в другій світовій війні силою не інтернаціонально-пролетарської,а національно-російської ідеї, леґалізували тепер російський великодержавний націоналізм, як провідну силу в СССР. Ту леґалізацію Сталін зформулював І травня 1945 року так: "Серед інших народів СССР російський народ є найпередовіший "/ читай - панівний/.

Таким чином незалежність України ,як й інших поневолених Москвою народів, була викрадена російським націоналізмом за допомогою большевизму, який зрадив соціялістичну суть революції й всі її гасла, в тому числі і гасла: "самовизначення націй аж до відокремлення" і "пролетарі всіх країн,єднайтеся",бо як же може єднатися пролетар України з пролетарем Росії, коли останній за Сталіним є не рівний,а "найпередовіший".

Але стремління до національної незалежности є властивістю не тільки національно-свідомої буржуазії, а, ще в більшій мірі,властивістю широких народніх мас, для яких національна незалежність означає звільнення від колоніяльного грабунку і можливість вільно розвиватись згідно національно-історичної специфіки кожного народу.Що це конкретно означає - український народ знає добре на досвіді 1933 року і другої імперіялістичної війни,коли він через свою не "найпередовішість" був підставлений під найбільш уразливі удари німецького конкурента на панування над Україною.Ліквідувавши старі власницькі кляси і зробивши кожного українського робітника і колгоспника економічно залежним безпосередньо від Москви, ліквідувавши національно-свідому українську інтеліґенцію, московський державний капіталізм гадав, що з українським визвольним рухом покінчено.Але люди,унезалежнені від приватньої власности, ще більш відчули своє національне й соціяльне рабство.

Національно-визвольний рух поневолених Москвою народів,отже й наш український визвольний рух, мають дві дуже відмінні одна від одної сторони: внутрішньо-совєтську й зовнішньо-міжнародню.Маючи перед собою поневолювача, який своє панування уґрунтовує двома ідеями : ідеєю соціялістичного будівництва й ідеєю зверхньости російської нації український національно-визвольний рух в СССР,відштовхуючись від поневолювача і шукаючи сильніших за його ідей,в конкретній українській дійсності може протиставитись Москві ,тільки розкриваючи кричуще протиріччя між ідеєю соціялізму, отже і рівности всіх людей, і ідеєю зверхньости, тобто панівности російської нації.Всі на світі визвольні рухи шукали ідейного оперття в слабих сторонах супротивника, а не десь поза його ідеями. В кричущім протиріччі між християнським уявленням про гріх і відпущенням гріха за гроші католицькою церквою знайшов Лютер величезну моральну силу для свого руху. То ж ставити в Україні питання в площину ліквідації совєтських порядків і повернення назад ,до приватньої власности - це значить апелювати не до пекучих протиріч сьогоднішньої дійсности,а до протиріч її з минулими дореволюційними порядками,про які не тільки не всі пам"ятають, але які зовсім не для всіх є привабливі. Тому не гасло "Геть колгосп"

а гасло - "чому я в колгоспі працюю на паразита, який цілий рік оллежується на курортах" матиме більшу моральну силу, а через те надасть більшої сміливости визвольній боротьбі.

Український робітник і селянин не мають змоги в реальній советській дійсності заперечувати ідею соціялізму. А як би, навіть, мали змогу, то тим самим вони віддали б у руки большевиків багато арґументів. Вони мусили б говорити з большевиками як з сильними ідейними супротивниками. А з большевиками треба і можна говорити тільки як з шахраями й ошуканцями. Не "чому ви соціялісти?" , а " чому ви під маскою соціялізму приховуєте страшний визиск і поневолення?". Так само й суто національні гасла ставляться не в площину протиставлення усього українського всьому московському, протиставлення, яке в конкретній українській дійсності спроможне тільки послабити наші сили. Отже, не "наше українське краще за ваше російське", а" вашим російським хочуть поневолити нас, українців. Геть з усяким поневоленням!".

Таким чином, в конкретній українській дійсності наш національно-визвольний рух може зачинатися й розвиватися не як рух реставраційно-капіталістичний і не як рух націоналістичний, а як рух антикапіталістичний, тобто соціялістичний, в тому розумінні, якого цьому слову надає сучасна Европа, і як рух національно-визвольний. Чи значить, що ,зачинаючись на таких засадах і розгойдуючи маси в демократичній революції проти большевизму, цей рух обов"язково йтиме незмінно соціялістичними шляхами, - то питання інше і воно залежатиме уже не тільки від української дійсности під советами, а й від отої другої - зовнішньо-міжнародньої дійсности.

Як складуться міжнародні обставини в найближчий час, - важко зараз передбачити. В усякому разі тут мислимі є тільки три варіянти: 1/ Війна з перемогою большевизму в Европі. 2/ Війна з поразкою большевизму і 3/ Мир.

1. Перемога большевизму в Европі означала б не припинення української національно-визвольної боротьби ,а, навпаки, одкриття перед нею більших, ніж сьогодні, перспектив. Бо в національно-визвольний рух були б втягнуті ще й інші, більш передові, ніж наша, нації. Думати, ж що большевизм, захопивши Европу, втратив би свою імперіялістичну суть - було б ,по меншій мірі, наївно. А що той европейський національно-визвольний рух носив би не реставраційно-капіталістичний характер, а революційно-соціялістичний - це доводить не тільки наведена логіка теперішнього визвольного руху під советами, а й історичний досвід. Завойована Бонапартом Европа висунула проти нього не ідею февдальної реставрації, а ідею буржуазно-демократичної свободи. І ідеї тому рухові давала не розбита февдальна верства, а молода европейська буржуазія, яка режим Бонапарта заперечувала його ж арґументами: " Ти ніс нам демократичні свободи! Де ж вони ?". Так завжди в історії: заперечення йде не в порядку реставрації, а в порядку шукання протиріч в існуючому явищі. У випадкові завоювання Европи большевизмом провідною силою в ній була б робітнича кляса, яка б і вела европейські нації на боротьбу за визволення з-під московського державного капіталізму й імперіялізму. А що та боротьба не спинилася б на захід від Сяну чи, навіть, і від Збруча, то це ясно кожному.

2. Поразка большевизму в новій війні означала б розв"язування в СССР і в Україні демократичної революції , бо важко припустити, щоб ті сили, які протистоять тепер большевизмові, заводили б на Україні, як і в Росії, окупаційний режим типу гітлерівського, або хоч би й м"якший за нього. В тій демократичній протибольшевицькій революції відразу виявили б себе і сили революційні, і сили реставраційні. Під реставраційними силами ми розуміємо не поміщиків і фабрикантів, реставрація власности яких є абсолютно немислима, навіть як-би їм хтось ззовні й співчував / що теж виключено/. Під реставраційними силами ми розуміємо "перегляд" робітниками й колгоспниками тої економічної системи ,яку залишив би по собі большевизм. Що в тому "перегляді" були б

елементи повороту назад,до приватної ініціятиви,особливо в сільському господарстві,то не викликає сумніву. Конкретний зміст того "перегляду" залежав би від багатьох чинників, зокрема і,насамперед, від того,які форми господарства найбільш уможливила б та сільсько-господарська техніка,що її залишив би після себе большевизм, з тим,щоб перехід до нових форм не знизив продукції сільського господарства,бо такого зниження не допустило б не тільки українське місто,яке потрібуватиме хліба, і не тільки Европа, яка теж претендуватиме на український хліб, а й Америка,якій надокучило утримувати УНРУ.

Отже, національно-визвольна демократична революція в Україні за умов воєнного розгрому большевизму набула б безперечно більш правих форм, ніж вона мислима зараз і ніж за відсутности війни взагалі.Але її реставраційні риси були б допоміжними,а не домінуючими,бо не забуваймо, що фашизму в світі вже немає.

Але національно-визвольна боротьба українського народу за всіх обставин упирається в одну пекучу загально-національну проблему,якій мусять бути підпорядковані усі партійні розбіжності: це проблема національного проводу в прийдешній українській демократичній революції. Большевизм робить усе залежне від нього, щоб,на випадок його поразки в Україні гору взяли елементи російські чи з російською орієнтацією. Для цього в українських промислових і адміністраційно-культурних центрах творяться російські етнографічні гнізда. Для цього гарячково колонізується Україна не українським елементом. Для цього переселяються українці на схід. Коли вірити цифрам з чужоземної преси на 22-24 мільйони населення УССР не українців припадає 10 мільйонів.З ходом революції ці примусово занезені люди великою мірою розбіжаться,так само як повернуться на Україну примусово вивезені. Але ті,що залишаться, чужинці мають так само стати нашою підпорою в боротьбі з імперіялістичною москвою.

Большевизм заводить російські школи, часописи,театри не тільки в старій УССР, а й в Галичині,Прикарпатській Україні, Буковині ,на Волині. В українську формою культуру вноситься не соціялістичний, як то по простоті душевній думають наші націоналісти, а російський націоналний зміст. Хіба культ, хоч би й українською мовою, царя петра I і анатема вождю визвольного руху Мазепі має що спільного з соціялістичним, тоб то визвольним рухом? І хіба писанина українських формою і російських змістом газет в УССР про те, що російський народ створив НАМ пушкіна, має що спільного з визвольною боротьбою, отже й з соціялізмом? Для тої самої цілі переводяться в московське православіє українські греко-католики, винищується далі національно-свідома українська інтелігенція.Недооцінювати цю небезпеку було б величезним національним злочином.

Мусимо раз назавжди пам"ятати, що ніхто нам України спеціяльно не принесе,що світ рахуватиметься з тим становищем, яке само створиться на Україні. І хоч з другим падінням російської імперії / на цей раз большевицької/ авторитет російської нації буде більш ніж підмочений, все ж російські імперіялісти спробують,як той гоголівський городничий, бути в Україні іменинниками двічі: і на Андрія, і на Онуфрія.За большевиків вони борються з Україною тому, що Україна є вигадка "контр-революції",а за гітлерівської контр-революції вони в Донбасі на плякатах писали,що Україна й українізація,то є вигадка... большевиків.

Ми повинні створити таку бойову партію українського національно-визвольного руху,яка не тільки б зуміла повести за собою в демократичну революцію всі мільйонні маси України, а й зорганізувати блискавичний удар тих мас по всіх залишках московського імперіялізму в Україні.Така партія не буде влаштовувати Коліївщини над несвідомою масою національних меншостей.Навпаки, її мудрість полягатиме в тому,що вона руками українського народу і <u>всіх тих меншостей</u> змете залишки колоніяльної залежности України.

Таку партію мусять висунути українські робітники й колгоспники-не тільки історично-ростуща,а й єдино реальна сила української нації.

А. Бабенко.

Національна ідея і " націоналізм ".

Беремо зразу слово"Націоналізм" в лапки і пишемо з великої літери, щоб тим підкреслити специфічність цього означення,а тим самим заакцентувати,що саме конкретне означення ми тут маємо на увазі,співставляючи його з національною ідеєю і національною ідейністю,тобто-не той "націоналізм",що ним іноді хочуть замінити слово патріотизм, а то й зробити його універсальним поняттям / як те роблять не тільки деякі вороги українського народу,але й дехто із своїх/, вганяючи в це поняття - всякий прояв національної свідомости,національної ідейности та патріотизму, переслідуючи тим певні політичні цілі провокаційного чи спекулятивного характеру. Що маємо на увазі "Націоналізм", як конкретне політичне явище в дії,як поняття,що його життя наповнило певним політичним змістом,а в нашій дійсності - як конкретну форму організованого політичного чину; як політичну групу,що самодеклярувала себе єдиним носієм української національної ідеї, тим арґументуючи своє виключне монопольне право на провідництво многомілионним народом і право на єдину політичну його репрезентацію; групу, що з певними ідейними засадами,доґмами і особливостями діяла на певному історичному етапі в певних територіяльних і "кліматичних" умовах, тобто в певному духовому і політичному контакті з носіями подібних "доктрин" в цій епосі,з певною політичною репутацією після історичної перевірки, з певними вислідами своєї діяльности, з певними "хвостами",за які мусить розплачуватись ціла многомілионова нація і з певною ,передрішеною перспективою на майбутнє.

Коротше, - беручи це означення в лапки, ми хочемо акцентувати, що матимемо до діла з певним політичним орденом, що сам себе іменує " організованими носіями націоналізму " , що саме його маємо на увазі і що хочемо розібратися - чи дійсно цей орден є єдиним і виключним носієм української національної ідеї? Чи дійсно українська національна ідея й ідейність вичерпується виключно ось цим " Націоналізмом",таким як ми його бачили і який він є ? Чи дійсно українська національна ідея перебуває в рямцях цього ордену і в його посіданні /ми не кажемо в експлуатації,бо тоді б не треба було ставити " чи " ; що вона перебуває в його експлуатації - це так, але тоді чи така експлуатація йде дійсно в парі з інтересами цілої многомілионової нації і гарантує тріюмф тої ідеї, - не тої, якої носієм є орден, а тої, що її носієм є нині цілий український нарід, тобто національної ідеї цілого українського народу. на данім відтинку його історичного розвитку? /.

Чи дійсно цей орден є вичерпанням всіх національних політичних сил українського народу,а його націоналістичні ідеї /тобто наповнення національної ідеї оуенівським змістом/ чи дійсно вичерпують українську національну ідею взагалі?

Чи дійсно все національне свідоме і національно діюче,віддане українській нації, - починаючи від Шевченка й до Хвильового та всіх його соратників, справді треба зачисляти до цеї "націоналістичної" лінії,як те роблять нині ідеологи і "вожді" тої корпорації?

Чи справді лише "організовані носії націоналізму" є вірними і єдино ідейними та чесними синами українського народу та мучениками за його національну справу,а все інше,в тому числі і сам народ, - є "смердами", "провансальцями", "коньюнктурниками", "переляканими демократами", "марксистами", "матеріялістами", "большевиками" і т.д. і т.п., тобто всім тим, чому "Націоналізм" в свій час виповів волюнтаристичну смертоносну війну і нетерпимість, бо воно стояло не на "націоналістичних" позиціях"організованого націоналізму" і хоч боролось і вмирало за українську справу,але було інше світоглядове - не стояло на позиціях волюнтаристичного ідеалізму,а часто,навпаки, стояло на позиціях ділектичного матеріялізму.

І, нарешті, чи дійсно "націоналізм" - це є "хвильовизм", а не донцовщина, як пишуть нині "організовані носії того націоналізму", зачисляючи спішно до своєї корпорації вже й "марксистів", і "комуністів", і "матеріялістів", зрезигнувавши з свого теоретичного монізму...

Це на їхній мові називається - вони ростуть, вбираючи досвід, розвиваються...

Але, насправді, це називається "колотити оливу з мухами". Це називається аварійним станом - котитися по похилій вниз і хапатися за що попадеться під руку, стративши елементарну пристийність і самоповагу та повагу до виголошених колись самими "виключних" догм, засад та постулятів. А, крім того, це називається ще й інакше, коли взяти до уваги методи, якими оперують ці "незбанкрутовані", "організовані носії націоналізму" по відношенню до тих у к р а ї н с ь к и х н а ц і о н а л ь н и х п о л і т и ч н и х с и л, що допомагають їм засвоювати "уроки політграмоти, які дало їм життя за останні роки" і що виступають не як "вороги" та" большевицькі помішники" чи "малороси" /як то здається авторам з "Наших Вістей"/, а як теж носії української національної ідеї, але не "націоналістичної", а вищої якостево, - ось тії самої, до якої еволюціонують самі "організовані носії націоналізму", колотячи в силу конечности оливу з мухами, засвідчуючи тим хіба тільки своє банкрутство. Лише з браку мужньости вони не можуть стати на шлях чесної й повної ревізії, а вихиляють вліво-вправо, тарахкотячи в старий "націоналістичний" барабан та розмахуючи безвідповідально поняттями, аж до того, що проголошують себе є д и н и м н о с і є м у к р а ї н с ь к о г о д е м о к р а т и з м у /"Наші Вісті", 1946р./.

Щоб розібратись в тій оливі з мухами, щоб внести ясність в ту еквілібристику, що до неї вдаються представники "організованого націоналізму", ми власно й піднімаємо тему НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ й "НАЦІОНАЛІЗМ". І то скажемо, не тільки в інтересах наших читачів, а й в інтересах авторів з "Наших Вістей" і їм подібних, порядком, так би мовити, стислої лекції елементарної поліграмоти. Ми вибачаємо їм їхнє політичне розмахайство, розуміючи їхнє становище. Лише з жахом констатуємо, що "уроки політграмоти", що їм дало життя, як вони самі признаються, пішли на марно, - вони з них нічому до пуття не навчились, бо не хотіли з тих чи інших амбіцій. Це вони стверджують, ставши на шлях обструкції відносно українського революційного руху, що сміє йти поза їхнім орденом, та на шлях упертого впоювання масам, що саме цей їхній таки орден є єдиним і виключним носієм національної української ідеї, що саме "Націоналізм" є прапором цілого українського народу і т.д., роблячи тим ведмежу послугу цілій нації.

Хоч самі вони прекрасно знають, що національна ідея і ідейність давно вже не покриваються з поняттям "Націоналізм" /це вони, принаймні, зрозуміли з тих "уроків політграмоти", що дістали на сході України/, а тим більше в тій редакції, як вони його подавали.

Хоч прекрасно знають, що лави борців за українську національну ідею далеко їхнім орденом не вичерпувалися і не вичерпуються. Хоч прекрасно знають, що за ту національну ідею /яка не обов"язково мусила і мусить бути " н а ц і о н а л і с т и ч н о ю" /віддавали і віддають життя не тільки десятки організованих "носіїв націоналізму", а й тисячі, десятки і сотні тисяч зовсім неорганізованих підпрапорами ОУН носіїв української національної ідеї - українських селян і робітників та інтелігенції, - від простих безпартійних патріотів до українських комуністів та комсомольців включно, - всіх отих шумськистів, хвильовистів та безліч інших подібних, означених і ще не означених "истів", які ніколи нічого спільного з ОУН не мали і не матимуть, хоч як би їх "Націоналісти" не притягали нині за чуба до своєї корпорації, заміряючись на їхню репутацію, перечеплюючи й на них свої "досягнення".

Хоч прекрасно знають, що сотні тисяч і мільйони українських ненаціоналістів, звичайних колгоспників та робітників, що розбивали пол-

"нетів", які ніколи нічого спільного з ОУН не мали і не мати-
муть, хоч як би їх "націоналісти" не притягали нині за чуба до своєї фракції, зафірмовуючись на їхню репутацію, перетягуючи й на них свої "тенета".

Вони прекрасно знають, що сотні тисяч і міліони українських не-"націоналістів", звичайних колгоспників та робітників, що розбивали полчища Гітлера /хоч би й у лавах червоних партизанки чи як вояки червоної армії/, мають перед лицем історії й перед цілим українським народом тепер і колись право на пошану і повагу, бо хто візьме на себе сміливість твердити, що вони бились проти української національної ідеї, рятуючи націю від цілковитої фашистівської заглади? Особливо рекомендуємо над цим подумати, пам"ятаючи про 1941 рік і про себе і про поставу тих міліонів не"націоналістів" в цім трагічнім році.

Для початку оці зауваги. Може за гострий стиль. Але оскільки ті "організовані" слухачі "уроків політграмоти" з життевого політ-лікбезу осмілились називати нас "большевиками" та "провансальцями" - сіреч ідеологами "смердів", то хай вибачають за нашу "смердівську" безпосередність.

УДРП формується зовсім не для того, щоб пікіруватись чи вести боротьбу з "Націоналістами". Для цього зовсім не треба революційної партії. Досить залишити їх боротись самих між собою, - і цеї "революційної" боротьби їм вистарчить на десятки років. І якщо вони стають по відношенню до нас в позицію боротьби, кваліфікуючи "ворогами", то ми можемо тільки запевнити, що перший ліпший член УДРП прекрасно розбереться - де ворог української нації, а де, скажемо, Сціборський або Мітринга. Отже УДРП існує не для "націоналістичної" практики. І ця стаття теж пишеться не для того. А пишеться вона для того, щоб в ім"я національної справи посідити ту згадувану "оливу з мухами", що її колотять "організовані носії" відомого і самим життям викінченого "Націоналізму".

x
x x

Чи національна ідея і "Націоналізм" - це поняття рівнозначні?

Чи національна ідейність і "націоналістична" ідейність - це поняття рівнозначні?

Чи "Націоналіст", тобто носій націоналістичної доктрини в тім сенсі і в тій практиці, яку ми спостерігали як форму політичного чину - є означенням для всього національно-свідомого і діючого і вповні вичерпує поняття - борець за національну справу, за національну ідею? Чи відповідає поняттю носій національної ідеї протягом цілої історії і тепер?

Большевики твердять, що т а к , вганяючи тепер в поняття "націоналіст", "націоналізм" всякий прояв національної ідейности. При чому роблять те, переслідуючи певну мету, а мета, як відомо, "виправдовує в с і засоби".

Те саме роблять нині й наші "Націоналісти". І те ж роблять це, переслідуючи певну свою мету нині / нині, бо вони не робили того вчора, як відомо, виповідаючи війну не на життя, а на смерть всім носіям української національної ідеї "матеріялістам" та "комуністам" Хвильовим й іншим. це ж цій корпорації належить репліка, кинена з приводу трагічного самогубства Хвильового - "добре зробив. Заощадив одну кулю українській націоналістичній революції"/. Нині вони зачисляють до своєї корпорації все, що будь коли відзначалось національною ідейністю, навіть не розбираючись в ґатунках тої ідейности.

Те ж большевики і "Націоналісти" сходяться, як бачимо, в поглядах на це. За їхнім трактуванням нині термін "Націоналізм" є універсальним означенням для всього національного.

Гаразд. Коли так, коли "націоналізм" і національна ідея, коли "Націоналізм" і боротьба за національну справу, за національні інтереси, за націю й її буття, розвиток та панування на своїй землі - є поняття рівнозначні, то чому тоді, скажемо, Черчіля ніхто не називає "націоналістом"? Чи може Черчиль не береться за інтереси англійського народу, за англійські національні інтереси, за національну ідею Англії? Чи може Черчіль є кепський англієць ?

Чому партію англійських консерваторів ніхто не іменує "націоналістами", чи може вони не боролись за інтереси своєї нації? Чи може вони кепські англійські патріоти?

Чому партію лейбористів тієї ж Англії ніхто не називає "націоналістами", чи може вони борються за"комуністичний інтернаціонал",а не за Британію, не за національні інтереси тієї ж Британії? Чи може вони не тримають традиційні прапори англійської національної політики щодо інтересів свого народу? Чи може їхній уряд сидить не в Льондоні,а в Москві, а втлі дбає за СССР,а не за Англію? Чи може хто скаже, що вони кепські англійці?

Чому Гарібальді ніхто не називав і не називає "Націоналістом", а цілий рух карбонаріїв "націоналістичним"? Чи може то був рух не за національні інтереси італійського народу?

Чому Вільгельма II, Гінденбурга ніхто не називає німецькими націоналістами? Чи може династія Гогенцолернів не стояла на сторожі інтересів німецького народу та ще й вела агресивну політику? Але чому Вільгельма II не називають "націоналістом" ,а натомісць Гітлера називають "націоналістом" ? І чому між "націоналізмом" і "фашизмом" неодмінно ставлять риску.

Таких "чому" можна б поставити безліч, в тому числі й :

Чому Петлюру ніхто /навіть большевики/ не називали "націоналістом" , а цілий його рух "націоналістичним"? Чи може Петлюра й всі його соратники і його армія не боролися за українську національну ідею,сформульовану в IV Універсалі. Чи може цей національний провідник і основоположник національної У.Н.Р., очолюючи демократичну революцію на Україні, не був українським патріотом ?

Можуть сказати, що тоді ще поняття "націоналізм" не народилось. Але тут і зарита собака. Коли ж це поняття народилось і наповнилось певним змістом, то все одно ніхто не може прикласти його до Петлюри, бо воно прикладається,як горбатий до стіни.

Чому,нарешті, Шевченка ніхто не називав і не називає "Націоналістом" / крім наших"організованих носіїв націоналізму"/? При самій спробі прикласти цей ярлик до Шевченка людина почуває себе незручно.

Відкладаючи поки що відповідь на те загальне "чому", ми констатуємо:

поняття національна ідея та національна ідейність і "Націоналізм" не є рівнозначні. " Націоналізм", як певне наповнення змістом національної ідеї від певних його носіїв, від певного національного і соціяльного середовища зовсім не вичерпує поняття національна ідейність.

Навіть, при всіх тих плюсах, які мав "Націоналізм" /а він їх мав, як і все в життю має додатню й від'ємну сторону/, його мінуси, одначе, стали вирішальними для долі цього гатунку національної ідейности.Зрештою, про явища судять після їхнім ділі після того, як вони себе зарекомендували в дії, в історичному чині, а не з вивіски. Логічне значення цього слова ,виведене від кореня "нація", через -"ізм" ,тобто через певні догми,первні та принципи і через певну практику застосування тих догм та принципів в певній політичній атмосфері, наповнилось специфічним змістом. На цьому етапі історичного розвитку нації більшість його первнів виявились непридатніми до вжитку.

Поняття й явища трансформуються в житті через людський чин. Залежить від того, хто поняттями диспонує і яку практику ними прикриває. Є підстави думати, що ,коли большевизм потриває ще 10 років,то позитивне поняття демократії буде навіть вбито для сходу Европи. Так само воно буде вбито й кожною силою ,яка в практиці укудиться наповнити це слово страшним,антинародним змістом.

Отже "націоналізм" і національна ідея це є поняття,які не завжди і не всюди, і не для всіх, покриваються. А звідси - претенсії"Націоналістів" на національну ідейну монополію безпідставні. Бо"націоналістична" ідейність і національна ідейність - це не те ж саме.

А звідси - причісування всього національно свідомого і національно ідейного під одну "націоналістичну" гребінку,незалежно від того хто це робить - большевики чи "націоналісти", - є шкідливе. Коли це роблять большевики, то це є ні більше, ні менше, як методою провокації, продиктованою певною метою.

x x

x

Українська національна ідея на ріжних етапах історичного розвитку нації мала ріжних своїх носіїв, і ріжний конкретний зміст.Одначе, цілий під"яремний період нації,який триває й досі, мав і має у всіх носіїв єдине обрамлення тої ідеї, єдину основу, що вкладена в формулю " своя хата", боротьба за "свою хату". Це,так би мовити, єдиний знаменник чи домінанта для всіх носіїв національної ідеї. І це буде домінантою доти, доки нація буде в стані під"яремному. Одначе,цією самою домінантою справа не вичерпується. До неї додається конкретне виповнювання змістом тої національної ідеї, виповнювання "своєї хати" "своєю правдою", залежно від того, хто є її носієм, яка одиниця чи соціяльна група, а це,в свою чергу, узалежнено від історичного розвитку нац.спільноти, що зумовлювало більший чи менший ефект в боротьбі за ту національну ідею, цеб то ота "своя правда", що помалу еволюціонувала і якостево і в ширчінь - від правди меншости до правди більшости. Від правди одиниці,групи,кляси - до правди цілого народу.

На політичній мові та "своя правда" називається соціяльно-політичним змістом національної форми, ім"я якій "своя хата", що знову ж таки на політичній мові називається державою /очевидно незалежною,бо там де є національна залежність - там немає держави/.

Виповнювання " своєї хати" "своєю правдою" було,отже, ріжне на ріжних історичних етапах. І кожне таке виповнювання мало своє окреме означення з закінченням більш менш на "ізм". "Ізм", як запис прав і обов"язків того, хто хотів бути господарем тієї "своєї хати", виступаючи як носій національної ідеї, як запис його "своєї правди". Тоб-то, там, де починається ота "своя правда", - там починається певний "ізм". Там починається теж і "Націоналізм".

Протягом історії, поступово змінюючи одне одного, носіями української національної ідеї були ріжні якостево і кількісно суспільно-політичні величини, постійно змінюючись якостово і кількісно в бік наростання, аж до моменту,коли в ролі носія української національної ідеї на історичну арену виступає цілий український нарід, скажемо сьогоднішня робітничо-селянська Україна.

Порядком закономірного розвитку сталося таке переміщення в черзі носіїв національної ідеї. Відповідно до цього еволюціонувало й виповнювання "своєї хати""своєю правдою", цеб то національної форми соціяльно-політичним змістом. На сцену виходить новий,якостево відмінний "ізм",остільки якостево і кількісно відмінним є його носій. Хто є пильний, той не потребує доказів. І то не є "конъюнктурність", то є конечність,закорінена чи зумовлена передумовами там, - на велетенському історичному плацдармі Сходу Європи.

Беручи новітню нашу історію /не тому, що ми починаємо українську історію від Шевченка, а тому, що нам вистарчає прикладів і з цієї новітньої історії/, що ми бачимо ?

Першими активними носіями української національної ідеї після тривалого періоду національного, так би мовити,анабіозу виступали одиниці. І то власне Шевченко.Цей великий пророк і апостол українського національного відродження, бувши борцем і мучеником за українську національну ідею, одначе не був жадним "націоналістом" в розумінні тих, хто нині намагається втягти його до своєї політичної корпорації.Бо що може бути спільного, скажемо, між його тезою,викладеною в словах :

"Возвеличу малих отих рабів німих..." і т.д., цеб-то отих "смердів", від яких й за яких став на прю, за правду яких дбав і про яких пророкував, передбачаючи їхнє панування в "своїй хаті".

"Розкуються незабаром заковані люди, настане суд..." і т.д., аж до слів: "...бо невчене око загляне Вам в саму душу..."

Що може бути спільного між цілим ідейним спрямованням цього в е л и к о г о народнього революціонера, що вийшов один проти всіх в ім"я смердів, як син і речник тих "смердів", і "антисмердівською" теорією та теорією про "богом призначену" касту володарів апостола і духовного вождя сучасного українського "націоналізму".

Що може бути спільного між тезою Шевченка, цього великого речника і борця за українську н а р о д н ю національну ідею, спрямовану, як заклик, до "найменшого брата" / тоб-то до смерда! /: " Учітеся, брати мої, думайте, читайте..." і тезою духовного вождя "Націоналізму" про те, що "Треба раз и назавжди покінчити з теорією масового проґресу, кіно, ігор..." /Донцов, "Зауваги до питань програми" 1945р./.

Або про національну солідарність: "Розкуйтеся, братайтеся!..." і людоненависницькою концепцією вибраности, виключности і нетерпимости до всього, що не належить до "націоналістичного" ордену, а відповідно до того й відповідною практикою саможертя в ім"я не національної, а "націоналістичної" доґми.

Отже, - першим великим носієм української національної ідеї в новітній нашій історії є Шевченко. Не той, всіма фальшований, кожним на свій кшталт, а справжній. Не "націоналіст", чи "комуніст", чи "соціяліст", чи "монархіст" Шевченко, а Шевченко - народній революціонер.

Започаткований Шевченком процес національного відродження в дальшому ході історичного розвитку нації видає по черзі низку носіїв національної ідеї, що по черзі виступали на історичну арену з "своєю правдою", як виповненням тої ідеї, роблячи або крок вперед або крок назад порівняно з національною ідеєю, воздвигнутою великим сином народу - Шевченком.

Таким кроком назад був український монархізм в часи гетьманату Скоропадського. Цей "ізм", ніби попереджаючи "націоналістичну" донцовську тезу про касту правлячих, про білу кістку і голубу кров, покликану від Бога княжити і правити над "смердами", над чорною кісткою гречкосіїв, в ім"я блага нації, - цей "ізм" наповнив українську ідею своїм конкретним національним змістом. Народ того змісту на даному етапі вже не прийняв.

Чим те все скінчилося - відомо. "Своя хата" і "своя правда" в постановці українського монархізму, сперта на айхгорнові багнети та біло-російські чорносотенні шомполи, показались українським "смердам" непридатньою для [redacted] житла і вони її зруйнували. При чому, радикально. І зруйнували її сили, що прийшли на зміну, як інші носії національної ідеї, сили демократичної революції - стрільці й вояки УНР / українські "смерди"/. На історичну арену вийшли інші носії національної ідеї, наповнюючи її і н ш и м, с в о ї м змістом.

Цей зміст, зафіксований в ІУ-му Універсалі, відповідав інтересам цілого українського народу і як що й не був підтриманий спонтанно цілим народом, то тому була низка причин. Можливо одною з головних причин було те, що ІУ Універсал був ч е т в е р т и м, а не п е р ш и м. Але ми тут не збираємось розбирати всіх тих причин, бо нам не про те ходить. Ходить про те, що носії ідеї у к р а ї н с ь к о ї д е м о к р а т и ч н о ї р е в о л ю ц і ї, не бувши "Націоналістами", вписали свої імена в історію, як звитяжці за українську н а ц і о н а л ь н у ідею. При чому, варто підкреслити, що ці носії, бувши розгромлені фізично, одначе не розгромлені ідейно й досі. Слова четвертого універсалу не визнають "Націоналістичної" ідейної монополії, первородства та всеоб"смлючости. І як що ті сили

... зійшли з історичної арени, як організована, дійова, конкретна форма політичного чину, то в тому є свої причини. Ось такі самі, що спихають з історичної арени й "Націоналізм" - цю форму політичного чину, яка з реакцією на демократію виступила на історичну арену/ і то не тільки в українському середовищі, а й в значно більших маштабах/, проголошуючи тотальне поборення всього інакомислящого, виступаючи, при тому, в певний час і тільки на частині українських земель.

Були й інші носії української національної ідеї. Скажемо, у к р а ї н с ь к і комуністи та "матеріялісти", що наповняли українську ідею своїм змістом, і то не інтернаціональним, а національним, і що за 25 років боротьби з окупантом на східних землях пописалися не згірше за других. І яким історія не видала ще свого присуду, а ворог ще не дав собі з ними ради. Скажемо більше - не виключено, що за тими всіма "матеріялістично" мислящими силами майбутнє і провідна роля в боротьбі України за національну ідею завтра, і що саме в них криються гарантії здійснення тої ідеї.

x x

x

Ось так в процесі відродження нації, що її ніхто не годен усунути хіба що винищити фізично, як то замірявся гітлерізм, поступово виходили на історичну арену носії української національної ідеї, наповнюючи її своїм змістом, залежно від того - хто вони є, і кожна з тих сил була з більшим чи меншим людським потенціялом за собою.

Отже, "націоналізм" а ні не був першим, а ні не є єдиним носієм української національної ідеї. Цей "ізм", як окреме наповнення тої ідеї змістом, як "своя націоналістична правда", є нині не що більше, як вже виведена з історичного обігу вартість, що має відійти до архіву слідом за всіма попередніми, як непридатня для вжитку.

Процес іде вперед, ведучи більш досконалу зміну і більш досконалу її "правду". Процес іде до завершення. І завершується він тим, що на історичну арену виступає, як носій української національної ідеї, вже не група чи каста, а цілий український народ, - українське селянство, робітництво і українська робітничо-селянська інтелігенція, що має " свою правду" і що в ім"я неї буде боротися за "свою хату". Цей носій якостево нині стоїть вище ніж всі попередні носії й має найбільший людський потенціял. І це є вислід історичного процесу.

Чи є в тім заслуга "Націоналістів"? - Є.

Чи є в тім заслуга українських комуністів ? - Є.

Чи є в тім заслуга українських демократів і всіх інших активних, будь коли діявших українських політичних сил, що щедро поливали колись своєю кров"ю українську землю ? - Є.

Чи є в тім заслуга українських монархістів, особливо В.Липинського ? - Є.

Чи є в тім заслуга сотень тисяч українських позапартійних не "націоналістів" ,а навпаки "матеріялістів", звичайних вчителів, професорів, агрономів, техніків, письменників, мистців, акторів, репресованих і нерепресованих т.зв. "ворогів народу"? - Є.

Скажемо більше - в тім є "заслуга" й наших ворогів, в тому числі й Гітлера зі Сталіним, що ,стріляючи та мордуючи наш народ, вчили його патріотизму, виплекали в ньому стихійну ненависть до себе, як до гнобителів національних і соціяльних, - і волю до боротьби за соціяльно-політичну та національну свободу і незалежність.

Коротше, в цілому то є вислідом діяння цілої суми чинників, додатніх і від"ємних. То є вислід історичного розвитку, що нині носієм української національної ідеї є цілий український народ.

Це сміливе твердження ? Ні. Це є безперечне твердження. Хто пам"ятає 1941 рік, той це визнає. Не визнають цього лише хіба українські "Націоналісти", і вони матимуть с в о ю рацію, розглядаючи і досі українську ідею з своєї "націоналістичної" дзвіниці і з своєї такої ж практики. Але хіба те визнання чи невизнання може мати будь-яке історичне значіння.

Висуваючи твердження, що носієм української національної ідеї є нині ціла робітничо-селянська Україна, ми маємо на увазі не кількість людей, що підуть боротись за оунівський декальоґ, а к і л ь к і с т ь людей, що підуть боротись з большевизмом та фашизмом, підуть боротись з антидемократичним тоталітаризмом за демократичний устрій на Україні - в своїй хаті, за знесення чужого панування, в тому числі й панування клясового чи кастового.

До цього український народ психольоґічно підготований. Підготований і політично. Особливо вирішальну ролю тут відіграли останні десятиліття. А надто останні роки. Інша справа, яким він змістом ту ідею наповнює. О те, власне, й ходить. В кожнім разі він її наповнює нині не змістом від Донцова, а змістом від Шевченка. Не змістом від тоталітарної диктатури "вибраних", а змістом від народоправства. Не змістом від монархії чи капіталізму, і не змістом від большевизму. А змістом від національної, народньо-демократичної / бо буває це й антинародньо-"демократична"/, незалежної " с в о є ї х а т и ".

Тут - "націоналісти" кричать як раз про низький рівень національної свідомости мас там, - на Україні. Слушно. Але високий рівень зненависти до ворога хіба не є рівнозначний національній свідомості ? Як що говорити прямо, то волієм той високий рівень зненависти до ворога, що є в масах укр. народу, аніж сумнівний рівень кастової свідомости. Перший завжди був причиною епохальних здвигів. І буде.

Отже, носієм української національної ідеї є нова сила. На цім етапі національного / а не "націоналістичного"/ змагу носієм національної / а не "націоналістичної"/ ідеї є цілий український народ. Відповідно до того, й о г о і м е н е м на історичну арену мусить вийти і його керівний політичний авангард- організатор і ідейний та політичний керівник демократичної революції на Україні й застрільщик демократичної революції на цілому сході Европи, в цілому СССР, вкладаючи в українську національну ідею могутній революційний зміст.

x x

x

Чи має які дані до того український "націоналізм", як політичний організатор і діюча політична сила така, як вона була і є ?

Ставимо це питання оскільки він на те претендує, претенсійно і засліплено проголошуючи себе єдиною силою і т.д.

Насамперед визнаємо героїчну боротьбу цього руху і схиляємо голови перед кількістю жертв, складених за всі роки /включаючи й ті, що впали від своєї руки/. Але що ми можемо порадити з фактами, які є уперті. А ті факти самі відповідають на поставлене питання:

Ніяких даних до того "націоналізм" не має! "Націоналізм", як певна організована форма політичної дії з певним змістовим виповненням української національної ідеї, після певної історичної перевірки в певному комплексі подібного "ізму", який плюндрував цілий світ й Україну, дістав присуд історії і мусить зійти з арени. Тим більше він мусить зійти з арени як речник не цілого українського народу, а лише певного середовища.

Ідейні і світоглядові первні цього "Націоналізму" - ксенофобія, юдофобія, "ідеалістичний волюнтаризм" / в лапках, бо говоримо про такий, як він був/, світоглядова і політична виключність, доґматизм, вождизм, антидемократизм, основана на" антисмердівській" теорії кастовість, негування і нерозуміння соціяльної проблематики тощо · всі ці первні дістали по-лобу. В силу чого " націоналізм", діставши, за висловом його ідейних вождів, " уроки політграмоти", панічно еволюціонує.. Топак, котиться по похилій, спускається на гальмах в невідомому, покищо, напрямку.

Не вважаємо за доцільне особливо докладно аналізувати те спускання, як і розбирати всі ті первні, від яких "націоналізм" нині намагається за всяку ціну одхреститись /при чому не переборюючи їх, а запевняючи, що їх і не було/, скажемо лише :

Коли сьогодні непримиренний і виключний ідеалістичний "Націоналізм" зачисляє комуніста і матеріяліста Хвильового і всіх йому подібних до своєї корпорації, ось того самого і всіх тих самих, яким виповідалося перш безоглядну війну, а "Хвильовизм" вважає за свою основу основ, то що ще тут можна додати. Хіба це не є доказом цілковитого банкрутства? І хіба це не є вислідом цілковитого банкрутства?

Ясно, котячись по похилій "Націоналізм" шукає будь якого оперття.

Яка кольосальна дистанція між сьогоднішніми " організованими носіями націоналізму", що зачисляють до свого балянсу всі, хоч і матеріялістичні, хоч і виховані на діялектиці, але національні сили сходу України, визнаючи нарешті їх національними, а звідси /позичаючи методу в большевиків/ переіменовуючи їх в "націоналістичні", - яка кольосальна ріжниця між цим уже безпринципним "Націоналізмом" і отим ортодоксальним і непримиренним, що виголошував війну всьому , що інак шими - не ідеалістичними, а матеріялістичними очима дивиться на світ ?!!

Хто ж в такому разі проходить політ-лікбез?

Але ,до речі, ці "організовані носії" ніяк не збагнуть ,чому саме большевики, щоб скомпромітувати революційні сили на сході України, ліплять на них " націоналістичний" ярлик, і тішаться з того, мовляв, - "Ага! Наша бере!". Коли тут зовсім нема з чого тішитись, а щоб зрозуміти - треба взяти тільки зеркало і глянути на себе в історичному аспекті, але так, всесторонне і об"єктивно, і тоді стане зрозуміло, що таку саму прислугу, як і большевики, роблять і "Націоналісти", кваліфікуючи все національно свідоме й діюче, як свої кадри. Але, по відношенню до нас - багатьох представників тих революційних сил східної України, що знають Хвильових, Волобуєвих, Косинок і інших - ім"я їм леґіон - не з "націоналістичної" літератури ранішньої й теперішньої, а з співпраці з ними живими, - по відношенню до нас " націоналісти " більше щирі:

Поки ми були під совєтами, нас іменували большевики націоналістами і ганяли по тюрмах та концляґрах ,а як потрапили по цей бік демаркаційної лінії, - "націоналісти" іменують нас ... большевиками.

Як те все в цілому називається. Це називається - колотити оливу з мухами.

Для чого ? Для наповнення змістом збанкрутованого "Націоналізму", репрезентованого "організованими його носіями".

Чи досягає це мети ? Так, досягає. А саме:

Це доводить наочно, що "націоналізм", як форма політичного чину і як носій певної специфічної ідеології розійшовся з українською національною ідеєю нашого часу, але уперто не хоче цього збагнути. І не хоче збагнути д е с а м е він розійшовся. Проте, він відчуває це, еволюціонуючи саме в цей бік - в бік достосовування до того, що постає як зміст національної ідеї українського народу нині. А, достосовуючись ,переживає хаотичну, переходову стадію. Це вже не колишня хоч і хибна, але по свойому чітка доктрина, а сума протиріч. Олива з мухами. Проте, є надії, що ця переходова стадія чимось кінчиться, якимось завершенням. Яким, то інша справа.

Здаючи свої "націоналістичні" позиції і трансформуючи свої попередні доґматичні "націоналістичні" первні, цей "ізм" маневрує до інших позицій ,перестаючи бути властиво тим організованим носієм "націоналізму" і набуваючи якостево інших прикмет. Чим це скінчиться, - побачимо.

Поки що, очевидно, що всі ті громохкі заяви про епохальність, про виключну ролю, про " примат національної революції над соціяльною"

і інші категоричні запевнення - не треба брати в серйоз і вступати тут в принципові дискусії. Треба почекати поки еволюція дійде до логічного завершення. Тим більше, що сучасний "Націоналізм" заявляє , що "передові політичні сили не захочуть повторювати помилок.Історія не знає помилок". Слушно. То ж і еволюцію українського "Націоналізму" очевидно треба сприймати,як реалізацію цієї тези. І тоді, сподіваємось, - у висліді остаточного перетравлення і засвоєння "уроків політ - грамоти", які дало життя і які зіпхнули "Націоналізм" з усіх його позицій, - не буде потреби дискутувати взагалі про елементарні речі.

x x

x

Національна ідея та національна ~~[illegible]~~ ідейність і "Націоналізм" не є поняття рівнозначні.

Так само українська національна ідейність і "Націоналізм" - вчорашній і нинішній - не є явища рівнозначні.

Носієм української національної ідеї є нині не каста,не кляса чи якась спеціяльна група ,а український народ. А відповідно до цього - політичний провід українського народу в його боротьбі мусить мати де-що інші прикмети й ідеологічні вартості аніж "Націоналізм". Робітничо селянська сьогоднішня Україна має відмінну соціяльну структуру,відмінні передумови, що зумовлює наповнення національної ідеї відповідним змістом, отією "своєю правдою".

Та "своя правда" виходить від першоджерел - від інтересів цілого того народу і становить ту народню правду, "смердівську" правду, що дуже мало має спільного з кастовою правдою ідеологів "Націоналізму".

Всі плюси попередніх рухів мусять бути скапіталізовані, всі мінуси відкинені геть. Твердження, що сила, яка приходить на зміну,"вихлюпує з водою дитину" - нонсенс. Процес триває і той процес виростає з плюсів ,а не з мінусів. Скапіталізовання плюсів ,то є завдання українського визвольного руху, але завданням його є й засудження та відкинення мінусів.

Атакуючи українські протибольшевицькі національні сили тільки тому,що вони світоглядово відмінні, бо "матеріялістичні", об"єктивно "Націоналізм" змикався весь час і змикається далі з большевизмом в контрреволюційний антиукраїнський фронт. Усвідомлення цього мусить бути п е р ш и м уроком політграмоти.

Атакуючи ідеї демократичної революції, що виходять корінням від Шевченка, акумулюють традиції творців ІУ Універсалу і стверджують волю цілого українського народу, піднесену на бойові прапори Хвильовим та цілою когортою речників того народу, " Націоналізм" прирік і прирікає себе на ролю сили деструктивної. Усвідомлення цього мусить бути першою передумовою для глибокої ревізії своїх позицій та для організації чину надалі.

І,нарешті, - "Націоналісти",як люди строгого принципу і високої ідейности, можуть залишатися на своїх позиціях, але тоді вони вибувають з національного балансу революційних сил, переходячи активно чи пасивно в табір контрреволюції, реакції або в найкращому випадку більше чи менше ~~[illegible]~~ розумного - консерватизму.

Процес, який переживає "Націоналізм", може мати лише два виходи.

Віримо, що найбільш поступовими буде обраний вихід до співдії з українськими демократично-революційними національними силами,а не до їх поборювання. А тоді це вже будуть не"організовані носії націоналізму", а співтворці організованої когорти носіїв нової,справді революційної, ідеології, носіїв нового змісту української національної ідеї, репрезентованої цілим українським народом.

Р я б о в о л .

Сучасна Европа.

/ Де-які інформації та зауваження /.

Зміни в політичній структурі европейських народів. "Ми,соціялісти Европи,знаходимося по середині. По одному боці маємо комуністів, що називають себе "демократами"; з другого боку маємо християнських - соціялістів, що називають себе " соціялістами". Боротьба за майбутнє - це боротьба за соціялізм,але проти реакції й тоталітаризму". Це слова одного із чолових постатей сьогоднішньої Европи - лідера французької соціялістичної партії Блюма на партійному з"їзді англійської робітничої партії.Чи справді лише ті три партії характеризують структуру сьогоднішньої Европи ? Приглянимося трохи ближче.Як що поминути Еспанію ,то побачимо ясно,що передовсім загинув слід у всіх европейських суспільствах по організаціях фашистівсько - націоналістичних. Як що навіть існують того роду політичні організації /пр. в Англії - фашисти Мослея/,то їхні впливи на суспільне життя є мінімальні.Другою характерною рисою сучасної Европи - це втрата впливів в усіх европейських країнах консервативних та міщансько-ліберальних партій. В Англії у виборах консервативна партія потерпіла повну поразку. У Франції міщансько-ліберальні партії,що до війни керували цілою політикою Франції, знаходяться в стані повного відступу /радикали на чолі з Геріотом здобули лише 37 мандатів,а об"єднані праві організації 57, коли МРП /народні католики/ - 161, комуністи - 155,а соціялісти 114 мандатів/.Не інакше стоїть справа в Італії,де праві та ліберальні організації не можуть стати поважними партнерами для християнських демократів,соціялістів чи комуністів.Також в маленьких країнах на передові місця виходять три основні політичні сили: християнські соціялісти, соціялісти та комуністи. Пр. у Бельгії на загальне число 202 мандати здобули християнські соціялісти 97 мандатів /дотепер мали 73/, соціялісти 68 /дотепер 64/, комуністи 23 /дотепер 9/. Найбільшу поразку тут потерпіли лібералі, що здобули 18 мандатів /перед тим 33/. Партія та відогравала в довоєннім політичнім житті Бельгії надзвичайно важливу ролю. В Німеччині тако-жструктура політичного життя характеризується динамічністю християнських соціялістів, соціял-демократів та комуністів при малих впливах ліберально-демократичної партії.Отже, цілковите усунення організацій консервативних та міщансько-ліберальних ,що репрезентують суспільні групи,зацікавлені в обороні господарського лібералізму, є другою характерною рисою політичної структури сучасної Европи. Третьою характерною рисою - це поява нових, в різних державах по різному себе називаючих, суспільно-політичних рухів, які самі себе ідейно визначають як "соціялізм християнський". Довоєнна Европа знала великі політичні католицькі партії,одначе всі вони тоді стояли близько до консервативно-міщанських партій /пр.хадеція/.Сьогодні всі ті явища під оглядом політичним є явищами виразно "лівого" типу. / У всіх країнах , крім Англії, у виборах здобули вони найбільше голосів/. Четвертою характерною рисою для політичної структури Европи треба вважати усамостійнення політики партій соціялістичних у всіх европейських державах. Це характерна риса є подекуди новою. Перед загрозою фашизму европейські соціялістичні партії підпадали часто ініціятиві комуністів / Народній фронт/. Це була спроба Ш Інтернаціонала накинути свою тактику всьому европейському пролетаріятові, яка подекуди /пр. у Франції/ давала їм певні успіхи. Післявоєнна така спроба комуністів закінчилася повною невдачею.Утворена в Німеччині т.зв.Соціялістіше Ейнгейтс Партей / об"єднання комуністів і соціял-демократів/ є явищем відокремленим,політично здемаскованим і тим самим навіть в самій Німеччині не має значення.

x x

X

Між двома капіталістичними системами. Европу сьогоднішню треба розглядати лише на тлі змагання за панування над світом двох великих господарських систем : системи американського капіталізму та системи советського державного капіталізму. Кардинальне питання американської політики - це здобуття ринків збуту для своєї могутньої промисловости. Американська продукція в час війни у всіх галузях зросла подекуди в кільканадцять разів. Тому, примат Америки в господарському житті світу, забезпечення світових ринків збуту й сировини - це питання не лише добробуту післявоєнної Америки, але й питання бути чи не бути. Ще під час війни під тим кутом працювала ціла американська дипльоматія, змагаючись використати для себе цей догідний момент, бо й Англія, і Совети були залежні від невичерпаних матеріяльних ресурсів і технічних можливостей Америки. З того становища для нас не менш цікавим за т.зв. Атлянтійську Карту мусять бути й інші американські пропозиції цілому світові, а зокрема умови Бреттон Воодс, в яких є зовсім ясно з'ясовані американські господарські пляни. Умови Бреттон Воодс передбачають радикальні заходи для стабілізації господарських відносин в світі шляхом обліку всіх світових резервів золота, контролі господарського життя, утворення Світового Банку Відбудови та Розвитку і цілим рядом інших, на велику скалю задуманих, міжнародніх інституцій та умов. Очевидно, що ті пляни, оперті на інтереси американського капіталістичного господарства, є пов'язані одночасно з плянами господарської відбудови та післявоєнних потреб знищених війною европейських держав. В тому часі, коли ці пропозиції були запропоновані, війна ще палала. Тож Англія та Совети потребували ще допомоги від Америки. Це мало свій вплив на позиції обох тих держав в цій справі. Тоді /в 1944р./ Англія погодилася на всі пропозиції, а Совети заявили скромно, що мусять все це добре перестудіювати. Але зараз, після закінчення воєнних дій, всі ці питання знову актуалізуються в усій своїй ширині. Англія, одначе, пробувала перед матеріяльною катастрофою. Для прикладу лише скажемо, що борги Англії за минулий рік виносили 3,5 міліярд. фунтів стерлінгів. Довжники почали натискати /Англія була винна Індії 1,254 міліярдів фунтів, а Египтові - 450 мілїонів/ та використовували скрутне матеріяльне становище Англії для своїх антибритійських політичних акцій. Отже, положення було надзвичайно грізне: Прихід робітничої, соціялістичної влади в Англії треба розглядати на тлі тих відносин як превенційний засіб англійського народу перед повним економічним крахом, з одного боку, та перед залежністю від Америки, з другого. Але й соціялістична влада мало що могла вибирати. Єдине, що лишалося - це американська позичка. Англія таку позичку дістала у висоті 3,750 міліярдів долярів. Крім того, Америка счеркнула Англії частину боргів. Самі умови позички були б корисні, якщо б ...не побічні клявзулі, за якими Англія зобов'язалася попирати у міжнародній політиці американський плян повної свободи в міжнародній торговлі та американську точку зору в тій справі. Інші позицію зайняв СССР. Він поставився до американських плянів негативно, заявляючи, що СССР не думає навіть виявляти своїх резервів золота. Внутрішнє матеріяльне становище СССР ніколи не може бути причиною для зміни його політики тому, що його система державного капіталізму завжди даватиме шанси стабільности коштом нужди мілїонів советських громадян. Советський союз, в противагу американським плянам, висуває свої власні концепції на в'язання господарських відносин европейських країн з советською системою державного капіталізму. Спочатку поставлено ці пропозиції лише країнам, що опинилися в сфері советських впливів. Ці пропозиції стають що раз дальше йдучі. Пр. останній договір поміж СССР та Польщею передбачає для Польщі не лише великі кредити, але також відступлення для Польщі советських резервів золота, щоб урятувати господарське становище Польщі. Останні заяви Молотова в зв'язку з репараційними вимогами СССР що до Італії, навіть, не маскують господарських плянів СССР відносно країн, що є далеко поза залізною куртиною.

Всі ці справи мають безпосередній вплив на формування політичної думки сучасної Европи. Лише з"ясувавши собі вийняткове положення сьогоднішньої Европи поміж головними світовими силами,претендуючими на панування у світі, зможемо зрозуміти ті політичні зміни,що характеризують Европу сьогодні. Ні одна, ні друга системи не ґарантують Европі позицій політично та економічно корисних. Ще більше, обі системи підважують позиції останньої европейської потуги - Англії. Бо ,коли вся могутність Спільности Британських Народів полягає не так на формальнім визнанні єдности / через признання короля/, як на упривілійованім митнім становищі Англії в цій спільноті,то тоді тільки зрозуміємо,що це значить для Британської Спільноти американська вимога ліквідувати ці привілеї.Здецидовано вороже становище СССР змушує Америку відноситься до Англії лагідно / пр.опозиція в Америці твердила,що остання позичка надто корисна для Англії/. Одночасно,головні господарські протиріччя поміж Америкою та Советами назрівають не в Европі,а в Азії і тому помітне ліберальне ставлення Америки до всіх европейських справ. /Пр. остання корисна американська позичка Франції, що її дістав Блюм/. Але лише на тлі цієї політично-господарської <u>світової ситуації</u> можемо ми зрозуміти все те,що назріває зараз в свідомості активу сучасної Европи.Коли американська приватньо-капіталістична система висуває ідею світового об"єднання всіх народів у одній системі упорядковачих та господарських відносин /часто читаємо в американській публіцистиці думку про майбутні З"єдинені Штати Світу/ і коли СССР висуває другий плян майбутньої єдности народів на політичній та господарській плятформі советської держави,то побачимо, що сьогоднішня Европа не погоджується на добровільну здачу своїх самостійних позицій разом із всіма своїми вартостями,шляхом включування в одну або другу систему, але ш у к а є д л я с е б е такого виходу,який рятував би її самостійницькі позиції.

x x

x

<u>Християнський соціялізм,</u> - є це одна із спроб відшукання такого виходу. Ми вже на початку сказали, що в Европі існує цілий ряд надзвичайно дужих політичних рухів з різними назвами,але спільних ідейно, що їх можна назвати х р и с т и я н с ь к и м с о ц і я л і з м о м. У Франції такою партією є М.Р.П. /народні католики/,в Італії християнські демократи,в Німеччині - християнська соціяльна унія.Всі ті організації намагаються бути організаціями виразно лівими,республіканськими / за винятком католиків у Бельгії/, прихильниками пляновової економіки. "Соціялізм не є монополем якоїсь одної партії, - говорив на останньому з"їзді німецької християнсько-демократичної Унії в Берліні її провідник Кайзер. Марксизм є лише однією із історичних форм соціялізму". "Ми хочемо наш нарід вести шляхом соціялізму, але дороги християнського соціялізму виключають всякий марксизм". "Майбутній порядок у світі буде побудований на засадах християнської етики та соціяльної справедливости". Подібне становище займають також і французькі католики. Існує,навіть, поширена думка серед французьких політичних кол,що це власне християнському соціялізмові прийдеться перебирати на себе все добре та позитивне,що залишатиме по собі дотеперішній соціялізм, який,на їх думку, буде еволюціонувати або в бік гуманітаризму, цеб то в бік християнських позицій,або в бік комунізму, тримаючись марксизму. Арґументи французьким християнським соціялістам дають самі відносини у Франції,бо хоч би в останніх виборах багато соціялістів перейшло на позиції М.Р.П. Хоча не має якогось міжнароднього порозуміння поміж усіма тими політичними організаціями,- одначе вражає надзвичайна подібність,а то й рівна політична єдність програм та кличів тих партій. Не треба підозрівати, що всі ті акції координує якась "міжнародна католицька мафія", чи Рим, але без сумні-

зу ідейні позиції тих рухів тісно в"яжуться з папськими енциклікаками, в яких були з"ясовані поступові погляди християнського світу на соціяльні справи. Хоча всі ці енцикліки були опубліковані ще перед війною, одначе в тому часі не знайшли вони зрозуміння серед самих католиків. Більше того - тодішні довоєнні католицькі партії у всіх країнах були зв"язані тісно з консервативно-міщанськими реакційними організаціями. Перехід на зовсім відмінні ідейні позиції є наслідком ідей кинених раніше з Риму, та наслідком пристосування всіх тих рухів до інтересів працюючих. /Зміни ці, що є надзвичайно цікаві для соціольоґа, відносяться включно до персональних змін. Рухи ці очолюють часто визначні провідники підпільного руху проти німецького фашизму /пр. у Франції Бідо/. Пляновість господарки, але право на власність, соціялізм, але не марксизм, суспільні реформи, але не революція - ось головні проблеми, які широко обговорюються на сторінках усіх ідеольоґічних журналів того напрямку. Одночасно що раз відважніше можна почути думку про міжнародне становище. Християнські соціялісти рішуче відкидають всі пляни СССР, та водночас із застереженням ставляться до американських ідей, висуваючи свою власну концепцію об"єднання Европи на засадах християнської етики та соціяльної справедливости. Це не випадок, що на одному із з"їздів німецької христліх-соціяле уніон з"ясовано в резолюціях як остаточну міжнародню ціль - "Християнську Унію Европи".

х х

х

Европейський соціял-демократичний фронт - є другою надзвичайно важною площиною формування політично-ідейних позицій не лише европейського робітництва, але й Европи, як цілого. Як відомо в Англії на зміну консерватистам прийшла до влади робітничо-соціялістична партія. Цей факт має загально-европейське значення, бо Англія тепер ще більше, як колись, задаватиме тон цілій Европі, як нарід найбільше тут передовий. Лейбористи зайняті в першій мірі кольосальними реформами, що зараз провадяться в Англії /удержавлення копалень вугілля, пляни дальшого удержавлення, робітничий контроль над виробництвом, великі комісії плянувань/ .Не менш, одначе, зацікавлені англійські соціялісти европейськими політичними відносинами. Що раз частіше чуємо думку, що природнім наслідком приходу соціялістів до влади в Англії мусить бути відповідна міжнародня політика Англії. Хоч як це обурювало консерватистів, лейбористи спокійно доводили правильність фрази Бевіна на їхньому партійному з"їзді, що "закордонна політика Англії мусить бути соціялістичною". І властиво ті зміни, що зараз переходить европейський соціялізм, - є у великій мірі політичним успіхом лейбористів. Бо, як що після закінчення війни, проблема незалежности соціялістів від комуністів стояла під знаком запиту, то сьогодні ці справи зовсім точно з"ясовані : "Комуністи - агенти чужої потуги" /Ляски/; " комуністи - око Москви" /Блюм/; " комуністи - це агенти посторонньої сили" /Шумахер/. Ще важливішим є те, що советська система, здемаскована перед европейським пролетаріятом як не соціялістична. Це виключна заслуга цієї, так важливої своїми наслідками, політичної акції англійських соціялістів. "В СССР немає соціялізму. Є це країна клясичного державного капіталізму, перед якою перестерігаємо працюючих" - це становище не лише Шумахера й німецької соціял-демократії, але цілого европейського робітничого руху. Спроба комуністів захопити під свої впливи европейський соціялізм закінчилася поразкою й сьогодні всі соціялістичні партії ведуть власну і протикомуністичну політику. Навіть еспанські соціялісти-еміґранти на своєму конгресі в Тулюзі остаточно пішли на розрив з комуністами та зайняли становище солідарне з европейськими робітничими партіями. Все це без

спільніву у великій мірі є наслідком тої моральної допомоги, яку европейські соціялісти дістали від англійських лейбористів. Недавній з"їзд делегатів усіх соціялістичних европейських партій в Льондоні, делегації лейбористів до німецьких та чеських соціял-демократів, надзвичайно гострі протикомуністичні виступи Моррісона на з"їзді німецької соціял-демократичної партії в Гановері, виступи Давіеса на зборах чеських соціял-демократів - все це вказує на серйозні зусилля Англії - сконсолідувати европейський блок на платформі соціялізму та демократії з виразним протикомуністичним вістрям.

x x

x

Комуністичний фронт сучасної Европи - це є рух виразно агентурний, точно зорієнтований на інтереси совєтської держави. Цим треба теж пояснити те, що саме тепер, коли соціяльні процеси в европейських країнах набрали виняткової гостроти, саме тепер комуністичні европейські партії є далеко не " передовий аванґард пролетаріяту". Впливи їхні найсильніші зараз у Франції та Німеччині. Для цікавости наведемо деякі цифри: в Норвеґії проти 127 мандатів комуністи мають 11, у Франції на 580 мандатів комуністи дістали 15., в Мадярщині проти 389 - комуністи 67, в Данії 18 проти 196, в Голяндії 10 проти 100, в Бельгії 25 на 202 мандати. В Німеччині впливи комуністів доволі великі лише в совєтській зоні. За неофіційними даними КПД /комуністи/ має 671000 членів, з того числа 56.800 в американській та французькій зоні, 10..700 в британській та 511.000 в совєтській. Після остаточної невдачі поширити свої впливи коштом соціялістів ніщо не вказує на те, що мають комуністи шанси в якій небудь країні побільшити свої впливи /за винятком Німеччини, де, очевидно, така можливість існує з огляду на окупаційні відносини/. Тут ще треба замітити, що европейськими комуністичними партіями керує не Ш Інтернаціонал, розв"язаний Сталіним. На керівних постах европейських компартій не бачимо місцевих революційних діячів, - навпаки всі керівні становища обсаджені вишколеними в Москві урядниками. Так пр. у Франції Торрез; в 1939 р. дезертирував з французької армії, коли вона боролася з гитлеризмом. Але ж тоді Москва співпрацювала з Берліном. Як дезертир Торрез був засуджений на 6 років тюрми, а після помилуваний Де Голем. В час війни перебував постійно в Москві. В Німеччині знов же провідниками компартії є Пік та Ульбріх. Обидва від 1933 року постійні мешканці Москви. Німецькі комуністи, що повиходили з гітлерівських концентраційних таборів, не мають жадного голосу, бо ціла партійна та адміністраційна система в совєтській зоні опирається на 7.500 старшин німецької армії, переважно " сталінградців", відповідно вишколених в СССР. Підхід Сталінської Москви до " справи комунізму" чи не найкраще зафіксований в Болгарії, Югославії та Польщі, де взагалі немає комуністичних партій, але є за те щось "більше" /на думку Сталіна/, а саме шляхом т.зв. "патріотичних фронтів" забезпечена повна залежність тих держав від СССР. Все це робить сучасний комуністичний рух рухом не революційним, а ґротесковим і чужим інтересам сучасної Европи.

Було б несправедливим, коли б ми не згадали про комуністичний рух незалежний від СССР, організований троцькістами. Осередком цього руху є Франція, де останньо під час виборів незалежні комуністи йшли своєю власною листою /комуністи IV інтернаціоналу/, одначе не вдалося їм добути ні одного мандату. Для порівнання подамо, що, коли комуністи в останніх виборах здобули 5.136.384 голосів, то незалежні комуністи здобули лише 34.134. Цей рух, що міг би мати величезне значення в боротьбі з контрреволюційним та агентурним сталінським комунізмом - є, на жаль, дотепер доволі слабим та ідейно як слід не оформленим.

x — x

x

Тож основні зміни політичної структури сучасної Европи надзвичайно важливі. По-перше: тон в сучасній Европі завдають політичні партії, зорієнтовані на інтереси верств працюючих. Репрезентація та відповідальність за долю европейських країн, цілої Европи перейшла в руки верств робітничих. Англія прикро підвела не одного прихильника старих порядків, стаючи сама перша на шлях великих суспільних реформ, плянової економіки та здецидованої европейської політики. По-друге, шлях, який вибирає сучасна Европа, - це не пасивне ставлення до зовнішніх систем, але оборона своїх позицій через формування бльоку европейської трудової демократії перед советською агресією та евентуальним некорисним диктатом американського капіталізму. Свідомість політичних кол Европи еволюціонує виразно в напрямі З"єдинених Штатів Европи.

Всі ці характеристичні зміни, що є поки що в початковій стадії свого розвитку, мають для нас, українців, очевидно надзвичайно важливе значення. В цих нотатках не можемо проаналізувати, які, приміром, перспективи повстають в зв"язку з усим тим, але хочемо звернути увагу на історичне значення отого процесу, що водночас є єдино можливим формуванням европейських проти російських оборонних сил. Перехід Европи на "ліво" /хоч як це не подобається де-яким нашим силам/ створює для нас корисний шанс створення зв"язків та координацію певних акцій поміж передовими силами народів східньої Европи та передовими силами европейського заходу. Цей шанс є виняткково для нас корисний, бо всі ці процеси наближують політичну думку Европи до ідейних позицій передових революційних підсоветських сил. В цьому відношенні перед українським революційним демократичним рухом стоять важливі завдання, які разом з ідейно близькими рухами інших підсоветських народів треба буде нам скоро реалізувати.

П.М.

За духову соборність.

Було б неприпустимою поверховістю, коли б ми,в ім"я зовнішньої позірної соборности, затуляли очі на де-яку,значну різницю в ментальностях східньо і західньо-українських людей. Пильний обсерватор міг спостерігати таке характеристичне явище: коли перша хвиля біженців з Великої України прибула в 1943 році до Львова і до галицьких міст взагалі, єднання їх з галицькою елітою було справді зворушливо-братерським. Галичани оцкривали двері перед братами зі Сходу, як перед найдорожчими гістьми. Наддніпрянці без застережень віддавали галичанам політичний і громадський пріоритет, розуміючи, що тут,на західньо-українських землях, найбільше збереглась національно свідома інтелігенція і було найбільше можливостей для вироблення визвольної ідеольогії і створення організацій визвольного руху. То було якесь нестримно-братерське єднання.

Від того часу і до нині взаємини між наддніпрянцями й західними українцями весь час еволюціонують, набираючи часом нездорових форм, на радість червоним і не червоним агентам "єдиної,неделімої", які відразу роблять висновки, що ніякої української соборности взагалі й не існує, як не існує й ніякого українського народу, а є, мовляв, малороси й ще не змалоросійщені галичани - "братская ветвь єдіного російського народа".

Безперечно, що за тими розбіжностями в ментальностях східних і західних українців лежать не дрібничкові побутові розходження, а якийсь глибший, політичний процес.

Віддаючи політичний і громадський пріоритет західним українцям, наддніпрянці керувалися двома мотивами: по-перше, вірою в те, що саме на західньо-українських землях вони знайдуть цілком певну ідеольогічну і організаційну базу національно-визвольної боротьби, по-друге, вони були надто стриманими з своєю думкою і своїм словом. Точніше сказати б, вони не мали такої своєї думки, яка була б цілком новою й яка б протиставлялась пануючій на зах.-українських землях націоналістичній визвольній концепції.

Як би приплив наддніпрянської еміграції відбувався в умовах демократичних, то стриманість східняків була б не такою і їхня ментальність виявила б себе одразу. Але то були часи тотальної війни, війни не тільки за життєві простори німецького нацизму, а й проти всього, з чим пов"язувалось поняття "советський", - проти інтернаціоналізму й безбожництва. Проти "товариш", за "пан". Проти багатьох азіятських звичок збольшевизованої "расейщини": проти нечищених чобіт, неголених борід, брудних комірців, проти "уплотненія" і примуса. Проти черги й блата. Проти доносу й підлабузництва. Звичайно, що не німці вели ту боротьбу. Але за спиною німців наддніпрянці побачили Европу з усім її "проти" і, будучи ще застрашені большевицьким терором, замкнулися в своїй, одстояній під советами, ментальності: а що як зненацька скажеш десь "товэриш", або ще й гірше якось виявиш свій "большевизм"?

Тому, можна сказати це сміливо, війна не дала змоги наддніпрянським українцям виявити на еміграції свою ментальність. Де-яка частина їх, піддавшись розпачеві і втративши надію знайти десь правду, заховала "гріхи" першого буйного пориву до волі й пішла з покаянною назад. Друга - менша частина, підробляючись під офіційний смак, але, будучи політично неписьменною, а до того ще й перестрашеною, з одного боку большевизмом, і з другого боку фашистським терором, шарахнулась в інший бік - стала урра фашистською /більше, ніж сам фюрер/ і під кінець війни остільки попсувала своє реноме, що політично вийшла в тираж остаточно, а могла б бути у Сталіна на добрих посадах, бо наспраді не була фашистською, як не була раньше й большевицькою. Нарешті, третя частина наддніпрянської еміграції розчинилась, як уже сказано, в галицькому націоналістичному морі, не маючи змоги вільно виявити своїх думок, щоб, не дай Бог, не проговоритись чимсь страшним, "підсоветсь-

к?м". Ідучи молитись до націоналістичного божества, ці українці, безумовно, не були одвертими і щирими. Вони таїли в собі багато "поправок", продиктованих підсоветською дійсністю. Але вони не мали змоги тих "поправок" замельдувати. Звідси така зовнішня, позірна єдність з західньо-українським націоналізмом. Але та єдність підсилювалась, повторюємо, ще й певною вірою в життєвість націоналістичної концепції, отже припущенням, що революція скапітулювала в усьому, що навряд чи доведеться давати багато "поправок".

Але війна закінчилась розгромом фашизму, тоб то крайньої реакції на революцію. Нищівний удар по фашизмові означав удар по всякому націоналізмові взагалі. З кінцем війни приходить глибока й неминуча криза й українського націоналізму. Заперечувати це було б дитячою наївністю. Навіть, як би большевизм був тепер розгромлений у війні силами англо-американського світу, то й тоді було б дитячою наївністю вірити в якісь перспективи для того українського націоналізму, який був перед війною. Адже кожному відомі його ідеольогічні джерела. Тим паче, неможливим є відродження українського націоналізму в можливій протибольшевицькій революції, тоб то тоді, коли б наддніпрянська духовість вирвалась з усіх зв"язуючих її кайданів.

Кожному, отже, ясно, що західньо-український націоналізм перестав бути п"ємонтом в українській визвольній боротьбі. Чи значить це, що Західньо-Українські Землі втратили своє значення в нашому визвольному рухові? На це запитання можна було б відповісти позитивно тільки в тому разі, коли б ми ототожнювали Західньо-Українські Землі з українським націоналізмом. Але таке ототожнювання було б великою помилкою. Український націоналізм був на Зах.-Укр.Землях модним тільки тому, що всі інші визвольні концепції переживали глибоку кризу. За цими концепціями стояло багато випробуваних високоінтелектуальних діячів, які залишилися живими й які всі свої сили хочуть віддати визвольній справі. І от тепер, коли націоналізм, як одна з визвольних концепцій, увійшов в свою кризу, перед усією зах.-укр.елітою стоїть питання: куди йти?

Український нац.-визвольний рух на всіх українських землях стоїть перед завданням вироблення нової визвольної ідеольогії. Та ідеольогія мусить виходити з фактичного стану речей, який створився по війні і який засвідчив, що революція була не простим собі "непорозумінням", яке можна викреслити одним розчерком фюрерової руки, а що це є факт, який вирішив долю і фюрерів, і всяких фюреризмів взагалі. Навіть і тих, що ще залишилися як на Сході, так і на Заході, хоч вони тепер і одхрещуються од тоталітаризму. То ж реальністю нині є не ідеалістично-містична контр-революція, а повоєнна й пореволюційна дійсність. На цей раз не Метерніх переміг Бонапарта, а Бонапарт переміг Метерніха і як що світ, врешті, все ж таки втихомириться, то не од метерніхової руки.

Це значить, що центр ваги української визвольної боротьби переноситься в ту революційну дійсність, яка витримала випробування війни, бо вже немає в світі сил, які саме поняття "революція" тлумачили б по фашистські, як злочинство.

Отже, слово належить наддніпрянцям і тим представникам західньо-української думки, які не одхрещувались од революції, а вивчали її і в ній шукали джерел. Проте, в поняття "наддніпрянці" треба внести ясність. Коли ми говоримо, що нова наша визвольна ідеольогія виросте з ментальности, що створилась на східньо-українських землях, то маємо тут на увазі ментальність українську, яка враховувала досвід визвольної боротьби 1917-20 років, яка перейшла через національний ренесанс років НЕП"у, через національну трагедію років колективізації, через терор єжовщини і яка в конкретній українській дійсності, що створилася в наслідок всіх цих подій, а не в безплодному запереченні тієї дійсности, шукає джерел нового нашого національного й державного відродження.

Наддніпрянський українець на еміґрації своєрідно сприйняв факт леґалізації його ментальности. Він прорвався від своєї стриманости й замкнености. Він бунтує проти західньо-українського консерватизму й традиціоналізму і проти тої ідеольогії, яка той традиціоналізм і консерватизм звела в певну політичну концепцію, тоб то проти націоналізму. Не випадково після закінчення війни в лавах ОУН майже не залишилося наддніпрянців, а ті, що свій критицизм зв"язали лицарською вірністю слову, ті замкнулися в своїй самотності. Але той їхній критицизм ще прорветься, бо того вимагатимуть інтереси справи, якій вони лицарські посвятили себе. Те, що за лавами ОУН залишились і всі, майже, західньо-українські волиняки, об"єктивно свідчить, що ОУН не спромігся перерости за рямці суто місцевого галицького явища. Героїзм і жертвеність оунівців, виявлені під час боротьби з німецьким і московським окупантом, скорили серця багатьох наддніпрянців. Але ідеольогія націоналізму залишилась для них мертвою, чужою і, навіть, ворожою. Тому вемкселі, видані під час братання в Галичині, поспішно уневажнюються. Наддніпрянський українець шукає власної ідеольогії, яка відбила б пройдений за роки революції шлях і яка взяла б з Західньо-Українських Земель все життєво здорове.

Чи не означає це, що прірва між східними й західними українцями, прірва, яка так радує всіх єдинонеделімивців, поглиблюється? Зовні це виглядає ніби так, але, насправді, це свідчить тільки про наявність певної нормальної кризи нашого ідейного зросту. Нема чого ховатись перед трудноцами. Вони величезні. Треба в національній свідомості засипати ту прірву, що її утворили двадцять п"ять років революції. Але ми пережили прірву, утворену століттями, і ліквідували її соборницьким єднанням 22 січня 1919 року. Ліквідуємо й розрив, створений революцією.

Тут найбільше доведеться попрацювати нашим західньо-українським братам, бо пристосовуватись треба їм і їм же доведеться робити "поправки". Вони мусять стати тією незламною силою, яка кореґуватиме трохи знівельовану за роки сталінського абсолютизму національну свідомість наддніпрянців. В цьому не тільки їхнє право, а й обов"язок і величезна відповідальність. Чи зуміють вони в цій своїй ролі врости в пореволюційну дійсність Великої України, чи залишаться тільки зовнішнім провінціяльним додатком до неї? Ось в чому суть справи.

Наддніпрянська національна свідомість страшно знекровлена. Не забуваймо, що серед наддніпрянської еміґрації дуже багато тільки антибольшевиків, які далі цього "анти" не пішли. В усяких політичних взаєминах з єдинонеделімовським фронтом вони часто вагаються не тому, що не є українці, а тому, що не свідомі, тому, що поняття "большевизм" за фашистською інерцією протиставляють поняттю Росія. На цю вудочку піймались були навіть люди з редакції берлінського "Голосу", в якій заправляли виходці з галицького націоналізму. Тих галичан аж ніяк не можна запідозрювати в малоросіянстві. Тому еміґрантська "єдіная, неделімая", сповна такими успіхами за Гітлера, продовжує й зараз розставляти перед наддніпрянцями ті самі тенета: спільно з росіянами проти большевизму. І радується, якщо коло їхніх комітетів путаються такі блукаючі українські душі.

Так, проти большевизму. Але не тому, що він большевизм /кожному вільно мати свої переконання/, а тому, що большевизм є російський імперіялізм і тому, що він окупував Україну. Еміґрантська "єдіная, неделімая" хоче українськими руками витягати каштани з вогню. Тому, між іншим, пекучим завданням нашої національної пропаґанди є: скоріше відмовитись від спадкованої од Гітлера і нав"язаної йому білою російською еміґрацією тези - розглядати большевизм як інтернаціональне, а не як імперіялістично-російське зло. Західні українці відчувають це краще і вони мусять тут стати охоронцями української совісті. Як би націоналісти перестали претендувати на монопольність, а свій фанатизм виявили бодай на цій тільки ділянці визвольної боротьби, вони б набагато більше, ніж досі, прислужилися національній справі.

Наше відштовхування від націоналістичної концепції і намагання створити зовсім іншу національно-визвольну ідеольогію означає не поглиблення прірви між західними й східними землями, а шукання таких ідейних вартостей, які злютували б навколо нашої визвольної боротьби мільйони людей на всіх українських землях. Націоналізм на то не спромігся і тепер, тим паче, не спроможній. Йому не дозволять ні внутрішні, ні міжнародні чинники. А ми ж мусимо, нарешті, зрозуміти, що не загально-національна справа підпорядковується певному політичному угрупованню, а кожне угруповання й всі в цілому угруповання мусять бути підпорядковані загально-національній справі. Проблема української визвольної боротьби є не проблемою боротьби проти російської революції, а проблемою боротьби проти большевицько-московського імперіялізму. Саме тому в цій боротьбі нашими спільниками стають не тільки поневолені Москвою народи, а й російські робітники й колгоспники. Розшифрувати цю формулу, розробити її теоретично - ось завдання нашого часу.

Зробити це спроможні, насамперед, люди, які багато років дихали повітрям революції і ті, які з ними через Збруч і через інші кордони постійно тримали ідейний зв"язок.

Коли ми всі спільно візьмемось за цю велику національну справу, тоді ми, на зло ворогам, створимо справжню духову соборність.

I. K.

М.Хвильовий і наша доба.

" І на тому ж тлі сіро-жорстокої харківської доби української історії встає перед нами без краю привабна,проста й інтелігентна, ніжна й зухвало волюнтарістична постать Миколи Хвильового.Він з"являється перед нами з ночі великої революції 1917 року, осяяний багряними вогнями великих катастроф, іде крізь сірі, брудні, до розпачу безнадійні советські будні, входить у Дантове пекло сталінських п"ятирічок і збурює навколо себе хвилі неспокою, хвилі зневіри, хвилі надій і владних бажань.Складний без воротгя, як і сама доба...

...І дивно,при такій виключній популярності,мало було і є людей в Україні і за кордоном,які б на всю глибину розуміли Хвильового та його значення для нашого сучасного і майбутнього".

Юрій Дивнич.
" Ідеї художніх творів М.Хвильового".

Справді, Миколу Хвильового ми належно не знаємо ані як письменника, ані як політичного українського діяча. І хоч його ім"я часто згадували і згадують в нашій сучасній пресі, але згадки ці або побіжні й випадкові, або надто групові, й ,отже, не об"єктивні,тенденційні або ж,нарешті, одверто ворожі.

Як мистець Микола Хвильовий буде ще довго об"єктом глибоких і всебічних студій та,навіть, протирічивих висновків. Але є незаперечливим одно: Микола Хвильовий вже є і довго буде тим невичерпним джерелом, звідки наші митці слова ось уже добрих два десятки років ш черпають і ще довго, очевидно, черпатимуть ту творчу наснагу, що виводитиме їх все до нових і нових обріїв.Незаперечливим є те, що вся українська пореволюційна література в тій або іншій мірі, стилем та ідеєю зв"язана з творчістю М.Хвильового. І то не тільки українська література теренів підсоветських ,але й теренів поза советських та еміґрантських. Ми не маємо змоги зараз зупинитись докладно над цим питанням і арґументувати його. Це справа окремої статті.

x x

x

Сталося так,що нікому невідомий в революцію 1917-20 р.р.,невідомий ані в літературі, ані в політиці, син тростянецького вчителя під прибраним,прізвищем Хвильовий, після 1921 року стає чоловою постаттю і в літературі, а згодом і в політиці. І то постаттю ,з якою пов"язується ціла велика доба української " Бурі й натиску" 20-х років. Постаттю, що визначила на довгі роки політичну та духову сутність нашої нації, що генієм свого творчого духа накреслила ті генеральні ідеї, які правлять і довго правитимуть за напрямні нашого справді революційного, справді проґресивного державно-політичного думання новітнього українства. Дуже популярна і глибоко складна постать автора " Вальдшнепів" на цьому новому етапі боротьби українського народу за свою державну незалежність стає актуально-дієвою. Його ім"ям, і то саме його, а не кого небудь іншого, майже всі політичні партії й групи намагаються підперти своє партійно-політичне кредо.Але що дуже характеристичного, ті українські політичні партії,що в якійсь мірі намагаються підпертись М.Хвильовим, роблять це не шляхом аналізи цілости соціяльно-політичних поглядів М.Хвильового та його доби й ви-

ф...нням для себе к цей спосіб відповідних консеквенцій, а лише посиланням на окремі, як завжди дуже влучні і талановиті, висловлювання та крилаті фрази його. Це, безсумнівно, створює хаос і до того складну постать М. Хвильового робить ще більше незрозумілою і таємничою.

x x

x

М. Хвильовий, як вояк української революції 1917-20 р.р., належав до тієї лівої боротьбістсько-укапістської політичної течії в визвольно-національному русі, яка в трагічний момент нашої історії, коли кінчалась доба української незалежної демократичної держави, прийнявши доктрину Леніна й узгідивши своє політичну тактику з російською комуністичною партією, почала будувати українську радянську державу в тісному союзі з російською. Маючи цілковите декларативне визнання України як держави суверенної з власною мовою, культурою, історією і незалежною міжнародньою функцією, тодішній провід українських революційних сил у краю вважав свій крок єдино правильним і державно -творчим.

То були люди, що безмежно вірили в скоропрйдешню "загірну комуну" - символу людського добробуту, щастя, соціяльної справедливости й національної рівности. Вони були захоплені плянетарним розмахом революції й тих великих перспектив соціяльно-національної справедливости, які накреслила була вона на своїх прапорах.

І ця романтична ментальність знайшла чи не найяскравіше виявлення в ранній поетичній і новелістичній творчості М. Хвильового. І вона поклала своє тавро на цілу фаланґу пореволюційних письменників.

Але найближчі роки пореволюційної практики державно-культурного будівництва виразно показали, що московська метрополія незалежно від тих або тих конституційних декляраціи, які вона зараз проголошує й визнає, не може так далеко поступатись. Зроблені під натиском революційного національно-визвольного руху поступки /визнання незалежности державної й культурної/ не можна вже було ліквідувати декретом. Але це можна було зробити зсередини, в спосіб опанування внутрішніх українських сил. Для цього ЦКРКП почав був надсилати і обсаджувати відповідні місця спеціяльними емісарами та цілою ордою "відповідальних". Ці "відповідальні" мали своїм завданням продумано і пляново -

а/ створювати таку адміністративну, культурну та психольоґічну атмосферу, яка б нічим не відрізняла Україну від Росії;

б/ визнаючи де-юре українську мову за державну, де-факто витискати і врешті витиснути її з ужитку в державному апараті;

в/ пляново і послідовно відтискати з керівного апарату ті революційні українські сили, які самі боролися за українську радянську державу, отже, в суті своїй є найнебезпечніший елемент проти цієї завойовницької російської - большевицької акції. Натомість висувати місцевий елемент безпринципний, політично не вироблений і безідейний, який треба лише привчити слухатись і виконувати.

Цей діявольський плян сталінські провокатори почали здійснювати особливо десь від 1925 року з щорік збільшеним темпо і дійшли свого завершення в масовому винищуванні українського народу. На початку 30х років голодом, тюрмами, різними "вінницями" та концентраками знищили понад 10 міліонів українського народу. В тому числі й, в першу чергу, винищили українських комуністів, а з ними, майже, всю безпартійну, але національно свідому революційну інтелігенцію.

x x

x

М. Хвильовий 1923-1924 р.р. силою свого великого таланту глибоко відчув небезпеку, що насувалася на український народ. Відчув і забив тривогу. "Мабуть прийшов кінець. З'їли сукини сини революцію" -

говорить сторож Нестор із забутої в глухому селі школи. - "Бог його знає, Несторе! Та тільки я думаю, все гаразд буде" - відповідає йому меланхолійно забута світом напівголодна учителька,що в молоді роки знала революційний чин, знала ідею, за яку люди йшли на барикади й гинули /"На глухім шляху"/. Молодий поет Хлоня /"Санаторійна зона"/, що зпопелив своє серце в революції в ім"я нової великої епохи справедливости, а насправді побачив, що ця епоха зникла, як ефемерний привід. Доживаючи свої трагічні дні в санаторії для душевно хворих і обсервуючи життя, він приходить до сумного висновку:"Скоро ми зовсім забудемо тиху задушевність і будемо не то машинізованими хижаками, не то хижими машинами". Він бачить, як владно навколо нього запановує терористичний хижак і він пробує усвідомити собі що ж то за дійсність і які її перспективи. "Пройдуть роки: один, два, десять, двадцять і,повірте мені, невідимий ворог помститься. Я вже зараз бачу,як мислі мого великого вчителя стогнуть від непосильного бруду і маклерського перекручування. Світова сволоч, що пролізе в святе святих, сховається там за його ім"ям і зробить з нього брудне знаряддя,яким і одкидатиме людскість назад". /"Санаторійна зона"/.

Це висловлено було ще десь 1923 року.І це просто висловлено як геніяльне пророцтво.Бо досить було ще кількох років, щоб ота "світова сволоч",в образі абсолютної диктатури партії над народом, пролізла в святе святих нашої нації,сховалася там за вимріяний образ"Загірної комуни", зробила собі "з нього брудне знаряддя", яким і почала відкидати людство назад.

x x
x

Це була межа. Українські революціонери,творці й ідеологи УССР, ті,що вірили на початку, що декляративні заяви московського уряду про права української нації і свободу людини є непорушні, - побачили,що революція зайшла " в раковину з калом", що їхня мрія про вільну і незалежну українську державу до того часу,поки вона узалежнена від Москви ,є звичайною фікцією ,що з їх великого "розмаху нічого не вийшло і що їх комуністична партія потихесеньку та помалесеньку перетворюється на звичайного собі "собірателя землі руської" і спускається, так би мовити, на тормозах до інтересів хитренького міщанина-середнячка" /"Вальдшнепи"/.

Почався великий відцентровий рух. Рух,що відомий під назвою хвильовизму, рух, що по лінії партії очолив його О.Шумський, а економічну плятформу дав харківський професор політекономії Волобуїв. Рух,що закінчився розламом КПЗУ, масовим виходом українців з КП/б/У, самогубством Хвильового, Скрипника, арештом Шумського,Волобуїва, Максимовича, Вітика і масовим винищенням або репресією українських, і з походження, і з переконань, революціонерів-комуністів. І в цьому русі визнану й провідну ролю зіграв саме Микола Хвильовий. І не тільки своїми мистецькими творами, про які ми згадували досі, а й блискучими й неповторно талановитими публіцистично філософськими статтями й памфлетами.

x x
x

В своїх публіцистичних статтях та памфлетах /"Камо грядеші", "Думки проти течії", "Апологети писаризму", "Україна чи Малоросія" та багато інших / М.Хвильовий досить закінчено і виразно виклав свої погляди на основні проблеми державного та культурного будівництва України. На національне питання, питання незалежности України,на наші взаємини з сусідами, шляхи й перспективи розвитку української культури, місце та ролю України як держави серед інших держав світу та інше.

Не маємо змоги в цій коротенькій статті зупинятися на всіх питаннях та на всіх ідеях, що їх порушив і залишив нам в своїй спадщині М.Хвильовий. Хочемо тільки зупинитись на тих питаннях, що є ,на нашу думку, найактуальнішими для нашого часу.

Україна й Росія. Ось питання що червоною ниткою проходить через усю мистецьку й публіцистичну творчість Хвильового. Коли десь у перші роки революції здавалося й Хвильовому, і його однодумцям, що плянетарний розмах і світова соціяльна проблематика революції знімають назавжди питання кольонії й метрополії, отже тим самим проблему Україна - Росія, то вже в найближчі роки стало ясно, що це питання не тільки не знято з історії, а, навпаки, повстало ще в гострішій і категоричній формі.

Соціяльна справедливість, воля людини, матеріяльний та господарчий розвиток як нації в цілому, так і людини зокрема, можливо лише тоді, "коли Україна", - як писав Хвильовий в забороненій, а далі знищеній статті "Україна чи малоросія", - "пройде той закономірний і природний процес державного самовизначення і ствердження, який пройшли і проходять тепер всі народи Европи. Без цього годі говорити про будь яку національну та соціяльну справедливість. Порожнім брязкотом про інтернаціоналізм не прикриєш питання, що його висуває само суворе життя і вимагає негайного розв"язання. Наша вишівська / високошкільна/ молодь, що вся поспіль вийшла з трудящих верств нашого народу, не мириться і ніколи не помириться з пустопорожнім брязканням в інтернаціоналізм. Вона вимагає конкретної відповіді чи є Україна кольонією Москви, чи ні? Як що ні, тоді вона /молодь/ хоче бути послідовною і робить з цього для себе відповідні державно-творчі висновки".

Природньо, з такої постави питання виливає проблема орієнтації. "На яку з світових літератур нам орієнтуватись", - питав полемічно М.Хвильовий і тут же відповідав: "На яку завгодно, тільки не на російську. Це категорично і без застережень". Чому категорично? Чому без застережень? Тому, що колоніяльна залежність України від Росії на протязі сотень літ створила такий психольогічний комплекс, що жаден українець, які б він найоригінальніші речі не створив, завжди думає: "А що скаже папаша з Москви?". Це почуття меншевартости, це страшний комплекс рабської психольогічної залежности. / Не даремно й за епіграф до "Україна чи Малоросія" Хвильовий взяв знаменитий вислів Шіллера: " Рабство - річ ганебна, але рабська психольогія на сьогодні - гідна зневаги" /. І до того часу, поки ми не переборемо в собі цей комплекс, нас не покидатиме це почуття меншевартости. А тому, перший і рішучий крок творців нової української державної думки мусить бути спрямований на рішучу, навіть психольогічну переорієнтацію української нації.

Отже, коли робити з цього політичні висновки, то ясно, що Хвильовий, після досвіду з УССР, прийшов до недвозначного переконання: з Росією, якою б то не було-, треба рвати і орієнтуватись...

Куди ? - На Европу ? - Ні. Як ні? Сам Хвильовий писав про орієнтацію на Европу. - Так! Але то не в буквальному розумінні Европу, Европу Гітлера чи то Муссоліні. Він саме це заперечував і то не раз. Він розумів Европу як психольогічну категорію, як Европу грандіозної цивілізації. Европу Дарвіна, Шекспіра, Гете і Маркса. Як допитливий, вічно творчий і вічно шукаючий розум людства. Сюди входить, і то в першу чергу, невичерпаний творчий дух азійських народів. Звідси його знаменитий "азіятський ренесанс у мистецтві", звідси й месіянізм України, яка започатковує собою це велике четверте відродження людства.

Отже, з Росією як державою, що віками звикла панувати над нами, що й досі не випускає нас з лабетів фактичного і психольогічного рабства, рішуче рвати. Натомість вивчати, засвоювати, знати й використовувати все, що створив геній людства за довгі роки свого тріюмфального поступу, але орієнтуватись на молоді, невичерпні сили нашої нації, якій належить майбутнє. Так стоїть справа з питанням Україна й Росія, так стоїть справа з нашою орієнтацією.

і ідея національного відродження. Ніколи й ніде цих двох понять Миколи Хвильовий не ототожнював і завжди націоналізм в його німецькій чи то італійській модифікації, як доктрина людоненависти і заперечення всіх "не своїх" і всього "не нашого", було йому органічно чуже й вороже. Не даремно він писав якось в одному з своїх памфлетів, що ніякий Мусоліні з таким принципом не відродить великого, колись могутнього, Риму. У велике національне відродження України він тому так фанатично, до божевілля, вірив, тому за нього боровся і за нього вмер, що це, на його глибоке переконання, був єдиний шлях до справедливого соціяльного ладу, справедливого співжиття націй як рівних з рівними. Націоналістом його вперто й послідовно, аж до самої смерти, називали вороги соціяльної справедливости, вороги свободи людини, вороги демократії в її справжньому сенсі, вороги й узурпатори великих завоювань народньої революції 1917 р. - сталінська кліка, що стояла й стоїть за тоталітарний спосіб і мислення й дії.

Великим блудом є, коли один сучасний наш часопис, не задумуючись, категорично твердить: "Найбільшим виразником українського націоналізму був, як відомо, український комуніст Микола Хвильовий". Звідки це відомо? З творів Миколи Хвильового, чи з творів ворогів його й ворогів українського народу? Очевидно, в останніх. Звичайно, коли здоровий патріотизм, любов до батьківщини, боротьбу за соціяльну й національну свободу свого народу називати націоналізмом / як це з метою компромітації робила й робить большевицька пропаґанда/, то Микола Хвильовий націоналіст. Але кому саме цей ярлик зараз потрібний ? Для чого саме, всупереч правді й фактам, накидати йому саме те, що не має підстав ні в його творчості, ні в діяльності?

Твердження про націоналізм М. Хвильового таке ж безпідставне, як і друге твердження, що так само існує серед нас: Хвильовий є самий звичайний комуніст, хоч і український. А оскільки комунізм, як система, є явище для українського народу глибоко вороже, то й до Хвильового ми маємо відповідне ставлення. Для пропаґандистів подібного твердження вистачає формального моменту, що Хвильовий був членом комуністичної партії. М. Хвильовий був справді комуністом, тоді, коли комунізм палахкотів на прапорах революції, як велика ідея вселюдського щастя й справедливости, отже, щастя й справедливости українського народу. Коли ж ця ідея в державній практиці світових авантюристів дала страшні антинародні наслідки, перетворившись на ідею Івана Каліти, то М. Хвильовий, геніяльний виразник тих політичних сил, що не схилили чола перед диктатором, що не привабились віллами й орденами, що добро нації поставили вище добра і спокою власного, всією своєю вогненною силою поета, мислителя і революціонера розпочав велику боротьбу з цією, тепер вже реакційною в практиці, ідеєю та її носіями. І розпочав він цю боротьбу не в ім"я реакції, не за те, щоб повернути націю назад, а в ім"я нових прогресивних ідей; не тому, що ці ідеї були комуністичні, а тому, що з них світова сволоч зробила собі брудне знаряддя, яким і відкидає людство назад. Отже, в пляні боротьби Хвильового не реставрація, а оборона революційних здобутків українського народу від узурпаторів, оборона тих ідей соціяльної і національної справедливости, за які він, ще молодим, безстрашно йшов у денікінське запілля й боровся там.

x x

x

Таким чином, вся та система ідей, то політично-національне й соціяльне кредо, яке знайшло своє виявлення у так званому хвильовизмі / ми під цим розуміємо все те, що зв"язано з діяльністю і творчістю як і самого Хвильового, так і Шумського, так і події в КПЗУ, так і

-роди Волобуєва, так і діяльність Стадника тощо/, то вже не є ані націоналізм, ані комунізм, ані демократія в тій еманації, як ми їх звикли розуміти й бачити в щоденній політичній практиці. Воно і ніби має з усім цим щось спільного і разом з тим, при глибокій аналізі, є щось нове і кардинально відмінне. То є вислід боротьби українського народу за свою соціяльну й національну волю на вищому і складнішому ступені розвитку державницького буття. То є синтеза мислення новітнього державницького українства, то є саме напрямні тих ґенеральних ідей української свідомости, які зародилися в самому центрі життя, страждання і боротьби українського народу. На це вказував і силу їх розумів чи не найбільший з наших сучасних письменників-публіцистів світлої пам"яти Юрій Липа, що в своїй "Призначення України" ще перед війною писав: " може тих ґенеральних ідей української свідомости треба шукати не тільки серед вигнанців і окраїнних землях? Адже ж вигнанцем може себе почувати українець і в самому осередку України, відчуваючи розпач і гнів у центрі тої цілости, загроженої жорстоким викорчовуванням. Ті синтетики знаходяться в більшому напруженні ніж еміґранти і окраїнні діячі. Вони слухають виття скаженої бурі в верховіттях українського дерева і переживають на всі глибини струси українського коріння.

Життя цих синів своєї раси є завжди в небезпеці. Їхня служба Україні - це неспокійна посада в інститутах чи в університетах. Їм заглядає в очі смерть і вони вміють гинути. Цей інтелектуалізм зв"язаний з українською кров"ю і обагряний українською кров"ю в боротьбі".

Цей інтелектуалізм перешиковує зараз свої ряди, перетрушує свій духовий арсенал, відкидає, що віджило і продовжує розпочату його великими попередниками боротьбу за Українську Соборну Незалежну Державу.

Колись в одвертому листу до свого колишнього друга Володимира Коряка, що не знав на яку ступити і боязливо слугував новітнім фарісеям, Микола Хвильовий писав: "Прощайте! Шановний товаришу! Вітайте від мене всіх своїх друзів і всіх своїх гарних знайомих і передайте, будь ласка, що я їм не дам спокою і на тому світі...Мій девіз - не щади ворога!". Цей девіз він написав на своєму творчому прапорі і з ним пройшов все своє надзвичайне, хоч і коротке, життя аж до трагічного 13 травня 1933 року.

М.Хвильовий вмер. Але девіз " не щади ворога" живе й житиме в серцях нашого народу, в серцях революціонерів і борців за його волю доти, доки ідеї Великого Слобожанця не перевтіляться в реальне і щоденне життя української нації.

С. Гармаш.

МАРКС ПРОТИ СТАЛІНА.

Те,що большевизм являє сьогодні щось зовсім відмінне від того, чим він був до революції і в перші роки революції,до так званої "перемоги соціялізму в одній країні" - не викликає нині сумніву.Але відхід большевизму від його первісних "пролетарсько-інтернаціоналістських" позицій на позиції російського великодержавництва викликав дві крайні й,в своїх крайностях, однобокі інтерпретації.Одні розглядають цей відхід як маскування, інші - як правдиве повернення до традиційного російського імперіялізму.

Перша точка зору,на якій, між іншим,з пропаґандивних міркувань стояли і держави Осі /Антикомінтерн/, не витримує ніякої критики. Бо якщо большевизм справді залишився незмінним,то пощо ж тоді він,після 27 років революції, завів ґенеральські чини,ордени Суворова-Кутузова, відтворив патріяршу церкву, силою перевів українських ґреко-католиків на московське православіє,висунув сталінське гасло про те,що російський народ є не такий, як всі інші народи СССР,а найкращий з поміж них і т.д. і т.інш.? Тут уже ніяк не вивезе заялозена теза про маскування перед зовнішнім світом. Навпаки,перед зовнішнім світом треба маскувати тепер уже не комунізм, а скорше російське великодержавництво, бо всякий зовнішній світ - чи то буржуазний, чи то пролетарський - ніяк інакше,крім як російським шовінізмом, не назве насильницький перевод в московське православіє українських ґреко-католиків. Правдиві комуністи можуть зрозуміти скасування релігії взагалі,але ніяк не насильницький перевод з одної до іншої.

Але як би ,навіть, стати на момент на точку зору "маскування большевизму", то й тоді виникає запитання - чому в перші роки революції, коли большевизм був зеленіший, отже й слабший, не треба було маскуватися ? І чи сама потреба "маскуватися" не означає здачі старих ідейних позицій і переходу на нові? Залишається фактом,що хтось уступив і хтось інший прийшов на його місце і вкоріняється там.Тут можна, правда, заперечити, що то,мовляв,тимчасова здача позицій, - НЕП в політиці. Але ж перед ким потрібний НЕП, тобто поступки, коли в країні "немає панування нікого ні над ким, а є суцільний соціялізм"? І як що потрібні були поступки, то чому не сказано одверто кому й для чого вони дані? І як що поступки є справді тимчасові,то чиєю силою вони будуть повернені назад, тобто - хто допомагатиме Сталінові знімати з генералів і енкаведистів погони й ордени Суворова,ліквідовувати в Галичині, як і всюди інде, православіє, хто спалить всі книжки і підручники, де пропаґується ідея російського імперіялізму? І як би навіть Сталін підтвердив,що то справді тимчасово / а він боїться писнути про тимчасовість бодай для втіхи комусь/,то чи значить це, що й історія думає так, як Сталін? І,нарешті, хіба можна поважно приймати за тимчасові такі заходи, як перевод з одної релігії в іншу, перевод, розрахований ,по меншій мірі, на декілька поколінь?Але й сам цей перевод стверджує, що "революція" розширює свої рямці контрреволюційними /за допомогою православія, "опіуму"/ засобами. Ні,ні, маскування тут не до речі.

Безперечно правдивішою тут буде точка зору про перехід большевизму на російські імперіялістичні позиції. Але коли цю точку зору прийняти без застережень, без підкреслення специфіки того переходу і без з"ясування рушійних сил теперішнього московського імперіялізму, то ця точка зору нічого фактично не з"ясує. Ну, був колись цар Микола. Після нього большевизм відтворив розвалену революцією "єдіную неделімую" і все повернулось в старі береги.Стару російську общину замінив колгосп. Замісць морозових і рябушинських - державна фабрика, організована за старою аракчеївською методою. Росія продовжує бути тією самою, може дещо змодернізованою, Евразією.

Аналогія з старою Росією звабллива,але не переконлива: яким же чином змодернізована аракчеївщина спромоглася притягти на свій бік

комуністичні партії інших країн? Чим пояснити таку нестримно-фанатичну експансію большевизму на зовнішній світ, таке легке підпорядкування ним цілого ряду країн, зокрема слов"янських? Ні, тут звичайним поворотом до звичайної "єдиної неділимої" не з"ясуємо нічого.

Сучасний большевицький режим треба розглядати як ідейний компроміс між російським націоналізмом і старим, інтернаціоналістським большевизмом. Що ж викликало потребу того компромісу? Її викликала колективізація сільського господарства й "перемога соціялізму в одній країні". Але ж це нонсенс - перемога соціялізму й компроміс з російським націоналізмом. Маркс і Суворов.

Розберімось в подіях. Сталін, що очоляв колективізацію й" перемогу соціялізму", ніколи й думки не припускав, що він колись начепить маршальські погони і орден Суворова. Він хотів тільки комунізму. Але він вважав, що ніхто, крім нього, після Леніна не ощасливить тим комунізмом людство. Він, правда, не міг цього довести теоретично, чи бодай особистим авторитетом. Тоді він вирішив довести це наганом: він перестріляв своїх ідейних супротивників в партії. Але хто міг відважитись виконати доручення Сталіна - стріляти тих, чия неправота не була теоретично доведена? Ясно, що тільки люди, для яких все рівно, кого стріляти, аби за те добре платили. САМЕ В ЦІЙ ТОЧЦІ ЛЕЖИТЬ ПОЧАТОК КОНТР-РЕВОЛЮЦІЙНОГО ЗВИРОДНІННЯ БОЛЬШЕВИЗМУ. Бо хто події розглядатиме в сукупності за всі 29 років революції, хто в одну купу звалюватиме Леніна і Сталіна, Троцького і Кагановича, той нічогісінько не зрозуміє не тільки в російській революції, а взагалі в сучасних світових подіях, які, як місяць навколо землі, обертаються навколо російської революції.

Таким чином Сталін свідомо сперся на безпринципних, продажніх людей. Це були, власне, ті люди, які особливо відзначились відбиранням хліба у селян в голодний 1933 рік, стахановським визиском робітників, розстрілами в НКВД тощо. Перестрілявши старих ідейних комуністів, вони, зі Сталіним на чолі, й стали провідною верствою нового "соціялістичного" суспільства. Але цей "соціялізм" виявив дивовижні властивості: хоч в новому суспільстві приватної власности на засоби виробництва і не існувало, все ж соціяльні контрасти були такими разючими, що жадна гола сила НКВД не допомагала. Найпростіше було б зробити так, як того вимагало не раз цитоване Сталіним гасло соціялізму: "Від кожного - за здібностями, кожному - за працею". Сталін вважав, що так воно і є в СССР. Але виявилось, що в новому "соціялістичному" суспільстві найбільше оплачувалась праця за розстріл людей, тобто - праця в НКВД. Ця ж праця офіційно вважалась і найбільш почесною. Такий "соціялізм" природньо не міг задовольнити 95% населення, яке стогнало під страшним визиском сталінської провідної касти. А Сталін нічого не міг подіяти: люди трудились - розстрілювали, - треба платити.

В цій системі марксова теорія клясової боротьби не тільки перестала служити, - вона стала небезпечною, бо саме за Марксом совєтський лад з його страшними соціяльними контрастами треба розглядати як новий експлуататорський лад. Большевизм спішно потрібував нових богів, які освятили б ті соціяльні відносини, що склалися після колективізації. А оскільки панування людини над людиною оберігалося досі в усьому світі націоналістично-імперіялістичною ідеологією, то нових богів позичив большевизмові старий російський націоналізм. Суворов одсунув Маркса на другий плян. Але чому тільки одсунув, а не викинув зовсім? Та насамперед тому, що Суворова ж притяг сам Сталін. Без Суворова Сталін не міг далі існувати. Це не значить, що він хотів Суворова. Але повертатись назад було вже неможливо: хто ж таки на очах цілого світу стане в позу гоголівської унтер-офіцерської вдови? Безперечно приємніше й почесніше одягти маршальські погони. Тим паче, що самий пагний картяр, доки не програє останні штани, не скаже, що все втрачене.

Новий соціяльний лад в Росії освячується тепер не марксовою ідеєю безклясового суспільства. Маркса там іще завзято цитують партійні большевицькі начотчики, але їх ніхто з ділових людей поважно не слухає.

[illegible]ний лад в СССР освячує тепер ідея вешичі великої Росії,яка з цієї війни вийшла переможцем не тому,що деклямувала Маркса,а тому,що спиралась на Суворова,яка несе цілому світові нову економічну систему - панування людини над людиною без приватньої власности, тобто державний капіталізм. Ця великодержавна ідея, не входячи в протиріччя з советською дійсністю, як то сталось з ідеєю Маркса, дає натхнення советському маршалові,енкаведистові,директорові тресту,патріярхові православної російської церкви.

Притягнення Суворова до співучасти в "соціялістичному" будівництві леґалізувало процес звироднніння большевизму.Але процес звироднніння ще не є закінчене звироднніння. Залишення Маркса в пантеоні большевицьких богів на другому бодай місці означає вибст[illegible] большевизмом право розглядати советський режим не тільки як національно російський,а й як революційно-комуністичний.В Росії тепер співпрацюють сили, серед яких одні розглядають Суворова як зло,тимчасово припущене, а інші розглядають Маркса, як зло, тимчасово залишене.Сучасна большевицька ідеологія ставить своїм завданням максимально ті сили примирити і домогтися,навіть, органічного їх злиття.Суворов мусить дозволити похід большевизму проти капіталістичного світу.Маркс мусить санкціонувати привласнення для російської нації всіх здобутків від того походу, ґеґемонію російської нації в світі.Пролетаріят капіталістичних країн дістає від Росії воєнну підтримку в ліквідації приватно-капіталістичного ладу, але натомісць він одержує більш організований - державний капіталізм і ... цілковиту залежність від Росії.

Російський націоналізм має служити комунізмові.Комунізм - російському націоналізмові. Сталін звів Маркса й Суворова і запропонував цим старим засадничим ворогам потиснути один одному руки.Такі дива може й можливі, але тільки в лябораторіях НКВД, де можна на все дивитися,але нічого не можна заперечувати.

На підставі політики большевизму останніх років треба думати,що Сталін щиро віритьУніби Суворов з лябораторії Лубянки також добре співатиме "Інтернаціонал", як співав колись "Боже, царя храні". Сталін хоче лябораторний досвід застосувати в ширших, так би мовити фабричних маштабах.Показати Европі,як Суворов уміє співати "Інтернаціонал". Що ж побачила Европа?Поведінка большевицької окупаційної влади в зайнятих червоною армією европейських країнах свідчить про те, що Суворов, вирвавшись з лябораторій НКВД на европейські простори, не хоче, кажучи коротко, співати "Інтернаціонал". То ж коли розглядати справу не на підставі лябораторних досвідів НКВД, а тверезо-критично, мусимо сказати, що російський націоналізм і комунізм не сполучні. Що таке російський націоналізм? Це є століттями вироблена жадоба і звичка панувати над іншими.Що таке є марксів комунізм ? Це є наукова концепція, що заперечує панування будь-кого над будь-ким. В сполученні російського націоналізму й комунізму хтось когось явно обшахраює : або Суворов Маркса, або Маркс Суворова.

Але Сталін не журиться. Адже "немає таких фортець,яких не могли б узяти большевики".Відчувши непокірливість Суворова,або може й передбачивши її далекозоро, Сталін організує внутрішні революційні сили европейських країн.Робітничу клясу, яка за концепцією Маркса,як кляса безвласницька, має стати реформатором старого власницького суспільства, Сталін організує під своїм тиском і проводом,щоб її руками руйнувати старий світ. В Европі є дуже багато людей,незадоволених капіталістичним способом виробництва,в основі якого вони вбачають і безробіття, і причини воєн. Руками тих людей Сталін хоче ламати в окупованих ним країнах Европи старі приватньо-власницькі взаємини. Але не для того, щоб дати змогу тим людям побудувати нове життя так, як вони хочуть, а тільки так,як хоче він і...Суворов/ніяк бо од нього не одчепишся!/, тобто Сталін хоче запровадити в окупованих ним країнах стаханівсько-колгоспний лад і,підморгуючи в бік Суворова, приєднати їх до СССР.На вухо Марксові він шепче:"Не журись! Нехай Суворов бешкетує / нічого не поробиш!../. Зате ми реформуємо

світ,ліквідуємо ту приватню власність,що стала гальмом прогресу і що проти неї ти так палко виступав.Це робить твоя робітнича кляса і вона ж стає паном становища." На вухо Суворову Сталін шепче: "Тримайся! / раз уже вчепився невідв"язно за мене/.Оновлена мною Росія стає справді месіянською силою.Вона пануватиме над цілим світом саме тому,що несе нове життя, життя без приватньої власности.Чейже для тебе на приватній власності "свет клином не сошелся". Жила би Росія во благоденствії і славе".

А щоб робітнича кляса окупованих країн не зацікавилась тим,про що Сталін шепчеться з Суворовим /бо цього душителя революцій Европа добре знає/, Сталін і в окупованих країнах будує ляборатоії НКВД. Таким чином, робітнича кляса окупованих російською армією країн має змогу знати про наміри Сталіна тільки половину правди : що він руйнує старий світ. Звідси й секрет легкого, порівнюючи, успіху Москви в окупованих країнах.На чолі европейських комуністичних партій поставлені люди, видресировані в Кремлі. Це є переважно люди, що так само допомагали Сталінові розстрілювати в 1937 році "зрадників" з Комінтерну. Бо якби не стріляли,то самі були б розстріляні.Напівбезпринципні напівмерзотники. Напів,а не цілком тому,що крім доброї платні від Сталіна і перспективи міністерських посад в своїх,підпорядкованих Москві, країнах, ці люди певне мають іще віру в те,що хай би що там не прийшло нове, аби не старий капіталізм: теж своєрідне сполучення Суворова з Марксом.Ці люди й направляють комуністичний рух в усьому світі в бажаному для Сталіна напрямкові. Таким чином марксова наука в сучасному комуністичному рухові переполовинена і теж опрацьовується в ляборатоіях НКВД.

Але Маркс існує не тільки в ляборатоіях НКВД.Він ще більше живе і може себе виявляти там, де критична думка не зв"язана ніякими тоталітарними обмеженнями. Він знає не тільки те,про що нашіптував йому Сталін. Він розуміє й те, про що шептався Сталін з Суворовим. Знає також що робиться в СССР і в окупованих Москвою країнах. Тому він бере слово і заявляє:

"Я виступав проти приватньої власности не тільки і навіть не стільки через те, що вона становиться гальмом прогресу.Я тільки констатував цей факт.А виступав я проти приватньої власности тому, що вона стала засобом панування людини над людиною.Ви ж,ліквідуючи цей спосіб панування людини над людиною,запроваджуєте натомісць новий, більш замаскований, де визиск людини провадиться вже не за допомогою приватньої власности,а через державу, тобто - за спиною нації. Ви запроваджуєте справжнє колгоспно-стахановське рабство і визиск московською метрополією підпорядкованих їй народів. І не тільки визиск, а й огидну насильницьку асиміляцію"

"Ви покликаєтесь на те,що Ви несете прогрес,замісць селянсько-

[illegible] волі людей. а не "обставин". Обставини зробили вас державно-капіталістичною системою й ті самі обставини змусять визискувані вами маси і поневолені вами народи боротися за себе і проти вас".

"Ваша система гірша за приватно-капіталістичну, бо та уможливлює бодай самооборону трудящих, а ви ту самооборону подавлюєте нещадним терором. І тут ви є ВОРОГИ ПРОГРЕСУ, НАЙБІЛЬШОЮ ПЕРЕДУМОВОЮ ЯКОГО Є ДОБРОБУТ РОБІТНИКІВ, ТОБТО ПЕРЕСУНЕННЯ ЗУСИЛЛЯМИ РОБІТНИЧОГО ПРОТЕСТУ НАГРОМАДЖЕННЯ КАПІТАЛУ З ПЛОЩИНИ ЕКСТЕНСИВНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В ПЛОЩИНУ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЧЕРЕЗ ПОКРАЩЕННЯ ТЕХНІКИ. Отже, рівень вашої реакційности в порівнянні з приватнім капіталізмом є прямо пропорційний рівню зарплати в СССР порівняно з зарплатою в капіталістичних країнах.

"Ви хочете підкупити мене тим, що своїх визискувачів ви вербуєте з робітничої кляси, що самі ви є виходцями з тієї кляси? Але ж більшість гітлерових лайтерів були теж виходцями з робітничої кляси. Виходець з певної кляси не завжди репрезентує її. Я не з робітничої кляси походжу, але самі ви кажете, що репрезентую її. А ваш Постишев походив з робітників і керував з вашого доручення видушуванням голодною смертю десяти мільйонів українських робітників і селян, отже став найбільшим в історії людства злочинцем. Своїм покликанням на робітничу клясу ви хочете скомпромітувати цю молоду творчу силу суспільства, або, ще інакше, її руками хочете вигрібати собі каштани із вогню.

"Ви думаєте, що коли я раніше виправдував похід Бонапарта на Европу тим, що Бонапарт "чистив авгієві конюшні Европи від залишків феодалізму", то тепер я виправдаю вас за те, що ви очищаєте Европу від приватньої власности? Помиляєтесь. За часів Бонапарта робітнича кляса не була ще зформованою "клясою для себе". Отже, єдино реальною передовою клясою була буржуазія, яку й репрезентував Бонапарт. Тепер же робітнича кляса давно зозріла не тільки для того, щоб стати провідною силою суспільства і зреформувати його, а й щоб не дозволити від її імени й за її спиною нав"язати людству новий експлуататорський лад, хоч би й " найпередовіший в техніко-економічному відношенні". Ви хочете, щоб робітнича кляса своїм іменем прикрила ваші звірства й злочинства, які ви робите ніби в ім"я прогресу, а насправді заради панування російського державного капіталізму? Не вийде. Від европейського робітництва ви не дістанете санкції на свій похід на Европу. Европейське робітництво само буде реформувати суспільство. Реформувати, а не руїнницьким способом переробляти. Я був за політичну революцію пролетаріяту, яка, давши йому в руки владу, забезпечувала б запровадження соціяльних РЕФОРМ. Але я ніколи не виступав за ТОТАЛІТАРНЕ НИЩЕННЯ старих та ще трудових форм господарства, а з ними разом і людей. Не виступав з тої причини, що вважав себе представником робітничої кляси, якій не властиво нищити інші, та ще трудові кляси, та ще й фізично. Таке нищення властиве тільки визискувачам, чи, в революційні часи, здеклясованому люмпенському плебейству, що формує з-проміж себе нову клясу визискувачів. У французьку революцію тоталітарне нищення народніх мас почалося саме тоді, коли збагатілі на народньому голодуванні плебейські вискочки вирішили покінчити з революцією і не допустити народ розпоряджатись награбованим. Так само й у вас: ви захопили в свої руки державу зі всіма скарбами, які їй народ передав і хочете розпоряджатись такими скарбами без участи народу і проти народу. І цю систему ви хочете поширити на Европу. Не пройде. ВАШ ПОХІД НА ЕВРОПУ Я РОЗГЛЯДАТИМУ, ОТЖЕ, ЯК ІМПЕРІАЛІСТИЧНИЙ ЗАМАХ І ЯК СПРОБУ РОЗПАЛИТИ ЩЕ ОДНУ ВІЙНУ"...

– Тепер ми вступаємо в добу найбільшого конфлікту марксизму з сталінізмом. Для української національно-визвольної боротьби це є подія виключної ваги. В роки 1917-20 наша незалежність була ліквідована від імени марксизму і в ім"я інтересів світового пролетаріяту. Власне наша державна незалежність ніби витікала з пролетарської революції. Тільки тому, що Москва стояла тоді на чолі тої революції, могло статися оте чудо відтворення здавалось назавжди розваленої революцією "єдиної неделімої" тюрми народів Росії. Але відтворювалась тоді не

Росія і не в ім"я Петра І і Суворова, тоді відтворювалась спілка незалежних і рівних націй. Тільки цим можна пояснити чому група наших досвідчених політичних еміґрантів, з Грушевським на чолі, повернулася була в УССР. Вони вірили в українські можливості за тих обставин. Тепер злодії, що украли в народів "СССР" державу з її скарбами, остаточно викрали в них і їхню національну незалежність.

Тому рахунок за скасування незалежности українського народу, як і інших поневолених державно-капіталістичною Москвою народів, пред"являє їй не тільки український народ, а й робітнича кляса світу, а й марксизм.

В ім"я чого відібрано незалежність в українського народу?

Тому Москва, тремтячи перед страшним судом тої світової опінії, на яку вона хоче опертися, злодійською рукою висуває на світову арену форму України - УССР. Все в порядку. Ми ні в кого нічого не крали. А тим часом похапцем переводяться під московське православіє українські греко-католики, колонізуються українські землі, русифікуються українські міста з дурацькою надією, що в момент остаточного розрахунку географічне поняття "Україна" само визнає себе російською провінцією.

Саме тому, що українська державність була ліквідована від імені нібито робітничої кляси й марксизму, - наш національно-визвольний рух мусить пред"являти большевицькій імперіялістичній Москві арґументи, взяті з того самого арсеналу.

Проти поневолення московським державним капіталізмом робітників і селян! За незалежність поневолених імперіялістичною Москвою народів!

Робітнича кляса всього світу, марксизм, як і все передове людство, об"єктивно є союзником української національно-визвольної боротьби.

І. Корсун.

Ришард Врага про С С С Р.

Р.Врага це знаний польський публіцист,що віддавна присвячує багато уваги справам СССР і знає його. Ще в 1934р.видав був збірку статей п.н. "Совєти загрожують Европі",де всупереч загальній опінії, висунув тезу, що Советська Росія є найповажнішим мілітарним чинником в міжнародньому укладі. В 1941 р. зразу станув на здецидованому,хоч як дуже непопулярному, становищі ,що Советська Росія не буде розбита шляхом зовнішньої агресії й що ціла гітлерівська стратегія є чистою абстракцією, яка доведе до повного розгрому німецьких армій.Почавши від 1941 року до кінця війни,Р.Врага постійно супроводжує німецько-советський конфлікт глибоко обґрунтованими статтями в часописах - "Дзеннік польскі, "Ведомосці Польске", "Дзеннік жолнежа" і інш. Коли сьогодні перечитувати їх, доводиться подивлятись, як оперті на об"єктивній аналізі тези спроводжувались в житті.

Уважаємо за потрібне заэнайомити наших читачів з думками Враги про СССР. Робимо це,в першу чергу, тому,що хочемо дальше продовжати традицію зближення тих сил націй, які зацікавлені в розвалі тюрми народів - СССР і які стоять на подібних позиціях, тоб то є схильні до одної революційної концепції боротьби за волю народів.

Дальше містимо в українському перекладі дещо скорочену статтю Шановного Автора п:н. "Внутрішні переміни в СССР за час війни",писану під кінець цієї війни . Ця стаття є як би підсумком думок,що їх Р.Врага порушував в ряді різних статей. Перед тим цитуємо декілька думок Ш.Автора, вибраних з інших його статей,що дають можливість пізнати становище його що до самої природи большевизму,як історичного явища.

x x

x

"Росія не є ані знаменоносцем революції,ані представником соціялізму,а тим менше комунізму. Російський большевизм - то містерний стовп з історичних нашарувань чисто політичних склонностей і амбіцій російського народу до панування в границях що раз то більшої, по можности найбільшої, держави і збоченої, упалітизованої й відсоціяльненої марксівської доктрини. Небезпеки со сторони Росії є чисто політичні й не мають нічого спільного з соціяльним розвитком людства.Те,що несе із собою Росія, не має нічого спільного з соціялізмом і комунізмом, які можуть повставати і будуть повставати у світі,але в умовинах цілком вільного розвитку природніх економічних і соціяльних умовин,а не під примусом чужих багнетів,нагаїв і каторг. Росія несе советизацію, а не комунізм. З соціялізмом чи навіть з комунізмом ніякий поступовий нарід воювати огнем і мечем не може і не буде,з советизацією мусить боротися кожний народ,що любить свободу, бо советизація,то такий самий процес агресії, примусу і тоталізації,біологічного і духового нищення народу,як і гітлеризація".

x . x

x

"Наївні заграничні псевдо-спеціялісти від советських справ / а не бракує серед них і наших,що не так знаються на речах, як обдарені постійним нахилом приймати свої "побожні бажання" за факти/ говорять багато про можливості "бонапартистського перевороту" в Росії на тлі взаїмної конкуренції маршалів і ґенералів,на тлі що раз могутнішого почування патріотизму в армії й серед російської суспільности. Нічого не може бути більш фальшивого!

"Бонапартизм в Росії не потребує повставати,бо російська революція вже давно увійшла в період бонапартизму,тоб то в період,коли всю владу, що її революція вирвала з рук поваленої нею оліґархії,перейняв

"Ленін, а за ним Сталін, не мали найменшого сумніву, що російська жовтнева революція не є ніякою перемогою марксівського соціялізму, що російський терен не дає ніяких запорук для можливостей будови такого соціялізму. Російська держава була потрактована як скарбниця, в якій мусіла бути переховувана доктрина, як база світової революції, яка мусить діяти "дозрівати" в "капіталістичнім світі". З фанатичною вірою утопії в рішуче кладучи, підбадьорюючи тільки увагу маси самим існуванням "реального здобутку революції" - СССР, а політикою цієї держави посилюючи "капіталістичні суперечності" й спричинюючи якнайбільші загрози та конфлікти".

x x

x

"Ніякий уряд, ані ніяке найбільш навіть демократичне представництво того чи цілого народу не є ніколи спроможне перевести в життя назадного історичного процесу, не є в змозі змінити історичних прикмет свого народу, не може приказати йому відограти іншу ролю чим та, до якої він почувається в своїй свідомості.

"Большевизм в його централізмом, тоталізмом, абсолютизмом, імперіялізмом, нехтуванням прав людини і народів, жорстокістю, казуїстикою, фальшом і домаганнями є і був невідлучною російською прикметою. Не ідеї змінюють людину, але людина приймає такі чи інші ідеї. "Не свідомість означає буття, але буття означає свідомість" - слушно твердить марксизм. Росія була большевицькою і за Івана Грозного і за Катерини II і за Олександра III. Большевиками були, однако, Петро Великий, як Пушкін, Олексанр II, як Достоєвський, Суворов, як Герцен, Скобелев, як Плеханов, без огляду на те, чи засідали на троні, чи гнили в каторзі, чи в ґенеральських і маршалківських мундурах вирізували поляків, українців, грузинів, узбеків, башкірів чи кидали бомби царів і ґенералів "вешателей". Між большевиком Миколою I і большевиком Бакуніним немає іншої різниці, як позиція і диспозиційність влади.

"Марксизм став чудовим знаряддям в руках москалів, що віддавна вже пошукували щось рівноуніверсального й розт[illegible]ованих до "православія", "панславізму", "народнічества" й інших "Мейд ін Русія" задумів, які звужували імперіялістичні можливості, однаково географічні, як і соціяльні, що не давали запоруки вимріяним Пушкіним і Муравйовим, Достоєвським і Ігнатьєвим, Данілевським і Треповим, Аксаковим і Пуришкевичем ідеям "виходу до згнилої Европи", накинення їй нового "істінно християнського" ладу. Клясовий інтернаціоналізм із зцентралізованою деспотичною партією й диктатурою "всім керує, все передбачає, про все децидує"... - чи може бути більш еластичне знаряддя для реалізування відвічно російської туги - панувати й володіти цілим світом.

" І в тій правдивій російськості большевизму лежить і загадка потуги та сили сучасного совєтського устрою, що витримав потворні удари іншого, не менш захватницького, універсального, деспотичного, варварського фаталізму. Той устрій саме з огляду на свої неґативні елементи якнайбільш відповідає мріям і тузі великоруській.

" В цьому теж і причина небувалих в історії світу трагедій поневолених народів: українців, туркменів, кавказців, татар, вирізуваних, депортованих, гноєних в кайданах, що, опинившись між молотом і ковадлом, між одним і другим джерелом своїх нещасть, національної згуби, ненавидячи заразно одних і других гнобителів, зустрічаючись з байдужістю і несвідомістю зовнішнього світу, з острахом чекали всякої розв"язки, такої чи іншої перемоги".

...ий чоловік - диктатор.Але тим диктатором,Бонапартом російської революції є сам Сталін, що вже перед тим в роках 1927-1938 по мистецьки розіграв криваву ролю Робеспієра.В тому самому періоді - в періоді Термідору - Сталін цілковито вияловив партію зо всіх опозиційних елементів, а вмілою пропагандою й не менш успішним терором виробив собі в советських масах виїмковий авторитет.

"Европейці ставлять наївні питання:"Чи Єталіна люблять в СССР? Чи є він популярний?". Люблення не є конечним почуванням в Росії,щоби втриматися при владі,популярність це відносна справа,але авторитету Сталіна не розв"язує ніхто. Проголосивши сам себе маршалом і одівши багато-тканий золотом мундур, Сталін ніби сказав:"Бонапартизм? - прошу дуже! Але Бонапарте - то я !".

"То вже інша справа, що ,коли російська революція увійшла в стадію бонапартизму і як що вона вже має свого Бонапарта-Сталіна й своїх маршалів, вірних свойому некоронованому імператорові,можна ствердити, що й сама революція змінила засадничо свій характер,свій соціольоґічний зміст і має інше світове значення.

"Донтон, Марат,Робеспьер,жирондисти та якобінці розширювали саму ідею революції ділом, прикладом,пропаґандою,пламенними відозвами. Наполеон ніс революцію на багнетах. Мав що нести! Велика французька революція знищила безоглядний феодалізм і абсолютизм у Франції,дала свободу хліборобам, а цього прагнула ціла Европа.Наполеон ніс на багнетах своєї ґвардії поступ. На його прапорах були виписані універсальні кличі, що відповідали змістові,чинам і осягам революції.

"Російська революція створила величезну державну силу,але не дала власному народові ніяких суспільних свобод, ніякої демократії.Вона стала як і всі доцьогочасні революції і реформи російські явищем суто політичним,а тим самим таким,що обходить і стосується тільки Росії, точніше - тільки російського народу. Вона стає що раз більше реакційною,не зважаючи на кличі, що досі ще фігурують на її прапорах.

"Новий Бонапарт не має з чим іти в Европу. Він може ще тільки викликувати анархію.Його революція це тільки і виключно московське царство й його інтереси. А сам він все більше уподібнюється не до Великого Цісаря, але до Івана Грозного, царя царів московських".

В дальших двох цитатах Автор шукає відповіді на те, - чому так, а не інакше сталося в Росії й доходить до певних стверджень. Дозволимо собі, при кінці, подискутувати.

x x

x

"Більше реальний від Плеханова Ленін не вірив в можливість марксівської революції в Росії, в країні так зацофаній соціяльно,а передусім господарчо з "недоповненими капіталізмом умовинами до будови соціялізму".

"Революція 1917р. заскочила російських марксистів,що в своїх розрахунках на різні країни й народи - Росії не брали зовсім під увагу. Для них країнами клясично "дозрілими" були ,в першу чергу, Німеччина, а далі Франція й Америка, а ще далі - Англія.

"Однак, анархія й безперспективність російських лібералів і демократів віддали владу в руки російських комуністів - большевиків. Озброєні доктриною, що зовсім не відповідала теренові, вони розпочали ґігантичний експеримент реалізації німецького соціялізму на російській землі.

"Ленін, елястичний теоретик і знаменитий тактик,зорієнтувавшись прекрасно в російських умовинах і можливостях, встиг ще перед смертю випрацювати поправки для клясичного марксизму, що стали основою теперішньої ґенеральної лінії партії - сталінізму. Теза "будова соціялізму в одній країні",створена для тактичних цілей , стала угольним каменем сучасногот советського устрою : соціялістичного тоталізму.

x x

x

Р.Врага гостро цікавий своїми історичними порівняннями і характеристикою сучасного советського режиму. Але, мимо всього того, у Р.Враги є на нашу думку, й помилкові твердження та протиріччя. Так, наприклад, порівнюючи сталінський етап большевицької революції з Робеспієрівським термідором і бонапартизмом, Р.Врага протирічить самому собі, коли в іншому місці твердить, що "Росія була большевицькою і за Івана Грозного і за Катерини II..." і т.д., тоб то, що большевизм є специфічно-російське явище. Як би стати на таку точку зору, то ніяк не можна було б пояснити величезного впливу большевицької революції на зовнішній світ і того, наприклад, факту, що майже третина французької нації голосує нині за агентів большевицької Москви - французьких комуністів-сталінців.

Р.Врага є глибший і переконливіший в тій частині своїх порівнянь, де він зіставляє большевизм з якобінством, а не з старо-російськими політичними формаціями. Що ж до специфічно російського в большевизмі й в Сталіні, то того специфічного рівно стільки ж /поки що/, скільки специфічно-французького було в якобінстві, в Робесп"єрі чи в Бонапартові. А що Сталін є більше подібний до Робесп"єра й Бонапарта ніж до Івана Грозного чи, навіть, Петра I /коли брати суттєво історичні риси, а не національне зафарблення, яке, з точки зору історичної ваги, не грає в даному разі ролі/ і що Робесп"єр і Бонапарт є більше подібні до Сталіна, ніж до фундатора французького абсолютизму терориста й тоталітариста Людовіка XI, то це навряд чи викличе поважні заперечення. Так само, як Іван Грозний є більш подібний до Людовіка XI /навіть у методах/, ніж до Сталіна. Бо і Людовік XI і Грозний були творцями дуже подібних соціяльно-політичних систем. Так само, як Робесп"єр, Бонапарт і Сталін є діячами дуже подібних революцій. Соціяльний аспект в даному разі є куди плодотворніший, ніж аспект "національного духа" й "національної містики", явища, яке, врешті, те ж можна вимірювати й зважувати якимись історичними мірами.

Коли ж розглядати большевизм в національному аспекті, то ми знову таки заплутаємось в "національній містиці", коли ставитимемо в один ряд Герцена і Достоєвського, Пушкіна і Аксакова. Починаючи від Петра I, а може ще й від патріарха Нікона, в російській громадській думці постійно боряться дві яскраво розмежовані ідеольогічні течії - консерватори й прогресисти, або, як вони називались у XIX столітті "слав'янофіли" й "западніки". Перші вірили в самобутній розвиток і месіянство Росії, другі орієнтували її на Західну Европу. Російські "западніки" XVIII і XIX століття були людьми передовими, серед яких, поруч імперіялістів типу Пушкіна, були й крайні революціонери, що заперечували і російський імперіялізм, і російське поневолення /Радіщев, декабристи, Чернишевський тощо/.

Большевизм був і залишається до сьогодні типово "западніческою" течією в російській громадській думці. Тільки в часи виникнення свого він був [illegible] революційно-визвольним, а тепер, в сталінській своїй стадії, звироднів у явище імперіялістичне й контр-революційне /і то з певними обмеженнями, про які мова далі/. Власне, Р.Врага підтверджує і навіть з перебільшенням цю нашу тезу /і протирічить собі/, коли каже, що "революція 1917 року заскочила російських марксистів, що в своїх розрахунках на рівні країни й народу - не брали зовсім під увагу Росії..." і "озброєні доктриною, що зовсім не відповідала теренові, [illegible] розпочали гігантичний експеримент реалізації німецького соціялізму на російській землі". Чи "Російська держава була потрактована як оранжерія, в якій має бути перехована доктрина і як база світової революції, яка мусить дальше "дозрівати" в капіталістичнім світі". Що ж тут спільного з Аксаковим і Достоєвським?

А все ж большевизм є безперечно продукт російської дійсности, яка в другій половині XIX, а особливо в XX столітті все менше й менше відрізнялась від дійсности західньо-европейської. Доки большевизм був

таким, аж надто европейським явищем /у Р.Враґи в наведених щойно цитатах більш европейським, ніж ми вважаємо/, доти він був ближчим і зрозумілішим для Европи. Як тільки ж він соціялістичний експеримент звів до побудови системи російського державного капіталізму, який, як усякий капіталізм в наш вік, мусив був стати імперіялістичним, большевизм став для Европи і дальшим, і менш зрозумілим. Він втратив інтернаціональне значення, а звівся тільки на суто-російське, хоч і ультрарадикальне "западнічество". І тут Р.Враґа цілком вірно твердить, що нині "Росія не є ані знаменосцем революції, ані представником соціялізму, а тим менше комунізму".

Нам дуже в пригоді стає тепер маштаб великої французької революції. Ним майже з точністю можна виміряти дальші можливості большевицької революції. Але для цього порівняння мусять бути максимально суттєвими й точними.

Р.Враґа, роблячи порівняння Сталіна з Бонапартом, каже, що "Наполеон ніс революцію на багнетах. Мав що нести! Новий Бонапарт не має з чим іти в Европу. Він може ще тільки викликувати анархію. Його революція це тільки і виключно московське царство і його інтереси...". Тут є суттєва неточність і що до Бонапарта, і що до Сталіна. Бонапарт з точки зору феодальної Европи вносив в неї те ж "анархію", а насправді це були звичайні буржуазні порядки. Крім того "революційність" Бонапарта була вже обмежена реакційністю і імперіялізмом французької буржуазії, яка руками Бонапарта національно поневолювала народи Европи. Сталінська "анархія" є те ж своєрідний і далеко суворіший за буржуазний порядок російського державного капіталізму. Ставши Бонапартом, Сталін не відмовився ще од функцій Робесп"єра - більш радикального за Бонапарта /не за поглядами, а за можливостями/ революціонера. Від Бонапарта Сталін взяв "нести на багнетах" "революцію" й імперіялістичне поневолення інших народів, від Робесп"єра він взяв послідовніше й непримиренніше, ніж у Бонапарта, запровадження в Европі того, що пробила революція в Росії, тоб то ліквідацію приватньовласницьких взаємин і запровадження державного капіталістичного способу виробництва, що маскується / перед пролетаріятом Европи/ назвою соціялізм і комунізм. Як що Европа до чергової сутички з большевицьким Бонапартом встигне протиставити йому свою удержавлену й соціялізовану економіку, то вона виграє політичний бій з большевизмом. А до того большевизм має що нести в Европу. Про це свідчить і згаданий вище успіх комуністів у Франції, Італії та в інших країнах Европи.

В одному ще відношенні Сталін не вигідно для себе різниться від Бонапарта : останній ішов з найпередовішої тоді Франції в відсталішу за неї Европу. Слово "француз" звучало для всіх верств европейського суспільства чимсь модним. Навіть найреакційніші в Европі російські поміщики, після поразки Наполеона під Москвою, залишали звичайних полонених французьких вояків вчителями й ґувернерами коло своїх дітей. Навряд чи хто припустить думку, щоб російських вояків хтось задумав залишити в Европі вчителями.

Причина тут лежить, очевидно, не тільки в глибині соціяльних змін, що їх, у відміну від французької, несе російська революція. Причина тут полягає насамперед у культурній різниці тодішньої Франції й теперішньої Росії порівняно з тодішньою і теперішньою Европою. Ця відміна большевицького бонапартизму від французького гратиме ще не аби яку політичну ролю.

Проникаючи у всі щілини російського національного життя, тоталітарний большевизм хоче підпорядкувати собі всі колишні й сучасні течії російської громадської думки - від хворої на російський месіянізм православної патріаршої церкви до кадетської колись еміґрації, від слав"янофілів до "западніків". Таке підпорядкування сталося тому, що всі великодержавницькі течії російської громадської думки зрозуміли, що большевизм є остання можлива форма російського імперіялізму. Смерть

большевизму буде смертю "єдиної,неділимої". Ця солідарність російських великодержавників і дала підставу Р.Вразі ретроспективно отожнювати сьогоднішній большевизм з учорашнім і називати большевицькою стару Росію Івана Грозного,Петра І тощо.А таке спрощення унеможливлює глибшу аналізу й розуміння історичних явищ.

Застерігаємо наших читачів,що в наведеній нижче статті Р.Враґи дані про національний склад населення України в післявоєнний час не обґрунтовані ходкими джерелами і тому їх треба взяти під сумнів, про що,власне,говорить і сам автор.

А.Б.

Внутрішні переміни в Совєтській Росії за час війни.

Совєтську Росію, як, зрештою, і кожну велику, а зокрема багато національну державу - не можна розглядати на відтинку кількох років, а тим більше років війни, як якесь стале явище. В цей час відбуваються там переміни значно глибші, в темпі значно скорішому, ніж в попередні роки. Ті переміни засадниче змінюють її загальний морально - матеріяльний потенціял.

В кожній стадії свого розвитку Росія - це надто відірване й надто скомпліковане з"явище, щоби спрощувати висновки й оцінювати їх потенціял виключно в неґативному чи позитивному напрямку. В основі суспільної й політичної структури Росії лежать величезні протиріччя, що їх походження й розвиток не вільно оцінювати надто поквапливо.

...Переміни, про які йде мова, не сталися лише під впливом війни і лише завдяки війні. Треба завжди мати на увазі, що революція, розпочата в 1917 році, діяла і діє в Совєтах перманентно, хоч це "діяння", як і сама революція, має там характер специфічний. Незалежно від того Совєтська Росія ,як держава і суспільний організм - переходила і переходить тепер різнородні еволюції, що витікають чи то з міжнароднього, чи то з внутрішнього положення. Рівно ж треба не забувати, що в останню війну Совєти вступили ,маючи цілий ряд незалагоджених найважливіших внутрішньо-державних проблем.

Ті проблеми залагоджувалися, розвивалися, створювали свої по - хідні бази в усіх ділянках політичного, суспільного й господарчого життя перед війною. Залагоджуються вони й зараз. Війна лише приспішує, затримує чи увипуклює ті чи інші з"явища і процеси,але війна їх не ліквідує. Війна дала від себе ще цілий ряд нових питань, або витягнула на світло денне давні,призабуті. Де-які з них, як ,наприклад, проблема бонапартизму, проблема добробуту одиниці,проблема обов"язку держави в відношенні громадянина, проблема свободи людини-набрали домінуючого значення і в укладі совєтських відносин мають тепер такий поважний характер, що ніяк їх не можна оминути при калькуляції совєтського потенціялу на завтра.

Війна застала Совєтську Росію в періоді,коли внутрішньо-організаційна політика партії вела її в напрямку щораз міцнішого затискання централізму й внутрішньої дисципліни. З партії було "вичищено" всі елементи не лише характеру фракційного чи опозиційного, але,навіть, дискусійного.Саму ґенеральну лінію упорядковано зарівно по вертикальній як і по горизонтальній структурі партії в напрямку зконцентрування всіх політичних зусиль на питаннях внутрішньо-державних. Відсунуто на задній плян проблеми міжнародньої революції, за винятком тієї частини ,що була тісно пов"язана з політичною архітектурою совєтської держави і служила її інтересам в ділянці дипльоматії та міжнародньої політики. Надрядну доктрину - ленінсько-сталінський марксизм - позбавлено, як що йде про універсальне питання, характеру й елементів суспільних, а всю увагу зосереджено на питаннях політичних.

Центром тих політичних питань зробилася безапеляційно совєтська держава. Вона та її інтереси - мали рішати про все. Нарешті, сама партія, і то вже зовсім офіційно, на підставі резолюції ХУШ партконференції в березні 1941р., зійшла до ролі державної бюрократії,зливаючись зовсім з державним апаратом. Відтоді то всі засідання ідентичні з засіданнями і сесіями адміністративно-бюрократичними.Партія ніби розтворюється в бюрократичному, цивільному і військовому апараті,утотожнюється з ним, а тим самим ,більш ніж перед тим, - насичує його большевицькою доктриною і світоглядом.

Це є момент дуже важливий. Бо-ж треба не забувати,що ще в 1939 році була в Совєтах, так би мовити, дволінійність: апарату партійного і апарату адміністративно-політичного.Поміж цими апаратами,часто-

густо повставали дискусії, , навіть, тертя на різні теми, не раз принципового "всесоюзного" значення. Державний апарат був у більшій мірі опанований "троцькістами", ніж апарат партійний. Злиття цих двох апаратів шляхом кривавої "чистки", що тяглася майже три роки, значно звузило площу конфліктів і звело їх, в кожному разі, до характеру особистого, а не міжапаратного. Це мало величезне значення, передусім, в апараті військовому. Завдяки повному і безпосередньому опануванню його партією - в червоній армії вже не залишилося місця для конфліктів, які траплялися, наприклад, в армії націстської Німеччини. Таке злиття партії та апарату забезпечило советському центрові можливість найсправнішого і одностайного стратегічного керівництва в усіх ділянках і на всіх етапах війни. Партія наповнила бюрократію своєю динамікою, уточнила діяння апарату в терені, наповнила його свідомістю цілі й надала одностайний характер військовим зусиллям цілого Советського Союза.

Знищення опозиції і фракцій, припинення дискусій в самій партії, злиття обох апаратів, втиснення того об"єднаного апарату в суспільне й господарче життя в терені - це джерело величезної інтегральної сили Советського Союза, початок його могутности. Таке розуміння держави, як моноліту керованого одним центром, збігалося з бажаннями самої партії й характером історичного розвитку Росії.

Але того роду переміни в структурі держави, як політичного організму, не могли не витиснути, з свого боку, великого впливу і на саму партію. Можна загально ствердити, що поскільки злиття партії з державою для періоду військової загрози Советів, з погляду державного, - дало наслідки позитивні, - поскільки ж для партії, як сили революційної - негативні. Передовсім партія позбулася на користь бюрократії тої динаміки, якою її насичувала універсальна ідея, будь-що - будь, хоч би в гаслах - бути міжнародньою і суспільною. Потім партія стратила почуття далекосяглости, звівши всі свої зусилля до залагодження актуальної проблеми - проблеми війни. Нарешті партія збилася з широкого міжнароднього шляху, втратила орієнтацію на загальну всесвітню революцію, а звела свої амбіції до питань тільки і виключно з державою зв"язаних. Певну рекомпенсату мала тут дати максимальна державна програма, реконструкція давних, самою ж революцією відкинутих, плянів, характеру чисто імперіялістичного, що несуть вже не стільки революцію, як звичайну " советізацію".

Таку рекомпенсату мало б також дати створені до цього концепції про необхідність зміцнення російської державности в відповідних стратегічних границях, про необхідність затримання Росією належних "сфер впливів", про необхідність, нарешті, затримання для Росії, як держави, головного місця серед керівних політичних чинників світа.

Ото ж, як не розцінювати Советську Росію тільки в розрізі сьогоднішнього дня, а розглянути її хоч би з перспективи останніх пореволюційних років - то мусимо ствердити, що в наслідок перемін, про які була мова, - вона втратила основну частину свого офензивного динамізму супроти світа, а саме ту, яка намагалася далі підтримувати міт загальної світової революції під керівництвом Москви. Стала вона тим страшнішою і небезпечнішою, як сила і потуга реакційна, що має на увазі виключно політичні цілі власної держави.

Досвід років війни, зокрема років 1939-41, коли, не дивлячись на заклики Москви, ні один воюючий народ не захотів переключити "імперіялістичну війну в війну громадянсько-революційну", - мав великий вплив на еволюцію советського світогляду. Це зовсім не значить, що суспільна міжнародня революція зовсім викреслена з програми й амбіції партії, передовсім її вождів. Покоління, що родилися в роки революції й революційним шляхом добивалися до влади - не можуть, річ ясна, позбутися тенденції обстоювання революційних гасел, часто-густо проти дійсности і фактів. Але цей досвід точно показав Москві, що "капіталістичний світ " живе в ці часи зовсім іншими категоріями і стоїть зовсім не на такому шляху розвитку, який передбачався російськими ре-

волюціонерами в роках 1917-23, та який залишився і досі в основі їх політичного думання.

Але, в дійсності, світова революція, в сучасний мент, могла би спрямуватися своїм вістрям не тільки проти капіталістичних режимів, але й проти советського "соціялістичного" режиму. Революція та, з різних причин, могла би, навіть, стати грізною для російської державности, могла би зревідувати як дотеперішні досягнення партії на власному терені, так і політичні посунення її на міжнародньому відтинку.

Ліквідація комінтерну - була актом величезної ваги, що сигналізував велике ідейне банкротство Москви. Був то акт, яким Москва відрікалася від офіційної ініціятиви і офіційного керування справами світової соціяльної революції, розуміючи добре, що з місця втратила би в тих справах свою позицію керівника.

Совети тепер, на відтинку універсальних суспільних питань, змушені вести глибоко опортуністичну політику, виступаючи твердо лише в справах міжнародніх чисто політичного характеру. Можна твердити, без перебільшення, що найсильнішу позицію супроти Советської Росії мають тепер ті держави і народи, які мають власні, сильні й пружньо зорганізовані комуністичні партії. Советська Росія могла вбити суспільний характер і універсальність власного комуністичного руху, підпорядковуючи його, без решти, державно-політичним інтересам, але вона сьогодні вже не може впливати на розвиток міжнародньої соціялістичної думки, не може, навіть, з цією думкою вести дискусії.

Шукаючи рекомпенсати за відмовлення /хоч би й хвилеве/ від плянів світової революції в еквівалентах на відтинку державно-політичному - Росія вертається до системи великих амбіцій і апетитів територіяльних.

Цього роду політика тягне за собою необхідність грання на різнородних, продиктованих коньюнктурою, але часто-густо гостро суперечливих, елементах. Вона примушує різно трактувати ті самі з"явища, залежно від даного партнера. Вона змушує советську Росію кокетувати елементи комуністичні і революційні в Франції та на теренах балканських, елементи селянські в середній Европі, елементи робітничі в державах, поневолюваних Третім Райхом, елементи капіталістичні та професійні спілки в Сполучених Штатах і Англії і, нарешті, елементи націоналістично-юнкерські в самій Німеччині. Це більш скомплікованою є метода вигравання різнородностей політичної мозаїки на теренах Азії та Тихого океану.

Будь-що-будь, все це разом спричинює величезну ідейну кризу в самій партії, поглиблює суперечності між політикою революції і політикою держави, наповнює стару партію що раз більшим опортунізмом й інертністю та породжує менше вартісними нові кадри.

На початку війни, большевицька партія, разом з кандидатами, налічувала 4500 тис. членів. Під час війни загинуло коло 1500 тис. членів. Тепер у партії 5 міліонів членів. Виходить, що за час війни до партії вступило майже 2 міліони нових членів. Як прийняти під увагу, що критерії приймання людей до партії в час війни основно змінилися, що добрий комуніст - стало синонімом доброго вояка і що бойові кваліфікації чи заслуги на "трудовому фронті" в запіллі - рішали про все, то можна ствердити, що, хоч би з огляду на особистий склад, партія тепер репрезентує зовсім інші вартості та має інший ідейно-моральний характер ніж до того. Елемент суспільний, інтернаціонально-універсальний, як що не зникнув остаточно, то відійшов зовсім на задній плян. На перший плян висунулися і розвинулися буйним цвітом елементи характеру політичного.

Нова ідеольогія партії - це ідеольогія, що, навіть, під оглядом формальним, має вже всі ознаки фашизму. Тверде обгрунтовання патріотизму, вже не тільки "соціялістичного" чи там "советського", а просто національного, пропагування й поглиблення, передусім, політичних історичних цінностей, що доходить до нечуваного, навіть за часів найгір-

[illegible]ції /мобілізаційний [illegible] вищий ніж [illegible] робітників чи урядовців/, але рівно ж ,в спосіб більш інтенсивний ніж досі, поповнюють робітничі кадри воєнного промислу та різного рода праць і служб, зв"язаних війною. Війна індустріялізує і обезлюднює село значно скоріше, ніж доцьогочасна політика індустріялізації краю під час миру.

Не менш поважна криза може виринути також і на відтинку робітничо-[illegible]. Советська господарча система, система державного капіталізму і монопольної експлуатації не лише знарядь праці та сирівців, але й робочої сили, спричинює, що советський робітничий кляс, щоправда, не має пролетарської динаміки, властивої системі капіталістичній, але, з другого боку, - не творить і [illegible] суспільного, робітничого клясу, клясу творчого, що проявляє організаційну ініціятиву, здібного до творчої ролі при будові чи відбудові держави та та до реального державно-політичного життя. При тому, советський робітничий кляс від років наставлений на упромисловлення краю для потреб війни, а не миру. Советський промисел не регулювався ані внутрішніми, ані зовнішніми запотребуваннями чи коньюнктурою торгових ринків.

В наслідок одностороннього улеження советського господарчого життя, - в ефекті вирунули велетенські диспропорції поміж фактичними можливостями і результатами державної пляново́ї господарки.

Війна, яка дощенту виснажила внутрішній ринок постачання населення, виснажила фізично і морально советського робітника, - створила на майбутнє величезні реконструкційні труднощі не лише в технічній ділянці, але рівно ж і суспільно-ідейній. Війна насичує советський пролетаріят потужньою динамікою, викликає [illegible] до стабілізації та доброго життя, яке, чим далі, тим більше поглиблюються. Війна, зрештою, допомогла советському робітникові віднайти [illegible] його ролі в політично-державнім житті Союзу.

Судячи по доцьогочасним офіціяльним заявах уряду , большевики не можуть знайти шляхів, щоб розладувати ту наростаючу динаміку. Вони вбачають найбільшу небезпеку для майбутньої реконструкції держави скоріше на сільсько-господарському відтинку. Вже сьогодні вони завзято шукають теоретичних і практичних розв"язок в цій ділянці. Але, без сумніву, в переходовий час від війни до миру ахілесовою п'ятою советського строю буде питання робітництва. Невідповідне розв"язання цієї проблеми може привести до великих внутрішніх потрясань.

Дразливість цієї проблеми, як питання чисто внутрішнього, є ,між іншим, причиною того, що партія, яка зацікавлена передусім внутрішніми державними справами, - ставиться з величезною обережністю до питань евентуальної світової революції. Така революція, продиктована інтересами світового пролетаріяту, могла б мати своє слово в справі урегулювання тих інтересів на відтинку советському, вона могла б усвідомити советські робітничі маси про [illegible] їх експлуатації державою, що змонополізувала працю. Тому, з погляду державних інтересів, для партії було б значно кориснішим спрямовувати накопичену внутрішню динаміку в бік дальшого зміцнення мілітарного потенціялу советської держави та розбудовування потенціялу господарчого для тієї ідеї націоналістичної держави, яка так виразно починає домінувати в сучасній політичній доктрині советського Союзу.

Тому треба поважно рахуватися з тим, що керівні чинники Советів, власне в цьому напрямку, по лінії найменшого спротиву, - можуть розладовувати всі внутрішні суспільні й господарчі конфлікти, спрямовуючи життя держави і советських народів на шлях воюючого фашизму.

Обговорені вище з"явища на тлі конкретної господарчої ситуації дозволяють твердити, що матеріяльні, суспільні та ідейні переміни, що відбулися й відбуваються в СССР, впроваджують його в стан перманентної кризи, труднощі до залагодження шляхом нормальних еволюцій.

Недоречно було б судити по цьому, що потенціял Советів до дальшого ведення війни ґрунтовно надщерблений. Навпаки: війна урегулювала цілий ряд недокладностей з ділянки стратеґічного і оперативного керування, з ділянки організації тилу, постачання фронту й господарчої експлуатації терену. Війна зміцнила позиції центральної та адміністративної влади, дала їм поважну, загально признану, моральну ваґу. Ближче запізнання з німцями величезних частин советських теренів викликало в населенні стихійну органічну ненависть до Німеччини. Це поважно підірвало віру в Европу і тугу за нею, а одночасно, як би, спопуляризувало советський уряд і партію, надаючи їм "звання" оборонців волі народів та великости держави. Лише ці всі плюси - це наслідок війни для добра самої війни і в більшості випадків - тільки війни. Можна ствердити, що в наслідок цих плюсів советський потенціял, релятивно беручи, став, у певному розумінні, більш одностайний, сконсолідований, сильніший і більш динамічний ніж в 1941р.

Осягнення славної воєнної перемоги, що відбулося не без поважних уступок і відхилень від доцьогочасної ґенеральної лінії партії, вже витиснуло глибокий вплив на формування проблеми державної влади. Перспектива майбутнього ставить СССР перед великою невідомою на той етап, коли електризуючі та мобілізуючі воєнні гасла перестануть вже відіґравати свою ролю, а совєти опиняться віч-на-віч з проблемою реконструкції цілого свого духового і матеріяльного потенціялу.

Молоде покоління партії виросло в атмосфері державного будівництва. Останні воєнні зусилля СССР - це зусилля наскрізь державні. Елементи революційні, інтернаціональні не відограють тут, майже, жадної ролі. Перемоги підвищують амбіції і створюють почуття власної сили й комплекс вищости в відношенні до зовнішнього світу. Природньо, що найбільш амбітною, а разом з тим найбільш певною своєї сили є умундурована військова частина населення. В ній то й повстають нові стремління й нові думки. Не мають вони, принаймні, характеру типу бунтарського, контрреволюційного чи там революційного. Але, в кожному разі, є поважним баластом для доцьогочасної політичної доктрини партії, яка не хоче рахуватися з поглядами і настроями суспільства. Тепер партія примушена робити приємну міну в відношенні тих настроїв, мусить на них грати та боронити їх. Зрозуміло, що це створює для неї на майбутнє колосальне обтяження, вилонює неприємну проблему, що колись вона буде змушена розділити владу із зміцнілим в своїх амбіціях й почутті власної сили молодим поколінням військовиків. Партія сьогодні вже намагається запобігти цьому шляхом влиття в армію своїх членів. Але, власне, ці виразні профілактичні заходи проти можливого переросту амбіцій у війську, а, з другого боку, шукання опори в армії не лише в часі війни, що було б зовсім зрозумілим, але й підлещування тій армії та гарантування їй різних привілеїв на майбутнє, - свідчить яскраво, що та проблема влади є проблемою дуже важливою, в певному розумінні нерозв"язаною, і в майбутньому для партії небезпечною.

Що партія і центральна влада усвідомлюють собі можливість змін і комплікацій саме на відтинку проблеми влади - свідчить факт, що партія веде тепер жваву дискусію в рямцях історичних розвідок на теми переходових періодів по всіх великих війнах, що виснажували російський потенціял. Особливо старанно розглядаються періоди т.зв. "смут", що неухильно наступали в історії Росії по великих воєнних зусиллях, революційних зривах, ґрунтовних реформах і т.п.

В усіх тих розвідках аналізується подрібно і підкреслюється ролю ініціятиви армії в справах утримання і розбудови російської державности як в її внутрішній політиці, так і закордонній.

Ришорд Враґа.

Лист до Редакції "Наша Боротьба".

/ Переклад з російської мови /.

Шановна Редакціє !

Ознайомившись зі змістом ч.I "Наша Боротьба", я хочу поділитись з Вами де-якими, для Вас мабуть несподіваними, думками.

Я є російський комуніст-троцькіст, такий же, як і Ви, еміґрант. До-речі, зайвий доказ того, що сучасна еміґрація з СССР далеко не "фашистівська" тільки, як то хоче зобразити перед зовнішнім світом сталінський абсолютиський режим.

Я вважаю себе представником тої течії російського комунізму, яка прагнула зберегти справді робітничо-селянський характер советської влади і перетворити советську Росію на правдивий світоч всього поневоленого людства й яка за це була в першу чергу по-звірячому винищена контр-революційним сталінізмом. В наслідок цього ідейних революціонерів-комунарів типу Троцького-Бухаріна, які могли помилятися, але були ідейними й принциповими людьми, по всіх клітинах советського життя замінили, як Ви правдиво пишете, безідейні й безпринципні люди типу нікому в минулому невідомих вискочок і шахраїв - Кагановича-Хрущова, які тому тільки тримаються ідейного банкрота Сталіна, що зв"язані з ним кривавими злочинствами проти народу і не мають можливости безкарно перескочити на службу до того, хто більше заплатить.

Вони зараз розпачливо шукають шляхів для леґалізації перед "цивілізованим" світом своїх кривавих злочинств. I марне Сталін думає, що він їх тягне за собою й використовує. Навпаки, вони використають його і його головою захотять розплатитись за свої злочинства.

Розправа Сталіна з нами з історичною неминучістю потягла за собою розправу його з пролетарською революцією взагалі. I то не тільки в Росії, а й в усьому світі.

Чим закінчилась друга, найкривавіша й найогидніша в історії людства, імперіялістична війна, на яку Сталін покладав стільки надій і яку він так нетерпляче і з властивим йому тупим фанатизмом підготовляв і розпалював.?

Як що війна 1914-1918 років закінчилась величезним і справедливим революційним вибухом проти імперіялістичних її паліїв, то після нинішньої війни увесь світ охопила глибока реакція, бо, скільки б то не ховав Сталін, народи побачили, що їхня колишня надія - "революційна" Росія стала найбільшим поневолювачем і головним винуватцем страшних нещасть, які принесла війна цілому світові. Бо хоч війну формально і починав Гітлер, але підготовляв її й самого Гітлера привів до влади Сталін. / Згадаймо бойкот німецькими сталінцями единого фронту з соціял-демократами перед приходом Гітлера до влади/.

Сталінська Росія спаралізувала і спаралізовує далі революційно-визвольні сили світу і це використовує світова реакція для того, щоб заплямувати всяку революцію і всякий соціялізм і комунізм взагалі. Але, хочемо ми того чи не хочемо, а доки причиною людських бідувань буде несправедливість соціяльного устрою, революція була й буде не манією купки фанатичних змовників, а залізним законом життя.

Все ж всякі визвольні змагання можливі тепер будуть тільки після того, як з революційних сил суспільства спадуть оцепеніння й параліч, в якому ті сили тримає сучасна Росія. Тому, правдиві російські комуністи, як і правдиві, а не найняті Сталіним, комуністи інших країн повинні, хоч і з інших, ніж у нас, мотивів, підтримати боротьбу українців, як і інших гноблених в СССР народів, також як і боротьбу російських робітників і селян проти російського імперіялізму і проти сталінського державного капіталізму.

Але національно-визвольна боротьба гноблених сучасною Росією народів мусить дістати підтримку від правдивих російських революціонерів-інтернаціоналістів не тільки з тактичних міркувань, не тільки тому, що поневолені народи, як великий революційний резервуар, можуть стати неоціненним спільником в усуненні отого оцепеніння, яким скував сталінський режим увесь революційний світ, а й засадничо: революціонери-інтернаціоналісти борються проти всякого поневолення людини людиною, в тому числі, і насамперед, проти поневолення національного - цієї найогиднішої і найбільше замаскованої всякими "цивілізаційними" місіями форми панування одних над другими.

Відомо, що народ, який поневолює інші народи, не може бути вільним сам. Ми - росіяни не хочемо бути рабами, тому не хочемо поневолювати інших. З тими, хто це робить від нашого імени, в ім"я нашого власного визволення, ми будемо боротися так само, як і Ви.

Ви можете не поділяти наших інтернаціоналістських позицій, але Ви, у Ваших власних інтересах, мусите зрозуміти одне: серед російських політичних течій ніхто, крім нас, правдиво не підтримає національно-визвольної боротьби гноблених Росією народів. І коли деякі українські політичні течії орієнтуються на спілку з російськими націоналістично-реакційними колами, то вони тим демонструють тільки свою політичну сліпоту і зайвий раз доводять, що не реакціонерам доручить історія виводити народи з ярма національної неволі.

Хіба не ясно кожному, що російські реакціонери-націоналісти ще в більшій мірі, ніж сталінські великодержавники, по дурному думають, що в Києві й Харкові живуть "русскіе люди" і що це є "істінно-русскіе города". А ми кажемо, що вони є "істінно-русскіе" доти, доки там буде одна із форм російського НКВД. Це зрозуміло дитині, тільки не засліпленому націоналізмом великодержавникові.

Ми, росіяни, маємо досить простору, щоб не хоріти лихоманкою загарбництва.

В тому молодому рухові, який розпочинається Вами, я бачу людей, які обережно і тверезо шукають таких ідейних позицій для українського визволення, які не можуть бути ніким заперечені. В цьому величезна етична сила Вашої ідеї й в цьому ж залог Вашої перемоги. Ви враховуєте помилки попередньої Вашої визвольної боротьби. Це добре. Ми також враховуємо наші помилки, зокрема в українському питанні, які напевно ще повторюватимуться, бо над російським народом, як прокляття, висить пережитки великодержавництва. Але добра воля позбутися їх гарантує нам успіх в цьому напрямкові.

Як національно-визвольний рух Ви, цілком природньо, ставите собі вузько-національні цілі. Отже, теж цілком природньо і неминуче, ми матимемо в Україні більш ліві й радикальні елементи, що стоятимуть на одних з нами позиціях. Але, я певен, що доти, доки Ваш рух не орієнтуватиметься на реакцію і шовінізм і доки Ви не здійсните Вашого завдання - цілковитого унезалежнення українського народу, наші однодумці не сміттимуть, та й не матимуть змоги протиставлятись Вам. Навпаки, вони мусять український визвольний рух тільки підтримувати.

В підтвердження щирого мого ставлення до Вашого руху дозволю собі запропонувати для Вашого журналу кілька статей, в яких я спробую викрити природу імперіялізму старої й сучасної Росії.

З пошаною Антон Родіонов.

4 травня 1946 року.

<u>Від редакції:</u> Редакція не погоджується з автором листа в тому, що наші цілі є "вузько-національні". Ми стоїмо на засадах, що український національно-визвольний рух може бути успішним тільки тоді, коли поруч національно-визвольних ідей він ставитиме своєю ціллю також соціяльне визволення українських робітників і селян з під ярма московського державно-капіталі-

...ного рабства. Природня річ, що наша визвольна боротьба може бути успішною тільки в тому випадкові коли вона узгіднюватиметься з такими самими визвольними рухами всіх інших поневолених Росією народів ,а також з усіма передовими європейськими рухами. Тільки тоді, коли передовий визвольний рух займається проблемами своєї нації, а не проблемами людства взагалі, і коли ін, природня річ, узгіднюватиме свої цілі з міжнародним оточенням, тільки в такому разі він буде творчо-конструктивним. Тому ми вважаємо, що на Україні не може бути революційних українських елементів, які в будь-якій мірі одмежовувались би, або , тим паче, протиставлялись нашим цілям.

Редакція вітає тих російських революціонерів, які наслідують кращих людей старої, дореволюційної Росії /декабристи, Чернишевський, Добролюбов та інш./ і які, як їхні попередники не є засліплені великодержавництвом, отже уміють зберігати почуття реальности й справедливости. Охоче даємо в нашому журналі можливість висловитись тим росіянам, які, як і автор цього листа, щиро підтримують визвольні змагання поневолених імперіалістичною Москвою народів і тим самим, як справжні патріоти, хочуть реабілітувати свій народ в очах усього культурного людства.

Наша

Боротьба

3

1946

<u>УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ</u>

Незалежність народам !

Свобода людині !

НАША БОРОТЬБА

ч. 5

Орган Оргбюро УРДП.

На правах рукопису.

З М І С Т :

В зв"язку з розробкою програми УРДП редакція "Нашої Боротьби" ставить на дискусію усі ідеологічно-програмові питання, запрошуємо партійний актив висловитись по всіх засадничих матеріялах, видрукуваних в 1,2 та 3 ч.ч. "Нашої Боротьби".

Редакція "Н.Б."

I. К.

ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ НОВОЇ УКРАЇНИ

У відміну від усіх українських політичних партій, що існували дотепер, УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ /УРДП/ є явище цілком своєрідне й осібне. В той час як усі інші українські партії є витвір нашої дореволюційної, революційної чи передвоєнної доби, УРДП є витвір післявоєнної, сьогоднішньої дійсности не тільки в хронологічному, а й в глибоко ідейному сенсі. В той час як усі інші українські партії зводять рахунок з революцією за минуле, ще ніяк не зжилися з фактом, що Україна сьогодні є вже не та, якою вона була і вже не буде ніколи такою, як була,- УДРП є породження цієї безповоротно іншої України,України шахтарів і трактористів,металістів і комбайнерів,пілотів і спеціялізованих рільників. Не в протесті проти цієї України народилась УРДП, а нею цією Україною для її визволення породжена.

Большевицьким терором і голодом вигнані ми з українських сіл і хуторів у підземелля Донбасу й Криворіжжя, в заводи велетні Дніпропетровська й Харкова. Тим же насильством і терором нас пересаджено з волів на трактори і ми самі з болем в серці і з ненавистю до насильника розорювали старі дідівські межі. Але,будучи силою перетворені з вайликуватих хуторянських стецьків на командирів новітніх машин, ми зрозуміли, що не в боротьбі проти цих машин і не в боротьбі проти нових господарських форм, які створили ці машини й які створені цими машинами,лежить наше майбутнє,тобто не в повороті назад до хутора,якого ми не пам"ятаємо вже,а в звільненні мас нових людей,від терористичної большевицької системи,яка створила нове соціяльне й національне поневолення.

Для боротьби з цим новим соціяльним і національним поневоленням большевицької Москви ми, найсвідоміші представники й передовики цих НОВИХ УКРАЇНСЬКИХ ЛЮДЕЙ, і творимо Революційно-Демократичну Партію. Ми будемо організовувати український народ на боротьбу за повалення большевицької тиранії, за розвал тюрми народів СССР, за самостійну українську державу, за демократичний в ній лад. Україна в якій не тільки старого капіталізму не залишилось,а не залишилось і джерела, що породжує той капіталізм - приватньої власности на ЗАСОБИ ВИРОБНИЦТВА,ця Україна,коли нею керуватиме сам суверенний український народ,без опікунів,а на основі справжньої демократії є стартом руху нашої нації вперед.

Звичайно,що в демократичній революції проти большевизму багато замучених нинішньою безправністю людей захоче повернутися і до індивідуального господарювання,особливо в сільському господарстві. Зрозуміла річ,що в демократичній Україні ніхто не посміє заборонити людині того. Але при абсолютному й безповоротному пануванні в країні приналежного нації великого індустріяльного господарства, всі прибутки з якого ідуть на потреби народа,наявність в економиці трудових індивідуальних господарств матиме невелике значення,НЕ ВИРІШАЛЬНЕ.

Такі трудові індивідуальні зусилля наша партія буде всіляко підтримувати,але у відміну від тих українських партій, що стоять на засадах реставрації приватньої власности на засоби виробництва

ЯК ОСНОВИ майбутньої економіки України, наша партія, опираючись на передовиків української індустрії і сільського господарства обстоюватиме позиції, що поворот до приватньої власно-сти ЯК ОСНОВИ, а не податкового й підрядного явища, є не тільки не реальний / в чому власне український народ уже переконаний, а далі ставатиме ще більш переконаним/, а й шкідливий, зокрема загрозливий для незалежности нації. Не випадково ж бо такі передові нації, як Англія й Франція, демократичним шляхом і реформами, а не терором ідуть до соціялістичного суспільства.

Тут мусимо дати пояснення до питання "приватньої власности" і "приватньо-власницького суспільства", бо дехто ще й досі не відомо, а скорше навмисно вносить в це поняття путанину. Усі політичні доктрини, які боролися й борються за реформу приватньо-власницького суспільства на суспільство безвласницьке /чи то соціялістичне, чи комуністичне, чи навіть анархічне/, мали завжди на увазі ліквідацію приватньої власности тільки на засоби виробництва. Що ж до засобів споживання, то всі ті доктрини саме й виступали проти власности на засоби виробництва для того, щоб збільшити можливости набування кожною людиною засобів споживання. Власне авто, літак, власна вілла, власні брильянти або й безліч інших цінностей, не тільки не протирічать ідеї безвласницького суспільства, а, навпаки, тільки те суспільство й уможливлює, за тими доктринами, набування такої власности ширшим колом людей. Але кожна з тих доктрин каже, що така власність не шкодить суспільству тільки при умові, коли вона не перетворюється на капітал, тобто на "вартість, що приносить додаткову вартість", чи, простіше, коли не становиться засобом визиску інших людей, а залишається тільки СПОЖИВЧОЮ власністю. Капітал мусить належати не окремим людям, а тільки суспільству. Те, що большевики порозділяли людей і в один будинок позаганяли десятки родин, говорить не проти концепції суспільства без приватньої власности на засоби виробництва /яка, не зважаючи ні на що все ж здійснюється в Англії й Франції/, а проти большевизму, як нової експлоататорської системи.

Наша концепція Української Держави зустріне заперечення з двох крайніх сторін: з боку українського націоналізму і з боку елементів большевицьких. Український націоналізм /в широкому ідеологічному розумінні, а не як якась політична партія/ не може заперечувати факту, що незалежною в наш час може бути тільки нація індустріяльна, що аграрні нації неминуче стають в більшій чи меншій мірі тільки додатками до націй індустріяльних. Не може націоналізм заперечувати і того факту, що провідною силою сучасної нації є її індустріяльні й адміністративні центри, тобто міста. Наш націоналізм засадничо і не проти активної ролі українського міста, але він є проти тої ролі нині. Чому ? Бо українське місто є, мовляв, зрусифіковане.

Звичайно, що цей факт утрудняє справу творення незалежної української держави, але не в такій мірі, як то уявляєтся нашим опонентам. Пролетаріят України є нині набагато менш зрусифікований ніж був на початку революції. Але національна свідомість його лежить і

не в площині культурній. В площині культурній і українське селянство, як і взагалі народні маси кожної нації, не є національно свідомі. Мобілізуючи маси навколо ідей націонал-соціялізму, Гітлер націоналістичні гасла адресував більше до німецької інтелігенції, а до широких мас змушений був звертатися з більш реальними й зрозумілими їм гаслами про колонії й лебенсраум. Мобілізуючи українські маси навколо ідеї самостійної України, ми нагадаємо їм, що коли б український народ мав власну державу, то в 1933 році не вимерло б з голоду коло десяти мільйонів українців і пухлі наші люди не їздили б до московських центрів купувати свій хліб. Ми нагадаємо їм багато інших моментів, які мобілізують навколо ідей самостійної держави української не тільки українців, а й усіх не українських мешканців України. Крім того, наші опоненти мусять числитися з фактом, що пролетаріят України є такий, як він є й протиставляти йому українське село є справа політично небезпечна і національно злочинна. Можна запевнити наших опонентів, що в самостійній українській державі Харковом керуватимуть тільки харківці й ніколи не керуватимуть околишні села.

Заперечення проти нашої концепції української держави з боку елементів большевицьких полягатимуть в тому, що, займаючись українською проблемою, ми, як і всі мовляв українські партії, забуваємо про міжнародні обставини. Що самостійна українська держава, якщо й могла б відтворитись, то, не тільки як результат внутрішньоукраїнських зусиль, а й міжнародніх обставин, а ті обставини не тільки не сприяють створенню нових держав, а, навпаки, існує тенденція до поглинення малих держав більшими. Україна вже поглинена Росією, отже не трать, куме, сили ... Приблизно таку думку висловив під час війни Нікіта Хрущов в своїй брошюрі, чи, вірніше, в брошюрі, написаній його особистим секретарем, бо, наскільки нам відомо, Хрущов не вміє та й не любить писати.

Як би навіть точка зору нинішнього большевизму, що її напівофіційно висловив Хрущов з доручення очевидно Сталіна, якби вона й була засадничо вірна, то хто сказав, що сучасна російська держава є твердо вирішений історією факт, як наприклад США, і мусить бути тим, хто проковтує, а не кого проковтнуть теж. Адже велика Росія розвалена була революцією 1917 року і якщо була відтворена, то не як Росія, а як спілка радянських держав. Тільки на таких умовах і зшито нинішній СССР. Бо коли б, наприклад, 1921 року хтось протиставив Петра I нашому Мазепі, то вся Україна повстала б проти большевизму, як вона повставала проти Денікіна. Тож, коли "единая, неделімая" Росія відтворюється нині, то тільки тому, що Україну раніше ошуканством вхопили за горло. Але тільки вхопили, а не задавили. Історична тяжба України з Москвою надто свіжа і як що досі не розв"язана на користь України, то тільки тому, що Москва поки що вискакує сухою з своїх міжнародніх авантур. Але як би вона навіть і далі так само спритно вискакувала, то все ж кожному ясно, що режим, який ошукав народи СССР " братерською спілкою", іде явно до свого кінця. Ну, а в такому разі ми ще скажемо своє слово про СССР.

Теза большевизму про безнадійність сучасних національно-визвольних рухів помимо своєї разючої КОНТР-РЕВОЛЮЦІЙНОСТИ є ще й типово- "рязансько-калуцкім" витвором. Сучасний цивілізований, а не азіятсько-російський, світ має, як сказав це навіть Ленін, дві тенденції: тенденцію до зближення й злиття націй і тенденцію до їхнього протиставлення й роз"єднання. Але чого Ленін не догадався сказа-

ти, зближення націй відбувається тільки в площині техніко-економічній. В площині ж мовно-культурній і політичній кожна найдрібніша СУЧАСНА нація має тенденцію не тільки зберігати свою самобутність, а навіть поглиблювати й вдосконалювати. Ці. Якщо ж в советських рамцях все відбувається навпаки, то тим гірше для Москви !

Про міжнародні обставини ми не забуваємо, числимося з ними і знаємо добре, що українську самостійну державу нашого типу підтримають не тільки передові й справді революційно-визвольні сили світу, а навіть сучасні провідні держави, хоч би вже тому, що з тими державами Україна воювати не збирається, як збирається з ними воювати Москва. Настає час, коли українську державу НАШОГО ТИПУ змушені будуть підтримувати не тільки світові революційні сили, а й капіталізм, - ситуація в історії неповторна. Ми були б злочинцями перед нашим народом, коли б не використали її.

Будучи концепцією виразно революційного типу, наш рух природно наразиться і вже наражується на обвинувачення в большевизмі, укапізмі і так далі. З большевицької ж сторони нас називатимуть напевно змодернізованою петлюрівщиною. Нічого дивного в тому немає, бо, поперше, людина завжди буде кожне нове явище виміряти вже існуючими мірками, а, подруге, з існуючих мірок застосовуватиме до противника ту, яка їй видається найвразливішою. Ясно, що з погляду українського консерватора чи націоналіста найвразливішим є обвинувачення в большевизмі, чи /трохи пом"якшено/ в укапізмі. З погляду большевика найдошкульнішим буде обвинувачення в петлюрівщині.

Чи є в нас щось спільного з укапізмом, з одного боку, і з петлюрівщиною, з другого ? Безперечно є багато спільного і з першим, і з другим, а до того ще й з усякими іншими спробами української визвольної боротьби. Навіть з радикального націоналізму ми беремо те, що, на нашу думку, є в ньому життєво цінного.

Коли під укапізмом розуміти не тільки певне партійне явище в українському житті, а всі ті українські рухи й політичні концепції, які виникали в советській дійсності як рухи леґальні, які обстоювали ідею самостійної України, то з ними в нас є дуже багато спільного. Ми беремо дуже багато з боротьбізму, укапізму, хвильовизму, скрипниківщини, волобуївщини і так далі. Вони перші прийшли до думки, що самостійної капіталістичної України ніколи не може бути не тільки тому, що капіталісти тодішньої України зайняли були виразно вороже становище до нашої державної незалежности /згадаймо антидержавну позицію Протофісу за гетьманщини/, а й тому, що тодішній зовнішній капіталістичний світ жадним заходом не підтримав був незалежної української держави так, як він підтримав був Польщу, Грузію, Фінляндію, прибалтійські держави. У відміну від певної частини нашої еміґрації, яка продовжувала обстоювати ідею капіталістичної України, ці радянські українські самостійницькі концепції, зайнявши антикапіталістичні позиції, в важких умовах большевицької дійсности продовжували боротися за суверенність українського народу. І хоч вони загинули в нерівнім бою з большевизмом, все ж в прийдешній боротьбі за самостійну Україну наш народ черпатиме з цих ідеологічних джерел безкінечно більше, ніж від ідеологів капіталістичної України, хоч би вже тому, що ніякого українського капіталізму нині в природі не існує, а оскільки капіталізм одступає нині і по всьому світі перед новими формами життя, то й в майбутньому, тим паче, немислиме створення на Україні нового УКРАЇНСЬКОГО капіталізму.

Не може наш народ черпати від реставраторів ще й тому, що взагалі ніколи в історії народи не боролись за реставрацію а як що вона всеж часом наступала, то тільки тоді, коли зовсім вичерпувалась революційна енергія мас, тобто знижали перспективи боротьби боротьби. А це було завжди короткочасним явищем. Якщо в 1917 р. структурно капіталістична й приватньо-власницька Україна була втягнена в соціялістичний рух, то смішно сподіватись, щоб теперішня безкапіталістична й бесприватньо-власницька Україна була втягнена якийсь масовий рух за відродження капіталізму. Повторюємо ще раз, що ніколи в історії людства не було масового, та ще революційного руху за капіталізм і приватню власність /навіть власницькі в суті речей селянські рухи часів середнєвіччя завжди носили в собі елементи бодай утопійного соціялізм-у/. Тож називатись революційними демократами і бути водночас реставраторами це є нонсенс і ошуканство, так само як нонсенсом і ошуканством було, коли в 1917 році партія російського капіталізму - кадети називала себе "партія народньої свободи"...

Але продовжуючи кращі традиції підсовєтських самостійницьких рухів, УРДП уже тому не є повторенням їх, що вони діяли в умовах власницької України, а ми в умовах України з великою націоналізованою індустрією й великим сільсько-господарським виробництвом. Правда, на це можна сказати те саме, що сказав провінціял, побачивши вперше в житті жирафу: "Не може бути.". Але ми не провінціяли від політики і тим, хто й досі не вірить фактам, можемо відповісти тільки словами дядька Тараса з Кулішевого "Мини Мазайла", сказаними російській великодержавниці на запитання: "Може старе таки вернеться ?" - "Навряд!". Самостійницькі українські радянські рухи боролись за нову Україну. Страшним терором і суппер-капіталістичними засобами большевизм змінив економічну структуру нашого краю. Ми боремось за звільнення його від московської неволі й тоталітарного державно-політичного рабства в ній, тобто за те, щоб велике передове виробництво, яке створено проти України і для закріпачення її народу, перейшло в цілковите розпорядження суверенного українського народу, який би розпоряджався тим господарством на демократичних засадах, тобто без тоталітаризму й НКВД, хоч би й "рідного" українського, хоч би й під назвою СБ, чи якось інакше. Як бачимо, спільного з укапізмом є дуже мало, а з большевизмом рівно стільки, скільки, за Марксом, пролетаріят має спільного з капіталізмом: останній створив пролетаріят, але тільки як свого могильника. В такому ж сенсі ми створені большевизмом.

Що є спільного між нами й петлюрівським рухом ? Петлюрівський рух має вічного й невмирущого не в своїй соціяльно-економічній програмі, яка себе давно пережила і була власне, найслабшим місцем того руху. Вічним і невмирущим в петлюрівському русі була його непримиренність в питанні суверенности українського народу. Рівність з кожним іншим народом і ні кроку назад. Цієї тези не можуть подолати ніякі найрадикальніші й наймодерніші соціяльні доктрини. На цьому ж поламав собі зуби й большевизм, який в упертому намаганні тримати Україну на становищі меншого "брата" докотився до заялозеного за двісті літ протиставлення визволителеві Мазепі гнобителя Петра I. В питанні суверенности українського народу радянські самостійницькі українські рухи хоч і займали теж тверді позиції, але не мали можливости бути такими непримиреними, яким був петлюрівський рух. Тому в цьому питанні ми будемо продовжувати традиції цього руху, а не

його слабшої підсоветської еманації. Що ж до соціяльно-економічної програми петлюрівського руху, то вона була явищем тактичного порядку мало вдалим, як виявилось, і для тодішнього часу. Коли ж тепер цю програму хтось викопує й, додавши до неї ще реставраційної гущі, хоче виставити її як прапор нашого визвольного руху, штучно пришиваючи до всього того ім"я Петлюри, то ми скажемо тільки, що нічого спільного Петлюра не мав з такими програмами. Петлюра вийшов з української соціял-демократичної робітничої партії і свою програму будував виходячі з тодішньої капіталістичної дійсности. А живий він сьогодні, навряд чи він повертався б до своєї, тридцять літ тому назад складеної соціял-економічної програми. А, тим паче, не підтримав би він тієї програми, розбавленої фашистськими домішками. Не зловживайте іменем Великого Борця !

Ми не нехтуємо, нарешті, й дечим з тієї нашої політичної спадщини, що була цілковитою реакцією на революцію, тобто з спадщини українського націоналізму. Треба сказати, що всі, дотепер існувавші українські /та й не тільки українські/ партії переоцінювали так званний об"єктивний історичний процес і не доцінювали ролі людського чинника в тому процесі. Український націоналізм, як і всі інші тоталітарні концепції, хоч і впали в другу крайність, переоцінивши ролю людських зусиль в історичному процесі, все ж вони внесли корективу в той безнадійний фаталізм, що панував в умах наших /та й не тільки наших/ політичних діячів. Організована людська воля, як що й сама чинник детермінований певними історичними процесами, то, вже раз виникши на історичній арені, стає чинником не тільки здетермінованим, але й детермінуючим, тобто міняючим ті історичні процеси, які досі детермінували. Треба більшої ролі надавати організації людських зусиль. Тому ми стоїмо на засадах не надпартійних вождів і провідників /сьогодні Бонапарти в старому розумінні не мислимі/, а на засадах могутньої здисциплінованої політичної партії, яка не тільки давала б програми й гасла, а й ОРГАНІЗУВАЛА навколо них маси. Будучи створеною, така партія стає вже сама чинником детермінуючим і справді творящим історію. Але тільки в тому разі, коли політична програма й стратегія тієї партії не є відгомоном минулого, а потребою сьогоднішнього дня. В противному разі така партія становиться гальмом у визвольному рухові, пропорційно її могутности, і може відіграти в житті нації трагічно руїнницьку ролю. У відміну націоналізму, який засадничо не вірить в творчу силу низів, отож вважає їх тільки знаряддям провідників і вождів, ми будуємо нашу партію на засадах демократичного централізму, тобто хоч і з великими правами проводу, але все ж таки з його виборністю. Бо великі права проводу, на нашу думку, є зло, яке витікає з підпілля конспірації, коли низи не мають змоги повністю зреалізувати нормальну зміну керівників.

Нас смішать заяви в пресі деяких професіоналів пера, які на тій підставі, що ми є молодий рух, отже не створили ще на еміграції могутньої партійної організації, причисляють нас, з доручення хлібодавців, до "мертвих душ". Можемо з"ясувати цим панам, що сила певного політичного руху виміряється НАСАМПЕРЕД не кількістю членів, та ще й на еміграції, та ще й на унрівському утриманні, а правільністю політичної стратегії й тактики. Всі великі політичні партії починались буквально з одиниць.

Ми твердо віримо в нашу визвольну концепцію, бо вона розрахована не тільки на можливий скорий провал нашого ворога большевизму /на що виключно розраховують усі інші українські пар-

тії/. Ми розраховуємо також на можливу удачу большевизму,тобто, коли б йому пощастило ліквідувати всякі підстави для реставрації в Україні приватньо-власницьких відносин і навіть,коли б він завоював усю Европу чи й цілий світ і перемолов би той світ так,як він перемолов Україну. Якщо від такої можливости всі інші українські партії зникнули б з лиця землі, то ми від такої можливости тільки зросли б,а визвольні рухи інших,підкорених большевизмові народів / визвольні рухи,а не еміґрантські партії /,коли ті рухи хочуть бути справді перспективними, мусили б будуватися за нашим, українським зразком. Бо, якщо питання власности,капіталізму і так далі є історичні й мінливі, то вічним і невмирущим залишиться стремління людини,а тим паче людини,звільненої від власности і капіталізму, до соціяльної й національної свободи.

Історично так склалось, що ,починаючи від Петра І, соціяльний зміст українського визвольного руху завжди був консервативним. В той час як Москва спішно вводила німецькі каптани й треуголки / за якими кривсь увесь зміст европеїзації/, ми продовжували з хахлацькою упертістю обстоювати широкі татарські шаровари /за якими крилася наша відсталість/. В той час як Москва протягом вісімнадцятого й дев"ятнадцятого століть спішно переймає найновіші европейські ідеї й перед в ній ведуть, в противагу консерваторам - слав"янофілам, радикальні чи поміркованіші западніки, ми впродовж цілого XIX століття /не кажемо вже про мертве для нас XVIII ст./ топчемось на своєрідному українському слав"янофільстві /хлопоманія, хуторянство/, засуджуючи український рух на провансальство.В 1917 році нам ніби усміхнулась доля і ми висунули передову ідею національної суверенности і створили модерну,европейського типу, державу. Але й на цей раз ворог обігнав нас,протиставивши нашій передовій ідеї незалежности вселюдську ідею інтернаціональної едности та корінну реформу соціяльного устрою.

Сьогодні вперше за двісті років історія дає нам шанс виступати не консерваторами й хуторянами,а з найпередовішою й найпоступовішою ідеєю звільнення від змертвілого тоталітаризму оновленої революцією нації, з ідеєю, яка не заперечує ні національної суверенности, ні інтернаціональної едности, ідеєю, якій вперше за двісті років Москва неспроможна протиставити нічого, крім забріханости і голої сили. Ми були б негідними свого народу,коли б і на цей раз завели нашу визвольну справу на манівці хуторянщини й провінціялізму.

П. Чорний.

ЕМІҐРАЦІЯ - КРАЙ - У.Р.Д.П.

/ Основні зауваження до нашого становища /.

Українське т.зв. політичне життя на еміґрації іде без сумніву зовсім відмінними шляхами від ідейно-політичних тенденцій нашого краю. Ця ріжниця зумовлена передовсім повною відмінністю відносин в краю : в підсоветських умовах, у віч-на-віч з жорстоким, сильним, вирафінованим ворогом, та на еміґрації, у відносно свобідних відносинах.

I.

Периферійність та диктатура націоналізму - невід"ємні прикмети вчорашнього нашого політичного життя. Небагато причин / бо мабуть лише одна: жорстока розправа Сталіна з усіми українськими підсоветськими силами / зумовили це, що після ліквідації т.зв. періоду українізації - українська політична думка мала змогу виявлятися в різнобарвній формі лише на західньо-українських, підпольських теренах. Хоча і тут не було світло для української справи, то всеж політичні партії на тому терені мали змогу леґально чи підпільно широко розбудовувати свої ідейні та людські бази. Таким способом обставини висунули периферійні сили на перший плян нашого політичного життя. Біда тут полягала в тому, що разом з політичними організаціями з наших західніх земель висунулось на перший плян теж і периферійне думання, яке витиснуло своє побілне пятно на всьому нашому житті, і яке було наслідком духової та фізичної ізоляції тих земель від підсоветської дійсности.

Другою основною прикметою нашого недавнього процесу була диктатура в політичнім житті націоналізму. Ще далеко до вибуху другої імперіялістичної війни ОУН була на українському заході найсильнішою організацією. Селянська, студентська, а опісля навіть робітнича молодь /"Сила"/ - це був запальний елемент, який пішов за ОУН і з яким не могла дати ради ніяка із існуючих тоді політичних організацій. Звичайно, що все те не вичерпувало політичний актив краю. Знаємо чейже, що на тому самому терені протинаціоналістична організація " Луг " мала коло 20.000 членів, а радикальні "Каменярі" майже 10.000. Також не можна твердити, що націоналістичний рух об"єднував інтелектуально наймiцніші сили, навпаки того роду сили молодих були радше поза ним. Популярності націоналізму сприяли інші моменти, а саме - загальна політична обстановка, загально европейська мода на націоналізм, успіх фашистівських рухів як реакції на большевизм та на невдачі буржуазії. Націоналізм на українському суходолі був продовженням щієї европейської хвилі, мав її всі прикмети динамічности та рухливости і разом з нею ставив ставку на розвал СССР. Ця диктатура націоналізму і його перемога на західніх українських землях була основною прикметою нашої минулої політичної дійсности.

Німецька окупація. Часи другої імперіялістичної війни змінили основний вигляд нашого політичного життя. Передовсім усі т.зв. леґальні політичні партії перестали виявляти якунебудь активність. Якщо була якась діяльність отих груп, то була це лише приватня ініціятива її членів. Організація українських націоналістів також змінила основно свій вигляд. Передовсім розбито її одноцілий фронт: повстала група мельниківців та бандерівців. Суспільність в тому часі в краю та на еміґрації не добачувала спритної ворожої аранжерки, що з повним вирахованням ішла до ослаблення та розсварення українського визвольного фронту. Бачили тоді всі лише розгривки поміж двома кліками, а це вистарчало для підірвання авторитету та поширення зневіри в ОУН. Одначе, близькість німецько-советської війни не дозволила розвинутися нормально поглядові української суспільности на ці справи. Через розлам і свою політику ОУН, що було типовим ґалицьким, периферійним явищем, з вибухом німецько-советської війни ще більше віддалилось від інтересів свого народу. Взаємини між двома течіями ОУН можна зрозуміти лише на тлі отої відірваности від народу і взаємної "конкуренції" організацій, що боялися якби противник не був "визнаний" раніше. / Це єдиний мотив присуду смерти на Сціборського, Сеника /. Дійсність в підгітлерівській окупації, арешти та розстріли активу з-поміж обох груп лише довершили цю кризу, що почалася в тому таборі давніше. ОУН в силу обставин переходить на позиції протинімецькі. Ця подія була одною з н а й б і л ь ш к р и т и ч н и х подальших подій. Перехід міг бути двоякого роду: суто-політичний або глубоко світоглядового характеру. Н е м а є с у м н і в у, щ о в т о м у ч а с і п е р е х і д б у в л и ш е п е р ш о г о п о р я д к у. Бо хоч ОУН і почало організувати законспіроване підпілля, партизанку та сутички з німцями, все ж всі інші трагічні події цих часів підтверджують лише поверховість тих перемін. Це стосується в першу чергу бандерівського напрямку ОУН. Непримириме ставлення до своїх противників /мельниківців, групи Української Народньої Демократичної Партії, до партизан, організованих Бульбою в Українській Народній Революційній Армії/, вороже ставлення до молоді та інтеліґенції з східніх теренів, що не схвалювала позицій ОУН, жорстока акція супроти польських жінок та дітей на Україні, - все це лише підтверджує не суттєву зміну політики того відламу ОУН. Т.зв. серпневий конґрес ОУН, при всім деклярaтивнім характері схвалених поступових постанов /майже дослівне повторення постанов краківського конгресу, опрацьованих тоді ще групою Мітринґи/, був найкращим виявом отих старих тоталітарних тенденцій. Були вже в тому часі в організації голоси критичні, але вплив не був ще за ними. Проти, примірom, критичного становища Степаняка-Лекса, одного з визначних діячів ОУН, знялась ціла буря, а за свою думку він сам заплатив пізніше головою. На цьому конґресі більшість стала на становищі: "На Волині маємо свою власну державу зі всіма її прикметами і виявами" /виступ Ів./. На тому конґресі перерішено справу життя Мітринґи, "бульбівських" партизан, політику супроти всіх противників. Т у т щ и р і п л я н и С т е п а н я к а - Л е к с а з о р г а н і з у в а т и в и з в о л ь н и й з а г а л ь н о - н а р о д н і й ц е н т р, з опертям на ріжні політичні партії, середовища та індивідуальності, мусили провалитися перед теорією "лікобранія" / делеґат Б. радив, замість переговорювати з кимсь, брати його в мішок і в лісі змусити зайняти бажану лінію/ та перекупством / "пощо радитися та ділитися голосом. Багато т.зв. "вартісних" можна купити" /. В таких обставинах примітивізму та зарозумілости народився пізніше УГВР...

На іншому місці будемо писати, що в тому часі робили ми. Документи, що будуть подані до відома загалу, вияснять цю справу докладно. Тут лише скажемо, що вчора ми не мали більших успіхів, ані УНДП ані УНРА не зуміли протиставитися тоді настроям вулиці та її керівників. Історія мусить колись про ці часи сказати своє критичне слово. Але факт залишиться фактом, що в тодішній дійсності були лише дві здецидовані, протилежні сили. Одна тоталітарна, кермована відомою групою ОУН, та друга - революційної демократії під проводом УНДП та УНРА, що співпрацювала з іншими політичними групами, від мельниківців починаючи, через гетьманців, аж до групи комуністів-самостійників кінчаючи. Маючи свій власний погляд на визвольну справу, з твердою консеквенцією обстоювали тоді наші товариші засади національної солідарности та співпраці усіх політичних організацій в боротьбі проти ворога.

В новій дійсності. Кінець другої імперіялістичної війни на коротший чи довший час відділив кільканадесятьтисячну масу еміґрантів від батьківщини та устабілізував панування московських большевиків на всій етнографічній українській території. В краю залишилось поріділе населення, знищені оселі, а в ліс, в повстанці, пішло багато тисяч молоді. Тепер увесь цей лісовий рух обняла одна назва-УПА. Це вже не та стара бандерівська УПА. Повстанський рух в Україні складається з загонів бульбівських, мельниківських, бандерівських, "диких", які силою обставин змушені відкинути старі націоналістичні гасла й доґми і шукати нових ідейних вартостей. В зв"язку з цим і політична лінія УПА радикально міняється. Ідейно цей рух став антибандерівським, а саме: він перестав бути тоталітарним, в ньому співпрацюють різні українські політичні напрямки, відкинена стара лінія нетерпимости до національних меншостей. Взагалі західньо-українська молодь в краю шукає нових ідейних позицій, відштовхуючись від усього того, що ізолювало наш визвольний рух від основної маси населення України. УПА переходить від масовости на малі децентралізовані групи.

Наш визвольний рух одначе не вичерпується повстанською боротьбою, яка є мініятюркою в порівнянні з масами українців та інших людей в підсоветській дійсності, що ненавидять режим. Партизанська акція, будучи найбільш характеристичним явищем нашого західньо-українського терену, є всетаки лише дрібним уламком великого народнього фронту спротиву Сталінові. Цей фронт не кінчиться на лемківських лісах та поліських болотах, але проходить скрізь, де лише є люди, що прагнуть свободи. Він не є й не може бути охоплений жадними партизанськими впливами. Але перехід УПА на позиції менше чи більше зближені до позицій революційних робить цей фронт більше різнобарвним і скомплікованим для ворога.

На еміґрації ті справи мають зовсім відмінний характер. Націоналістичний табір розпоряджає тут великими впливами та проявляє незвичайну рухливість. Еміґраційні обставини не сприяли тим перемінам, які відбулися в краю. Навпаки, всупереч тенденціям краєвим, бачимо тут, на еміґрації, спокійнесенький розвій всього того морального, ідейного баласту, яким обтяжений був той рух від своїх початків. І так, тоталітарні захватки на громадському та політичному секторі, непримиренне ставлення до інших політичних груп, терор супроти противників, нелє-

гальні методи супроти власної суспільности, все це супроводжується демагогією, що перевищила всі дотеперішні межі й набрала нечуваного нахабства. На керівних позиціях залишається дальше півінтелігент, для якого все "ясно", а арсенал фраз зовсім добре заступає справжню політичну культуру та знання своєї справи.

З тривогою приходиться нам стверджувати нечуваний розрив великої маси націоналістичних еміґрантів з великим фронтом нашої боротьби в краю, розрив, який закривати спритною демаґоґією є лише самообманом.

Коли приглянутися ближче тому таборові на еміґрації, то побачимо теж зовсім нові речі, які дотепер не виступали.

Передовсім характерним та новим для цієї групи є те, що виступає вона тепер дуже нерадо під своєю власною фірмою. Всі партійні справи ведеться під іншими шильдами, яким надається якнайбільше загальнонародній характер / наприклад АБН, УГВР, преса, тощо/. Все це ще більше увипуклює тоталітарні тенденції цієї групи. Існування ОУН як "найвищого" чинника є очевидно беззспірним фактом. Що більше, - організація ця працює сьогодні справніше ніж досі. На перший погляд дивно, чому саме така тактика маскування висуває ця група. Але дивного нічого немає, коли ми довідаємось, що і в краю "унівська" маса заявляє не лише на судах ворогові, але також в приватніх розмовах : ми не бандерівці, ми українські партизани. Часи міняються і вимагають переоцінки цінностей. Тільки в краю та переоцінка відбувається щиро, а тут продовжується маскування перед неблаганною дійсністю. Маскування те є причиною для дальшого ідейного звиродніння організації й тоді в ній ідейні та моральні вартості уступають місце фешитизації партійного апарату, а такі справи, як кличка, зв"язок, "свої люди", стають головними елементами спаяности групи. Те саме маємо в большевизмові останніх десятиліть, де замість обраного проводу встановилась тиранія династій кагановичів, орджонікідзе тощо. Це звиродніння переживає і еміґраційна ОУН. Звідси й основні причини не лише тоталітаризму її, але також цієї тактики маскування.

Другою не менше небезпечною прикметою еміґраційного ОУН є парадоксальний альянс цієї урапатріотичної групи з найбільше опортуністичними елементами нашого суспільства. Це не припадок, що саме тут ця група має таку здециловану підтримку бувших опортуністичних галицьких ундівських та клерикальних кіл, гетманців і т.д. з одного боку, і, як це не дивно, вчорашніх завзятих малоросів чи, навіть, ще й нині прихованих нігілістів до національної справи, з другого боку. Організація недоосвічених політиків, що вміють бути тільки погромщиками, починає ховатися за спину політично безпринципних "спеців". Явище теж характерне для звироднілого вже большевизму, що на мові СССР зветься "сталінський бльок комуністів з безпартійними".

По "мові" знаходять себе однородні елементи. "Мова" еміґраційної ОУН найбільше для цих елементів приемлима. Вправді організація не резиґнує з влади та рішаючого голосу в усіх справах, але тими елементами лише "послуговується" та, вибираючи "здібніших" з-поміж них на суспільні ріжні становища, надає при тій нагоді "серйознішого" вигляду еміґраційній забаві в політику. З другого ж

боку ці елементи не лише накладають своє пятно на це середовище, але просто вони визначують "генеральну лінію" тої групи та взагалі надають їй обличчя. Ми є свідками, що трубадуром нашої еміграційної вулиці стала людина, яка, належачи спочатку до гетьманців, далі до ОУН, після виходу з польської тюрми впродовж трьох місяців ходила від паліївської групи через видавництво Тиктора й кінчаючи редагуванням ундівського журналу в час т.зв. нормалізації польсько-українських відносин, репрезентуючи в цій партії найбільше опортуністичну думку. Переходи ці не мали нічого спільного з ідейним шуканням, але просто узалежнювалися від висоти платні хлібодавців. Ці "ході" сьогодні безсоромно називають себе репрезентантами партизан УПА і взагалі воюючої України. Колись треба було здержувати руки націоналістів перед такими постатями... Сьогодні ,власне, вони є предметом обожнювання тих націоналістів. Цей альянс з безпринципними елементами нашого суспільства дає шанс цій групі побільшувати на еміграції до якогось часу свої впливи. Але водночас він кваліфікує відповідно цю групу та ще більше віддалює її від народнього фронту боротьби та спротиву ворогові в краю. Шкода лише, що мабуть багато ще малосвідомого елементу наражуватиметься на деморалізацію та змарнування.

Впевняють нас, що не всі члени цієї організації погоджуються з такою тактикою і такою "революційністю". Але до тепер не бачимо жадних рішучих заходів від тих критичних і думаючих елементів, які хотіли б врешті припинити самообман, що вийшов вже далеко поза німецькі терени та приміром в Америці принесе нам необчислимі шкоди.

Комплекс і н ш и х питань українського політичного життя на еміграції в'яжеться та характеризується т.зв. к о н с о л і д а ц і й н о ю акцією, у висліді якої повстав _Координаційний Український Комітет_ . Акція ця виявила найкраще всі політичні тенденції, що гуртують саме на еміграції. Не має сумнівів, що між тими вісьмома політичними організаціями, що творять К.У.К., є такі, що мають менші чи більші гурти в краю і що брали участь безпосередньо чи посередньо у визвольних акціях та боротьбі останніх років. Але є також і такі, для яких лише еміграційні умовини дали можливість наново активізуватися. Всі, одначе, вони стоять на становищі лойяльної співпраці і це г о л о в н а р и с а цього табору. З становища політичного деякі з цих організацій, на нашу думку, є явищами ідейно та програмово неуточненими. Так само організаційна сторінка деяких груп може викликувати багато сумнівів та застережень / потрібно може об"єднання окремих груп чи ліквідація інших/. Стан цей є, одначе, зовсім закономірним явищем, коли прийняти під увагу переходовий характер наших демократичних угруповань.

Все ж об"єднання тих угруповань в КУК"ові дає запоруку, що процес викристалізування дієвих політичних сил українського визвольного руху відбуватиметься в здоровій, творчій атмосфері.

Треба сподіватись, що процес цей приведе до нового перегруповання політичних сил / ясного поділу на табори консервативний та революційний/. З цього становища своєрідна переходовість цього еміграційного політичного життя при заіснуванні внутрішнього порозуміння є передвісником позитивних нових подій та перемін.

II.

До характеристики нашої дотеперішньої діяльности. В своїй ідейній основі УРДП не є явищем новим. Ніхто її не спроектував чи видумав, зокрема на еміграції. УРДП - лише нове, відповідаюче новому історичному етапові оформлення давніх ідейних позицій нашої підсоветської та підпольської незалежницької ґенерації, яка, хоч і була відділена кордонами, характеризувалася все ж дивовижною подібністю в думках і чинах. На протязі останніх 6 років, у зв'язку з воєнними подіями, певна частина цієї категорії людей має змогу зустрінутися, знайти себе. І так ці маленькі острови самостійного, соборного, революційного українства, серед незвичайно важких і несприяючих умовин, єднаються в конкретну політичну організацію, в політичну партію. Сьогодні ми творимо вже початок великого суспільно-політичного руху. В часовому порівнянні з 1941 роком, з Українською Народньою Демократичною Партією, УРДП це лише змінений, удосконалений, репрезентований та підсилений новими людьми н о в и й е т а п т о ї с а м о ї с п р а в и.

Кінець 1945 та початок 1946 року це доволі важні моменти в нашому руховi. В новій ситуації на новому етапі боротьби наше середовище збагачується незвичайно скоро новими високовартісними діячами. Зокрема молодь та її актив ставиться до перших кроків УРДП з прихильністю та зрозумінням. "Наша Боротьба", конференції та пропагандивна праця викристалізовують ясність позицій групи, в руках якої була ініціятива. Дехто відходить, багато приходить нових. І цей початковий період УРДП, який безперечно не закінчився по сьогоднішній день, характеризувався спеціяльною поставою нашої групи до суспільно-громадської праці на еміґрації. Збагачування наших кадрів, шукання між еміґрантами тих, що не хочуть бути "еміґрантами", розроблювання питань нашої боротьби, інтенсивна праця вглиб, - це була не лише реальна конечність, але й єдинонаправильна лінія побудови в нових обставинах політичної сили та її організаційного формування. Цю нашу поставу дехто кваліфікував як несміливу, а гарячіші та молодші прихильники закидували нам просто неактивність. Наші деякі товариші, що не бачать нас у боротьбі за "таборові ради", "поліції", газети і т.п., і з цієї причини невдоволені, повинні добре застановитися, що було б з нами, якби ми в теперішніх умовинах на еміґрації "обросли" впливами. З чистою совістю заявляємо, що й надалі боротьбу за "впливи" і метушню залишатимемо еміґраційним "революціонерам", а за те ще з більшими зусиллями і вкладом енергії будемо йти шляхом інтенсивної праці над нашими кадрами та якісною розбудовою нашого середовища. Яка ж тоді наша генеральна лінія та постава супроти цілого внутрішньо-політичного еміґраційного сектора ?

К У К - школа політичного виховання. Громадянський мир та спільний фронт боротьби, а не внутрішня війна, були основним нашим гаслом, яке від 1941 року по сьогоднішній день наша група твердо захищала. І тому консолідаційна акція, що спонтанно розвинулася на еміґрації з початком 1946 року, зустріла з нашого боку велику підтримку. КУК повстав при тісній співпраці нашої партії, а плятформу КУК попирають усі наші клітини та товариші. В Координаційному Українському Комітеті є зарепрезентовано вісім політичних організацій. Дехто може зовсім хибно інтерпретувати через нашу поставу до КУК"у наше принципіяльне становище до питань бо-

ротьби взагалі, і до поодиноких політичних організацій зокрема. Тому ця справа мусить бути відповідно вияснена та мусять бути загально відомі дійсні мотиви нашої співпраці в КУК"ові, тим більше, що ми маємо свій власний к р и т и ч н и й погляд на всі ті організації, з яких зформувався КУК. Якщо б такого погляду у нас не було, тоді революційно-демократичний рух міг би прекрасно злитися з якоюсь існуючою вже політичною організацією. Це не сталося тому, що наша партія бачить виразно ті р о з б і ж н о с т і в теоретичних питаннях та практичній боротьбі, які є між нами та іншими політичними середовищами. І з цієї причини ми йдемо зовсім самостійним організаційним шляхом. Якщо також якісь інші, скажімо утілітарні, причини не впливають на нашу поставу до КУК"у, то тим більше треба ясно висвітлити - чому саме прихильно ставимося до цієї акції та які с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н і користі в ній вбачаємо.

Ще в 1941 році обстоювали ми і платили своїми головами за одну, в культурних суспільствах зовсім самозрозумілу засаду. В газеті партизан "Оборона України" /число за серпень 1943р., стаття Бульби "За єдиний революційний фронт"/ читаємо: "Кожний українець, що чесно бореться за самостійну Україну та належить до якогось іншого політичного угруповання - це для другого українця лише п о л і т и ч н и й п р о т и в н и к , а не ворог. Серед кожного народу можуть існувати політичні противники і можуть суперничати між собою за свої програми, але коли приходить небезпека - мусять боронити народні інтереси спільно". Це така проста справа. А водночас така вона чужа, на жаль, в нашому політичному житті. Приміром, наш воюючий націоналізм свої головніші "бойові" удари спрямовував по українських противниках не раз з далеко більшим завзяттям, як по наших національних ворогах. Трактування противника, як ворога, стала органічною прикметою ментальности широких відламів нашої суспільности. Чужі зразки та власна безкультурність сприяли страшному виродженню нашої політичної сфери, такому виродженню, яке ледве чи деінде можна знайти.

Боротися проти оцього звироднїння - це значить для всіх чесних українців боротися за е л е м е н т а р н у підставу політичного життя нашого суспільства взагалі. Лише при умові народньої солідарности, пошанівку супроти противника можна говорити у нас про відродження політичної культури. КУК - це велика школа політичного виховання. Він може бути у нашій історії навіть кардинальною зворотньою точкою в цьому відношенні. І це є одною з найважніших причин нашої прихильної постави супроти координаційної акції.

Противники КУК"у стоять на інших позиціях. За думками п.З.Пеленського в "Українській Трибуні" бандерівці мають зараз около 70% еміграції за собою. / На нашу думку, коли б можна і коли б був сенс в такій "передвиборчій" кампанії сказати про цю групу всю правду, - процент цей був би смішно маленький/. Ця, отже, народня більшість повинна, на їх думку, залеґалізувати їхню позицію в суспільстві. Тоді по демократичному вирішиться - хто має право... і т.д.... Власне ось тут закопаний пес. Бо не суть навіть у більшості. Таку більшість в свойому часі мали й гітлерівці з фашистами. У відношенню до противника лежить кардинальна суть цілого питання ! Мати за собою більшість на це, щоби концтаборами або , в наших скромніших умовах, буком "ліквідувати" противника, ледве це має щось спільного з демократією. За те, маючи біль-

шість, вміти не лише шанувати противника, але поводитися з ним так, щоби він мав можливість завжди сказати і оборонити своє слово, а коли зуміє краще працювати, то міг би стати й більшістю, - це трішки інакше розуміння суспільно-політичного механізму й це, власне, в демократії засаднича річ.

2) Таким способом приходимо до другої важливої причини, що зумовлює нашу поставу до КУК"у. Ми не лише не боїмося думки противників, але, поборюючи їх погляди, мусимо противника шанувати, з ним співпрацювати, дати йому можливість з"ясувати своє становище. Бо не через гляйшахтовання і "підпорядкування" нашого життя мізерним політрукам або інтелігентським ціникам, але противно через насичення його різними змістами і вартостями, розгорнення широкої проблематики, через справжню, глибоку політизацію і знання своєї справи зможемо використати побут нашої еміграції на чужині і в цей спосіб виконати свої завдання супроти Батьківщини. Горе нашій справі від анархії. Але не менше горе від політичного простацтва та неуцтва !

Так, отже, ці глибокі причини, а не компроміси нашої революційної лінії перед опортуністами та "мертвими" душами, зумовлюють нашу партію до прихильної постави супроти КУК"у. З цього станови ща КУК для нас не засіб якихсь закордонних успіхів / хоч і цього треба сподіватись від цієї акції /, але передовсім школа політичного виховання в дусі справжньої європейської демократії. Без цієї школи не може бути і мови про відродження та оздоровлення нашого політичного життя.

Коли б з якихсь причин КУК не виправдав своїх завдань, УРДП не перестане боротися за перемогу отих підставових речей в нашому суспільстві й в тісному порозумінні з ідейно близькими організаціями буде боротися за практичну їх реалізацію.

До основних наших завдань. - Але повернемось знову до своїх "домашніх" справ. Вся таємниця УРДП, її притягаюча сила й вся гарантія її успіхів лежить в тісному зв"язку нашого руху з краєм. Цей зв"язок полягає не в постійних деклямаціях про УПА чи УПРА. Для цього зв"язку не є навіть засадничим фізичний зв"язок з краєм / який очевидно за всяку ціну наша група буде підтримувати/. Суть справи є зовсім деінде. Ідейні позиції УРДП виростають з того соціяльного середовища, з тієї реальної дійсности, з якій живе сьогодні донбаський, криворізький робітник, з того світу, який в своїх серцях ховають тисячі комсомольців, робітників сіл та міст, інтелігентів на Україні та розвинені по інших просторах большевицької імперії. Наша мова - це мова лише тих і тільки тих людей не лише тому, що ми так хочемо і до них прислуховуємося, але тому, що ми виквіт політичних тенденцій саме тих середовищ. Цей світ нас породив ! Навіть найбільший наш противник мусить признати, -яким чужим для пролетаріяту України та її інтелігенції мусить бути весь "дух" всієї еміґрантської урапатріотичної писанини. Не один, а багато упістів у краю, з якими ми говорили, підкреслювали надзвичайну подібність наших думок з думками, що навіть серед галицьких націоналістів в краю панують. Хто мав змогу читати краєві видання УПА, редаговані бл.п. Позичинюком, той не міг би вийти зі здивування- яка схожість думок між тими виданнями і, наприклад, "Нашою Бороть-

бою". Для нас це самозрозуміла річ. І тут найважніше все, що в нашому рухові. Ми дозволимо собі, навіть, сказати щось більше: чим ясніше й чим точніше будемо висловлювати та прецизувати свої погляди на справи визвольної боротьби, тим більше будемо духово ближчі нашим народнім краєвим масам та активові й, мабуть, тим більше можемо бути непопулярні серед тої еміґрантської маси, яка так скоро відколюється й віддалюється від нашого краю. В тих моментах лежить велика сила нашого революційного руху. В тих моментах лежить наше майбутнє. Це треба пам"ятати не лише нашим противникам, але й тим нашим товаришам, що з побічних причин, або через непорозуміння, попали в наші ряди. Не було б у нас зв"язку з ментальністю, інтересами і реальною соціяльною дійсністю краю, не були б ми продовженням цих політичних сил, що наростають в краю, - стали б ми тоді з місця звичайною еміґраційною кучкою. В органічній пов"язаності нашого руху з проблематикою краю лежить основна риса і цілий сенс нашої діяльности.

Еміґрація потрібна не лише нашому рухові, але також і нашому краєві. Не тому, щоби рятувати фізичну екзистенцію певної кількости українців і не тому, щоби тікати перед ліквідуванням або шукати "кращого" життя. Для тих справ не потрібно конечно революціонерам тікати на чужину. Еміґрація дає нам можливість перевести певні речі такого порядку, яких в краю не можна в ніякому випадку зробити. "Іскра" Леніна, що мала таке колосальне значення для формування большевицької ідеології, могла викликувати революційне полум"я не лише тому, що була призначена для пролетаріяту в Росії й в аспекті його інтересів розглядала всі питання боротьби, але й тому, що еміґраційні умовини в Швайцарії давали можливість, в постійній конфронтації з модерною політичною европейською думкою та наукою, удосконалити ідеологічні позиції большевиків. Тоді в Росії для такої праці умовин не було. Тим більше немає їх і тепер. Так, отже, край від нас вимагає одної з найважніших справ, а саме розроблення теоретичних питань нашої боротьби, заповнення наших браків самостійною працею та зв"язком з поступовою політичною европейською думкою. Ці завдання мусимо спільно виконати. Вимога праці над собою, постійне удосконалювання, дозброювання себе знанням це одиноке, що зможе дати признання нам наших товаришів у краю, а одночасно поставити нас на відповідному щаблі українського політичного життя. Не йде тут і мова про це, щоб ми замінилися в якусь схолястичну групу інтелектуалістів або залишилися тільки "середовищем". Противно мусимо стреміти до досконалого знання своєї справи, не ризиґуючи з найтіснішого зв"язку з краєм та його боротьбою. Ця постава дасть нам не лише сильну, фанатичну, здисциплінована й свідому групу людей. Вона нам дасть також і "впливи" серед суспільства, притягне до співпраці найкращі елементи та, врешті, дасть нам пошану чужинців.

Ми надалі перестерігаємо наших товаришів перед перебільшуванням впливу на еміґрації. В громадському секторі наші партійні клітини мусять висувати не конче "наших" людей. Досить просто фахівців, які мають найбільше кваліфікацій, щоби виконати громадські завдання та будуть додержувати засад національної солідарности. Справжні впливи в площині політичній будемо осягати інакше. Сьогодні за велика популярність УРДП серед еміґраційної маси, цебто в середовищі абсолютно відділенім не лише фізично, але передовсім ідейними заінтересуваннями від краю, - була б навіть небезпечним симптомом для нашого руху. Мати признання завтра, в рідних землях, серед мільйонних мас та зуміти виконати поставлені історією завдання - ось що мусить бути для нас орієнтацією в нашій роботі. Підготовитися на цей час якнайскорше треба хоч би тому, що, мабуть, він недалекий.

-.-.-.-.-.-.-.-.-

А. Бабенко.

Т О Т А Л І Т А Р И З М.

Дещо про демократію взагалі.

Демократія є безперечно найідеальніша форма політичної організації суспільства, форма, в якій людська індивідуальність може виявити себе максимально. Але не можна до демократії підходити абстрактно-метафізично, з ідолопоклонством і фетишизмом. Історія знає випадки, коли суспільство відштовхувалось від демократії, коли демократична форма організації суспільства не витримувала конкуренції з антидемократичними формами. Щоб зрозуміти причини виникнення й деградації демократії, треба до цього питання підійти конкретно історично.

Демократія властива була очевидно всім суспільним формаціям, починаючи від первісної кочової громади і аж до наших днів. В усякому разі можна назвати такі історично відомі демократії : демократія рабовласницького суспільства, демократія февдального суспільства, буржуазна демократія і пролетарська, або совєтська демократія. Клясичний вияв рабовласницька демократія мала в античній Греції й в Римі. Її засади стали підвалиною сучасної буржуазної демократії. Але рабовласницька демократія торкалась тільки вільних людей. Раб, що був одним із знарядь праці - інструмента вокале - /говорящий інструмент/, був позбавлений не тільки політичних, а й всяких людських прав. Февдальне суспільство не мало розгорнутої демократії, якщо не рахувати вільних міст,що були фактично незалежними від февдальної системи. В самій же февдальній системі основна маса її населення - селянство було позбавлено всяких політичних прав. І все ж, коли брати ту верству, яка користувалась політичними правами / февдальна або шляхетська верства/,то вона теж знала своєрідну шляхетську демократію. Королівська рада /західньоевропейські держави/, сойм /Польща/, боярська дума /Московія/ і так далі були своєрідними виявами демократичних вольностей февдальної верстви. Не даром пізніше абсолютиські режими так безжалісно розправлялися з цими формами февдальних вольностей.

Сучасна або буржуазна демократія є найбільш розгорнута й найбільш відома форма демократії. У відміну від усіх попередніх демократій вона не знає правних обмежень для окремих громадян. Але на сучасному щаблі розвитку буржуазної демократії виявились глибокі протиріччя між формальним правом людини і фактичною можливістю здійснення того права. Це протиріччя Ібсен яскраво зобразив у драмі "Доктор Штокман", де важливі для всього суспільства наукові відкриття не можуть бути реалізовані тільки тому,що преса і взагалі всі засоби впливу на опінію є в руках певних верств суспільства,ворожих тому відкриттю.

Певною спробою усунути протиріччя між формальним правом і фактичною можливістю його здійснення була первісна совєтська або пролетарська демократія. Ця демократія, як і рабовласницька чи февдальна, теж обмежувала контингент правних осіб. Але з іншого кінця й з іншою метою. Рабовласницька й февдальна демократія обмежували права найбільш упосліджених верств суспільства,обмежували навіки і обмежували з метою збереження привілеїв інших,панів-

них верств суспільства. Первісна конституція советської демократії обмежувала права панівних верств суспільства й їхніх оборонців, обмежувала не навіки, а до ліквідації тих панівних верств, тобто до зрівняння їх з трудящими верствами. Отже, обмежувала не з метою збереження чиїхсь привілеїв, а з метою скасування всяких привілеїв. Інша справа, що советська демократія відразу була змонополізована російською большевицькою бюрократією, яка ліквідувала всяку демократію взагалі. Але принципи пролетарської демократії, як такі, не можна не розглядати як спробу ліквідації протиріч буржуазної демократії, отже, як спробу / нехай і невдалу/ поглиблення демократії взагалі.

Як і всякий інший політичний устрій, демократія вкорінюється там, де суспільство, поперше, внутрішньо підготовлене до цього устрою і, подруге, де зовнішні обставини дозволяють на цей устрій. Почнемо з другого. Не можна сказати, щоб шляхетська демократія в Польщі XVIII ст. була устроєм засадничо гіршим, ніж абсолютиські режими Пруссії, Австрії й Росії, що оточували тодішню Польщу. Навпаки, польська шляхетська демократія засадничо була устроєм більш гуманним і прогресивним, ніж сусідні абсолютизми, бо вона давала більший простір для людської індивідуальности бодай вузького шляхетського кола людей. Але все зовнішнє оточення не дозволяло цього політичного устрою й він загинув разом з Польською державою. Ще більш гуманною й прогресивною була українська селянська демократія, що виникала з революції Богдана Хмельницького. Можна сказати, що це був найпередовіший устрій в цілій тодішній Европі. Але саме тому, що та Европа, й особливо країни найближчі до України, були абсолютно ворожі українській селянській демократії, вона мусила поступитись перед абсолютизмом... московським, бо свого не мала. Світ тісно пов"язаний з давніх часів і "органічно" чи "оригінально" національного не визнає вже давно /певне ще відколи існує людське суспільство/. Само собою зрозуміло, що в наші часи, тим паче, неможливо співжиття засадничо ворожих систем, наприклад демократії й тоталітаризму. Це не значить, що вони обов"язково мусять воювати між собою. Може бути й так, що одна з систем пристосовується до іншої, або взаємно одна до одної.

Внутрішні передумови, що сприяють вкоріненню демократичного устрою в певному суспільстві, є насамперед децентралізація й розпарцельованість влади. Під владою треба розуміти не тільки чинники політичні, а й економічні, культурні тощо. Наприклад володіння кількома тисячами гектарів землі є теж джерело влади. Ідеально підготовленим для демократії суспільством треба вважати таке, яке складається з незалежних одна від одної одиниць, кожна з яких є ніщо в порівнянні з цілим суспільством і для кожної з яких суспільний лад є непереможною стихією. Таким чином виключається насильницьке нав"язування одиниць суспільству. Кожна найдужча одиниця пристосовується до суспільства, вгамовує свій індивідуалізм перед силою громади. В цьому, між іншим, величезна суспільно-виховна сила демократії.

Причини занепаду демократії. Історикам доведеться ще багато попрацювати, щоб з"ясувати причини занепаду демократій. Чому античну грецьку демократію замінили тиранії ? Чому на зміну римській демократії прийшли цезаризм і преторіянство ? Чому февдальну демократію замінив абсолютизм ? Чому буржуазну демократію намагаються витіснити новіші тоталітарні режими? Зокрема - чому демократичний / і пролетарський / Саар під контролем Ліги Націй голосував за приєднання до тоталітарної гітлерівської Німеччини ?

Люди, що до проблем суспільного устрою підходять не об"єктивно-історично, а з точки зору власних уподобань, причини занепаду демократій вбачають в злій волі і ошуканстві тиранів чи політичних партій, нарешті в трагічному непорозумінні чи в несвідомості суспільства. Таке пояснення добре з пропагандивного,але слабе з наукового боку. Зла воля і ошуканство одиниць і політичних партій не передрішують, а тільки прискорюють процеси, які вже назріли в суспільстві. Коли б не було тих процесів,то не з"явились би на історичній арені люди чи політичні партії з "злою волею". Чому Мусоліні, Сталін, Гітлер були неможливі в XIX столітті, а стали можливими тепер ? Пояснювати це "упадком нравів" було б дурницею.

Всякий суспільний устрій тримається доти,доки він є потрібний суспільству, тобто, доки він не вичерпав усіх можливостей розвитку, в ньому закладених. Абсолютиські режими в Європі були потрібні ,чи бодай терпимі доти, доки вони не стали гальмом в розвиткові суспільства. Тоді вони були усунуті революціями чи реформами. Про демократію важко сказати, що вона тримається доти, доки вона є терпима. Хіба народоправство може бути нетерпимим для народа ? Отже, демократія занепадає не тоді, коли вона стає нестерпною / такою вона не може бути ніколи /, а тоді, коли вона або перестає бути демократією / звироднюється /, або стає остільки слабою, що люди " злої волі " використовують це і встановлюють свою владу, тобто, коли демократія неспроможня вже розв"язувати життєві проблеми суспільства.

Прикладів звиродніння демократії в історії можна знайти дуже багато. Зокрема історія італійських міст-республік часів Ренесансу багата тими прикладами. Фінансові оліґархії чи династії тих міст поволі й з середини захоплювали там владу. Яскравий приклад неспроможности демократії розв"язати життєві проблеми суспільства являє собою поверсальська Німеччина. В наслідок цієї неспроможности демократична Німеччина добровільно поступилась перед Німеччиною тоталітарною,яка ,правда, не врятувала, а зовсім "угробила" німецьку державу.

Прикладом слабости демократії перед лицем узурпаторів є історія абсолютиських режимів Європи. На цій історії треба спинитися трохи докладніше. Абсолютиські режими в Європі виникали,як правило,в наслідок неспроможности європейських міст нав"язати февдальному оточенню нові капіталістичні порядки. Европейські міста жили своїм демократичним життям. Февдальне оточення - своїм, теж своєрідно демократичним життям. Але февдальна роздрібненість надзвичайно заважала тому новому економічному ладові, що йшов з міста. Безліч митних кордонів, безліч валютних одиниць і різні торговельні міри в різних незчисленних князівствах, февдальне беззаконня й лицарський розбій та грабіжництво. В европейських країнах виникали громадянські війни й на тому безладді дуже терпіло господарське життя й добробут населення. Зі всім тим европейське місто само неспроможне було впоратися. Тож потрібна була сильна рука, яка, поперше, встановила б порядок і,подруге, запровадила б заходи,потрібні для проквітання нового економічного ладу,що йшов з міста. Таку сильну руку буржуазне місто само шукало в февдальному оточенні серед королів і князів. Але вони не були простими найитами міст. Користуючись тим, що міста були ще слабі,щоб власними силами керувати країною, а февдальне оточення було слабо до того - ці спритні люди в протиріччях між містом і селом зміцнювали свою особисту владу і особистий суверенітет. Вони спирались на міста в

ліквідації февдальної роздрібнености,а на підпорядкованих таким чином февдалів вони спирались ,щоб приборкати й ліквідувати демократію міст.

З цього балансування між тодішніми протиріччями й народились европейські абсолютиські режими. Засадничо вони були антинародніми, бо боролися і проти міста, і проти села, але вони виконали функції ,яких нарізно не виконало б ні демократичне місто, ні його февдальне оточення : вони адміністративною силою впроваджували в життя нові , так потрібні для економічного проґресу, порядки. Без насильницьких, узурпаторських абсолютиських режимів не народився б сучасний капіталізм, а без капіталізму немислима була б сучасна демократія і дальший проґрес людства. Такщо на тодішньому історичному етапі демократія, - ця засадничо найідеальніша форма організації суспільства, неспроможня була розв"язати чергових проблем людського проґресу,отже вона була тоді непотрібна і,навіть, шкідлива.

До таких висновків мусить прийти найбільш переконаний демократ, коли підходитиме до справи історично,а не з ідолопоклонством перед словом ДЕМОКРАТІЯ.

КРИЗА БУРЖУАЗНОЇ ДЕМОКРАТІЇ.

Сучасна демократія переживає глибоку кризу. В політичному житті та криза почалась після першої світової війни, з революції в Росії, з повстання фашизму в Італії. Але ідеологічно криза сучасної демократії почалась ще з другої половини минулого століття. Філософія Ніцше з його культом сильної людини, протиставленої масі народа, була першим ідеологічним ударом по демократії. Найбільше відчувають ідеологічну кризу в суспільстві мистці. Реакція мистецтва на нездорові явища суспільного устрою почалася ще тоді, коли демократія в Европі тільки починала свій переможний наступ. Европейське мистецтво, зокрема література, було здоровим і оптимістичним тільки в першій половині XIX століття. Потім починається зневір"я в дійсності й уход від неї. Маємо те зневір"я вже в Фльобера. У Мопасана воно звучить ще дужче. В натуралізмі Золя вже зовсім зникають духові шукання й пориви европейської людини. А новітні декадентські стилі в мистецтві кінця XIX і початку XX століття знаменують собою цілковитий розрив мистецтва з демократичною дійсністю.

В чому ж річ ? А річ у тому,що мистецтво найскорше вловило величезне протиріччя між тим проґресом, що його несла з собою буржуазна демократія, і між людським щастям. В той час як проґресувала вперед наука, кількість сухотників і сіфілітиків збільшувалась. В той час як техніка безкінечно здешевлювала вартість життєвих засобів, - кількість голодних, бездомних - злидарів зростала. В той час як зростала організованість і впорядкованість суспільного устрою, - збільшувалась кількість злочинців в суспільстві.Складалось враження ніби розвиток науки, техніки й суспільної організованости накликає на людство ще більші лиха, ніж воно мало за свого варварського стану. Мистці,природно, не могли додуматися до того,що не наука винна в зрості сухот. І не техніка винна в збільшенні злиднів. Винні в тому суспільні взаємини, які треба змінити.

Політичний рух за зміну суспільних взаємин розпочався вже з другої половини XIX століття. Але особливої гостроти він набув нині, починаючи від першої світової війни. Нові соціяльні й політичні ідеї піддавали переоцінці все, - починаючи від капіталізму й кінчаючи його політичною формою - буржуазною демократією. Демократії було закинуто, поперше, що вона звироднiла і перетворилась на іграшку в руках капіталістичних монополій. Подруге, що буржуазна де-

мократія неспроможня розв"язати тих протиріч капіталістичної дійсности, які стали остільки небезпечними, що загрожують катастрофою всьому людству / економічні кризи, війни/. Такий присуд над демократією винесли не тільки представники певних політичних концеп - цій, його винесли мільйоні маси, зокрема німецького народу, зневіреного в капіталістичній системі й розп"ятого між звиродні́лим большевизмом, з одного боку, і невідомим ще тоді, але гострим і ради - кальним в своїй демагогії, націонал-соціялізмом, з другого.

Так на певному щаблі свого розвитку вступила в кризу капіталістична демократія так точнісенько, як на певному щаблі свого розвитку вступали в кризу демократії рабовласницька й феодальна.

НАРОДЖЕННЯ ТОТА-ЛІТАРИЗМІВ.

Антидемократичні режими, що йшли на зміну демократії рабовласницькій, звалися в Греції тираніями, в Римі - цезаризмом і преторіянством. Антидемократичні режими, що ліквідовували феодальну демократію, звалися абсолютизмами. Теперішні антидемократичні режими звуться то - талітаризмами.

Початок сучасних тоталітарних режимів поклали майже одночасно російський большевизм і італійський фашизм. Вони ж започаткували два діяметрально протилежні своїм соціяльним змістом і своїми цілями тоталітарні напрямки: інтернаціоналістичний і націоналістичний. Перший заперечував капіталізм і буржуазну демократію з позицій пролетарської, безвласницької ментальности. Другий - з позицій дрібновласницької ментальности. Перший висунув своїм ідеалом цілком нове суспільство. Другий вів до зреформованого середневіччя Перший тяг вперед - до революції. Другий-назад,-до реставрації. Власне ці напрямки, будучи однаково антидемократичними, втілювали в собі два цілком протилежні суспільні процеси: революцію й контрреволюцію.

БОЛЬШЕВИЗМ.

Було б великою помилкою, коли б ми ототожнювали марксову теорію пролетарської диктатури з концепціями сучасного большевизму. Хоч марксова "диктатура пролетаріяту" і носила таку грізну назву, все ж вона ніколи не заперечувала засад демократії. "Диктатура пролетаріяту" за Марксом означала, що робітнича кляса, як носій ідеалів нового, безвласницького суспільства, прибирає до своїх рук державну владу / парляментарним чи революційним шляхом / і запроваджує цілий ряд соціяльних РЕФОРМ, скерованих на заміну приватньовласницького способу виробництва усуспільненим, соціялістичним. Ці реформи за марксовою концепцією є остільки м"які, що видаються смішними з погляду сучасних подій. Наприклад Маркс передбачає залишення капіталістам за націоналізовані підприємства довічної ренти. Як це виглядає "контр-революційно" в порівнянні з большевицькою "ліквідацією куркуля /не капіталіста! / як кляси " !?

Але повернемось до демократії. Марксова "диктатура пролетаріяту" мислилась як влада абсолютної більшости нації /робітнича кляса плюс всі некапіталістичні верстви населення/ над абсолютною меншістю / капіталістами /, влада, скерована не на фізичну ліквідацію тої меншости, а на повільне / реформи/ прирівняння тої меншости до працюючої більшости. Чи ж може бути влада абсолютної більшости над абсолютною меншістю антидемократичною і тоталітарною ? Ясно, що ні. Навпаки, та влада була б більш демократичною, ніж демократія буржуазна, бо, передаючи в руки більшости не тільки державу, а й засоби виробництва, та влада ліквідувала б оте кричуще

протиріччя буржуазної демократії між "правом кожного" і відсутністю матеріяльних можливостей для здійснення "права кожного".

Такою демократичною "диктатурою" більшости над меншістю була кількамісячна влада паризького населення в 1871р., відома під назвою "Паризька Комуна". Вона не мала й натяку на тоталітаризм і терор.

Власне щось подібне до такої "диктатури пролетаріяту" ми вже маємо нині в Англії. Тільки у відміну від Маркса,де пролетаріят виступає як "кляса для себе", англійський пролетаріят виступає покищо тільки як "кляса в собі". Тобто він більше під примусом обставин, а не з свідомости своєї історичної місії виступає реформатором капіталістичного суспільства й ідеологічним ліквідатором... большевизму. А втім з останніх заяв лейбористських вождів починає прояснюватись, що прихід до влади робітничої кляси в Англії мислиться не як коньюнктурна парляментська перемога,а як безповоротно нова ера. Але від цих декларацій ще далеко до діла, бо нова ера мусить означати величезний поворот не тільки у внутрішній , а й у міжнародній політиці. Тимчасом лейбористський уряд в німецькому,наприклад, питанні досі не пішов далі Черчіля й продовжує лити воду на млин большевизму.

Ленін розробив марксову теорію диктатури пролетаріяту. Вивчаючи досвід Паризької Комуни 1871 р., Ленін відмітив,як одну з її хиб, відсутність у паризьких комунарів провідної партії революції. Пізніше Ленін в одній з своїх праць висловив думку,що диктатура пролетаріяту може бути демократичною і... абсолютиською. Як мислив собі Ленін той "пролетарський" абсолютизм важко собі уявити. Здійснення його ми маємо нині в сталінській практиці.Стоячи на чолі революції в відсталій селянській Росії, Ленін очевидно припускав думку, що пролетаріят тої країни, як значна меншість нації, неспроможній буде демократичним способом впроваджувати потрібні реформи й тоді партія "пролетаріяту" мусить взяти на себе ролю диктатора і над пролетаріятом. Тобто встановитисвоерідний пролетарський тоталітаризм. Така концепція витікала у Леніна з багатьох його виступів. Наприклад, в іншому виступі він каже, що коли царський режим міг управляти Росією за допомогою кількох сот тисяч поміщиків, проти інтересів народу,то чому ми не можемо управляти Росією за допомогою кількох сот тисяч комуністів в інтересах народу.

Ленінові не довелося створити свого абсолютизму. Він помер ,коли Росія управлялась іще на засадах советської демократії, здеклярованої в першій советській конституції, але вже тоді дуже обмеженої владою большевицької партійної бюрократії. Ленін твердо брав курс на диктатуру партії над пролетаріятом. Як би виглядав його абсолютизм порівняно з сталінським важко сказати. Але напевно можна сказати одне: засадничо ці абсолютизми не різнились би ,тобто і там, і там влада належала б незалежній од народу бюрократії. Оскільки Ленін, у відміну від типового бюрократа Сталіна, був масовиком-революціонером, він ,можливо, і не дійшов би до чистого тоталітаризму. Але що ідеологом большевицького тоталітаризму був він - в тому немає ніяких сумнівів.

Тепер історія дала вже досить фактів ,щоб визначити соціяльну суть большевицького тоталітаризму. Досвід большевицької революції з залізною логікою довів, що політичний режим, який одірвався од революційних мас, хай би він походив з найчистішого пролетаріяту й хай би він був озброєний найпередовішою теорією, самим фактом одриву од мас, тобто фактом протиставлення себе ма-

сам, з неминучістю перетворюється на "антимасовий" ,тобто на контр-революційний режим. Його пролетарське походження набуває такого самого значення,як пролетарське походження Форда чи Гітлера,а його революційна теорія зависає в повітрі, стає схолястичною й "талмудизується" перед контр-революційною практикою. А ця контр-революційна практика така: I/ винищення голодом, терором і каторгою десятки мільйонів робітників міста й села ; 2/ нечуваний за капіталізму і взагалі в історії людства визиск пролетарських і селянських мас, визиск умотивований тільки потребами большевицької бюрократії й ніяк не потрібний ні з погляду оборони країни, ні з погляду поліпшення життя трудящих / вироблена за три п"ятирічки величезна кількість зброї здана німцям за три місяці війни.Колосальне й царственно розкішне курортне будівництво. Канал Москва-Волга і багато інших об"єктів/. 3/ Звіряче винищення правих і лівих комуністів, як представників дійсно пролетарської демократії й притягнення натомість до співпраці з большевицькою бюрократією найконтрреволюційнішої на світі російської патріяршої церкви і чорносотенної російської білої еміграції. 4/ Контр-революційна й імперіялістична національна політика в СССР. 5/ Розгул російської шовіністичної стихії / досить нагадати розстріл "червоною" армією цілими дивізіями полонених німецьких робітників і селян/. І так далі.

Таким чином ленінова теорія "пролетарського" абсолютизму виявилась утопійною і контр-революційною. Бо "пролетаріят то є найнижча верства суспільства " /Маркс/, а абсолютизм то є щось,що стоїть над суспільством. Не може найнижче бути найвищим,як не може крига бути гарячою. Ленін перемудрив. Влада робітничої кляси, в тому числі й "диктатура пролетаріяту", виключає всякий тоталітаризм. Теорія "пролетарського" абсолютизму є теорія ліквідації пролетарської революції з середини.

Але тоді повстає запитання: яка ж соціяльна чи, точніше клясова природа большевицького тоталітаризму ? Поскільки в СССР панують типово капіталістичні відносини, коли, за образним висловленням одного американського журналіста, не фабрики належать робітникам, а робітники належать фабрикам, і поскільки в СССР немає приватньої власности на засоби виробництва, то соціяльний устрій цієї країни можна назвати капіталізмом без приватньої власности, тобто - державним капіталізмом. Ніхто, в тому числі й Маркс,не передбачав такого устрою. Але хіба хто передбачав,що неподільний в уяві французьких енциклопедистів третій стан, який ніс тільки "свободу, рівність і братерство", виділить з себе натомість капіталізм?

Европейські абсолютизми хоч і були явищем антинароднім, все ж прогресивним в тому розумінні, що вони залізною рукою абсолютиських монархів ліквідовували февдальну відсталість, прокладали шлях капіталізмові, рухали вперед проґрес. Чи можна говорити бодай в такому розумінні про прогресивність большевицького тоталітаризму ? Ні ! Чому? Тому, що за часів абсолютизмів буржуазія неспроможня була власними силами і демократичними методами запроваджувати проґрес. Тож абсолютизми були злом неминучим.Але робітнича кляса Европи й цілого світу ніяк не збирається передовіряти російському большевицькому тоталітаризмові реформу капіталістичного суспільства, хоч би з тої причини, що пролетаріят світу розуміє, що як би Сталін переміг в усьому світі,то на другий день після такої перемоги прийшло б не відмирання большевицької державної влади, а відкриття в Сибірі кількох десятків додаткових

біломорканалів, де б "пролетарі всіх країн єдналися" на практиці. Над цим режимом нависло прокляття знищених ним мільйонів працівників, тому він ніколи не дозволить себе переобирати справді не демократичному, а може бути усунений тільки новою, проти нього скерованою, революцією робітників і селян та поневолених ним народів СССР.

Правда, Сталин хоче обдурити робітничу клясу світу про справжню природу своєї влади, називаючи її пролетарською й соціялістичною. Але тут він зраджує своєму вчителеві Ленінові, який сказав, що " клясів обдурити не можна ". Все ж большевизм хоче завоювати світ для російської державно-капіталістичної бюрократії виходячи з того розрахунку, що там, де народні маси вже не хочуть капіталізму, там революційний рух Москва опановує з середини, ставлячи перед революційним проводом дилему: або з Москвою /вірніше підпорядкованість Москві/, або з капіталізмом. Комуністичні партії світу йдуть з Москвою тільки тому, що не знають її справжньої соціяльної природи, або якщо й знають, то гадають, що природа та зміниться легко, або від Москви відірватись буде легше, ніж від капіталізму. Не безпідставно й те припущення, що, в додаток до вище наведених міркувань, керівники компартій, виховані в Москві, гадають, що кожна країна мусить мати свій кремль і своє політбюро і що саме їм, керівникам, випала така почесна роля бути першими кремлівцями й політбюристами в своїй країні: людська підлість і егоїзм існують не тільки в середовищі власників і можуть бути обкарнані тільки народньою контролею, тобто тільки демократією.

НАЦІОНАЛІСТИЧНІ ТОТАЛІТАРИЗМИ. Криза буржуазної демократії, що знаменує кризу капіталізму, породила не тільки большевицько-інтернаціоналістичний тоталітаризм, а й тоталітаризми націоналістичні. Якщо большевицький тоталітаризм виріс з пролетарської диктатури, як її заперечення з середини, то націоналістичні тоталітаризми виникли спочатку, як міщанська реакція на комунізм, а пізніше як реакція широких мас не тільки дрібних власників, але й пролетарів на звироднілий у державний капіталізм російський большевизм. Але хоч за націоналізмом ішли й робітничі маси, в основі його всюди лежала міщанська дрібновласницька ментальність.

Большевицька пропаганда твердить, що націоналізм /фашизм/ був диктатурою капіталізму, неспроможнього вже демократичними засобами забезпечити свого панування. Якби це твердження було вірне, то виникає запитання: пощо ж тоді фашизм, а особливо німецький націонал-соціялізм, вводив такі великі обмеження для приватнього капіталу, що торкалися фактично самих засад приватньої власности ? І пощо націоналізм руйнував всякі засади капіталізму на селі, намагаючись здійснити там дрібновласницьку селянську утопію ? Большевицька пропаганда не хотіла визнати страшну для неї істину, а саме, що не тільки власницькі, а й пролетарські шари Европи через большевицьку практику відсахнулись від комунізму.

Европейський націоналізм був не диктатурою капіталізму, а диктатурою реакційної дрібної буржуазії. Після першої світової війни капіталізм переживав гостру кризу, а европейська демократія, особливо з країнах переможених у війні, розповзалась вщент. На Европу насувались громадянські війни і пролетарські революції. В Італії для такої революції не було жадних передумов, бо кожний італієць розумів, що встановлення в Італії влади " світової революції" означало б запушення країни блькоадою, голодом і інтервенцією.

Створилась ситуація цілком подібна до ситуації,коли творились европейські абсолютизми, коли міста були ще неспроможні, а февдальні системи були вже неспроможні керувати країнами в цілому. Тоді й приходили авантурники, що піднімали владу, яка "валялась на вулиці". Щоб "підняти" владу треба мати моральну силу й апарат, сильніші за моральну силу й апарат конкуруючих супротивників. Все те мали найсильніші королі-февдали. Тільки вони спроможні були страшним терором вгамувати февдальну розпорошеність і бандитизм і тим прокласти шлях капіталізмові, який вони тримали все ж під своєю опікою. Те саме відбулося в Італії в 1920 році. Там створилася нейтралізація сил: буржуазна демократія не могла вже існувати, а пролетарська диктатура не відважувалась приходити. Влада "валялась на вулиці". Її й підняв честолюбивий авантурник Мусоліні який,як бувший лівий соціяліст, досить байдуже ставився до долі буржуазної демократії, а ,як твереза людина, бачив безперспективність соціялістичної революції саме в Італії. Рятівником італійської нації в дні 1920 року не могла бути ні італійська буржуазія, ні італійський пролетаріят.

За такої історичної ситуації в Італії моральну силу не втрачали тільки дрібновласницькі елементи, які могли безкарно виступати проти збанкротованої буржуазної демократії, а проти соціялістичної революції могли бути навіть заохочені ззовні. Це була патріотична міщансько-селянська стихія, яка не хотіла,щоб італійську демократію рятував і підпорядковував собі міжнародній капітал і так само не хотіла та й мала підставу не вірити,щоб Італію врятувала соціялістична революція пролетаріяту. Передовики цієї міщанської стихії фаші /фронтовики/, з кого б вони не складалися,були ворожі й ментальності збанкротованої тоді буржуазної демократії, і ментальності безперспективної тоді пролетарської революції.На чолі з Мусоліні вони пішли походом на Рим і встановили свій абсолютизм. На двадцять п"ять років завмерла в Італії демократія. В ім"я чого ?

Після першої світової війни німецьку буржуазну демократію врятував міжнародній капітал / пляни Давеса й Юнґа/. Тому крах буржуазної демократії в Німеччині був відсунутий аж до світової економічної кризи 1929 року. До цього часу націонал-соціялізм в Німеччині являв собою нікчемну політичну секту й живився головне неспроможністю німецьких буржуазних партій випутатись з ярма версальського миру,з одного боку, і, з другого боку, дедалі більшим збюрокраченням німецької комуністичної партії і перетворенням її на чуженаціональну /московську/ аґентуру. Поштовх для бурхливого розквіту націонал-соціялізму дали два чинники: 1/ світова економічна криза , що почалась 1929 року і 2/ остаточне звироднілння революції на Сході Европи і перемога там державно-капіталістичної системи.

З розгортанням світової економічної кризи міжнародній капітал виявив себе неспроможнім рятувати капіталістичну Німеччину: йому було не до неї. Тому економічна криза і вдарила в першу чергу по Німеччині. Перед приходом Гітлера до влади кількість безробітних в країні доходила сімох мільйонів. Це спритно використав націонал-соціялізм, демаґоґічно зваливши всю вину за кризу й безробіття на версальський мирний договір, який,мовляв, відібрав у Німеччини колонії і тим позбавив її ринків сирівцю і збуту. Але ж колонії ,отже й ринки, мала Америка, мали Англія й Франція, тим часом там економічна криза була так саме. Відсутність ринків у Німеччини робили там економічну кризу тільки більш дошкульною.

Другим моментом, який сприяв націонал-соціялізмові, був розгром Сталіним соціялізму в СССР і перетворення комуністичної партії Німеччини / партії Тельмана/ на підкуплену Москвою аґентуру. Вісті про страшний голод на Україні, про нечуваний визиск трудящих в СССР розповзались по Европі, зокрема по Німеччині. Підкуплений Сталіним Тельман і його партія не тільки не відмежовувались від большевицьких злочинств, а безлично замазували їх, переслідуючи в своїх лавах носителів правди. Це знову таки використав націонал-соціялізм зображаючи німецьких комуністів такими ж озвірілими визискувачами народу, якими були большевики.

Злочинства й банкротство німецької компартії дійшли апогею в питанні про приход Гітлера до влади. Коли б німецька компартія Тельмана захотіла, вона б не допустила того приходу. Але це не було в плянах Сталіна. Він уже бачив, що прив"язані ним до московського воза европейські компартії цілком втрачають моральну вагу в своїх країнах. Але відступити він не хотів та й не міг. Він, як це йому властиво, пішов і тут проти рожна: раз Европа не хоче МОСКОВСЬКОГО комунізму, нехай дістає фашизм. Фашизм принесе війну, війна принесе руїну, а в зруйновану й змучену Европу прийде переможцем він Сталін, що умудриться врятувати СССР від війни / нехай воює буржуазія !/. Сталін дає своєму холуєві Тельману наказ не йти на угоду з соціял-демократами проти націонал-соціялізму /вірніше "бльскуватись" на умовах цілковитої капітуляції с.-д./. Спостерігачі пам"ятають як на початку тридцятих років на одних з німецьких виборів голоси поділились були так: націонал-соціялісти десять мільйонів, комуністи вісім, а соціял-демократи чотири / це зовсім приблизно, точніше схематично/. Отже, комуністи й соціял-демократи могли б спільно врятувати Німеччину від фашизму, а світ від другої війни. Але большевицькому бонапартові потрібна була вже війна, як єдиний порятунок з цілковитого банкротства. І тому він дав наказ Тельману вимагати від соціял-демократів неможливих умов співпраці, тобто зірвав свідомо єдиний робітничий фронт і допоміг Гітлерові прийти до влади.

Перемога соціялізму в Німеччині перед 1933 роком була більш можлива, ніж в Італії перед приходом Мусоліні до влади. Але та перемога немислима була без соціял-демократії. Тому Сталін волів фашизм. Отож у Німеччині перед 1933 роком створилось було становище, подібне до італійського 1920 року: капіталізм не може, соціялізм "не хоче", влада валяється на вулиці. Ну, Гітлер і підняв її. Це не була диктатура реакційного капіталізму, як пробує твердити большевицька пропаганда. Це була диктатура міщука, реакційної дрібної буржуазії, якій вперше в історії випав шанс бути провідником нації.

ПРИЧИНИ КРАХУ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ТОТАЛІТАРИЗМІВ. Крах націоналістичних тоталітаризмів був явищем не випадковим, а закономірним. Політичні системи виростають з певного соціяльного ґрунту. Коли той ґрунт не дає соків для якоїсь системи, вона перестає рости й відсихає. Соціяльний ґрунт сучасного людства не підтримав націоналізмів і вони відсохли. Але ж, скажуть нам, жадний політичний устрій не мав такої підтримки серед свого народу, яку мав націонал-соціялізм в німецькому народі. Але ж, відповімо ми, жадний політичний устрій і не завів так свого народу, як завів і підвів німців націонал-соціялізм. Секрет підтримки німцями націонал-соціялізму полягає в тому, що цей режим навидавав своєму народові стільки векселів, що кожен німець уявляв себе багачем. Але ж німці були збагачені націонал-соціялізмом тільки авансом, умовно: "Якщо виграємо війну " ... А реально рівень життя німецького народу за

гітлерівського режиму був НИЖЧИЙ за нормальні часи ваймарської республіки. Єдине, на що спромігся націонал-соціялізм це - завести плянову господарку й ліквідувати безробіття. Але всі ті господарські заходи нагадували операцію з Охрімовою свитою з байки Глібова. Ліквідація безробіття була проведена коштом ліквідації всіх господарських резервів у країні: вони були тотально мобілізовані / включаючи навіть трудові заощадження працюючих/ і кинуті в військову промисловість, яка розцвіла пишним квітом і поглинула всіх безробітних. Але все те було одним великим векселем,на якому було написано: "Якщо виграємо війну"... Війна була програна. Ставка на війну була страшною авантурою.

А може програш війни був явищем випадковим ? Ні в якому разі. Що означав би виграш війни німцями ? Він означав би ,як сказав Гітлер, нову історію німецького народу на ціле тисячеліття, тобто панування над плянетою німецької нації. Але ж, щоб здобути таке панування, треба бути дужчим за всіх. Німеччина, як і держави осі в цілому, була безмірно слабша за одну тільки Америку. Чи може Гітлер припускав, що дужча за Німеччину Америка дасть себе з"їсти без війни ?...

Нині школяра разить елементарна економічна неписьменність націстів. Ще перша світова війна показала, що сучасна війна є насамперед війною економіки й техніки. Як же держави осі не могли врахувати,що одна тільки Америка в кільки разів перекриє їх в цьому ? Висновок: націоналістична ментальність була явищем "не од миру цього " і оперувала арґументами, зрозумілими тільки для "того" світу. Що то були за арґументи ми тепер пригадуємо: сила нації не в реальних можливостях, а в якійсь містичній силі духа, в явищах ірраціональних... і всяка інша нісенітниця. Треба було німецьким містам перетворитись на суцільну руїну, щоб та націоналістична містика повернулась туди, звідки прийшла - на цвинтар. От що буває, коли у проводі нації випадково стають історично пережиті верстви.

Векселі,видані націонал-соціялізмом німецькому народові, виявились блефом. Але дивно одне: як такий культурний народ, як німці, міг піти за націонал-соціялізмом ? Відповідь може бути тільки одна: капіталізм і буржуазна демократія вже не забезпечували існування німецького народу, а соціялізм був на той час скомпромітований большевизмом. Влада валялась на вулиці...

1) Націоналістичні тоталітаризми програли війну, як програли цілковито історичну ставку тому, що вони, поперше, заперечували поняття людства, протиставляючи йому поняття нації ,тимчасом як поняття людства стає в наш час явищем реальнішим і більш вирішальним для планети, ніж поняття нації, роля якої нині стає тотожною ролі племені, роду чи февдального уділу в надрах централізованих абсолютних монархій в добу їх народження, тобто нація залишається фактом, але історія рахується з нею тільки тоді,коли нація стає чинником скріплюючим, а не роз"єднуючим цілість людства. Націонал-соціялізм відчував цей закон життя інстинктивно і тому змушений був висунути теж об"єднуюче загальнолюдське гасло "Нової Европи", але ж націоналізм спроможній лише поїдати,а не об"єднувати інші нації. Тому народи Европи сприйняли гасло "Нової Европи" ,як ошуканство.

2) Націоналістичні тоталітаризми програли історичну ставку, подруге, тому, що вони не мали жадної конструктивної,однаково для всього людства прийнятної програми. Вони не давали не тільки

людству,а й своїм народам жадних перспектив,стоячи на засадах вічної,невгасаючої боротьби між націями,що Мусоліні образно висловив в своїй характеристиці війни,як явища такого ж нормального,кривавого й болючого й такого ж потрібного,як і народження дитини. В наш час нечуваного зросту техніки така теза звучить,як божевілля. Тож націоналізми були концепціями розпуки й песимізму,хоч би й активного, і вже через те одно були приречені на загибіль. Вони бо були не дією історичною, а тільки протидією,не рухом нового, а відрухом старого, реакцією відмираючого на акцію народжуючогося. Вони програли історичну ставку, отже, потрете, тому, що були породженням відмираючої соціяльної верстви - дрібних власників. Будучи руйнована капіталізмом, ця верства вічно бунтувала проти нього,але в своєму бунті ніколи не мала конструктивної програми,бо реальну конструктивну програму може створити тільки історично ростуща,а не відмираюча верства. Ця верства могла бути тільки тимчасовим /до цілковитого зруйнування її / додатком або до капіталізму, або до соціялізму. Після першої світової війни вона в основній своїй масі пішла була з соціялізмом, але після звиродніння советського режиму в державний капіталізм, ця верства висунула власну, незалежну ні від капіталізму, ні від соціялізму,програму - націоналізм і на цей раз,як і завжди в історії,скрахувала.

ДЕМОКРАТІЯ ЧИ ТОТАЛІТАРИЗМ. Після ліквідації націоналістичних тоталітаризмів / про українських епігонів націоналістичного тоталітаризму мова буде наприкінці статті/ світ став перед дилемою: буржуазна демократія чи большевицький тоталітаризм. Складність ситуації полягає в тому,що світ /принаймні европейський/ не хоче ні того, ні другого. Вірніше стара буржуазна демократія в Европі вже просто неможлива, а большевицького тоталітаризму Европа не хоче. Але большевизм саме й існує через неможливість існування капіталізму й буржуазної демократії. Кожному є ясно, що дві світові війни з величезними людськими й матеріяльними жертвами, а також хронічна економічна криза між тими війнами з кільканадцятьма мільйонами безробітних, криза, що власне й викликала другу світову війну, все те було не просто собі "карою божою" ,а наслідком капіталістичного способу виробництва, тобто стихійного, безплянового господарства. Капіталізм хоче,правда, після цієї війни поолати ті свої хиби підпорядкуванням світу одній капіталістичній системі,скажемо американській. Створення єдиної для всього світу господарки, яка не дозволяла б стихійности виробництва, була б підпорядкована капіталістичним монополіям, може б і справді унеможливило господарські кризи, але навряд світ погодився б вручити свою долю монополістичним об"єднанням капіталу. Бо одна справа приватній конкуруючий капіталізм, за якого кожна людина має бодай теоретичні шанси піднестися вгору в суспільній ієрархії й зовсім інша справа безконтрольна і не загрожена ніякими конкуренціями, отже й змінами, капіталістична монополія, за якої людина приречена зарані й навіки на ролю прислужника некоронованих володарів світу - власників монополій.Тому навіть пробідники капіталістичних монополій в Америці шукають виходу в реформі й демократизації існуючого капіталістичного способу виробництва. /Згадаймо хоча б виступи в пресі найрозумнішого представника американського капіталізму Джонсона /.

Системі безплянового,покищо, капіталістичного господарства протистоїть виросша з жовтневої революції в Росії система плянового державно-капіталістичного виробництва. Плянове господарство перемогло не тільки в Росії, воно показало свої додатні властивості також в націстській Німеччині, яка завдяки тільки пляновій економіці зу-

міла витримати аж шість років війни. Але від"ємними рисами російської й німецької плянової економіки було й є те, що вони створені тоталітарними режимами і неприступні для народнього контролю. До чого це призводить ми бачимо на прикладі обох тих країн.

Істина лежить, як завжди, десь посередині. Щоб врятуватись від нових економічних криз і нових воєн людство мусить запровадити плянове господарство. Але водночас обов"язково мусить бути збережена демократія, яка одна тільки спроможня врятувати суспільство від біломорканалів і аушвіців. Проте, щоб не потрапити в утопісти і малахіянці, мусимо відразу сказати, на які сили сперлась би ідея плянового господарства з демократичним способом управління. І чи є в світі вже така спроба. Країнами, що стремлять до плянової націоналізованої економіки, є сучасна Англія і Франція. Там, в демократичних умовах, відбувається перехід від приватньо-капіталістичного способу виробництва до державного капіталізму. Але приналежність засобів виробництва нації, при збереженні політичної влади в руках народа, це є державний капіталізм зовсім іншого порядку, ніж тоталітарний. Це є власне переходова форма до соціялізму.

Від успіху англійської й французької спроби реформи капіталізму залежить дальша доля Европи й цілого світу. Якщо ці країни зуміють в найближчий час перетворитися з буржуазних демократій на демократії переходового від державного капіталізму до соціялізму типу, тоді буде розбита большевицька теза про те, що НІКОЛИ капіталізм не поступиться перед новим суспільним устроєм без диктатури типу большевицької. Тоді буде доведено, що перехід від стихійного капіталістичного господарства до плянового соціялістичного не обов"язково потребує запровадження тоталітарних політичних режимів, а можливий і в рямцях демократії. В успіхові англійської й французької спроби реформувати старе суспільство життєво зацікавлені, отже, усі народи світу, бо провал тієї спроби означав би ідейну перемогу большевизму. Ось чому большевизм більш ненавидить і атакує англійський робітничий уряд, ніж капіталістичний уряд США. Перемога в Европі соціялізму, який протистояв би большевицькому тоталітаризмові, врятувала б світ від ще одної і то найстрашнішої форми панування й визиску людини людиною - від державно капіталістичного тоталітарного режиму, та ще в азіятській російській формі.

УКРАЇНСЬКИЙ ТОТАЛІТАРИЗМ.

Чи існує український тоталітаризм як певна ідеологічна концепція й як політична організація? Безперечно так. Він існує вже коло двадцяти років, з моменту створення ОУН. Він сам задеклярував свою близькість до національ-соціялізму й фашизму і скільки б представники українського тоталітаризму не заявляли про свою демократичність, цей політичний рух ще не зробив ні маленької спроби теоретично відмежуватись від тоталітарних концепцій. Навпаки він продовжує в усіх своїх друкованих і циклостилевих органах обстоювати теоретичні засади націоналістичного тоталітаризму, аж до збереження принципу фюреризму включно.

Але мусимо провести між двома течіями українського націоналізму, - між властивим ОУН і ОУН ім.С.Бандери. Властивий ОУН може навіть більш, ніж бандерівський, тримається теоретичних засад націоналізму. Але тому може, що в цій організації є більше мислящого інтелігентського елементу, який розуміє безперспективність українського тоталітаризму в нинішніх умовах, ця організація в політичній практиці все більше й більше відходить від тоталітаристичної нетерпимости й виключности.

Зовсім інше видовище являє собою наш націоналістичний "комсомол" - ОУН ім.Бандери. Ми готові вірити в щирість заяв представників цієї організації про те, що вони хочуть бути демократами. Ці заяви походять бо від того, що люди ці справді таки не розуміють - що таке демократія і з чим її їдять. Вони ,наприклад, вважають, що типово фашистський метод боротьби з чужими думками, такий метод, як спалювання не їхньої літератури / часто,навіть, не ворожої їм,а тільки не ними надрукованої/, чи побиття представників інших політичних течій, чи "примусово-добровільне" викачування грошей з еміграції на свої партійні потреби, - що це має щось спільного з демократією.

Власне нема чого доводити гостро тоталітарний характер цієї організації. Кожен це бачить і розуміє. Набагато цікавіше відповісти на запитання: ця організація уявляє себе в ролі керівника національно-визвольного руху й майбутньої української держави. Для цього ми робимо такі єдиноможливі припущення: І. Українська держава виникає заходами зовнішніх чинників,в наслідок розгрому Росії в майбутній війні. Припустимо, що переможці ділять Росію й на створених державах сажають маріонеткові уряди. Нам здається, що сама ОУН ім. Бандери не повірить, щоб демократична Америка,а тим паче лейбористська Англія, доручили скажемо УГВР"ові формувати той уряд. 2. Але такий спосіб виникнення української держави є малоймовірний. Якщо б зовнішні чинники і брали участь в творенні української держави, то скоріше всього вони б узгіднювали форми управління тією державою з демократичним волевиявленням українського народу. Щось подібне до того, що маємо нині в Греції. Чи можна припустити,що демократичні вибори /не в бандерівському розумінні, а під контролем демократичних держав/ дали б Україні більшість за ОУН ім.Бандери? Нам здається, що й за такого варіянту ця організація сама не вірить в можливу свою перемогу на виборах. Бо, як за першого припущення проти ОУН ім.Бандери були б тільки альянти,то тепер проти них був би ще й український народ,для якого ця організація,як показав досвід часів війни, виявилась просто таки незрозумілою.
3. Нарешті третій ,на нашу думку найбільш можливий, спосіб виникнення української держави - в демократичній протибольшевицькій революції. Ця революція скоріше настала б у наслідок війни.Вона неминуче, хоч і пізніше, прийде і без війни ,в наслідок остаточного звиродніння большевицького тоталітаризму. Можна з певністю твердити,що творити українську державу ззовні нам ніхто спеціяльно не буде,що боротьба за українську державу відбуватиметься певною мірою також і на.Україні. Політичний провід в тій майбутній протибольшевицькій революції мусить бути максимально гнучкий як в питанні національному, так і в соціяльному. Чи можна говорити про якусь гнучкість ОУН ім. Бандери, яка за все своє існування жадної проблеми української революції не поставила, а в питанні національному вже виявила свою типово націстську тупість. Напевно цій організації не судилося грати будьякої помітної ролі в наступній українській демократичній революції. Ця організація існує,як пережиток недавнього минулого, пережиток, що виник, як українська данина европейській націоналістичній моді, яка вже відійшла безповоротно в минуле.

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНА ДЕМОКРАТІЯ.

Чи переможе большевизм в наступній війні, чи потерпить поразку, чи,нарешті, війни довший час не буде, - в СССР з неминучістю назріває демократична революція проти большевицького тоталітаризму. За більш стислий історичний відтинок большевизм відограє приблизно ту саму ролю, яку відограв,наприклад, французький абсолютизм протягом кількох століть. В надрах того абсолютизму визрів капіталізм і

буржуазна демократія,а сам він потрохи відсох від народньої осно- ви і, як мертвий струп , був "злущений" у великій французькій ре - волюції.

Народжений в більш рухливу добу,народжений в народній революції, большевицький абсолютизм незрівняно швидше виконає свою місію режиму, кривавою рукою якого твориться в його надрах нове безвласницьке й безклясове суспільство. Але саме тому,що твориться воно не добровільно,а насильством і терором, це нове суспільство ніколи мирно не зростеться з большевицькою політичною надбудовою, все менше й менше даватиме їй "соки", аж доки та надбудова остаточ но не відсохне, тобто не перетвориться на мертвий струп, який і буде злущений в демократичній / обов"язково демократичній, бо ж проти тоталітаризму ! / революції.

Розвиток світових подій все більше доводить,що демокра - тична революція в СССР не буде революцією реставраційною,тобто во- на не відтворюватиме зруйноване в СССР навіки і морально підорване в усьому світі приватньо-власницьке суспільство / з власністю на засоби виробництва /. Та демократична революція тільки звільнить нове суспільство від пут большевицького тоталітаризму,а поневолені нації від московського імперіялізму.

Відсихання большевицького струпа відбуватиметься одноча- сно і в міру з відмиранням реставраційних елементів в СССР. Власне, большевицький тоталітаризм і може виправдувати своє існування тіль- ки наявністю "контр-революції",тобто реставраційних елементів.Зни- кнуть ці елементи - не залишиться ніяких підстав для існування бо- льшевизму. Але революційно-демократичний рух проти большевизму, рух, що ставить своїм завданням звільнити нове суспільство і поне- волені нації від большевицького струпа, з відсиханням його і відми- ранням реставраційних елементів тільки міцнітиме й зростатиме, бо спиратиметься не на відмираючих власників,а на нову людину,що в крові й в муках революції зростає кількісно й якісно в сьогодніш - ній Україні,як і серед інших поневолених Москвою народів.

Тому, ми, представники українського революційно-демокра- тичного руху, перефразовуючи марксів"маніфест", кидаємо його грізні слова звиродній большевицькій касті: " Хай пануючі кляси СССР тремтять перед прийдешньою революцією. Трудящим і поневоленим наро дам в тій революції губити нічого, крім своїх кайданів. Здобудуть же вони цілий СССР.

Трудящі й поневолені народи СССР, єднайтеся ! " .

К а л е н и к.

ВІД ОПОЗИЦІЇ ДО ПАРТІЇ.

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

У серпні 1942 року група політичних однодумців заснувала на своєму з"їзді у Львові політичну партію,що її назвала Українською революційною партією робітників і селян. Якийсь час пізніше партія була перейменована в Українську Народньо-Демократичну Партію. Ця партія, що була предтечою УРДП, має свою довгу й цікаву передісторію, що її загально представити й є ціллю цієї статті.

I.

Політична концепція і програма, що лягли в основу УНДП, виростають безпосередньо з публіцистики Івана Мітрінґи в оунівських офіційних і неофіційних публікаціях 1930-х років, а пізніше в виданнях -"Дешевої Книжки".Короткий виклад його думок такий:світ іде до соціялізму. На зміну відживаючій клясі буржуазії,що в добу наших дідів і батьків очолювала життя народів, приходять молоді революційні кляси робітництва і трудового селянства. Передові гасла сучасного світу - незалежність поневоленим народам, влада трудового народу, усуспільнена економіка. Україна вступила в боротьбу за новий порядок в час революції 1917 року. Її демократичні й соціялістичні змагання знівечені московськими большевиками і використані не для справи соціялізму,а в інтересах московського імперіялізму. Український народ, продовжуючи боротьбу за свої права,не може виступати проти демократії і соціялізму,бо це є гасла нашого національного відродження, гасла української революції часів Центральної Ради і Директорії. Це,далі, гасла тих найлівіших кол українського громадянства,що навіть в рядах жовтневої революції боролись проти великодержавних цілей червоної москви за право українського пролетаріяту на самостійне життя.

Наша боротьба проти нашого головного ворога - російського імперіялізму мусить в"язатися з боротьбою інших поневолених народів Сходу Европи і світу в один визвольний фронт народів проти імперіялізму і експлуатації взагалі, за національне і соціяльне визволення. Створення такого об"єднаного визвольного фронту - сучасне історичне завдання України. Всі пляни збройної інтервенції проти большевицької Росії мають за ціль повалення червоної імперії,щоб на її місці завести капіталістичну форму експлуатації народів.Тому поневолені Росією народи повинні ту будучу імперіялістичну війну обернути на свою визвольну війну.

Соціялістична економіка дає запоруку розбудови промислу України, - підстави її самостійного розвитку. Покищо Москва заводить в Україні державний капіталізм для колоніяльної експлуатації України. Революційна переміна большевицького псевдосоціялізму на справжній соціялізм, що за нього народ став би справжнім власником усіх багатств країни, забезпечить нас від паразитарних акційних спілок із закордонним капіталом і від інших форм експлуатації закордонних "визволителів".

Большевики, заганяючи селянство в колгоспи, намагались зламати опір українського селянства,але проти своєї волі створили з нього нову революційну силу, здатну боротися не тільки за землю, як досі, але й посягати на владу.Сколективізований селянин зрозумів,що тільки його влада, його фактична співучасть в керуванні

державою робить його паном землі і в цьому його вищість від селянина приватника, що, байдужий до влади, одвіку й безуспішно бореться за землю. Тому всі приватньо-власницькі тенденції в нашій боротьбі розряджують ударність і динаміку селянських мас і ведуть не до національного й соціяльного визволення, а до заміни большевицького ярма другим приватньо-капіталістичним, все одно, - російським, чи іншим. Шлях до нашої національної незалежности іде не через хутір, а через завод і сільсько-господарську артіль. - - - -

Так виглядали б провідні думки мітрингових писань. З них він виходив і до них повертався, раз більше, то знову менше відкрито; раз називаючи речі їх ім"ям, то знову посередньо натякуючи. Не забуваймо ж, що доводилось Мітрінзі жити й працювати серед людей, яким наше національне визволення вважалось не інакше, як на світових руїнах демократії й соціялізму. Саме в їх середовищі чути було завжди мітрінґове ceterum c e n s e o : Україна відродилась разом з іншими народами царської імперії у вогнях демократичної й соціялістичної революції. Гробокопателями демократії й соціялізму стали большевики. Значить вістря боротьби за демократію й соціялізм треба звернути проти большевиків.

Юнацькі роки Мітрінґи в тернопільській гімназії та його студентські роки у Львові - кінець двадцятих і початок тридцятих років - були часом, коли націоналістичний рух починав завойовувати Західню Україну. Зароджується той рух серед студентських гуртків і мало-по-малу, рік за роком, стає масовим рухом галицького а почасти й волинського села. В основі націоналістичної публіцистики тих часів лежала критика демократії й соціялізму, головних, як тоді вірили, винуватців нашої національної програної боротьби. Далі, орієнтація на Европу, хоч на ділі була це орієнтація на фашистську ідеологію. Так націоналістичний рух дійшов до заперечення соціяльного й політичного змісту революції 1917 року і цим самим в і д ч у ж и в с я в і д Н а д д н і п р я н щ и н и . Вона стала для галицьких націоналістів зараженим тереном, землею будучого хрестоносного походу.

Молодече завзяття і фанатизм /а вони тоді переливались через вінця/ казали вірити в український зрив проти всіх чотирьох займанців. Але віра в зрив розбивалася об холодну дійсність, що в ній вихідні позиції і шляхи боротьби Західньої України і Наддніпрянщини розходились. Галицький обиватель у своїх політичних передбаченнях починав в"язати остаточне вирішення української справи не так з ростом і перемогою внутрішніх сил в СССР, як із зударом між европейським фашизмом і російським большевизмом.

Ідеологічною основою західньо-українського націоналізму був культ сліпих стихійних масових емоцій. Раціональний момент був офіційно виключений з ідеології і життя. Навіть політика галицького націоналістичного підпілля зводилася до розбурхування пристрастей мас і до непередуманих відрухових акцій. Не було вміння скореґувати ці пристрасті в бажаному й доцільному напрямі, що більше, не було навіть ясно окресленого напряму за відсутністю вміння реально оцінити політичне становище і реально діючі сили ближчого й дальшого довкілля, навіть власні сили і можливості. Це доводило до блискучого самозгорання і цілого руху, і його молодих носіїв, а безперечно імпозантними проявами самопосвяти і революційного завзяття.

Дійсність польського гніту звернула всю увагу краєвої ОУН беззастережно і виключно в протипольському напрямі. Це була

політична сліпа вулиця,що з неї виходу не було. В цій сліпій вулиці галицько-волинського провінціялізму і головна причина пізнішого політичного виродження руху.

Іван Мітрінґа духові часу не піддався,хоч сам був активним і провідним членом ОУН: на початку 1930-тих років був членом Краєвої Екзекутиви, потім попав на кілька років у тюрму й Березу Картузьку. Донцова "Націоналізм" не був для нього епохальною книжкою. Більше переконували його гасла шумськістської опозиції в КПЗУ, що були йому знані ще в тернопільській гімназії.Треба припускати,що саме їх вплив увів його,почінаючи від гімназійної лавки, в конкретну проблематику української справи. Хто знає, чи Мітрінґа не опинився б в рядах шумськістів: Турянського,Василька й товаришів ? Але опозиція була скоро ліквідована руками московських аґентів, ще заки вона встигла найти ґрунт серед громадянства.

Молодий націоналістичний рух притягнув до себе Мітрінґу своїми революційними гаслами,хоч скоро виявляється,що його розуміння революції не покривається з оунівською революційністю. З позицій націоналістичного активіста почінає він боротьбу проти політичного провінціялізму Західньої України взагалі, а зокрема проти манівців націоналістичного руху - справи для нього найближчої й найбільш болючої. Його публіцистика носила характер полеміки,вказування напрямних і коректив в офіціяльну лінію оунівської політики. На ділі же була протиставленням і боротьбою з оунівською краєвою концепцією - так дуже була вона їй чужа й протилежна.

На думку Мітрінґи оунівська національна революція могла себе історично оправдати тільки в площині східньо-европейської революції за розвал СССР і перебудову сходу Европи на нових засадах. База цієї революції не в Галичині,не в фашистівській Европі і не в інтервенційних плянах, а в боротьбі поневоленого большевиками пролетаріяту за соціялізм і демократію. Галицька копія фашизму знаходить своє підложжя тільки в Галичині й не може бути прийнятою в східньо-українській дійсності. Тому, Галицький націоналістичний рух мусить,за Мітрінґою, стати ідейно близьким основним народнім масам України, а ідеологія й політична думка нового революційного руху своїми коріннями виростати тільки з проблем і вимог нової революції в СССР. Змістом нашої теоретичної і практичної роботи мають стати проблеми нової революції на сході Европи.Наша боротьба в Західній Україні має бути регульована вимогами революції , у всеукраїнських маштабах і мусить бути ведена так,як би вона була керована з Харкова, чи з Києва,а не навпаки /див. "Наша Боротьба" ч.2, Більше світла, ст. 13-15/.

Мітрінґа належить до тих представників української політичної думки,що,після перемоги російського большевизму , підносять гасла нового українського політичного руху. Це Шумський, Волобуїв і Хвильовий. З цього погляду його думки не зовсім оригінальні і вплив його східньо-українських вчителів безперечний. Його велика заслуга в тому,що між ними він одинокий представник Західньої України і що до багатьох спільних висновків він доходив незалежно від інших.Зустрічаємо теж у його творах цілком нові, оригінальні думки і то думки політично додумані до кінця, що було неможливим для його попередників у Східній Україні. Далі, що він потрапив витягнути відважно і без ніяких доктринерських пересудів конкретні висновки з життя,діяльности, помилок шумськістів,не заперечуючи їх, а,навпаки, підтверджуючи їх в площині визвольної боротьби українського народу наших днів. Це дає нам право ставити його в один ряд із згаданими попередня-

ми. Відмінність його в оригінальності його особи, терені і виявї його діяльности.

В історичному аспекті перший зудар між Мітрингою і панівною в західній Україні націоналістичною системою думання проходить не в площині політичної концепції. Це історія пізніших років. На початку своєї політичної діяльности Мітрінга протиставиться ідеології й світоглядовим підходам західньо-українського націоналізму. Головною прикметою тих підходів було нехтування і незнання реального соціяльного підложжя і його вимог, та віра в те, що психологічний момент одиноко вирішальний момент історії. Звідси й історія в насвітленні галицьких націоналістів це один ряд героїчних постатей і їх боротьба з довкіллям. Соціології, економіки, еволюції політичних устроїв і культури в так інтерпретованій історії не було, зрештою й ці науки були відповідно "по-ідеалістичному" спрепаровані. Все разом доводило до неуцтва і обскурантизму.

Саме галицькому націоналістичному неуцтву і обскурантизмові виповідає Мітрінга війну. Вихідною точкою стає для нього наше недавнє минуле і сліпий культ національних традицій галицької провінції. З малим гуртом однодумців відважно підходить він до національних святощів Галичини: УСС"ів, Першого Листопада, УВО тощо і не треба підлає їх своєму критичному осудові. При УСС"ах вказував на їх австрофільство, при Першого Листопада - на несоборництво галицької політики. Культові різних психологізмів протиставляв знання соціяльного підложжя і момент політичної спрямованости, як передумови кожної доцільної політичної акції. Так само критично підходить до галицького клерикалізму. Коротко, предметом критики стає вічний галицький міщанин, а основною вимогою - проґрес взагалі, а в Галичині зокрема.

П.

Розвиток націоналістичного руху й політики ОУН в Галичині ішли саме проти мітрінґових вимог. Сприяли цьому як політичне положення Галичини і польський гніт, так і соціяльна структура і характер країни, рішуче відсталої під економічно-соціяльним оглядом. Слабе упромисловлення впливало на характер міст, що їх роля зводилась до центрів збуту сільсько-господарських продуктів і постачання селу необхідних товарів першої потреби. За цим ішла слабість і нечисленність промислового пролетаріяту, до того в більшості неукраїнського. Перелюднене, вічно голодне на землю село залишається одиноким, справді масовим соціяльним фактором. Воно, у стихійному гоні до здобуття землі - його одинокого варстату праці, сподівається від земельної реформи поліпшення свого економічного становища. Приходить час парцеляції великих маєтків, але не між місцевими селянами, а між мазурськими колоністами. Селянин не здає позицій, він намагається надолужити брак землі інтенсифікацією сільського господарства та організацією сільсько-господарської кооперації. Безглузда польська адміністрація все більше і більше переслідує кооперацію, маслосоюзи, сільський господар. Доступ до міста майже закритий, коли навіть від міського чорноробочого вимагають змінити віру, лякаючи його втратою праці, а всі державні й комунальні установи зайняті польським, в більшості з заходу, елементом.

Село щороку кидає своїх дітей на науку до міста. Вступ до державних шкіл для української молоді обмежений. Доводиться організувати приватне шкільництво в щоденній боротьбі з дрібною, дошкуль-

ною, безправною системою переслідування з боку польського уряду. Частина молоді вертається назад в село, як кооперативні і просвітянські діячі. Це новий актив села. Numerus c l a u s u s зачиняє більшості української молоді доступ до високих шкіл. На університетах шовіністична дурійка вщех польського студентства і професорів. Після закінчення студій - безробіття, бо ж всі посади зайняті поляками. Доводиться закінченим юристам розвозити молоко, абсольвентам філософії відкривати дрібні крамниці, а інженерам - слюсарські майстерні. Інші без праці, але з дипломами і пропагандивними брошурками ОУН вертаються в село.

ОУН це дитина Галичини, а головне галицького села. Правда, народилася вона / як краєвий рух, ОУН на еміґрації не беремо тут під увагу/ у Львові, серед студентських гуртків, як наслідок впливів Донцова. Селянські діти націоналістичні гасла привозять на села і перший терен їх націоналістичної діяльности - це сільські просвіти й аматорські гуртки. Тут, серед сільської молоді, повстають перші гуртки сільських націоналістів. Покоління батьків ставиться спочатку з недовір"ям до діяльности дітей. Причиною цього була може типова галицька лояльність і недовір"я до всякої революції. Але діяльність дітей наводить на село хвилю польського терору, що в однаковій мірі б"є по батьках і дітях. Батьки, принаймні молодші, все більше і більше прислухаються до оунівської пропаганди, входять в круг діяльности організації, далі починають більш чи менш активно їй допомагати. Проводом в рухові залишалась завжди молодь. Випливало це з природи руху, а не з пляновової політичної чи соціяльної боротьби, з відрухових демонстративних акцій, звернених проти польської адміністрації й її носія на селі польського поліціянта.

ОУН стає на позиції галицького села, репрезентованого його найбільш активною й найбільш організованою середняцькою масою. /Галицький сільський багач, що боявся всякої революції й тяготів більше до згоди з польським урядом, як теж незорганізована й малоактивна сільська біднота з її надіями на прихід червоної армії, були тільки в малій мірі тереном впливів ОУН за польської займанщини/. Недаром дві оунівські акції масового характеру в 1930-тих роках - це хвиля саботажів, скерована проти поміщиків і колоністів і т.зв. шкільна акція, боротьба за українську школу в селі. Земля й школа були головними болячками двох поколінь галицького села: батьків і дітей. Селянськими позиціями і селянським підходом до політики треба пояснювати поширення оунівських впливів у західньо-українському селі. В цьому й безконкуренційність і " всеобіймаючість" націоналістичного руху, коли зважимо, що Галичина переважно селянська країна.

Рухи інших суспільних верств, при слабості й чужонаціональному складі міського пролетаріяту, губилися в селянському морі. Тут теж причина того, що ті революційні елементи, які хоч виходили поза круг вузько-селянських інтересів і настроїв /як ось у нашому випадку Мітрінґа / мусили хоч-не-хоч входити в рямці руху, далекого від ідеалів усуспільненої економіки, - просто через брак іншого суспільного середовища. З другого боку зводження всієї соціяльної проблематики до земельної проблеми і то по лінії бажань українського середняка відчужувало краєві круги ОУН від соціяльних процесів, що їх перейшла Наддніпрянщина від 1917 року, де розв"язка соціяльної справи стала в першу чергу політичною проблемою, питанням боротьби за владу трудящих мас.

Галицьким націоналістам селянські скирти заступили собою всю українську справу,а стріха селянської клуні стала їм за обсерваційну вежу світових подій і процесів.

Впливом галицького середовища треба пояснити брак зрезуміння з боку ОУН в краю соціяльної проблеми в національно-визвольному русі. Причиною цього - багатостолітній польський гніт. Український селянин звик бачити всю причину свого тяжкого положення у пануванні поляків і вся його ненависть зверталася проти поляка. Коли до того зважити, що поляк був рівночасно "паном", спочатку дідичем і економом, а потім купцем, урядовцем, поліцаєм, то зрозуміємо чому саме соціяльний момент злився неподільно з національним. Зі зростом політичної активізації галицького села національний момент витісняє взагалі соціяльний. Звідси і упередження до соціяльного моменту, і відступлення його всяким соціялістам,що в очах галицького обивателя завжди були спільниками ненависного большевизму. В Галичині соціяльний момент взяв уперше верх над національним після приходу туди большевиків. Не національне почуття, а відраза до колгоспів поставила галицьке село і маломістечкового інтеліґента не тільки проти большевицької політичної системи,не тільки проти московського імперіялізму,а взагалі проти всіх "східняків" - людей ворожого для них типу. Позиція галицького села і галицького громадянства взагалі дрібно-міщанська. В цьому теж ключ для з"ясування характеру ОУН в минулому й сучасному взагалі, а її "революційности" зокрема. У різниці соціяльних типів причина всіх непорозумінь між східняками й західняками.

Польський терор, як вже сказано, тільки поглиблює революційне наставлення українського села. З бувших політичних в"язнів повстає тип професійного конспіратора. Революційний фермент стає хронічний. Де вихід ? Мітрінґа вказував вихід у далекій перспективі всесоюзної революції, але її галицький селянин і ОУН боялися : це ж бо була соціялістична революція з примарою усуспільненої економіки, коли тимчасом вони боролись за приватню власність. Залишаються надії на війну з Заходу, що по дорозі змела б ненависну Польщу. Про це писав "Вісник" і в цьому його популярність серед молоді, що його не для всіх зрозумілі статті розшифровує й популяризує своїм батькам на селі.

Таке було те підложжя й середовище,що в них повставала й зростала ОУН. В цьому середовищі мусив жити й діяти Мітрінґа. Але діяльність його проходила не за течією "руху",а проти хвилі, проти панівних думок в організації.

Скоро приходить до непорозумінь між Мітрінґою й організацією. Думки його були занадто відмінні, щоб краєві націоналісти не почали добачати в них зозулине яйце іншого світосприймання й нової, чужої їм, політичної концепції. Мітрінґа,не зриваючи з ОУН, шукає нових форм вияву. З кількома найближчими однодумцями починає він поширювати нові ідеї й думки в приватніх, ними ж таки заснованих, видавництвах. Згадаємо появу кількох чисел "Нашого ґрунту" / кінець 1934 р./, журнал фронту поневолених народів "Геть з большевизмом", далі акцію видавництва "Дешева книжка" /1935-1938/. Накладом "Дешевої книжки" виходить 8 політичних брошур Мітрінґового пера: " Большевизм і селянство", " Коли комуністи за національне визволення", "Що таке народній фронт", "Гітлер і Україна" і інші. Не обійшлося без непорозумінь з націоналістичними "принципіялістами" навіть у Березі Картузькій. Тут вони бойкотують Мітрінґу за його дискусії з українцями-комуністами. Оунівці їх бойкотували з принципових моментів,а політичні спори Мітрінґи з ними вважали мало не національною зрадою.

Після виходу з Берези Мітрінґа кермує т.зв. Східнім відділом ОУН, завданням якого було поширити роботу ОУН на території Надніпрянщини. Мітрінґа вносить у працю новозаснованого відділу, впарі з питомим йому темпераментом, масу проєктів як засадничо-політичної, так і технічної натури.

В цьому саме часі /початок 1936р./ Мітрінґа виїжджає до Женеви на побачення з полковником Коновальцем і вертається звідти із спеціяльними повновластями, як керівник відділу для справ Наддніпрянщини, безпосередньо зв"язаний з полковником і йому тільки підпорядкований.

На новому пості Мітрінґа не дістає від краєвої ОУН ніякої допомоги. Навпаки, краєвики пляново саботують усю його роботу, не даючи йому для наладнання зв"язків з Наддніпрянщиною ані людей, ані технічної допомоги. Зла воля краєвиків і технічні труднощі унеможливлюють Мітрінзі навіть як слід розпочати працю / див. "Наша Боротьба" 1946р., ч.2, "Більше світла", ст.17-19/.

Мітрінґа відходить взагалі від праці в ОУН. Свої "єретичні думки" поширює він у випусках "Дешевої Книжки". Але організація поборює Мітрінґу, навіть у його праці поза організаційними рямцями. ОУН ставить вимогу підпорядкувати контролі й цензурі видавничу діяльність " Дешевої Книжки", видавництва цілком приватнього. Коли ж " Дешева Книжка" відкидає цю вимогу, Краєва Ексекутива проголошує бойкот видавництва й дає наказ своєму членству поборювати видавництво й унеможливлювати кольпортаж його випусків у цілому краю.

Між Мітрінґою й організацією приходить до першого розриву. Хоч формально він з організації не виступив, ділово зірвав з нею всі стосунки, а праця, що її проводив, на ділі йшла проти засад і політики ОУН. Остання його брошура з циклю політичних випусків "Дешевої Книжки" - це " Гітлер і Україна",що появляється за місяць перед німецько-польською війною. У брошурі Мітрінґа розкриває правдиві цілі Гітлерової політики на сході Европи,зокрема щодо України, і остерігає перед загрозою пограбування України німецькими загарбниками.

Ш.

Війна 1939 року приносить з собою поворот Мітрінґи в ряди ОУН. Його попередню боротьбу проти краєвої лінії ОУН оправдують і повертають йому членські права. Ділося це в Кракові,за так званої першої еміґрації. Із звільненням Бандери, Лебедя,Карбовича і інших з польських в"язниць назріває конфлікт між Мельником і Бандерою, що в його основі лежала боротьба краєвиків за владу і місце в проводі українських націоналістів. Конфлікт,що при кінці 1940 року закінчився формальним розривом, був мало засадничий і проходив по лінії давніших спорів, ще за життя Коновальця, між краєвою екзекутивою і закордонним проводом українських націоналістів. Звідси вербування прихильників обома групами і прощення Мітрінзі його "гріхів". Мітрінґа, разом з своїми однодумцями, стає по боці Бандери. Це була остання спроба Мітрінґи накинути ОУН свою революційну концепцію. Вирішним чинником були тут більша активність,ударність і молодість краєвиків. Коли ці ще шукали, експериментували, хвилювалися, то мельниківці починали вже кам"яніти у своїй націоналістичній досконалості і непомильності.

Але була ще одна поважна, сказати б зовнішньо політичного характеру, причина активізації Мітрінґи в провідним апараті ОУН

Бандери, а саме - зайняття Західньої України советською армією. Зустріч між Сходом і Заходом України проходить як зустріч чужих світів. Взаємного зрозуміння між консервативним Заходом і революційним Сходом немає. ОУН розуміє, що треба знайти інший підхід, щоби здобути для себе Наддніпрянщину і починає прислухатись до слів Мітрінґи, одинокого між ними знавця Сходу Европи. Мітрінґа розпочинає свою працю від так званого маніфесту ОУН /1940 рік/ "До поневолених народів" і вперше там проголошеним гаслом було: "Свобода народам", "Свобода людині".

Відношення бандерівського активу до нових гасел було нещире і дволичне,-вони були їм органічно чужі й ненависні, а користувались вони ними з тактичних міркувань, як пропагандивними засобами, нічого зрештою не змінюючи як у методах своєї діяльности, так і у внутрішньому житті організації. ОУН і надалі залишалася тим, чим вона завжди була в краю: не національно-визвольною партією революційного активу, а типовою групою заговірників з диктаторським устроєм внутрі. Найкраще це бачимо на так званому другому з"їзді ОУН / лютий 1941р./, що був основоположним з"їздом ОУН Бандери. Тут уперше зударяються дві протилежні концепції як у справах визвольної політики, так і методів політичної роботи і організаційної побудови: з одного боку переважна більшість оборонців оунівських традицій, очолюваних Карбовичем і Бандерою, а з другого боку опозиція з Мітрінґою на чолі.

Основним розходженням між опозицією і традиціоналістами була справа відношення до німців. У постанові опозиції німців треба було вважати грізними ворогами України, майбутніми її поневолювачами і відношення ОУН до німців ніколи не повинно бути двозначним, неясним або опортуністичним. Постава решти була або наївно пронімецька, або опортуністична. Як не як, а німці готували війну проти нашого історичного ворога ч.І - СССР і це, бодай тактично, на думку більшости, треба було враховувати.

На плятформу опозиції стає голова політичної комісії з"їзду Пугач. Виступ опозиції й її критика дотеперішньої діяльности ОУН у краю стають віссю нарад політичної комісії. Опозиція заявляє в цілому ряді виступів своє непогодження з оунівською політикою і проводить основну критику організації. Її важніші закиди були такі: 1/ ОУН у краю ніколи не була справжньою політичною організацією, а була тільки революційним ферментом, 2/ ОУН не дала ніякої конкретної визвольної концепції; 3/ ОУН не була чинником всеукраїнської визвольної політики, бо її неофіціяльна ідеологія - донцовський націоналізм, як своїм ідейним змістом, так і соціяльною природою, чужий Наддніпрянщині. Опозиція видвигає свою концепцію, як продовження й завершення Мітрінґових думок з-перед війни, достосовуючи їх до конкретного політичного положення початку 1941р.

Хоч з яким обуренням боронив з"їзд свою лінію перед закидами опозиції, - при схвалюванні політичних постанов довелось таки погодитись на резолюції, зредаґовані опозицією. Прихильники традиційного курсу не мали нічого нового і актуального протиставити. Їх роля обмежувалася до того, що в часі голосування постанов вони вносили свої корективи /поправи/, щоб можливо якнайбільше змінити їх ліве наставлення. В такій формі й були вони опубліковані у "Постановах II з"їзду ОУН 1941р.".

Але на ділі з"їзд з його радикальними постановами нічого не змінив ані у внутрішніх відносинах організації, ані в методах її діяльности. Що організація нічого не навчилася, виявляється най-

краще в час походу німців на схід. Бандерівський акт т.зв.відновлення української державности й творення уряду в червні 1941р.опозиція оцінила як акт опортунізму. Проголошувати українську державу,не виповідаючи явно німцям війни, це значило розраховувати на можливість розвитку й напівдержавного існування України в німецькій системі т.зв. "Нової Европи". Ще більше - проголошування державности в час руйнування України німцями дозволяло припускати,що автори червневого акту - це німецькі креатури для приспання здорового інстинкту й чуйности українських народніх мас. Так і зрозуміли українські народні маси проголошування української державности по селах і містечках Правобережжя. Інакше прийняли червневий акт маси Західньої України. Вони повірили в те,що організатори акту договорилися з німцями й мають від них відповідні повновластя.Інакше й не можна було думати, бачучи в липні 1941 року по адміністративних осередках Галичини і Волині мирне двоєвластя: німецьких "ортскомандантів" і бандерівських представників цивільної влади.Якби не сприймали згаданий акт широкі народні маси України, він ніяк не був революційним актом, а ,навпаки, доводив до ослаблення революційної чуйности народніх мас.

2) Друге розходження між ОУН і опозицією виникло з приводу основних різниць у шляхах політичної роботи, мобілізації активу й масової пропаґанди в Україні. Бандерівці почали мобілізувати маси виключно протибольшевицькими гаслами при невиясненій поставі до німців, заграючи на приватньо-власницьких інстинктах села. Доказ чергової політичної неграмотности, бо ж подібні гасла видвигала тоді й німецька пропаґанда. Одинокий шлях національно-визвольної й революційної політики міг іти в той час тільки через принципово - витриманий і апріорний протинімецький курс,щоб на боротьбі проти німців заправляти українські маси до боротьби з большевиками після програної Німеччини. Гасла беззастережної ліквідації колгоспів були тим шкідливі,що на них ловився елемент найбільш шкурницький і готовий до співпраці не з фіктивною бандерівською владою,а з реальною німецькою силою.

Відношення оунівських кругів до наддніпрянського елементу, зокрема до його молодого покоління, що виростало й політично оформлювалось в умовах большевицької дійсности, було нетолерантне. ОУН поводилась, наче б вона прийшла в країну національних сліпців, коли не зрадників, і політичних неуків. Тільки ідеї й підходи,принесені оунівцями з Галичини на Наддніпрянщину, мусили бути тут єдино правильні,а з точки погляду національного визволення тільки вони одні могли називатися справді українськими й визвольними.Так здавалося оунівцям і згідно з цим вони вели свою роботу. Вони її проводили і організовували так, наче справа визволення України була імпортована на Наддніпрянщину з Галичини. Звідси й недовір"я й упередження до представників місцевого громадянства. В ОУН Бандери існувала завжди тенденція очолювати галичанами й волиняками організаційні клітини Наддніпрянщини, до районових включно, а людей з міст підсувати до ролі помічників, у найкращому випадку до формальних тільки представників націоналістичної роботи на Наддніпрянщині. Вчитися від місцевих людей і витягати конкретні висновки з життевого досвіду останніх двадцяти років вони не бажали й не були до цього здібні. Галицька підпольна дійсність позбавила їх спроможности сприймати конкретну політичну й соціяльну дійсність Наддніпрянщини й належно її оцінювати. Сліпа фанатична ударність разом із атрофією політичного зору, втілені в особах бандерівських політиків і організаторів на Наддніпрянщині, на ділі ж галицько-волинських пів і чвертьінтеліґентів, приносили з собою шкоду,якої

потім ніяк не можна було направити. В першу чергу вони відкидали від української справи молодий " комсомольський" елемент. Своїм опортунізмом супроти німців, патріотичними фразами, деклямаціями й повним браком будьяких політичних прийомів у конкретній роботі й концепціях вони ніяк не могли заімпонувати молодому поколінню Наддніпрянщини. Елемент, що йшов на бандерівські гасла, був скоріше вчорашніми недобитками, ніж ті, що мали далі продовжувати боротьбу з большевицькою системою, будучи нею породжені й носячи в душі почуття, що вона їх одурила й зрадила.

Вся складність і важність проблеми у витворенні націо - нально-визвольної програми, що відповідала б ментальності нового покоління й зміненим соціяльним і політичним умовам, була бандерівцями спримітизована й доведена до повного заперечення.

Автентичний приклад. На мітінґу,зорганізованому бандерівцями в одному з більших міст Правобережжя у серпні 1941р.,промовляє оунівський пропагандист. На обличчях слухачів зацікавлен - ня. Після програмових деклярацій бесідника відкривається дискусія. З останніх рядів глядачів підводиться постать юнака. Він несміло й трохи ніяковіючи прохає з"ясувати йому відношення українського націоналізму до марксової доктрини. Промовець різко перебиває: "Ми,українці націоналісти, не читаємо ваших дурних марксів.Вони для нас ніякі авторитети". На обличчях багатьох слухачів спочатку здивування, потім ледве помітні риски іронії. До речі: оунівський промовець не був бандерівським рядовим членом. Навпаки - він належав до оунівської верхівки й мав усі кваліфікації галицького інтеліґента.

Підход опозиції до питання кадрів був протилежний. На її думку будучим аванґардом визвольного руху на Україні був головно той елемент українських підсовєтських активістів,що звертаються проти большевизму через заіснувавші в ньому протиріччя між голошеними гаслами і конкретною дійсністю . Його наставлення і його політичний досвід та хист у великій мірі вирішні для справи українського визволення. Визвольний рух на Наддніпрянщині не міг бути з-зовні імпортованим товаром. Це значило б,що він тут мертвий і не має ніякої органічної основи. Він мусить виходити з життєвих потреб нашого національного материка, а його носіями мусять бути,насамперед, люди, що мають до цього безпосередній політичний досвід і є побутово зв"язані з тереном.

Третє основне розходження заторкало справу самого характеру організації й її внутрішніх відносин. Опозиція обстоювала потребу перетворити ОУН у партію, своїми цілями й засобами діяльности політичну, а коли йде про її склад - у партію політичного активу. Тільки політично-активний і вироблений елемент доцільно охоплювати організаційною сіткою, зато маси політично невироблених членів повинні залишатися поза організацією. Масовість революційної організації полягає не в масовім членстві, а в пов"язаности її діяльности з життям і боротьбою найширших мас, у скеруванні до політичних цілей їх щоденної боротьби за життя. Члени організації мусять бути рівноправні, а свобода слова й критики це не їх право, а обов"язок.

Інакше було в ОУН Бандери. Ця організація у своєму ядрі й своєю найглибшою істотою завжди була й залишилася організацією терористичних конспіраторів. Нею керували не політики,а технічні організатори , бойовики і члени безпеки. Їх вузько-технічний підхід і визначав практичну роботу організації серед низового членства і в терені. Політична референтура була тільки толерованим додатком у схемі й діяльності організації й про її компетенції ввесь час

ішли завзяті спори,ціллю яких було обмежити її завдання до ролі ідеологічної й політичної прибудови. Політики повинні були тільки давати політичне виправдання звичайно вже доконаних фактів,виправдання політично безглуздій роботі всяких служб безпеки,організаційних, військових і інших відділів.

Члени опозиції не годились з ролею організаційних підбріхачів, вони хотіли політизувати всю організацію,підпорядкувати політичному проводові й політичній лінії діяльність всіх технічно-виконавчих органів. Звідси така ненависть супроти них з боку правлячої групи й "революційних техніків". Маса членства складалася з сліпих техніків-виконавців без ніякого права впливати на політику організації. Критичний підход до справ вважався проявом недисциплінованости і "політиканства". Внутрішня дисципліна серед членських мас втримувалась масовою суґестією й механічною виучкою, що шабльонізувала всі думки, убивала кожний пряв критичної оцінки дійсности, і врешті терором супроти тих усіх,що мали власну думку й відвагу критикувати організаційну діяльність. Терор стає не тільки засобом втримувати в організації безкритичний послух низів,а і внутрішньої боротьби за владу верхівки. Назовні ним,як звичайним засобом "політичної" боротьби, користуються проти невигідних політичних діячів чи груп. Прикладом цього є масове мордування членів ОУН. А.Мельника в Галичині в перших місяцях після приходу німців і ,як завершення політичної "конкуренції", атентат на Сеника і Сціборського у вересні 1941. Останній факт змусив членів опозиції до протестів і заяв про непогодження з подібними канібальськими засобами політичної боротьби.

Підход опозиції до трохи чи не всіх проблем був такий протилежний до офіціяльної бандерівської лінії, що проводити політичну роботу вона може хіба в свойому гурті. І тому це не випадок, а виплив зі стану речей,що в липні 1941р. опозиція власними силами організує між наддніпрянцями у Львові пропагандивний курс і в тому ж місяці виїжджає організованою групою з частиною своїх курсантів на Схід. це перші організовані форми самостійної діяльности опозиції,правда, формально ще пов"язаної з ОУН. На Наддніпрянщині, серед живих людей і в обличчі конкретних завдань,відносини між організацією й опозицією загострюються. Цілий ряд представників нового українства Наддніпрянщини заявляє свою солідарність з Мітрінґою, що стає душею й першим ударником в праці групи на Наддніпрянщині. Тепер він виступає проти обскурантизму й політичного опортунізму ОУН не в чотирьох стінах конференцій,а перед ширшими зборами членів і прихильників. Вороги опозиції б"ють на сполох. Її діяльність оцінюють вони,як прояв нечуваного досі бунту в її рядах. Так приходить до Васильківської конференції /серпень 1941/, що в ній брали участь члени опозиції і представники організації. Тут виступ Мітрінґи стає актом обвинувачення всієї діяльности бандерівців,а зокрема її діяльности на Наддніпрянщині. Їхні виступи й заяви окреслює Мітрінґа як прояв зради революції й справи українського трудового народу . Другий член опозиції,Ікар, висилає до Бандери листа, що в ньому широко представляє шкідливість бандерівської роботи й з"ясовує становище опозиції. Опозиція не підпорядковується політиці організації й нікого не повідомляючи,на власну руку, покидає Васильків і виїжджає на Білу Церкву.

Це перший організований "бунт" опозиції.Найближча політична нарада членів опозиції була присвячена питанню,що далі робити. Думки були поділені. Мітрінґа домагався негайно виступати з організації і заснувати нову самостійну партію.Інші члени вважали

більш доцільним продовжувати в рядах ОУН боротьбу за власну концепцію з ціллю притягнути до неї більше бандерівського активу.

Масові арешти серед бандерівців у вересні 1941р. змушують їх перейти до підпільної діяльности. Частина опозиції змушена теж ховатися перед ґестапівськими гончими листами. Центром діяльности опозиції стає Волинь. Хоч оунівська верхівка намагається притягнути опозицію до праці в організації і хоч дехто з опозиціянтів якийсь час ще працює в оунівських рядах - все ж це тільки короткий антракт.

Співпраця в одній організації двох сил різних не тільки вихідними позиціями й методами праці, але й цілями, стала вже неможлива. Зрозуміли це бандерівці й почали поборювати діяльність членів опозиції терором. Зрозуміли це й члени опозиції, зриваючи з організацією, що стала їм чужою. З весною 1942р. члени опозиції формально виступають з ОУН. Назрів час створення самостійної національно-визвольної революційної партії. Вона й повстала на з"їзді у Львові в серпні 1942 року. Назвали її бувші члени опозиції й молодші товариші-однодумці Українською Революційною Партією Робітників і Селян. Через рік, у червні 1943р., вже на Поліссі в рядах Української Народньої Революційної Армії була вона перейменована на Українську Народню Демократичну Партію. -

/ Друга частина статті КАЛЕНИКА під назвою "Українська Народня Демократична Партія" буде вміщена в наступному числі " Нашої Боротьби " /.

---- ---------- ---

П.Радченко і К.Батир.

УКРАЇНСЬКІ РАДЯНСЬКІ ДЕРЖАВНИЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ.

Жовтнева революція, що під нею ми розуміємо не тільки большевицький переворот в Петрограді 25 жовтня / 7 листопаду/1917 року, а поглиблення революційно-визвольної боротьби народів цілого Сходу Европи, викликала ідейну кризу в українському визвольному рухові. Цей рух різко розколовся за клясовою ознакою. Крайні ліві /пролетарські/ елементи українського фронту і крайні праві /поміщицько-капіталістичні/ елементи ідею української державности рішуче підпорядковували своїм клясовим цілям. Пролетарські елементи, відколовшись від українського національно-визвольного фронту, пішли в уряд маріонеткової большевицької УССР. Поміщицько-капіталістичні елементи, не співпрацюючи зовсім з українським визвольним фронтом, щоб врятувати свої станові привілеї, весною 1918 року підтримали створення Української Гетьманської Держави, бо вона відгороджувала Україну від російської большевії. Але після революції в Німеччині, коли Україні для збереження її державної незалежности треба було хутко лівіти, тобто в національних інтересах жертвувати інтересами поміщицько-капіталістичного стану, цей стан штовхнув гетьманську державу на федерацію з білим російським рухом, тобто на ліквідацію української державности.

Єдиним непохитним охоронцем української державности були серединні елементи нашого визвольного фронту. Це була українська інтелігенція, що спиралась на селянські / переважно заможні/ верстви і на частину робітництва. Аритметична більшість українського народу пішла тоді за жовтневими гаслами. Українська державність була програна.

Зіставляючи позиції крайніх лівих і крайніх правих елементів українського народу, не можна все ж проводити між ними знака рівности в питанні про їхню ролю в українському державному будівництві. Ліві елементи ніколи засадничо не заперечували ідеї суверенности українського народу, а тільки підпорядковували її пролетарській революції, вважаючи, що та революція, ліквідуючи всяке поневолення людини людиною, автоматично ліквідує і поневолення національне. Підпорядкування Москві вони ніколи не мислили собі як підпорядкування Росії, а тільки як підпорядкування центрові світової революції. "Єдіную, неделімую Росію" наші ліві елементи, як і офіційний большевизм, вважали навіки похованою. "Чи гуде затоплений дзвін?" /"єдіної, неделімої"/ - запитує укапіст Річицький, дискутуючи з професором Грушевським. " Ні, жовтень розбив той дзвін на черепки. Черепки ж гудіть не можуть".

Праві українські елементи, навіть в позиціях такого гарячого патріота як Липинський, що висунув ідею федерації трьох Русів, не дали реальної концепції української державности. Не дали її не тому, що були паганими патріотами і не хотіли дати, а тому, що не могли її дати, бо були вже представниками Вчорашнього Дня української нації. Концепція утопійної хліборобської української держави була власне лебединою піснею правих наших елементів.

Коли ми кажемо, що аритметична більшість українського народу пішла була за жовтневими гаслами, то це ніскільки не означає,

що та більшість зрезиґнувала суверенність України, як то пробують тепер, заднім числом, твердити російські великодержавники. Навпаки, не бачучи ніякої підтримки Українській Народній Республіці з боку західніх демократій і відчуваючи з півдня загрозу денікінсько-врангелівської "єдіної, неделімої", та більшість українського народу, керована українською інтеліґенцією, сприйняла, як откровеніє, слова Леніна, що " Україна може бути незалежною тільки як совєтська республіка, або зовсім не буде незалежною" / лист до робітників і селян України з приводу перемоги над Денікіним/. Полівіння й совєтизація величезної частини української інтеліґенції, а слідом за нею і українського народу, крім моментів соціяльних, диктувалось ще й потребою рятувати здобуті в революції / і проти контр-революції / національні свободи.

Не можна тепер, заднім числом, з'ясовувати події так, що мовляв большевизм зумів спритно ошукати ліві українські елементи і за допомогою їх ліквідувати українську державу. Що плян тої ліквідації таїв у собі ще Ленін, а здійснив його остаточно Сталін. Таке уявлення значно спрощувало б картину і шкодило б правдивому розумінню історичних подій. Ліквідація української державности пройшла не тільки через винищення большевизмом отих наших лівих елементів, що допомагали підпорядковувати Україну большевицькій Москві. Та ліквідація української незалежности стала мислимою тільки після винищення також троцькістів і бухаринців, після ліквідації цілої ВКП/б/ в державному перевороті 1937 року / "Єжовщина"/. І як ще формально ліквідація української державности не вивершена ще й до сьогодні, то тільки тому, що формально не вивершена перемога націоналізму в "СССР", що большевизм ще викручується від останнього удару ним самим створеної контр-революції.

Коли б на момент уявити, що большевизм в Росії усунутий і новому режимові пощастило зберегти цілість імперії, то кожному ясне, що першим актом того нового режиму було б проголошення ліквідації всіх союзних республік. І як що національно-визвольні рухи в СССР боряться проти большевизму, то не тому, що від чистої контр-революції хтось сподівається більше національної волі, а тому, що кожен вірить, що чистій контр-революції не врятувати цілости російської імперії. Вірить в це і біла еміґрація, через що так і поспішає на службу до Сталіна.

Тому спроба деяких українських політичних угруповань шукати спілки з будьякими російськими націоналістичними чи національними угрупованнями в боротьбі за ... незалежну Україну нічим не відрізняється від спроби гетьманського уряду в 1918 році шукати спілки з білим російським рухом. Тільки тоді спілкувались для порятунку бодай існуючого, а тепер хочуть спілкуватись для повернення знищеного. "Історія може повторитися, тільки вперше як траґедія, а вдруге як фарс" /Маркс/. Спілкування з білим російським рухом 1918 року ще можна розглядати як нашу національну трагедію, але починаючи від спілкування з Власовим - це треба розглядати вже тільки як гру блазнів...

Якщо з якимось російськими елементами і може спілкуватись український національно-визвольний рух /а такої спілки він мусить шукати ! /, то тільки з тими, які засадничо відкидають старосійську і білогвардійську тезу про те, що ніякої України " не было, нет і быть не может " і які стоять на позиціях рівности всіх націй. Нам скажуть, що таких елементів в російській нації немає. Неправда ! Такі елементи є в кожній нації.

Український національно-визвольний рух на советських землях може розгортатися і буде розгортатися не на шляхах заперечення тих гасел, що за ними йшли українські маси в роки великої соціяльної революції на сході Европи, а на шляхах правдивого здійснення їх, тобто здійснення незалежности народів і прав людини. Бо в цьому власне і був зміст революції.

Перші носії ідеї української радянської державности.

Перший, хто з українського радянського фронту переключився на советські позиції, була група українських соціял-демократів. Туди входили такі особи як В.Шахрай, Неронович, Є.Касьяненко тощо. В.Шахрай і Неронович були членами першого українського советського маріонеткового уряду. Неронович був народнім секретарем військових справ. Уже в перші тижні існування советської влади на Україні, а особливо після муравйовської розправи над українцями в Києві, Неронович цілковито зневірився в щирості большевицького "права націй на самовизначення", в критичний момент военного зудару советських військ з армією УНР і з німцями, що окупували тоді Україну, Неронович кидає свій відповідальний пост військового міністра і виїжджає до м.Сорочинці на Полтавщині до своєї родини священика. Він навіть не ховався від німців. Військова частина армії УНР, що вступила в Сорочинці під проводом полковника Шаповала, арештувала й розстріляла Нероновича. До революції і в дні лютневої революції Неронович був видатним українським діячем у Петрограді, належав там до української студентської громади. Був блискучим оратором. Якби він не був розстріляний своїми в 1917 році, він напевно був би пізніше знищений большевиками.

Найяскравішою постаттю з перших українських соціял-демократів, що стали на советській позиції, був В.Шахрай. До революції це був гімназіяльний вчитель на Полтавщині. З приходом німців на Україну Шахрай виїжджає в Росію до Саратова. Він рве організаційно з большевиками і утворює в Росії групу українських комуністів/большевиків/. Офіційний большевизм на Україні звався тоді " Російська комуністична партія /большевиків/ України". Спроба Шахрая протиставити цій імперіялістичній навіть за назвою організації незалежну від Москви українську комуністичну партію спричинилась до великих дискусій на таганрозькій партійній нараді російських большевиків в Україні в 1918р. На точку зору Шахрая стали видатні українські большевики, зокрема М.Скрипник. В наслідок пройшла компромісна лінія: не " Російська комуністична партія /большевиків/ України" і не " Українська комуністична партія /большевиків/", а "Комуністична партія /большевиків/ України /КПбУ/", як вона зветься й до нині. Справа ,виявляється, була не тільки в назві...

В Саратові Шахрай заснував українське комуністичне видавництво, де випустив цілий ряд своїх книжок. Особливої уваги заслуговує книга під назвою " До хвилі" - /Що діється на Україні й з Україною/. Книжка була підписана двома авторами. Крім Шахрая ще й Сергій Мазлах / пізніше довший час був членом большевицької організації України/. Книга " До хвилі" була довгий час евангелією українського комунізму. Вона угрунтовувала теоретично з марксівських позицій нерозривність комунізму в національно-визвольним рухом поневолених народів, зокрема з українським національно-визвольним рухом. Шахрай доводив, що комунізм в Україні може бути органічним, а не принесеним з-зовні, тільки тоді, коли він не заперечуватиме, а доведе до кінця й завершить український національно-визвольний рух, створивши незалежну ні від кого українську радянську державу. Книга Шахрая, ілюст-

рована багатющими історичними прикладами, лягла в основу укапізму, теоретичних концепцій М.Скрипника. Комінтерн в національно-колоніяльному питанні стояв на тих самих засадах у відношенні до всіх колоніяльних і поневолених народів,крім...України і взагалі крім народів бувшої Російської імперії.

Після гетьманщини,за другої советської влади в Україні, Шахрай,повернувшись на Україну, не повернувся в КПбУ, а продовжував свою роботу по організації української комуністичної партії. Так його застала й денікінська окупація. Перейшовши за Денікіна на підпольну роботу, Шахрай спробував пробратися на Кубань для створення там українських комуністичних організацій в противагу большевицьким. По дорозі був захоплений денікінцями і розстріляний.

Боротьбисти. Партія боротьбистів походила з Української партії соціялістів-революціонерів, - найчисленішої української партії в 1917 році. Українські есери були селянською партією. Виникла ця партія в Україні за прикладом Росії. Але російські есери мали великі традиції. Ця партія була продовженням народництва,а ще раніше слав"янофільства, яке протягом XIX століття вело боротьбу з російським западнічеством. Слідом за слав"янофілами народники, а потім і есери, обстоювали точку зору самобутнього, цілком відмінного від Европи розвитку Росії. Російська селянська община,казали есери,помине капіталістичну диференціяцію і стане підвалиною соціялістичного устрою села. Російські народники мали своїх блискучих теоретиків, як Лавров, Михайловський. В роки революції теоретиком есерів був В.Чернов.

Українські соц.-рев. не мали таких традицій. Українські есери, як незалежна від російських есерів партія,оформились в 1917 році. Це була просто партія українського селянства. Але вона була дуже числена і впливова. Вона охоплювала майже всю сільську українську інтеліґенцію, селянські й воякські маси. Величезна більшість Української Центральної Ради складалася з есерів.

Восени 1917 року в українській партії соціялістів-революціонерів, як і в партії російських есерів, намітився розкол. Частина партії ставала на ліві,советські позиції. Це віддзеркалювало ліві зрушення в масах, які йшли за большевицькими гаслами негайного розподілу поміщицьких земель. Українське лівобережжя було цілковито під впливом лівої течії в партії українських соціялістів-революціонерів. В гетьманському підпіллі після гетьманщини ця ліва течія видавала в Києві свій орган "Боротьба", звідки пішла й назва партії. За часів другої советської влади на Україні, в 1919 році, ця партія була легальною советською партією й її представники входили в склад уряду УССР. Можна сказати, що боротьбисти були єдиним живим зв"язком, що єднав окупаційну большевицьку владу в Україні з народніми,особливо селянськими,масами.

Перед приходом Денікіна на Україну Партія Українських Соціялістів-Революціонерів /комуністів-боротьбистів/ об"єдналась з відколотою від Українських Соціял-Демократів Незалежних групою, що звалась УСДРП /незалежних - лівих/ і прийняла назву Українська Комуністична Партія /боротьбистів/. Такою вона й пішла в денікінське підпілля. На чолі партії стояли молоді талановиті інтеліґенти. Вже з часів німецької оку[illegible]ії й гетьманської держави партією боротьбистів керували такі знані [illegible]а: Гнат Михайличенко,Андрій Заливчий, Василь Еланський /Блакитний/, Олександер Шумський. Михайло Полоз,Левко Ковалів та інш. З них одна з найдійовіших постатей в боротьбистському ЦК Андрій Заливчий загинув, керуючи повстанням проти німців і

гетьманської влади в Чернигові. За часів денікінського запілля були замордовані в контр-розвідці лідер боротьбистів Гнат Михайличенко і молодий талановитий український поет / теж боротьбист/ Василь Чумак.

Не в довгому часі по приходу Денікіна по всій Україні піднялися масові повстання проти російсько-поміщицької денікінської влади. Більшістю повстанських загонів керували боротьбистські ватажки. це були партійні функціонери, які, не дивлячись на свою величезну популярність в масах, ніколи не протиставляли свого імені партійному проводові і після ліквідації денікінщини перейшли на рядову партійну роботу. При встановленні в Україні другої советської влади партія Боротьбистів була надзвичайно популярною в народніх масах, особливо в селянстві. До неї увійшло чимало дієвих осіб з фронту УНР / наприклад отаман Волох/. По всіх правобережніх і лівобережніх повітах України / крім районів промислових/ маси йшли за боротьбистами. В промислових районах селянство теж ішло за ними, як і частина робітництва. Вплив большевиків був надзвичайно обмежений. Фактично в руках боротьбистів була доля советської влади в Україні.

Для посилення свого впливу в місті боротьбисти почали видавати в Києві партійну газету російською мовою під назвою "Красное Знамя", що викликало страшне обурення большевиків. Вони терпіли ще вплив боротьбистів на селянські маси, але спроби боротьбистів опанувати індустріяльними центрами, тобто ключем до панування над цілою Україною, викликали з боку большевиків рішучі заходи. Фактично справа йшла до збройного зудару. Тоді большевики почали вести переговори про об"єднання боротьбистів з КПбУ. Десь в квітні 1920 року відбувся всеукраїнський з"їзд партії боротьбистів, на який верхівка партії прийшла з готовим, виробленим разом з ЦК КПбУ, пляном ліквідації партії боротьбистів. Проти об"єднання з большевиками на з"їзді виступали член ЦК Полоз і видатний член партії Панас Любченко /пізніше голова раднаркому України, що в 1937 році застрілився/, а також значна частина периферії. Пізніше Ленін казав, що " коли б ми не зуміли притягти боротьбистів на свій бік, то справа напевно закінчилася б повстанням".

Найслабшим місцем боротьбистів була відсутність теорії. Вже після гетьманщини партія порвала з народницькою есерівською ідеологією і взяла курс на комунізм. Але вийшло так, що вона і "від ворон відстала й до пав не пристала". Партія мала ряд блискучих інтелектуалів, які імпровізували багато оригінальних концепцій, але не було вироблено ні сталої програми, ні навіть тактики партії. Всі знали, що партія стоїть на самостійницьких радянських позиціях. Але того було замало. Життя вимагало відповіді на цілу низку питань. Партія тої відповіді не мала. Життя вимагало тверезих, холодно-розрахованих плянів, вимагало головно реалістичного мислення на засадах якоїсь сталої теорії, а в партії були фанатичні жертвенні революціонери-терористи, які тільки мріяли, а не мислили, що й дало підставу большевику Затонському на похоронах Блакитного в 1925 році напівіронічно говорити: " Він не був політиком, він був поетом, - б ла-а-аки-и-и-тний!".

Після трагедії Скрипника увесь бувший боротьбистський провід був переарештований і перестріляний НКВД, а бувших рядових боротьбистів було теж або перестріляно, або вислано на каторгу.

Укапісти. Значно більш викінченою, ніж боротьбисти, української самостійницькою радянською концепцією був укапізм. Україн-

УКП

ська Комуністична Партія /без додатку "большевиків", як то було у Шахрая/ органічно виросла з Української Соціял-Демократичної Робітничої Партії /УСДРП/, що мала свої десятилітні традиції, мала теорії міжнародньої соціял-демократії, мала сталу, опрацьовану програму. Саме через це, не дивлячись на те, що подавляючу більшість Центральної Ради становили українські есери, першим урядом, який виділила та Центральна Рада, керували укр. соціял-демократи. Так само Директорією керували вони. А всю збройну визвольну боротьбу українського народу очоляв старий український соціял-демократ Симон Петлюра / так само як у Польщі польський соціял-демократ/пепеесівець/ Пілсудський/. До речі, та збройна боротьба цілих три роки тримала незалежну українську державу і дала в скарбницю української історії безкінечно більше, ніж збройна і "мордобойна" боротьба теперішніх фанатичних критиків тодішнього визвольного проводу. І дала більше не тільки, вірніше не стільки тому, що тоді обставини були більш сприятливі, а саме тому, що мислення, теорія й концепції керівників тодішньої визвольної боротьби були справді останнім словом політичної думки, а не диханням середневічного мракобісся й декадансу...

Після революції 1918 року в Німеччині і падіння гетьманської держави в українській соціял-демократії відбувся розкол: з неї виділалась група незалежних соціял-демократів, що еволюціонували вліво, на советські позиції. В 1919 році незалежні українські соціял-демократи очолили народне повстання на Правобережжі проти окупаційної большевицької влади на Україні. Частина незалежників не захотіла йти в повстання, воліючи залишатися легальною советською партією. Вони назвалися лівими незалежниками і, як уже сказано, восени 1919 року об"єдналися з боротьбистами. Наприкінці 1919, чи на початку 1920 року, після ліквідації денікінської реакції на Україні, відбувся з"їзд незалежних українських соціял-демократів, який перейменував партію в "Українську Комуністичну партію" де була прийнята програма партії, побудована по типу програми Російської Комуністичної Партії, але національне питання було розроблено глибше і теоретично умотивовано незалежність УССР.

Програму УКП складали: бувший міністр юстиції УНР, старий український соціял-демократ Михайло Ткаченко і знаний український публіцист Андрій Річицький. Михайла Ткаченка Річицький називав українським Леніним. На жаль, Ткаченко на початку 1920 року помер від висипного тифу. Ідеологом партії залишався до кінця її існування Річицький. За третьої советської влади в Україні, що прийшла після денікінщини, УКП вийшла з запілля й стала легальною, опозиційною до КП/б/У партією. Вона видавала свій центральний орган - газету "Червоний прапор". Газета містила ряд блискучих теоретичних статтів / головне Річицького / і була справжнім бичем для большевиків, бо розз броювала їх теоретично вщент і доводила кожному чесному большевикові на Україні, що КПбУ є партія окупації, а не української революції. Газета " Червоний прапор ", розвиваючи програму УКП, доводила, що пролетарська революція на Україні може бути переможною, коли вона буде органічно українською революцією, тобто, коли вона виростатиме з українського грунту і керуватиметься не експортованими з Москви силами, а внутрішніми, вирослими на українському грунті, силами. Наявність військового фронту з силами УНР укапісти пояснювали окупаційним характером советської влади на Україні. Укапісти домагалися цілковитого унезалежнення УССР від Москви / тільки військово-дипломатичний союз цих республік/ і входження УКП в Комінтерн на правах рівної з іншими европейськими компартіями секції.

1920 року, під час перебування на Україні, В.Винниченко відвідував у Харкові ЦК УКП і вів з її провідниками широкі дискусії. Винниченко називав укапістів маленькими еркапістами,бо вони, мовляв, нічим не різнилися, в той час як він,Винниченко, в національному питанні стояв на позиціях австрійських марксистів,тобто обстоював ідею культурно-національної автономії для нацменшостей, в той час, як УКП /як і РКП/ стояла на засадах єдности робітництва України з забезпеченням тільки прав національних меншостей / без жадних автономій/.

УКП була досить поширеною в Україні партією. Але мала менший вплив, ніж боротьбисти. Поперше тому, що вона виникла трохи пізніше - тільки під час третьої,останньої, отже й найбільш стабільної советської влади на Україні. Подруге тому, що УКП,вважаючи себе партією робітничою, головний упор брала на індустріяльні центри. Вона посилала кращі свої сили в Донбас на завоювання українського пролетаріяту. Але пролетаріят українських центрів, а особливо Донбасу, був це тоді дуже зросійщений, власне більш насланий з Росії. В Донбасі на українську мову дивились тоді частогусто як на дивацтво і " деревенщину". Укапісти були першими масовими піонерами в український пролетаріят. Шлях їх був важкий, але певну роботу вони провели. Найвидатнішими провідниками УКП були : Андрій Річицький, київський робітник Антон Драгомирецький,селянський самородок Михайло Авдієнко /вихованець Винниченка/, Юрко Мазуренко, Павло Кулиниченко, Юрко Яворський /виходець з Рос.СДРП/, молодий талановитий робітник-складач Яків Замочник та інші.Пізніше до УКП перейшло чимало членів КПбУ, зокрема старий большевик,член ЦК КПбУ, Юрко Лапчинський, який потім увесь час був членом ЦК УКП.

З всіх опозиційних до большевизму партій на Україні, та мабуть і в усьому СССР, найдовше протрималась УКП. Вона існувала до 1925 року. Советська окупаційна влада в Україні була тоді вже остаточно устабілізована. Політика НЕП"у привернула на бік УССР не тільки опозиційну інтеліґенцію внутрі країни, а й деяких еміґрантів / так зване " зміновіховство"/. Але УКП залишалась незламною: вона стояла на твердих теоретичних засадах, які ніхто не міг розбити. Хіба хтось з большевиків міг тоді заявити,що український народ не має права на цілковиту незалежність ? Тому для ліквідації УКП Москва пішла на трюк: президія виконкому Комінтерну,на чолі з розстріляним нині Зінов"євим, викликала представниківЦК УКП і ЦК КП/б/У до Москви і на засіданні Комінтерну Зінов"євим було урочисто заявлено, що УССР є рівноправна з РСФСР республіка і що КПбУ - є рівноправна з іншими секціями Комінтерну партія. Існування двох рівнобіжних комуністичних партій в Україні - УКП і КПбУ є небажаним і шкідливим, тому Комінтерн ухвалює розпустити УКП, а її членам увійти до КПбУ. Це був власне єдиний вихід , бо коли б того не сталось , то вся УКП опинилась би на Сибіру.

Все ж в самоліквідації УКП була і велика доля моральної перемоги. Самоліквідуючись, укапісти не відмовились від своїх програмових засад. Навпаки, - вони домоглися,що Комінтерн урочисто визнав їхню програму, тобто всі засади української незалежности. Так укапісти і пішли в КПбУ з цим самостійницьким каміном за пазухою. Пізніше їм за це пригадали. Після самогубства Скрипника всі укапісти, як і боротьбисти, були переарештовані й перестріляні, або заслані на каторгу. Але над Річицьким була вчинена спеціяльна розправа. Очевидно сам Сталін керував нею: він ніяк не міг простити Річицькому,що той, як лідер і теоретик УКП, "ошукав" ВКП/б/,домігшись єдиного в історії большевизму прикладу, коли в його лави

вступала стороння сила не на правах капітулянта,а на правах ідейного переможця.

Розправа з Річицьким була справді сатанінська.Його,як члена ЦК КПбУ, послали в голодний 1933 рік на хлібозаготівлі в Баштанський район на Херсонщині. Тоді при хлібозаготівлях розвалювали комини / шукали хліб,закопаний під печами/,обкладували селян соломою, обливали гасом, засвічували сірник і вимагали признаватися де схований хліб, в противному разі загрожували підпалити. Від Річицького, як уповноваженого від ЦК по всьому Баштанському району, спеціяльно вимагали таких заходів. Звичайно, що знайшлись люди, підпорядковані Річицькому, які вживали репресій, зокрема розвалювали селянські комини. Коли минув страшний голод 1933 року, арештованого Річицького НКВД привезло на одкритий показовий суд в Баштанку, як виновника голоду. Під гук розлюченої юрби здезорієнтованих селян його засудили до смертної кари і там же в Баштанці розстріляли. Сталін дістав сатисфакцію !

"Кобеляцькі комуністи". На X з"їзді Російської Комуністичної Партії на початку 1921 року Ленін,глузуючи, казав,що в нас є,мовляв, ще й такі кобеляцькі комуністи, які намагаються виробляти свої плятформи. Цими словами Ленін хотів висміяти комуністичний провінціялізм,але користувався до того реальним фактом, що мав справді таки місце в невеликому провінціяльному місці на Полтавщині - в Кобеляках. Серед безкінечних інформаційних зведень,що ними постачали Леніна його партійні секретарі, він звернув увагу партійного з"їзду на кобеляцьку історію не випадково. Літом 1920 року, в момент наступу армії УНР і Пілсудського на Київ, ціла верхівка кобеляцької большевицької організації, разом з партійним активом з повітової периферії, вийшла з КПбУ і заявила про свій перехід до УКП, мотивуючи ще в колективній заяві тим, що Україна продовжує залишатися колонією Москви і ніякого "самоопределенія" немає. Характерно, що заяву ту підписали не тільки українці,а й декільки жидів і росіян.

Цю вийняткову подію важко зрозуміти,коли не заглянути трохи в історію комуністичного руху на Кобеляччині,бо історія та є трохи виключна і варта бути зафіксованою хоч один раз і хоч в цьому короткому огляді. Від 1917 року в Кобеляках існувала організація Партії Українських Соціялістів Революціонерів,яка пізніше стала боротьбистською. Керував тією організацією талановитий студент Омелько Співак.

Одночасно від 1917 року в Кобеляки якимсь чином потрапило подружжя росіян Хмелевцевих / псевдонім, справжнє прізвище забуте/: агроном Ілля Федорович Хмелевцев і його дружина лікарка Ніна Миколаєвна. До революції вони були еміґрантами в Женеві й належали до большевиків. Ніна Миколаєвна, людина активніша й теоретично сильніша за свого чоловіка, була в Женеві секретарем закордонної групи большевицького ЦК. Вона особисто дуже добре знала Леніна,Зінов"єва,Каменева, Троцького й інших ватажків РСДРП і зі всіх їх вважала сильним тільки Леніна. В 1917 році Хмелевцева була обрана в Кобеляцьку повітову демократичну управу.Після гетьманщини,за другої совєтської влади, Хмелевцеви стають на совєтську плятформу, але твердо посідають українські самостійницькі позиції,опановуючи,тим часом,поспішно українську мову / на всяких сходинах і зборах Хмелевцева виступала вже правильною, але з страшним російським акцентом, українською мовою/. Ця родина відразу нав"язала зв"язок з боротьбистською організацією, а Ніна Миколаєвна почала просто вишколюва-

ти політично боротьбистів. Це була жінка колосальної ерудиції, що володіла до того всіма европейськими мовами. З глухої кобеляцької провінції ця, невсипущої енергії, жінка почала будувати сміливу українську революційну державницьку концепцію.

Оскільки партія С.-Р.Боротьбистів тоді тільки еволюціонувала на комуністичні позиції, отже почувала себе трохи несміливою перед рішучим і прозорим пролетарським большевизмом, Хмелевцева дала директиву кобеляцьким боротьбистам негайно порвати з партією боротьбистів і утворити організацію під назвою "Українська Комуністична Партія" без всяких хвостиків. Такщо УКП була започаткована не незалежними соціял-демократами, а ... в Кобеляк. Водночас Хмелевцева дала директиву кобеляцьким укапістам негайно зв"язатися з українськими незалежними соціял-демократами, що були тоді в советському підпіллі й в повстанні проти большевиків. Боротьбисти жахнулись би від такої тактики. Зв"язок з незалежниками був нав"язаний і Хмелевцева особисто, разом з Омельком Співаком, поїхала назустріч з двома членами ЦК незалежних УСДРП - з Авдієнком і Дідичем. Незалежні тоді ще вагалися ставати на чіткі советські позиції, хоч як їх уламлювала Хмелевцева.

В цей час почався наступ Денікіна на Україну. Большевики спішно відводили свої війська на північ, вивозячи з собою що тільки можна було. Хмелевцева дає кобеляцьким укапістам директиву: творити збройну силу для боротьби з денікінською реакцією, силу, яка з України не повинна нікуди відступати, а боротися проти "Єдіної, неделімої" на українських теренах, разом з українським народом. Водночас дає директиву роззброювати відступаючі большевицькі частини і забирати зброю для українських повстанців, а також затримувати вивіз з України машин, худоби, збіжжя. Відразу був створений партизанський полк імени Кобеляцького повітвиконкому, який і вирушив під Катеринослав на фронт проти Денікіна. Полк включився в червону армію, яка тоді складалася значною мірою з незалежних партизанських загонів, тільки оперативно підпорядкованих большевицькому командуванню. Полк кобеляцького повітвиконкому, відступаючи організовано перед наступом білих, роззброював розкладені й охоплені панікою, чужі українському оточенню, червоні частини, ведучи водночас оборонні бої проти наступавшого Денікіна.

Від Катеринослава до Золотоноші з кобеляцького полка утворилась армія чисельністю до дванадцяти тисяч, в якій були вже різні роди зброї. Армією командував член кобеляцької організації укапістів талановитий і хоробрий старшина-партизан Олекса П"ятенко. За спиною П"ятенка стояла організація кобеляцьких укапістів, якій він політично цілком підпорядковувався. Організація ця іменувала себе " Штаб Української Червоної Армії Лівобережної України" . З тактичних міркувань Хмелевцева була проти назви "червоної", бо вона мала вже свої пляни, про які мова далі.

Денікін успішно розгортав свій наступ на північ. Українська червона армія не мала сил тримати фронт. Тоді Хмелевцева дає директиву кобеляцьким укапістам переправляти армію через Дніпро й вести її на об"єднання з армією УНР. Цю директиву Хмелевцева мотивувала політичне так: українські комуністи стоять на засадах пролетарської диктатури і радянської влади. Але радянська влада мусить творитися самими українськими робітниками й селянами в своїй власній державі. Насамперед власна держава українського народу, а вже тоді боротьба за соціяльний лад в ній. Тому перед лицем окупантів білих чи червоних український народ мусить виступати єдиним фронтом. Лівобережна українська армія, влившись в армію УНР,

мусить по змозі зберігати свою комуністичну суть, підпорядкувавшись оперативно командуванню армії УНР.

Ця теза старої російської марксистки була в тих умовах остільки сміливою, що внесла замішання навіть в лави кобеляцьких укапістів. Але ж в армії були не тільки кобеляцькі укапісти. В ній були вже військові частини, керовані боротьбистами, анархістами, були просто большевицькі частини, роззброєні й підпорядковані Ліво бережному штабові. Всі ці люди не хотіли відступати на північ, в Росію, але засліплені революційною фразеологією й позерством ватажки тих частин вважали б зрадою революції й ганьбою вливатися в"буржуазну" армію УНР. На цих позиціях стояли й ватажки боротьбистських загонів Яків Огій і Кость Матяш. Тому на партійних укапістських зборах вирішено було остаточну ціль переправи через Дніпро не од - кривати іншим політичним організаціям.

Саме в цей час сталася трагічна подія, що дуже підкосила моральну силу кобеляцьких укапістів. Для переправи армії через Дніп ро в Канів поїхало подружжя Хмелевцевих. Вони зв"язалися з місцеви ми українськими повстанцями, що вже здавна оперували проти большеви ків на Золотоношчині. Ці повстанці мали перевезти Хмелевцевих че - рез Дніпро. Але вони їх не перевезли, а порубали шаблями й вкину - ли в Дніпрову плавань, де кобелячане знайшли їх трупи тільки за кільки днів. Чи це сталось через те, що чоловік Хмелевцевої зовсім погано говорив українською мовою, отже міг викликати підозру, чи тому, що Хмелевцеви везли з собою значну партійну касу кобеляцьких укапістів /понад сімсот тисяч карбованців/ - невідомо. Трупи забитих кобелячане одвезли в Канів і поховали коло Шевченкової Могили.

До фронту УНР довелося привести не всю лівобережну ар - мію. Від неї одділилися анархістські й большевицькі частини і пішли в ліс, в денікінське запілля. Решта влилася в Третій Галицький Корпус під назвою " Бригада полтавських повстанців". Пізніше ЦК боротьбистів прислало до бригади свого емісара С.Лісовика, який обробляв бригаду, щоб вона одірвалася від армії УНР і пішла в повстан ський рейд в денікінське запілля. Оскільки вояки бригади мали ве - лику тягу до рідних осель на Полтавщині, і оскільки успіх зрадив Денікіну і він відступав перед червоною армією на південь, агітація боротьбистів мала успіх і пізньої осени бригада вирушила в рейд. Але кобеляцькі укапісти з своїм штабом залишалися якийсь час ще при армії УНР. Коли ж вона стала відступати на захід, то вони зв"язалися з анархістським загоном Зінов"єва, що був колись в лівобережній армії, а тепер оперував в лісах коло Козятина. Вони хотіли перебрати команду тим загоном, але напівбандит напіванархіст Зінов"єв переарештував кобеляцький штаб і провід укапістів і в селянській кузні всіх перебив молотами.

Інша частина кобелячан перемерла від тифу, що лютував тоді на фронті армії УНР. Тільки окремі люди врятувалися і поверну - лись в Кобеляки. Там вони відтворили організацію УКП, яка приєдна - лась до боротьбистів, бо УКП, що виросла з незалежних соціял-демократів, тоді ще не існувала. Разом з боротьбистами кобеляцькі укапісти влились в КПбУ, а пізніше вони ж вивели кобеляцьку організацію большевиків з партії і привели її до УКП. Діставши від Хмелевцевої войовниче марксівське загартовання, кобеляцькі укапісти з погордою і навіть з призирством дивились на утопійні боротьбистські пляни завоювання большевизму з середини.

__Національні ухили в КП/б/У.__ Національні ухили в КПбУ почали виникати від самого початку її існування: все ж КПбУ діяла на Україні й основні її кадри черпалися з українських мас, тому, природно, серед тих кадрів знаходились і такі,які правдиво і глибоко відбивали українську дійсність. Вже в 1917році окремі українські большевики роблять спротив русифікаторській і колоніяльній політиці Москви /напр. М.Скрипник/. Одначе большевизм уміло відтягував національне питання на другий плян, мотивуючи це тим,що ,мовляв, спочатку треба розбити контр-революцію і зміцнити робітничо-селянську владу, а національне питання тоді саме по собі буде розв"язане. Тому оформлені національні концепції в КПбУ почали з"являтися тоді, коли контр-революція давно вже була ліквідована,"робітничо - селянська" влада давно зміцнена, а національне питання не тільки не було розв"язане " само по собі ", а продовжувало знову й по-новому "зав"язуватись".

Першим організованим протестом проти московського централізму й русифікації був ухил, а пізніше й фракція федералістів в КПбУ. Очоляв її старий большевик і член першого советського уряду на Україні Юрко Лапчинський. Лапчинський прийшов до українського національного ухилу своєрідним шляхом. Інтелігент /адвокат/ з Чернигівщини, Лапчинський в перші роки революції не вмів ,навіть, говорити по-українському. В опозицію проти Москви він став не з мотивів національних,а з точки зору так званої "рабочей оппозиции", яку в Росії очоляв Шляпників і яка рішуче протиставилась большевицькому централізмові, бюрократизмові і розбуханню державного апарату. Працюючи в умовах України, Лапчинський найкращий ґрунт для здійснення ідей " рабочей оппозиции" вбачав в децентралістичних /щодо Москви/ тенденціях українських комуністичних сепаратистів. Звичайно,що тут говорило й певне національне почуття,а також почуття справедливости, з точки зору якої важко було навіть сторонній людині заперечувати право народу на вільний розвиток. Пізніше Лапчинський став видатним українським політичним і культурним діячем в УССР. Влітку 1920 року, під час четвертого всеукраїнського з"їзду рад у Харкові,в мешканні Лапчинського була скликана нарада федералістів, переважно з делегатів з"їзду, на якій федералісти оформились як фракція в КПбУ / зрозуміла річ,що нарада була таємна/. Федералісти намітили були цілий ряд організаційних заходів. Серед делегатів наради були присутні такі особи як публіцист Євг.Кас"яненко / бувший укр. с.-д./, С. Кіріченко / пізніше був советським консулом у Львові/, Ів.Далекий / з ґенерації кобеляцьких укапістів/ і інші. Але фракція федералістів, як організоване ціле, існувала не довго. Большевики викрили її й почали цькувати Лапчинського,після чого він видрукував в укапістському "Червоному Прапорі" велику заяву-лист про свій перехід з КПбУ до УКП.

Заява Лапчинського справила в большевицьких колах велике враження. Слідом за Лапчинським з КПбУ перейшли до УКП "кобеляцькі комуністи", переходили групами чи одиницями також інші члени КПбУ. Пізніше національні ухили в КПбУ ніколи вже більше не оформлялись як чіткі політичні фракції. Групувалися один коло одного бувші боротьбисти, бувші укапісти, групувалися українські письменники,опозиційно настроєні, але організації політичної внутрі КПбУ,після федералістів, уже більше не було.

__Хвильовизм.__ Про політичні погляди Хвильового ще не сказане чітко й ясно до кінця. Хвильового всі причісують під свій смак. Пробують створити з нього націоналістичного святого.

Хто був Хвильовий ?

Він був фанатичним революціонером-комуністом, а один час навіть і чекістом. Цю свою чекістську епопею він зобразив в чудовій новелі "Я" /Романтика/. Там бачимо його душевне роздвоєння. Все ж Хвильовий до кінця свого життя був переконаним комуністом і українцем і це зафіксував в своєму передсмертному листі, який цитують часто, але чомусь не закінчують цитати. Передсмертний лист Хвильового говорить: "Вчора заарештували Ялового. Це постріл в нашу ґенерацію. Може це тому, що ми найщиріші комуністи ?!" На жаль ті, хто з доручення Постишева читав ці вступні слова з довгого передсмертного листа Хвильового, не прочитали всього листа від початку до кінця комуністичній фракції спілки письменників у Харкові. Вони читали тільки ліричні моменти з листа, а політичні випускали. Зрозуміла річ, що в листі Хвильовий напевне зачіпав і українські справи, але того ніхто не знає, бо лист відомий тільки вузьким колам НКВД, а був відомий ще й розстріляному тепер політбюро ЦК КПбУ і його найближчому оточенню.

Хвильовий належав до тих небагатьох большевиків України, які з комуністичних позицій прийшли до ідеї української незалежности. Як дійшов до того Хвильовий ? Він був росіянин з походження / Фітільєв/, але народжений і вихований в українському селі. Рідною мовою його була мова українська. Проте національна свідомість Хвильового в перші роки революції була очевидно не дуже висока, бо до КПбУ він прийшов не через боротьбизм чи укапізм, а через російську партію лівих есерів, що на Україні видавала свій орган "Борьба" /російською мовою/, і тому , у відміну від Боротьбистів, звалась - Борьбистами. Тяга до письменства, в якому Хвильовий міг брати участь очевидно тільки українською мовою, зробила його свідомим українцем.

В період найбільшого большевицького галасу на Україні про Хвильовизм - Хвильовий був уже зв"язаний з троцькістами. Як давно почався той зв"язок - невідомо. Але то був певно не організаційний зв"язок, а тільки ідейний, бо інакше б усю групу Хвильового ще раніше ліквідували разом з ліквідацією троцькізму. Може навіть точніше було б сказати, що від концепції троцькізму Хвильовий запозичив тільки свій погляд на совєтську революцію, а відтак і на українську справу. Троцький починав тоді висувати концепцію, що революція мовляв закінчилась / у Хвильового "зайшла в глухий куток"/, большевизм з інтернаціонального явища звироднюється в явище національно російське. Справжні революціонери повинні об"єднуватись для організації боротьби робітництва й селянства проти нового, створеного большевизмом, поневолення. До цих тез троцькізму група Хвильового додала: раз революція звироднюється і большевизм створює нове поневолення, то приналежність України до СССР означає ніщо інше як нове підпорядкування її Москві. А оскільки сам Хвильовий і його група брали участь в ліквідації "буржуазної" УНР в ім"я, як виявилось, не соціялізму й рівности націй, а в ім"я нової "буржуазности", та ще й під " Єдіной неделімой ", то хвильовисти і особливо партійні відразу зарядились якоюсь страшною динамічною відруховою силою щодо Москви. Тут заговорило сумління подвійне: сумління комуністів і сумління українців.

Тепер нам психологічне стає зрозумілим, чому на початку тридцятих років такі безпартійні й консервативні українські письменники як Тичина, Рильський, Бажан і багато інших пішли на замирення з большевизмом саме тоді, коли комуністи Хвильовий, Куліш, Яловий і взагалі вся група хвильовистів, а пізніше і старий боль-

шевик М.Скрипник, з тим режимом рішуче рвала. Бо для Рильського чи Тичини большевизм завжди був тим самим. Від самого початку вони його не сприймали, як і саму революцію. Тепер же, частково під впливом терору, частково під впливом того, що замість стихії "юрби" з"явилися нові пани, та ще абсолютисько-клясичного /Рильський!/ типу, під впливом втрати віри в поворот назад, до старої України, Рильський і Тичина пристосувались. Вони ж бо були сторонніми спостерігачами трагедії революції.

Не такими були хвильовисти. Вони боролися з старою Україною в ім"я нової, більш справедливої, а вийшло, що ліквідували всяку. Тому їхня ненависть до большевицьких апаратчиків, до всього совєтського бруду дорівнювала хіба тільки ненависті троцькістів, які теж почували себе ошуканими. Тому хвильовисти не спускали очі вниз при зустрічах з рильськими-тичинами. Навпаки, вони з призирством і погордою проважали тих з опущеними очима. Хвильовисти не дивились назад, в минулу Україну. Її не вернеш. Революція відбувалась не марне! Тільки що "сукини сини загубили революцію!" /Хвильовий/. Звідси пристрасне шукання хвильовистами нових ідейних вартостей, яких вони так і не встигли знайти, як не знайшов їх виразно до сьогодні й троцькізм, що активно підтримав хвильовизм, як молодий український революційно-визвольний рух. Очевидно для остаточного скристалізування тих нових вартостей ще не пробила дванадцята година...

Спроба приробити тепер хвильовизм до націоналістичного воза є безмежно наївною. Тобто власне Хвильовий був українським патріотом і таким його мусять визнати всі українські патріоти від соціялістів до націоналістів. Але при чому ж тут Хвильовий і, наприклад, Донцов ? Хвильовий і націоналізм ? Може хіба при тому, що і ті, і ті - войовничі ? Але того замало, щоб їх єднати.

Історія з хвильовизмом показує, що нова могутня й динамічна визвольна сила українського народу прийде не з-зовні, не як варяги, а виросте з совєтської "Орестої". За вбитого у Есхіля батька Агамемнона міг мститись тільки рідний син Орест...

Нову правду принесуть не реставратори, а орести революції, месники за розстріляну революцію, за ошукані большевицьким "самоопредѣленіем" нації. Ті месники народяться з самого середовища революції !

___Волобуїв.___ Майже одночасно з Хвильовим десь у 1925 році виступив з своїми економічними концепціями комуніст Волобуїв. Волобуїв не був економістом. Він був, здається, педагогом. Він тільки використав і спопуляризував чужі дослідницькі матеріяли. Що то були за матеріяли ?

Від початку НЕП"у в Харкові виходив економічний місячник російською мовою під назвою " Хозяйство Украины ". В тому журналі містив свої дослідження з української економіки і з питань економічних взаємин України з Росією молодий талановитий економіст Віктор Доброгаєв. Колись він належав до групи кобеляцьких комуністів. Тепер був безпартійним професором і працівником наркомфіну УССР. Доброгаєв містив в "Хозяйстві України" чимало статтів на бюджетні теми, де доводив цифровими даними колоніяльну залежність України від Москви. Всі ці матеріяли Доброгаєва / який помер від сухот наприкінці 1930 року/ Волобуїв опрацював, додав до того хоч і обережні, але виразні політичні висновки і надрукував у партій-

ному двотижневикові КПбУ - " Більшовик України".

Виступ Волобуєва справив таке враження, як і виступ Хвильового, навіть більший. Бо виступ Хвильового був політичною деклярацією українців, які вже приблизно знали чого вони хотять, а Волобуїв з"ясовував навіть не українцям колоніяльну залежність України від Москви.

Відразу після виступу Волобуєва, так само як і після виступу Хвильового, в "Більшовику України" з"явилася ціла низка статтів, інспірованих большевицьким проводом, де заперечувались українські визвольні концепції.

В 1933 році Хвильовий застрілився. Приблизно в той самий час Волобуїв пішов на сибірську каторгу.

Починаючи з 30-х років українські комуністичні кадри стають для звироднілого большевизму все більше небезпечними. Ці люди зв"язані були з масами й з революцією. Тепер большевизмові стають потрібними слухняні чиновники. Їх насилають з Москви, а частково шукають на Україні серед місцевих консервативних елементів. Так в українському проводі з"явились несподівано тичини, рильські, бажани. Ці слухняні люди замінили загартованих в боях революціонерів.

52

Наша Боротьба

1

1946

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ НАРОДАМ!

ВОЛЯ ЛЮДИНІ!

Н А Ш А   Б О Р О Т Ь Б А

Ч. 1.

О р г а н

політичного активу ініціятивної групи

У Д Р П.

З М І С Т :

ХТО МИ

Живемо в добу, коли догоряє вогнище великої пожежі на Сході Европи. Живемо в добу банкротства всіх і всяких існувавших досі політичних систем і концепцій. Ще від першої світової війни переживає глибочезну кризу демократія. Було б непростимою поверховістю затуляти на це очі, або пояснювати це большевицько-фашиським злом: Не большевизм і фашизм викликали кризу демократії, а, навпаки, криза демократії породила і большевизм і фашизм. Але поруч кризи демократії маємо також і цілковите банкротство її антиподів-фашизму й большевизму. Той факт, що останній іще існує, нічого не говорить. Більше того: можна припустити, що большевицька повінь в найближчий час залле Европу аж до Ґібральтару і червоний прапор з серпом і молотом замайорить над усіма европейськими столицями і все ж зірке й тверезе око не може не добачити за всім тим неминучої загибелі большевизму. Ніколи московський Кремль не пануватиме над світом. Не тому, що там Азія, як де-хто думає. То дурниці. В Кремлі нині Европи є більше, ніж було її рік тому в Берліні. Большевицька хвиля не може безперервно котитися по Европі так само, як не може нести води ріка, яка висохла в своїх джерелах. Після того, як большевизм своїм законом від 7 - 8 серпня 1932 року проголосив "соціялістичну" власність священною і не доторканою і за нарушення її виніс вирок смертної кари і засудив на смерть мільйони працівників - він вичерпав себе остаточно. Він тримається тепер тільки як мертва й гола мілітарна сила і як не випробуване ще всією Европою терористичне страхіття. Большевизм ідейно вмер. Ідейно збанкротував і ганебно згинув і фашизм - це найгостріше лезо антибольшевицької реакції.

Европа стоїть на незнаних ще досі руїнах не тільки своїх матеріяльних цінностей, а руїнах її політичних ідеологій. В тих руїнах і в тому хаосі важко розібратися, особливо враховуючи ще й той факт, що над світом зависла, як дамоклів меч, апокаліптична загроза одкритої людським генієм атомової енергії.

І все ж розібратись треба і знайти шляхи треба.

Ми, Українці, є тільки частка людства, нерозривно і життьово зв'язана з цілим всесвітом. Як образно і слушно сказав недавно міністер США Бирнс: "Ми всі знаходимося на одному судні". Хто забуває це, той ризикує потрапити в авантюру і покінчити так же ганебно, як покінчив фашизм, який заперечував не тільки єдність, а й саме поняття людства, який бачив, а скорше тваринним нюхом відчував тільки полум'я і хаос світу і сліпою волею хотів вихопити з того полум'я свої шанси. Він обпікся й згинув. Людство відкинуло фашизм.

Починаючи від ренесансу аж до наших днів людство невпинно стремить до прогресу. Цей прогрес воно досі розуміло як розвиток насамперед матеріяльних сил суспільства і на їх основі, як всебічне розкріпачення людської індивідуальности і людського духа. Перше було первоосновою.

Тільки так уявляючи собі вселюдський прогрес можна пояснити оте незрозуміле для багатьох історичне явище: Чому при зародженні абсолютизмів европейські народи добровільно відмовилися від демократії й від боротьби за свободу індивідуальности, добровільно йшли під ярмо тоталітарних, кажучи сьогоднішньою мовою, абсолютиських режимів. Чому садист Людвик XI. переміг шляхетного і чесного Карла Сміливого Бургундського у Франції. Чому гоноворчий Іван Грозний переміг добродушне патріярхальне російське боярство. Чому перемогла англійська авантурниця королева Єли-

савета і т.д. і т. д.Бо европейським націям потрібна була єдність,а не
февдальна розпорошеність.І та єдність потрібна була не як поняття духо-
ве/поняття духової єдности нації з'явилося значно пізніше/,а потрібна
вона була як ліквідація незчислених митних кордонів,февдальної валютної
анархії,беззаконня і взагалі всього того,що заважало вільному розвитко-
ві матеріяльних сил націй.При чому ніхто зарані й свідомо не ставив са-
ме національних рямок об'єднання,а так воно вже само виходило,що можли-
вости об'єднання обмежувалися головно етнографічними рямцями даного на-
роду,частини якого,розпорошені серед февдальних удїлів,виявляли най-
більшу валентність до державного об'єднання.

Так само не духовими насамперед мотивами керувалися перед другою
світовою війною мільйони німців,коли добровільно відмовлялися від демо-
кратичних умов життя і голосували за фашизм.Їх бо вабила не "духовість",
звільнення від пут/матеріяльних/ версальського договору і,з другого бо-
ку,штовхав на те страх перед большевицьким державним капіталізмом /тож
лиищем насамперед матеріяльного прядку/.

Таке самопідпорядкування людських спільнот обмежуючим свободу по-
літичним системам можливе і в майбутньому і з цим фактом треба числи-
тися.В наш час атомової енергії стає особливо популярною і актуальною
ідея об'єднання світу в одно політичне діле:На цій підставі виступають
нині конкурентами дві соціяльно-політичні системи,що хочуть нав'язати
людству свою зверхність.Це - американський приватньо-власницький капі-
талізм з одного боку і московсько-большевицький державний капіталізм
з другого боку.Перший,спираючись на свою економічну і мілітарну міць,
хоче розчистити шлях американському приватньому капіталові до опанувань-
ня світових ринків.Другий,використовуючи застарілість і пережитість
де-яких форм життя і,спираючись на суспільні верстви,які не хочуть жи-
ти по старому,хоче нав'язати світові/і тим верствам,що на них спирає-
ться/лад державного капіталізму під московською митрополією,але об'єк-
тивно спроможний максимум хіба на те,щоб пройти по Европі помежою вій-
ни і терором прискорити те,що мирним шляхом і в демократичних умовах
здійснюють уже европейські народи.Об'єктивно-історичне значення боль-
шевизму полягатиме чи не в тому,щоб підготувати грунт для американіза-
ції велитенських просторів нинішнього СССР.По-між американською і боль-
шевицькою системами осібно стоять Англія і Франція,які,як уже сказано,
шукають мирного шляху до переходу на нові форми життя.Але їхнє значін-
ня локальне.

Отже,якщо дивитися трохи далі вперед,через можливу другу світову
війну,то світ уявлятиметься вже не як група ворогуючих між собою імпе-
ріялістичних систем,а як система держав і націй,в більшій чи меншій
мірі контрольованих а м е р и к а н с ь к и м капіталом.

А де ж світова пролетарська революція?спитають нас злісно.Вона по-
хована большевизмом.На завжди,чи на якийсь відтинок часу - те питання
інше.В усякому разі в найближче десятиліття світ займатиметься іншими
проблемами.Саме через це все,що було найкращого в комунізмі,зможе ви-
явити [illegible]себе тільки на ді-
лянках інших поступових і визвольних рухів.На Україні такою ділянкою є
національно-визвольний рух українського народу.

Яке ж місце займе Україна в світовій системі держав і націй і в
якій мірі вона буде контрольована США,чи їхніми васалами?Тут ми переходимо
вже од аналізи об'єктивної історичної дійсности до суб'єктивного чинни-
ка в історичному процесі - до волі й уміння нації боротися за своє
місце під сонцем.

Було б непростимою помилкою ставити нашу національну ставку на американський капіталізм. Хоч у відміну від большевизму, який тримає курс на цілковите знищення українського народу, як і незалежности інших націй, американський капіталізм і сприятиме відтворенню політичної незалежности України, все ж він змагатиме за це максимального підпорядкування собі не тільки української економіки, а й духовости/культура, українська формою і американська змістом/, роблячи те, звичайно, не примітивно-московськими салдафонськими методами, а через контролю акціями. Протиставити силі долара українська нація зможе тільки свою політичну силу. Перехід англійської і французької економіки від приватно-капіталістичних форм господарства до усуспільнених продиктований не тільки інтересами тих соціяльних верств, що перемогли там у виборах і є не тільки засобом порятунку від націоналізації економіки Москвою. Все ж то продиктовано також стремлінням до самозбереження нації перед лицем американського капіталу, який міг би легко закупити акції англійських приватних підприємств і не спроможний тільки силою долара опанувати удержавлену англійську економіку.

Тож бачимо, як виразно виступає новий закон життя, а саме: як по в XIX столітті провідною силою нації була її капіталістична верства, то в теперішню добу провідною силою і оборонцем незалежности нації стають ті соціяльні її верстви, які є речниками усуспільненої економіки. Такими верствами є працівники міста і села. Не в фашистському розумінні, а буквально, тебто – робітники, селяни і їхня виробничо-технічна інтелігенція. Наше щастя, що в сучасній Україні інших соціяльних верств зовсім не існує.

Тож було б нашим непростимим злочином перед нацією, коли б ми ганяючись за кон'юктурою, потяглися б у хвості тих хвилевих настроїв денаціоналізації, які з неминучістю наступлять в ході антибольшевицької демократичної революції. і які є страшно небезпечні з погляду незалежности нації. Нехай ми залишимось без мас. Нехай хвилевими панами становища будуть кон'юнктурники. На слідуючий день нація визнає нашу рацію і піде за нами.

Завданням нашого руху має бути, отже, об'єднання найпередовішої еліти нашої нації в міцну бойову партію української демократичної революції. Ця партія озброївшись глибоко-продуманою програмою, мусить повести український національно-визвольний рух до виборення не тільки політичної, а й економічної незалежности українського народу. Спираючись на провідні/в сучасному розумінні/верстви нації, ця партія повинна узгіднювати творчі змагання українського народу з прогресивним рухом усього передового людства.

Нинішня емігрантська дійсність дає нам хоч і не повні, але значні можливості для опрацювання ідеологічних основ і організації партійних загонів того руху, який, перекинувшись на терени краю, мусить опанувати визвольною боротьбою нашого народу.

Історія дає нам дуже обмежені терміни. Тож не гаючись – до діла!

НА НОВИЙ ШЛЯХ.

29-ти річний історичний етап, пройдений українським народом основної частини українських земель /УССР/, пройшов не тільки під знаком тяжких жертв і втрат, а й під знаком великанських змагань того цілого українського народу на всіх ділянках, в тім числі і на ділянці політичної боротьби - боротьби за свою державну суверенність і незалежність, вислідом якої /боротьби/ є і всі ті понесені кольосальні жертви.

Цей цілий історичний етап пройшов під знаком політичного виросту українського народу та під знаком наростання потужних, високовишколених політично-революційних сил з його надр, що тяжіли до організаційного оформлення, весь час розбивані і тероризовані ворогом.

Ті сили наростали не тільки, як антагоністичні супроти здемаскованого "Союзника"-імперіялістичної Москви, а насамперед як антагоністичні супроти соціяльно-політичного, антиреволюційного укладу, який не розв"язав всієї проблематики, поставленої на порядок денний історії людства соціяльно-політичною та національною революцією 1917-1920-тих років. І не тільки не розв"язав а й зрадив їх, потоптавши кличі і гасла тої революції. Сили ці прагли таки ідеального розв"язання цілої тієї проблематики, як по лінії національній так і по лінії соціяльно-політичній насамперед.

Саме тому, що наростали ті сили з шарів українського селянства, робітництва та трудової, робітниче-селянської інтелігенції, конденсуючи в собі волю і прагнення тих верств, тобто волю і прагнення цілого народу, бо по за ними ніяких інших соціяльних груп укр. нарід на цім відтинку своєї історії не мав і не має.

До речи, мало обізнані з тою дійсністю представники наших кресів часто роблять великий блуд. Звикши все, крім себе, скидати з рахунку, звикши Україну розглядати з маштабів свого запічка, а українську історичну боротьбу і революцію з маштабів і позему своєї політичної групи, по за якою вони нічого не бачуть і не розуміють, -на таке твердження, як наведене вище, відповідають іронічно!

-"Та де ж вони, ті сили!? Та ж не було жодної політичної організації, а значить і ніякої сили! Не тільки такої, як от МИ, а ніякої!"

Чи треба підкреслювати наівність і печальну глупість таких тверджень? Якби справді було так, то над українською справою треба б ставити хрест. Це б то над цілим сорокапятимілійоновим народом, бо, скажемо, десь з самої Личаківської вулиці і кадрами тої вулиці української революції не зробиш і української історичної справи не розв"яжеш.

Але так не є.

Говорячи про революційні політичні сили України, ми говоримо про речі реальні. Про реальність їх можно судити з маштабів і динаміки большевицького терору супроти них на протязі десятиліть. І всеж не спроможний він їх остаточно розгромити і винищити, а тим більше не спроможний припинити чи унеможливити їх виникнення з причин ідейно-політичної їх революційности та незнищимости.

Це ті самі сили, які большевизм устами Сталіна охрестив одним, компромітуючим їх в тій дійсности, загальником:

"местный украинский национализм", вбачаючи в ньому "н а и б о л ь-
ш у ю о п а с н о с т ь".

До речі, охрещуючи усі ті сили "націоналізмом" і вбачаючи в них "на-
ибольшую опасность" ворог називав їх так не тому, що хотів точно їх оха-
рактеризувати як "націоналістичні" сили в розумінні де-кого /це щоб не
робили наші "націоналісти" шкідливих ілюзій для себе/, ні, називав він їх
так для того, щоб якнайдужче скомпромітувати, зумисне звужуючи їхню ідей-
но-політичну суть, замазуючи більш страшне для себе їхне політичне об-
личча, сили, які далеко небезпечніші ідейно-політично, аніж націоналізм,
скажем, донцовського типу, бо такий націоналізм в силу низки причин не
міг мати впливу на українські робітниче-селянські маси, а тим більше на
маси інших народів, в тім числі і на російський народ, і не міг змикатися
з іншими революційними протибольшевицькими силами в СССР, як змикалися
сили, про які ми говоримо, - змикалися ідейно, а подекуди й організаційно.

Націоналізм такого типу мобілізуючої сили в тих умовах не мав і не
міг мати, бо відстав від тої дійсности приблизно на півстоліття і був
безпорадний в політичному відношенні та наївний, не являючи тому реаль-
ної загрози.

А от ті сили, що виростали з конкретної дійсности, проходячи школу в
тій дійсності, як прогресивне явище, як антагоніст і могильник існуючої
системи, тою ж системою зумовлений, породжений і вишколений - ці сили були
страшні. Небезпека їх, сила їх була прямо пропорційна силі терору і про-
вокацій застосованих в боротьбі з ними.

Наростання революційних українських національних /не плутати з "на-
ціоналістичними" в тому розумінні слова, як його звикли тут трактувати/
сил йшло не по лінії реставрації й гальванізації бувших політичних пар-
тій, що не витримали іспиту, не по лінії руху н а з а д, а по лінії руху
в п е р е д. По новій лінії, бо історія і життя не йде назад, а йде вперед.

Скажем грубо для прикладу:

В національним питанні йшлося вже не про боротьбу за державу, а про
перетворення і с н у ю ч о ї держави з більш досконалу форму, про від-
чахнення її від РСФСР і цілковито унезалежнення її /скажем гасло шумськізму
му-хвильовизму - "Геть від задріпанки-Москви!" мало на увазі відрив від
Москви України-УССР, як цілого окремого державного організму/.

В соціяльному плані йшлося не про поворот назад до капіталізму, а
про курс вперед, до справжньої і повної реалізації отих, в революції за-
явлених і вибороних народом прав на землю, на засоби виробництва, заводи
тощо, то б то до найпрогресивнішої форми розв'язання соціяльної пробле-
матики.

В політичнім плані йшлося про нову реалізацію принципів народовлас-
тя, демократії і політичної свободи, за яку нарід - робітництво і селянс-
тво України боролось в революцію і сплатило за це велику ціну своєю кров'ю.

Ось схематично ті загальні риси, властиві для українського політич-
ного руху і мишлення в цілому, для всіх сил. Тут вони сходились всі, по
при різницість в деталях.

Процес назрівання цих сил, хоч і в меншій мірі йшов одночасово і на
інших українських землях, по-мимо льокального "націоналістичного" руху,
становлючи тут окреме, відмінно ідейно-політичне розгалуження, так само не
оформлене як слід організаційно, але міцніше і більш дозріле політично,
виходячи коріннями часто з того ж націоналістичного руху і переростаючи

його та замикаючись по ідейній лінії з революційними силами підсовєтської України/Мітрінґа, Українська народньо-демократична партія, Українська народньо-революційна Армія/. Ці елементи, ідучи шляхом шукань правильної лінії, поступово дозріли до розуміння епохи і завдань революційного українського руху в цілому в цій епосі.

Отже, процес назрівання ішов по лінії руху вперед. Першою ж передумовою того визнавалося всіми відчахнення України-УССР від Москви, на чому сходилися всі - і українські безпартійні "вихідники" та "вороги народу" і українські комуністи - Хвильові, Шумські, Скрипники, Волобуєви і т.д., ім'я же їм легіон.

Не важно, чи були ті сили організовані в політичні партії та ордени чи ні, не о те ходить. Ходить о те, що вони були і діяли по при все, навіть не бувши/організовані в партії з причин виключних, об'єктивних. Ці причини об'єктивні становили ту особливу прикмету, яка тяжіла над українським життям в формі безперервного і страшного терору. Одначе навіть при таких умовах/потенціяльні революційні сили шукали виходу з дії. Це свідчить про рівень наснаги тих сил.

Кількісно - ті всі політичні кадри становили і становлять і тепер велетенський політичний актив, вишколений вищепершокляcний політичний школі, актив, який навіть не мали змоги прибрати організаційних форм зовнішних, все ж є організований внутрішне своєю революційною та протибольшевицькою/протимосковською, протиімперіялістичною/суттю, що проходила навіть через основні кадри КПбУ/а особливо тепер!/, актив здібний в любий момент і в дуже короткий час набрати залізних організаційних форм. Це найліпше розуміли весь час большевики, вживаючи всіх профілактичних заходів убезпечення від цього.

Цей політичний актив, ці політичні революційні кадри, багато і багатотисячні, як політична/хоч і розпорошена тепер, але вона мусить бути і буде з'єднана/еліта многоміліонової України і є та вирішальна сила, якій належатиме перше і вирішальне слово в близькому часі, іменем міліонів, які вони репрезентують.

III. Спроби організації тих сил відбувалися перманентно, но при всі тяжкі умови, в процесі боротьби і в процесі їх наростання. Такі спроби були досить конкретні, починаючи від організованої і широко розгалуженої опозиції в КПбУ, що охоплювала собою ЦК, низку провідних Наркоматув і цілий державний апарат аж до УВО/Українська Військова Округа/включно, через СВУ, СУМ, Партизанський союз тощо і аж до низки невідомих, задушених в льохах НКВД, політичний, більших і менших груп, зароднів політичних партій. Не кажучи вже про ряд "неполітичних", офіційно допущених організацій під різними марками вроді "ЗАПЛІТЕ", "Ланки", "ПРОЛІТФРОНТ", що хоч і не були політичними організаціями на зовні, але були ними з середини.

Але останні і їм подібні форми - то були паліятиви. Та й вони терпіли розгром. Що більше були громлені всякі спроби політичної організації.

В умовах виключного терору не могла зміцніти і розростись жодна політична організація. Тим більше не могла зміцніти і вирости політична партія. По при всю потребу в ній і по при всі намагання її створити.

Большевизм знає, що значить революційна партія для України, створена з тих політичних, революційних кадрів, що зросли й загартувалися в тій дійсности, що пройшли ідеальний вишкіл в його школі і що репрезентували б собою революційний Український нарід, як його авангард./Не

здають з цього справи тільки деякі наші "політики", але то не має ніякої
ваги, як не матиме жодного впливу на хід подій"/. Через те, здаючи собі з
цього справу, большевизм не жалів засобів і не спинявся ні перед чим в
веденні "профілактики".

Одначе, не зважаючи нінащо, він не зняв і не зніме цього питання з
порядку денного, з історичного порядку денного.

Як не зняв і не зніме з історичного порядку денного прихід до сло-
ва цілого українського народу і його революційних політичних резервів,
що приведуть народ до належного організаційного оформлення, до політич-
ного завершення - до своєї керуючої політичної партії. Партії, яка не
тільки буде гідним політичним партнером нині ВКП/б, а й перевищуватиме
її, бо перевищуватиме її ідейно-політично, як завжди буває з політичною
силою, що приходить як могильник реакції і контрреволюції.

II.

Не зняв цього питання з порядку денного й розгром України гітле-
рівськими ордами, не зняв цього питання прихід фашизму у всіх його від-
тінках.

Фашизм, тими ж середниками що й большевизм, загальмовував сили україн-
ської революції і революції в цілім СССР. Революційні сили, що психоло-
гічно приготовані вже були до спонтанного розгорнення, в основній своїй
частині мусіли буди повернути руля і стати до бою з фашизмом, вибравши
з двох зол менше.

Мудрагелі кажуть:-"А чого ж ті всі кадри не пішли в ліс - битися
на два фронти!?"

А того, що рівень політичного розвитку
на тій Україні давно вийшов з стадії по-
літичного примітивізму. Епоха "Крутів", та "Холодних
ярів", "Базарів", давно пройшла там. По при всі природні здібности до ге-
роїзму і самопожертви і готовности до них/що в цій війні в боях з фа-
шизмом засвідчено якнайкрасномовніше!/, на сході за це чверть століття
виробилася ще одна риса, а саме - уміння мислити політично і тверезо,
зважувати сили й можливости, і правильно оцінювати дійсність та перспек-
тиви.

Відрух 1941 року, який засвідчив, що собою в дійсности являє україн-
ський нарід в тій "УССР" під ідейно-політичним оглядом, після швидкого
зорієнтування в справжніх намірах фашизму, був негайно ж і правильно
скорегований. Хоч це в цілому обійшлося в колосальну кількість жертв.

В тій ситуації було ясно, що третя сила, яка виступить набагато
слабша від кожної з колосальних потуг і вклиниться між ними, як межи
жорна, буде неминуче розмелена на порох. Коли ж це не є досягнення мети.

Тактично до вибору в тій ситуації була лише одна можливість вирі-
туватися від остаточної ліквідації взагалі,- це бити Гітлера, бити фа-
шизм. Справа боротьби за державну суверенність і незалежність, яка не мог-
ла бути підтримана ніким в тім побоєвищі,- ані зовнішнім втручанням, ані
революцією в СССР/що в тій ситуації була виключена агресією найреакцій-
нішого фашизму/, відсувалася ходом подій до більш слушної ситуації, до
створення якої було треба ще змагати.

Ось чому ті сили не пішли в ліс робити "Крути" й "Холодні яри".

Але, як що ходить о стислість, так вони таки пішли, але бити Гітлера,

пішли бити фашизм.

Мудрагелі знову кажуть:

-"Значить то не були українські патріоти,не були українські революційні кадри,а всього лише збольшевичені малороси!"

Ми б не хотіли,щоб Сталін читав те що ми на те відповімо/хоч він не знає й сам,не в приклад нашим мудрагелям!/,але мусимо сказати:

Ні,то таки були українські патріоти і в кожним разі не збольшевичені українські маси і політичний актив з ними,бо то були ті самі,що в 1941 році рішучо повернули були зброю проти большевиків,та швидко зорієнтувалися/після страшного досвіду/як стоять справи з тим "визволенням", з тою "Новою Европою" і з "Самостійною Україною в ній",швидко зорієнтувалися в тім,кого треба бить в першу чергу.

Отже,-фашизм,діючи на спілку з большевизмом проти українського народу,приніс лише спустошення.

В цім часі український Схід зустрівся з українським політичним Заходом,в тій формі,як його зарепрезентував "націоналізм" західної школи,-будемо говорити прямо - в тій формі,як його зарепрезентувала ОУН,як льокальна/не територіяльно а насамперед ідейно-політично/сила.Враження було не на користь останнього.Сили,що прийшли з заходу,мавши величезний і високий рівень патріотизму,жертвенности та здисциплінованости,були озброєні фальшивою і наскрізь реакційною ідеологією,сумнівної вартости і чужого походження, яка плюси зводила на нівець.Політичний рівень тих людей був зовсім не відповідний до східньо-українських умов і вимог.Страшний брак обізнаности зі Сходом поглиблював прірву.При чому не було бажання нічому вчитися,бо люди сліпо йшли за не життьовими догмами.Ці люди потрапили в зовсім інший світ.Ті два світи остільки показали себе відмінними,що було ясно для кожного,хто мав голову - справа боротьби Українського народу в його цілости за свою свободу і за своє майбутнє,-то є рух зовсім по іншій ідейно-політичній лінії,то є справа,яку мають очолювати справжні сили української революції з обох берегів Збруча,оперті насамперед на досвід многомільйонового народу підсоветської України та на його інтереси зорієнтовані.Всі інші,льокальні сили мусять бути підпорядковані першим.

Таким чином питання організації прогресивних сил революції не тільки не зникало з порядку денного,а навпаки - вставало ще з більшою гостротою.Було ясно,-вони і лише вони в цілости мусять забрати голос,як провідна сила.

Перебіг військових подій,що закінчився розгромом фашизму і короткою передишкою перед новим,вирішальним туром цієї світової війни,привів до того,що значна частина українського політичного активу з підсоветської України опинилася на еміграції,по за засягом всепоглинаючого терору.І ось тут вони нарешті мають змогу і повинні здійснити те,чого не довелося зробити за всі роки советського режиму і за роки війни.Ці умови,яких той актив ніколи не мав,мають бути спішно і максимально використані.Пам'ятаймо,що очі тих,що ТАМ,обернені сюди з надією,що тут буде довершене те, чого не давалося зробити там протягом десятиліть,хоч і сплачувалося великі жертви.

III.

Криза,в якій опинилися вже існуючі досі політичні угруповання,не має перспективи і шансів розв'язатися в спосіб створення належної політичної керуючої формації всеукраїнського значіння і сили.З причин хочби тих,що

льокальні організаційно,а ще більше льокальні ідейно-політично,політичні ці угруповання до того не надаються в своїй основі.А відтак вони лише заморожують велику кількість надзвичайно цінних резервів,що тим самим вибувають з активного балянсу/між іншим,маючи де які шанси перейти в активний балянс контрреволюції/,в той час як мусять бути належно використані,активно урухомлені в площині справді історичного чину.Вийти ж на цю площину всі угруповання так як вони є /якими вони дитилися від учора/не мають шансів,не мають політичних перспектив.

Всі вони в цілому,навіть ті,що пробують випливти на поверхню з небуття порядком гальванізації злорекування "демократичних"застриків, - надаються лише для того,щоб з їхніх ліпших кадрів формувати нову і єдино доцільнуї політичну формацію високого рівня,яких досі не було,зливши їх з передовими силами,про які говорилося,в політичну партію всеукраїнського типу.В партію сперту на найпоступовішу і справді революційну,викінчену доктрину,озброєну досконалою революційною теорією і стратегією,відповідно до умов і завдань цілого укр.визвольного руху там,на сході Европи.

Врештою,всі ці угруповання можуть існувати,але мусять числитись з тим фактом,що Україна потрібує і н ш о ї політичної організації.У к р а ї н с ь к а б о р о т ь б а й у к р а ї н с ь к а р е в о л ю ц і я ї ї п о т р і б у є.Мусять числитися з тим фактом,що сили сучасної східної України і співзвучні їм сили всіх інших земель,сперті на вирішальні маси українського трудового народу всіх земель,змикаючись з тими силами,що по той бік демаркаційної лінії і діючи в єдиному з ними плані,як продовження і оформлення всього попереднього процесу,забирають слово,прагнучи до належного політичного організаційного оформлення.

Ім'я тому оформленню - політична партія високого політичного рівня і всеукраїнського характеру.

IV

Продовжуючи процес многорічної боротьби і використовуючи належно вперше дану сприятливу ситуацію,нині й відбувається рух в плані творення такої пробоєвої політичної партії з передових політичних кадрів всіх наших земель.Партії,що,як було сказано,була б озброєна досконалою революційною теорією,основаною на досвіді цілого українського народу,та й цілої низки народів СССР,і сперта на їх прагнення.Коротше - партії,яка б відповідала історичним завданням там,на цілій України,сьогодні і завтра.Партії,яка б була справді прогресивною революційною силою,в ідеології,програмі,стратегії та кадрах якої були б заложені гарантії успіху української визвольної боротьби й державного будівництва.

Оцінюючи зовнішню політичну ситуацію,перспективи і всі додатні та від'ємні передумови,та всі українські потенціяльні сили,і числячись з можливим зовнішнім втручанням в справу розгрому большевизму і навіть в справу створення Української "незалежної" держави,ми одначе на те н е ч и с л и м о.Через це й ставимо "незалежної" в лапки.

Ми числимо насамперед на сили української визвольної революції.На безоглядну і одностайну боротьбу за справжню незалежність та таку устроєву форму,яка українському народові потрібна,як вияв і гарантія його справжньої,соціяльно-політичної та національної свободи й незалежности. А також на сили противобольшевицької революції в цілім СССР,які єдино лише й покликані розгромити большевизм остаточно,навіть при умові зовнішнього втру-

чання і розгрому большевизму фізично, скажемо, через атомову бомбу. Остання все ж не спроможна буде розгромити большевизм ідейно-політично, - це зможе доконати по справжньому і ґрунтовно лише революція. На сили тої революції ми числимо, активізувати і організовувати які вважаємо за одне з основних завдань української політичної акції. Однаково, чи за умов "миру", чи за умов війни. Бо тільки завдяки їм можуть бути створені справжні передумови для вибореня української свободи і незалежности.

Це перше. І друге: ми ставимо завданням організацію всіх потенціяльних сил українського народу в єдиний революційний фронт зорієнтований на б і л ь ш і с т ь - на трудовий український нарід в особі робітниче-селянських мас. Бо розв'язати питання української державної незалежности і одстояти її зможуть т і л ь к и в о н и, керовані їхнім політичним проводом. Їхнім - цебто не тільки їхнім речником, а їхньою плоть від плоти і кров від крови. Пам'ятаючи, що український трудовий нарід вповні дозрів для того, щоб видати /бо й видав/ свої політично довершені кадри і вести боротьбу с в о ї м мечем.

Третє: Ідейно-політично ми спираємось н а с о ц і я л ь н о-п о л і т и ч н у доктрину насамперед, як основну рушійну підойму революції в СССР. І на національно-визвольну доктрину, як на другу підойму тої революції, але яка без першої в тих умовах не діє сама по собі.

Четверте: Ми змагаємо до знесення большевизму, як системи соціяльно-політичного поневолення, а відтак і поневолення національного; до знесення цеї системи революційним шляхом насамперед, протиставляючи прогресивну концепцію переустрою на сході Европи - в тюрмі народів СССР, в основу якої /концепції/ покладено: суверенність всіх націй, державна незалежність, справжній демократизм, справедливе унормування соціяльних відносин, народоправство, дружнє співжиття свобідних націй, не зв'язаних жодним імперіяльним режимом, а лише зв'язаних добросусідськими договорами про культурну та економічну співпрацю.

П'яте: Ми змагаємо до радикального унезалежнення України від Росії. На даніи етапі ми змагаємо до радикального відчахнення УССР від СССР, повного унезалежнення її і соціяльно-політичної її перебудови в передову прогресивну форму сучасної національної держави, відповідно до існуючих, створених там передумов.

І шосте: Ми спираємось на революційну політичну концепцію, закорінену в достатніх внутрішних і зовнішних умовах.

У.

Нарешті, про наше ставлення до всіх українських політичних угруповань: Ми в и к л ю ч а є м о будь яке взаєможертя і взаємопоборювання. Справа життєвости чи не життєвости першого ліпшого з тих угруповань зрештою мусить бути дана на історичний іспит, як і справа його доцільности чи не доцільности.

Спроби взаємопоборювання ми посуджуємо і будемо посуджувати, викорінюючи з практики будь які терористичні та провокаційні потягнення з українського політичного фронту.

Прагнучи всі до одної мети, всі угруповання, як що вони не хочуть співділати з ворогом, тобто з большевизмом, мусять стати на шлях взаємотолеранції і співпраці.

Якщо ж хто не вважатиме це за обов'язкове для себе і йтиме таки шляхом фізичного поборювання своїх "супротивників", керований ганебними

кар'єристичними устремліннями, вдаючись до метод провокації і терору, то тим очевидно він себе сам залучить до активного, ворожого українській справі, тобто до більшевицького фронту. А згідно з цим і нестиме всю відповідальність.

Проводячи наступ на ідейно-політичному фронті проти большевизму, ми водночас ставимо собі за завдання використати цю нашу трибуну для остаточного викристалізовання нашої революційної ідеології в масі політичного активу, поглядів на всі програмові питання, та для розв'язання цілого комплексу певних проблем, з українською визвольною боротьбою зв'язаних.

Д. Рябовол.

КІЛЬКА ЗАВВАГ ДО НАШИХ ЗАВДАНЬ.

Всі політичні організації без огляду чи вони є типу демократично-
го чи большевицько-фашистського характеризує тенденція до масовости,до
приєднання по можності як найбільшої кількости людей для своєї справи
Це зовсім зрозуміла річ,бо питання масовости даного політичного руху -
це почасти питання його життя.Одначе ця тенденція різно виглядає в рі-
зного типу організаціях так як різно уявляють собі поодинокі організа-
ції методи організацій своїх позицій та своєї сили в даних суспільнос-
тях.

Для большевизму, як і фашизму питання масовости,чи радше приєднан-
ня мас - це в першій мірі справа тактики.Масу розглядали ці рухи завж-
ди як кольосальну силу,що може в даний момент вирішити.З-відтіля вип-
рацювання цілої техніки здобування мас є поставлене в організаціях то-
го типу на високім поземі.До цієї справи вивчали вони передовсім слабі
сторінки маси,ці слабі сторінки прекрасно використовували,уживаючи для
цієї цілі часто гасел,що не мали нічого спільного із дійсними політич-
ними ціллями і програмами їхніх партій.Не весела була доля мас опано-
ваних тими рухами.Спочатку йшло лише про прихильність мас,опісля про
"ідейність",дальше про "відданість",вкінці про"вірність" мас.Коли з ча-
сом зникав дурман маси і народ починав думати - було це запізно,бо на
сторожі цієї "вірности" стояли вже системи жахливого терору та полі-
ційної контролі.Місця на критику,невдоволення тут не має,бо врештою
масовість того роду означає знищення індивідуальности свідому деграда-
цію людини як особовости,на це щоби свою соціяльну базу перемінити в
глину з якої можна любо що робити.Цей парадокс нашого недавнього мину-
лого,а саме прихильність мас в певних історичних моментах до суспіль-
но-політичних рухів виразно п р о т и н а р о д н і х - вияснюється у
великій мірі присвоєнням та вивченням техніки здобування мас,незалежно
від популяризації тих чи інших програм.

Дещо відмінно ця справа виглядає в західньо-европейських демокра-
тичних та соціялістичних партіях.Вони теж змагають за впливи на масі.
Для цієї цілі мають вони розбудовану цілу свою апаратуру.Але вплив на
маси осягають вони засобами зовсім відмінними.Демократичні партії вид-
вигають тут на першім місці не моменти емотивні,граючи на безчисленних
слабих сторінках маси,але хочби:публичну о п і н і ю, момент зовсім
відмінної категорії,момент,який тому,що є вислідом критики і дискусії
є уважаний як і в большевиків так і у фашистів для них небезпечний.
Для них маса,це не глина,з якої можна любо що робити - але сума людей,
людських індивідуальностей,призначена до д о б р о в і л ь н о ї спів-
праці з ними,призначеної не лише на це,щоби попертя доразовий успіх
даної партії,але на співучасть і спітворчість в процесі праці і бо-
ротьби за певні вартості.Хоча їм теж відомі різні "штучки" здобування
мас,то всежтаки момент п е р е к о н а н н я рішає там за ким маси
йдуть.Скільки розчарування для багатьох українців принесли хочби остан-
ні вибори до англійського парляменту.Черчіль випробуваний вожд і бага-
то з поміж наших людей ніяк не могло зрозуміти чому маси так високо
політично розвинутого народу як англійський,звертають більше увагу на
програми, як на портрети вождів.Цілком відмінні тут не лише прінціпи
організування своїх позицій в суспільстві,цілком відмінне тут розумін-
ня механізму суспільно-політичного життя народу і відмінні ставки:в
одних на позбавлених критицизму,толеранції та справедливости,але за те

послушних та відданих "вольно чи невольно" справі людей - в другім випадку ставка на індивідуальність людську, на вільну людину. Тому теж ніодна західньо-европейська демократична партія не опирається виключно на екстензивних методах в своїй діяльності, але противно: сфера політичного життя для них це терен інтензивної політично-виховної праці, на якому не "штучки", але якість і солідність праці, правильність програми, можуть забезпечити прихильність мас та успіх взагалі. Так зрозуміле політичне життя створило найбільше прогресивну в сучасну пору суспільність англійську, суспільність, що не лише перейшла вогневу пробу імперіялістичної війни, але зуміла врятувати людство від неминучої катастрофи, якою була б невідклично побіда фашизму.

Питання масовости і взагалі питання організування нашої сили в нашім народі ставить нас перед специфічними труднощами нашого середовища. Що характеризує політичну сферу життя нашого народу, в чім причина безсумнівної її слабости.

Ми мусимо обмежитися лише до певних стверджень не вглиблюючися в аргументацію, хоча ця справа вимагає грунтовної аналізи. Багато у нас спроб характеризувати наші політичні відносини, але рідко ці спроби є влучні. Звичайно все лихо спихається на політичне розбиття та завжди є схильність шукати виходу через організування різних "обєднань", "центрів" і т.п. Справа ця остільки не серіозна, що коли розбиття політичне є можливе при існуванні багато політичних партій, організацій, орієнтацій - то у нас противно: від дуже довгого часу не має зовсім політичних партій. Активними від давна перестали бути наші великі партії 18-тих років, як також зникли західньо-українські партії з часів підпольських. Політичною організацією в певному того значінню не було галицьке О.У.Н., помимо зусиль в тому напрямі його кращих елементів. Брак серіозних політичних організацій на просторі майже чверть століття а в парі із тим дегенерація сфери нашого політичного життя - це на жаль характеризує нашу дійсність. Безперечно була це та сфера нашого життя на яку ворог спрямував усі свої жорстокі удари. Большевики тут і там виявляли уступчивість супроти примір[о]м релігійної, господарської та інших сфер нашого життя, ніколи одначе не зменшили своєї нищівної, пляновоЇ акції супроти сфери нашого політичного життя. Це був важний момент сприяючий дегенерації цього відтинку нашого життя. Вправді не вдалося ворогові виповнити цю нашу сферу ворожим змістом, але при відсутності серіозних політичних середовищ та сил стала вона своєрідним "диким полем", тереном несамовитих нераз гарців та авантюр. Зокрема перенесення на західньо-український ґрунт галицькими націоналістами фашистських, аморальних елементів в суспільно-політичне життя та провокаційно-терористична акція ~~проти~~ супроти усіх поступових політичних сил та їх противників унеможливлювала на тому терені усі спроби політичного відродження. Звідси такий низький рівень політичних горизонтів та політичної культури в більшости нашої суспільности. Звідси така слабість та безобличність нашого політичного життя. Цього стану не можна чим небудь поверховно змінити, бо йде тут не про зовнішній вигляд, але про елементарні справи структури політичного життя нашого народу. Суті справи зовсім не змінює тенденція декого організувати примір[о]м якісь репрезентаційні центри, або зав'язки уряду. Всі ці спроби не можуть виправдатися доти, доки немає основ для дозрілого політичного життя взагалі, а тими основами є лише відбудова елементарних наших політичних сил: від-

р о д ж е н н я політичних організацій, політичних середовищ. Йде це мова про процес, в який є вложені зусилля багатьох українських патріотів та революціонерів на просторі цілої історії останніх років, який є кардинальним процесом реґенерації політичної сили нашої спільноти; від його розвитку залежати будуть без сумніву наші всі майбутні успіхи, так як і знову всі невдачі нашого недавнього минулого є у великій мірі заслугою тих сил, що свідомо і несвідомо нищили та підривали той процес.

Усвідомлення собі того факту має для нас першорядне значіння. Воно теж оточнює наші завдання, в питанні організації політичної сили нашої спільноти. Коли західньо-европейські демократичні партії можуть собі позволити також на екстензивні методи організування своїх позицій в суспільстві, то не має сумнівів, що у нас питання зорганізовання інтензивної роботи, роботи в глиб є не лише кардинальною вимогою часу, але теж перерішує сенс, всякої політичної діяльности взагалі. Одночасно нічого не могло бути більше катастрофальним для нас, як опирання своєї праці на дешевенькій демагогії, пропагандивних штучках, та легким вивченню цілої техніки "здобування" мас.

Для нас питання організування наших позицій в суспільности, і взагалі нашої сили як організації - це питання на сьогодні не екстензивних метод і посягання як небудь по маси. Ми могли б мати навіть великі "успіхи", популярність та славу - бо і не тяжко було б обдумати плян приєднання для нас широких мас. Одначе все це були б лише часові успіхи. Силу політичної партії характеризують не настрої і симпатії мас, але відношення народу, оперте на зрозуміння суті боротьби партії. Це можливе у нас лише при відродженні політичного життя нашого суспільства взагалі. Тому ми підносимо боротьбу не за масове членство в партії, не за віданість тому чи іншому політичному центрові, -ми підносимо боротьбу за відродження нашого політичного життя в цілому, за політичну активність наших кадрів, за високу політичну культуру нашого суспільства. Звідси мусить бути у нас натиск в першій мірі на моменти якостеві, на інтенсивну політично-виховну працю, при постійній боротьбі з усіма виявами примітивізму та демагогії.

Всі наші зусилля мусять бути вкладом в процес реґенерації нашого політичного життя, в переформовання нашої суспільности в тип передової спільности також в цьому відношенні. Це однозначне з будуванням основних фундаментів для нашої справи взагалі.

К.М.

НАЦІОНАЛІЗМ І НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ.

Сучасний націоналізм/фашизм/ виник і оформився не з національно
визвольної боротьби поневолених націй, а як реакція на комунізм. Адже
зародився сучасний націоналізм не в Індії, не в Китаю, не в якійсь
колонії імперіялізму, а в Італії, в Німеччині, в Іспанії, які ніколи не
були колоніями чи поневоленими, в глибокому розумінні слова/ націями.
Навпаки, національно-визвольні рухи Індії, Китаю та інших колоній не є
націоналістичні, вони продовжують залишатися демократичними і об'єд-
нують усі кляси націй. Коли ж сучасна націоналістична ідея перекида-
лася в колонії, тоді тамтешні носії її ставали звичайнісінькими агентам
ми стороннього імперіялістичного інтересу/Ван-Чин-Вей в Китаї, Чандра
Бозе в Індії, що прислуговувались японському імперіялізмові/. Таким чином,
з очевидністю можна твердити, що в основі сучасного націоналізму ле-
жить не національно-визвольна ідея, а ідея антикомуністична, клясова.

Яку ж клясу репрезентує націоналізм?

Большевизм твердить, що рушійною силою фашизму є найреакційніша
частина буржуазії - фінансова. Але це твердження спростовується цілим
рядом фактів. По-перше - буржуазія, та ще найреакційніша її частина,
не спроможна створити масового руху, яким безперечно був націоналізм.
По-друге - саме націоналістичний рух був спрямований проти фінансово-
го капіталу, як то особливо яскраво видно було на прикладі Німеччини.
Нарешті країна наймогутнішого в світі фінансового капіталу - США не
виявляє ніяких ознак фашизації. Твердження большевизму є, отже, явно
пропагандивне і має явну тенденцію замаскування істини.

Щоб відповісти на запитання - які клясові сили є рушійними силами
сучасного націоналізму мусимо заглянути трохи в передвоєнну історію.

Масовий націоналістичний рух в Европі виник не відразу після
встановлення большевицької диктатури в Росії, бо широкі народні маси
йшли тоді за революційно-соціялістичними ідеями. Жовтнева революція
проголосила владу робітників і селян, як абсолютної більшости в кожній
нації. Єдиний фронт робітників і селян, становив, власне, і основу евро-
пейської демократії. Революційна спілка між цими двома клясами обумо-
вила і успіх большевицької революції. Коли б робітничо-селянські маси
Росії не підтримали большевицької влади, вона впала б ще під ударами
білих армій і інтервенції. Дальший успіх революції Леніна цілком вира-
но обумовлював непорушністю спілки робітників і селян. Ідея цієї спіл-
ки/не тільки як механічного сполучення, а, головно, як певного ідейного
комплексу/ ширилась за межі совєтського союзу і була популярною в ці-
лому світі. Не тільки комуністичні партії, а партії селянські підтриму-
вали її. Досить згадати "зелений" селянський інтернаціонал, в який вхо-
дило багато европейських селянських партій. Отже, ні в селянстві, ні, тим
паче, в робітництві не було тоді ніякої масової бази для фашизму, хоча
ідеологічно він оформлювався раніше і саме як реакція на комунізм.

Але большевицький режим уже від самого свого виникнення був дале-
ко не тотожній з поняттям "робітничо-селянська влада". Чим далі він
все більше збюрокрачувався й відривався від робітничо-селянської осно-
ви, з якої походив. Революцію для народу він перетворює на революцію
для себе, для панівної касти обраних. Націоналізована приватна влас-
ність, що означала на початку революції передачу народові всіх еконо-
мічних багатств, перетворилась в руках большевицької влади на засіб
жорстокого поневолення народних мас. Так народився клясичний і зразко-

зий для інших країн тоталітарний режим, економічною основою якого стає державний капіталізм, тобто панування над людиною анонімної, безіменної експлуататорської системи.

З пожежі совєтської революції вилізло страхіття, подібно до того, як з пожежі великої французької революції вилізли потворні образи гобсеків, так геніяльно зображених Бальзаком.

Найбільшою небезпекою для нового централізованого й відорваного від народу режиму стає незалежна від держави дрібна селянська власність. Колективізація була тоталітарною війною проти селянства. Робітництво ще раніше було приборкане ліквідацією профспілок і стахановською системою визиску. Щоб уникнути єдиного антибольшевицького фронту большевизм шукає оперття в російській нації, стаючи на одверто імперіялістичний шлях поневолення інших народів. Саме коштом тих народів і насамперед коштом України проводиться та колективізація. 10 мільйонів жертв голоду 1933 року - ось чого коштувала українському народу колективізація.

Російський большевизм ідейно збанкротував. Його банкротство стало трагічною виною всього світового комунізму. Поняття комунізму перестало означати інтернаціональний соціялізм. Воно всюди починає пахнути тільки московськими грішми.

Приховане від зовнішнього світу китайським муром і системою тирору банкротство большевизму не могло залишатись тайною. "Класів обдурити не можна" - казав колись Ленін. Відгуки насильницької колективізації і голоду 1933 року прокотились по всьому світі. Саме в цей час фашизм і починає набувати масового характеру. Капіталістична криза в Европі штовхала народні маси на революційний шлях. Большевицька практика відштовхувала їх від комуністичних ідей. Залишалось єдине, це не випробуване - фашизм. Соціяльною базою фашизму було, отже, налякане большевицьким державним капіталізмом і колективізацією европейське міщанство і селянство. Налякане стахановщиною робітництво. Буржуазія звичайно підтримувала фашизм як протиотруту проти комунізму. Тепер стає зрозумілим чому большевицька пропаганда збиває з пантелику, коли з'ясовує соціяльну базу націоналізму, чому вона твердить, що основою фашизму була фінансова буржуазія. Хіба, большевизм може, визнати, що широкі народні маси стали жертвою фашизму, що сам він, большевизм, штовхнув ті маси в обійми фашизму.

Так зусиллями большевизму був розколотий єдиний робітничо-селянський фронт, основа сучасної демократії. Саме відтоді европейська демократія вступила в хронічну кризу.

Ідеологічно націоналізм являє собою спробу поєднати ідеали реакційно-утопічного дрібного власника з нещадно руйнуючою його капіталістичною дійсністю. Вчора ще цей власник шукав проти неї спілки з соціялізмом. Та большевицький державний капіталізм, що з пропагандивних міркувань продовжує носити маску соціялізму, насмерть перелякав і одштовхнув од соціялізму його не тривкого дрібновласницького спільника. Тепер цей наляканий "соціялізмом" дрібний власник пробує створити власну ідеологію. Але що самостійного може протиставити реакційний дрібний власник невблаганній дійсності високоорганізованого капіталізму? В Італії він задовольнився тільки захопленням в свої руки державного апарату, ретельно виконуючи в ньому ролю слуги італійського імперіялізму. В Німеччині він пішов далі: системою штучних заходів пробував він охоронити крамаря й створити селянський майорат. Це було єдино самостійне, на що спромігся націоналізм, здійснюючи свої ідеали.

В усьому іншому він був тільки слугою невблаганної дійсности; в робітничому питанні він поспішав попередити революцію системою соціяльного законодавства. В зовнішній політиці він намагався бути більш імперіялістичним, ніж була національна буржуазія. Але в цілому для обох націоналізмів - і італійського, і, особливо, німецького характерним є втрата почуття реальности. Реакційний дрібний власник, ворожо настроєний проти соціялістичного робітничого руху, міг протиставити ревльній капіталістичній дійсності тільки...дух милої його серцю давнини. В глибині національної історії шукає він своїх ідеалів. Звідси оперетково-комічна поза Мусоліні - нового Цезаря, нової римської імперії. Звідси нюрнберзькі містерії німецького націонал-соціялізму.

Але ж хіба це є те нове слово життя, якого так чекало людство, шукаючи виходу з страшних протиріч дійсности? Фашизм збанкротував теж, намагаючись своє банкротство втопити в крові війн, терору, в роздмухуванні расової ненависти. Але той, хто не є носієм реальної і перемагаючої дійсности, не може її заворожити найстрашнішими зусиллями волі, організаційного генія чи напиндюченістю пози. Реальним для фашизму залишився на диво нетверезий прорахунок в усьому і скандальний фінал, бо ж справді хіба спроможний на щось самостійне й провідне в житті реакційний міщух, ілюзорно-незалежний дрібний власник? Він може тільки обслуговувати й підсилювати один із двох полюсів сучасного життя - або капіталізм, або соціялізм.

Націоналізм компромітував національно-визвольні рухи тих народів, серед яких він виникав, хоч виникнення його й було цілком закономірним явищем.

Націоналістичний містицизм і ідолопоклонство розгромлені вщент і безповоротно. Життя доводить, що поняття нації не є абстрактна містика, а історична реальність. Були часи, коли поняття нації не існувало в сучасному розумінні. Тоді Литва /а з нею й Україна/ капризним збігом обставин відійшли були під польську корону, як звичайний собі шлюбний посаг. Можуть настати часи, коли ідея нації знову втратить актуальність. Але нині національне питання актуалізується більш, ніж будь коли і актуалізується не випадково. Поверсальська система миру не розв'язала його. Навпаки, воно стало джерелом другої світової війни. Проте і ця війна тільки загострила національні протиріччя.

Не розв'язала національного питання й большевицька революція. Перетворившись на зброю московського імперіялізму, большевизм поставив під загрозу саме фізичне існування поневолених Москвою народів. Тоталітарно-фашиськими засобами намагається він наповнити російським змістом географічне поняття "Україна". Це означає винищення, переселення, ліквідацію українського народу. Визвольна боротьба українського народу являє собою, отже, не якусь там романтично-національну містику, а цілком конкретну боротьбу за існування. Тепер уже кожному зрозуміло, що порятунок українського народу полягає не тільки в боротьбі робітників і селян проти большевицької державно-капіталістичної експлуатації, - від тої експлуатації терпить і російський народ. Ще страшнішою небезпекою для цілого українського народу є московський імперіялізм, озброєний тоталітарною большевицькою державою, що загрожує самому фізичному існуванню української нації в такій же мірі, як загрожував їй німецький фашизм. Тому в визвольній боротьбі українського народу об'єднуються в єдиному пориві до національної свободи усі верстви українського народу і всі течії української політичної думки. Національно-визвольна ідея стає в українському народі популярною більше, ніж будь коли.

Рушійною силою українського національно-визвольного руху є українське робітництво й селянство. Большевизм вважав, що носієм національної ідеї є тільки буржуазія й селянство, що національно-визвольний рух в СССР є, отже, тільки контр-революційним рухом проти соціялізму. Дійсність переконує, що національно-визвольний рух в СССР може бути не тільки як реакція на революцію, а ще більшої могутности він набуває як революція робітників і колгоспників поневолених народів проти контр-революційного московського державного капіталізму, що визрів у надрах большевицької диктатури. Зруйнований большевизмом єдиний революційний фронт робітників і селян відтворюється нині в визвольній боротьбі цілого українського народу. Але боротьба та провадиться тепер не за абстрактну самостійну державу, а за державу виповнену певним соціяльним змістом. Кому належитиме влада в ній? Який буде державно-політичний її лад? Хто має розпоряджатися економічними багатствами України? Національно-визвольна боротьба мусить базуватися на реальному грунті.

Українська національно-визвольна боротьба може бути або тільки антикомуністичною/націоналістичною/, або антиімперіялістичною/демократичною/. В першому випадкові вона неминуче перетвориться на знаряддя в руках чужих імперіялістичних інтересів, як то було в Китаї з рухом Ван-Цзін-Вея, в Індії з рухом Чандра Бозе, як то було з націоналістичним рухом дрібних европейських народів. В другому випадкові українська національно-визвольна боротьба, спираючись на широкий народній демократичний фронт, об'єднуючи усі течії української політичної думки, від українських комуністів до гетьманців, вестиме корабель української визвольної боротьби через складні рифи сучасного політичного становища до здійснення повної суверенности українського народу.

Тільки в вільному демократичному змаганні усіх політичних сил нації – і революційних, і реставраційних, викується й виросте політична партія, яка доведе свою найбільшу спроможність стояти впереді і давати напрямок українському національно-визвольному рухові.

І. Корсун.

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ БОНАПАРТИЗМ.

Роздумуючи над подіями Великої Французької революції мимо-волі задаємо собі запитання:що було б якби Робесп'єр не дозволив якобінському "болотові" в Конвенті 9.термідора арештувати й гільотинувати себе,а,навпаки,якби він сам виарештував й розправився з своїми супротивниками?

Років з двадцять тому це запитання було б схолястичне й безпредметне.Тепер воно є глибоко актуальне,бо дуже нав'язується з дійсністю большевицької революції,яка має дивовижну подібність з революцією якобінською.

Большевизм так само як і якобінська партія,мав три течії:ліву, праву й центр.І так само як тоді Робесп'єр,спираючись на центр,розгромив с п о ч а т к у лівих гебертистів,потім правих дантоністів,потім сам був усунутий термідоріянським переворотом безпринципного центру/болота/,так і в Росії Сталін,очолюючи центр,ліквідував с п о ч а т к у ліве крило в партії/троцькістів/,потім праве крило/бухаринців/і тільки сам Сталін зумів врятуватися від термідору,не дозволивши, щоб большевицьке болото/центр/скинуло його,як то сталось з Робесп'єром,а,навпаки,сам усунув центр державним переворотом 1937 року/так звана "єжовщизна"/.

Якобінська революція йшла вгору до ліквідації лівої й правої течій в якобінстві.Так само большевицька революція йшла вгору до ліквідації троцькізму й правого ухилу.Якобінська й большевицька партії були революційно-творчими доки вони очоляли народну революцію.Революція завжди має в собі абсолютно чисті від всякого компромісу з минулим ідеали/ліві тенденції/і спробу поступитися тими ідеалами перед реальною дійсністю/праві тенденції/.Ці тенденції відбиваються в партії,що очолює революцію,в формі ухилів - лівого/гебертисти в якобінстві і троцькісти в большевизмі/і правого/дантоністи в якобінстві і бухаринці в большевизмі/.Центр ніколи не являє собою самостійної позиції,він тільки координує два крайні явища одного і того процесу,його місце саме в тому пункті,де кінчається одне з тих явищ і починається друге. Немає крайніх явищ - немає й центру.Так само як в математиці поняття центру існує тільки в зв'язку з просторами,що лежать вліво чи вправо од нього,а при відсутності тих просторів поняття математичного центру зводиться до фікції,так і в політичній партії центр має сенс тільки при наявності лівого й правого крила.

Політична партія/і не тільки революційна/ мусить завжди вести то праву то ліву політику/в залежности од ситуації/,так само як літак, щоб подолати простори,маневрує в повітрі то лівим,то правим курсом. Одсікти крила і літак перестає літати.Революційна партія,що одсікає свої крила,перестає "літати",перестає репрезентувати ліві й праві тенденції революції,тобто в цілому перестає репрезентувати революцію бо сам тільки центр/тобто ті,хто координують крайні тенденції/,коли він все ж продовжує залишатися,знову неминуче набуватиме ліву й праву сторони і знову одсікатиме їх аж до абстракції,фікції,тобто до повного змертвіння,відриву від живих сил революції.А коли центр,як змертвіла сила,все ж продовжує залишатися на чолі революції,тоді він неминуче перетворюється на чуже,вороже їй явище,незалежно від того,які

особи стоять у його проводі,бо не провід творить революцію,а революція висуває провід.

Власне центру,як світогляду,не існує.В центрі сидять люди,які запроваджують то лівий,то правий курс/в залежности од ситуації/і які самі додержуються то правих то лівих поглядів.Ленін був правим коли запроваджував Берестейський мир,лівим,коли запроваджував політику воєнного комунізму,знову правим,коли запроваджував НЕП.Мудрість Леніна полягала в тому,що він розумів не тільки припустимість,а й конечну необхідність ухилів у партії.Він тільки не припускав фракційного їх оформлення.Особливо обережно ставився Ленін до лівого ухилу в партії,називаючи його ніжно "дитячою хворобою",тобто розуміючи його як молодість, ідеальні поривання революції.Тому в найнебезпечніший для революції момент складання Берестейського миру,коли позиція лівих/проти миру/загрожувала самому існуванню революції/німецький імперіялізм набував право наступати на беззборонні Ленінград і Москву/Ленін не тільки не усовує насильством ліву більшість в центральному комітеті партії,а,залишаючись з своєю концепцією один,терпляче чекає доки візьме гору єдина, на його думку,правдива лінія,лінія миру.Для Леніна найважливішим було зберегти живий діючий організм партії,бо неправильну політику можна ще виправити при наявності партії,а без діючої провідної партії революція була б неможлива.

Аналізуючи французьку революцію К.Маркс в одній з своїх праць вказує,що трагедією революції було те,що хоч вона фактично вже зовсім була перемогла,але не було партії яка продовжувала б революцію.Партію революції знищив Робесп'єр.Ліквідацію ґебертистів і дантоністів/лівих і правих/Маркс розумів як знищення партії революції.Тоді прийшов термідор - реакція.Знищення в большевицькій партії лівих і правих/троцькістів і бухаринців/означало теж ніщо інше,як ліквідацію партії революції,бо я,як сказано вище,революція не має інших тенденцій а партія не має інших концепцій крім лівої чи правої.Центр тільки запроваджує ту,або ту.

Характерним для обох революцій є те,що і там,і там ліквідація партії починалась з лівa.Робесп'єра найбільше лякали ґебертисти з їхньою програмою всеевропейської революції,з їхніми радикальними гаслами проти приватньої власности.Терор проти ґебертистів і їхніх прихильників означав безповоротний відрив якобінства від лівих тенденцій революції. Після ліквідації ґебертистів цілком природньо гору почало брати те,що залишалось цілим,тобто праві/дантоністи/.При наявності лівих існування правих було б не тільки не страшне,а цілком природне й необхідне.Але тепер якобінське стерно могло повертатися тільки вправо.Це перелякало Робесп'єра,який зовсім не хотів цілковитої ліквідації революції,що після ліквідації лівих ставало очевидним.Тоді були ґільйотиновані дантоністи.Якобінський літак втратив крила...Почалась паніка.Терор пішов вправо і вліво з постійним вишукуванням і одсіканням "винуватих" "зправа" і "зліва" од центру,навколо якого купилося ідейне ніщо,тобто ті безпринципні елементи,які на запитання: що вони робили під час терору,могли б за аббатом Сійєсом відповісти: "Залишалися живими".Очевидно,що ліквідуючи живі сили революції,Робесп'єр скупчував навколо себе тих людей,які будь що хотіли тільки залишитися живими,тобто ті безідейні і безпринципні елементи,які пізніше зрізали безплідну,отже непотрібну вже нікому,головку,змертвілого центру - первосвященника верховної істоти Робесп'єра і пішли на службу реакції.Робесп'єр знав кого він привів замість Дантона.Останні його слова з конвенті були:

"Перемогли мерзотники". Народня революція у Франції була, отже, розгромлена Робесп'єром. 9-того термідора той розгром був тільки оформлений так би мовити юридично.

В совєтській дійсності було ніби більше шансів для провадження народньої революції, ніж у якобінців. Цю надію на остаточну перемогу революції Ленін досить виразно сформулював в одному з своїх останніх виступів/у так званому "Заповіті"/словами: "В нашій революції не закладено з неминучістю розкол між двома основними класами революції - між робітництвом і селянством. Але такого розколу може запобігти тільки єдність партії". Під єдністю партії розумілась не поліційна, а ідейно-органїзаційна єдність. Як же вийшло, що єдність большевицької партії була зламана, партія була ліквідована, селянство силою було загнано в колгоспи, а робітництво підпало під нещадну стаханівську експлуатацію? В1923 році, коли Ленін уже конав, коли в Німеччині і в Европі наростала революційна хвиля, в большевицькій партії більшість становили ліві /троцькісти/, чого не було в якобінстві. Але більшість большевицького проводу не була лівою. Це були професійні революціонери, які вже втомилися були від революції. Вони вже посмакували солодощів влади і панування. Їм страшно не хотілось ризикувати своїм становищем заради ефемерної ідеї троцькістської перманентної революції. Їх сховані мрії ідеологічно оформив Сталін своєю пресловутою концепцією побудови соціялізму в одній країні. Спираючись на більшість в ЦК партії, на антисемітські настрої в низах/Троцький був жид/, а головне на безпринципний апарат, Сталін переміг троцькістську більшість. Але то була перемога адміністраційної сили, а не ідеї. Вільне ідейне змагання в партії закінчилось. Пізніше, коли в 1927 році троцькістська опозиція спалахнула вдруге, поліційна сила стала вже єдиним засобом боротьби. А вже з 1935 року довелося розстрілювати. За лівими прийшла черга правих. Перемогло безпринципне большевицьке болото, центр, від якого продовжували далі одсікати то "ліві", то "праві" паростки. Утворилась навіть така большевицька молитва-заклятття, яким кінчалась кожна передова стаття кожної совєтської газети: "Проти контр-революційного троцькізму, проти правих закрутів, проти примиренства..." В партії страшно стало висувати якусь сміливу позитивну тезу, бо ж вона неминуче мусіла була відзеркалювати або ліву, або праву тенденцію революції. Перед большевицьким проводом наростала загроза ідейного змертвіння. Вихід з становища шукали в тому, що викликали в ЦК партії окремих людей і на вузьких нарадах вимагали сміливо висловити думку, обіцяючи терпимість. Але це не давало ґарантії. "Дураков нет" - говорили викликувані: провід бо був не лояльний і імена довірливих брались "на карандашик".

Таке становище не задовольняло безпринципне большевицьке болото, яке шукало ґарантованого спокою. Розгром правої й лівої течій в большевизмі означав цілковитий одрив партії од революції і од народніх мас. Перемога центру спиралась на поліційний апарат. Все ж центр в своїй політиці мусів був продовжувати одну із двох можливих ліній - або лінію правих, або лінію троцькістів. Третьої можливости не існувало. Від початку тридцятих років большевицький центр взяв лівий "троцькістський" курс: Сталін злякався своєї відорваности від революції. Але різниця тепер була та, що ліва політика Троцького шукала опертя в масах, в так званій совєтській демократії, в той час як "троцькістська" політика Сталіна була цілком незалежна від мас і спиралась на силу державно - партійного апарату. Тому коли Сталін і большевицький центр взяли були

курс на колективізацію,то політику цю не можна було прокореґувати поправками чи,тим паче,запереченням знизу.Отже Сталін не мав змоги еластично маневрувати-відходити від явних помилок вправо чи вліво,бо відхід вправо чи вліво вимагав би визнання помилок,а як же їх визнавати,коли інших за помилки розстріляно чи заслано? Тому від початку 30.років большевизм вступав в полосу "безпомилкової" політики.Все було тільки "правильно".І винищення кількох десятків мільйонів селян в роки 1932 - 33-34,і масові переселення "куркулів" в концентраційні табори, і безглуздий демпінґ, і ліквідація профспілок,і жахливе зниження життєвого рівня мас.Все те виправдувалось потребами колективізації й індустріялізації,тобто потребами "соціялістичної" перебудови країни.

До 1937 року примусово побудований колгоспний лад затвердився, "соціялізм" переміг.Сталін святкує перемогу так же урочисто,як святкував Робесп'єр свою перемогу,втілену в культі Верховної Істоти.Тільки тепер ніякої істоти вже немає,а культивується сам "найгеніяльніший і наймудріший батько і вождь".Але дивна річ:перемога "соціялізму" не тільки не потягла відмирання державної влади,як то обіцяла большевицька програма,а,навпаки,- ненависть до проводу, протест і опозиція в країні наростали з нечуваною силою і вимагали зміцнення державного і, насамперед,поліційного апарату.За визначенням самого Леніна "соціялізм - то є весняна повінь мас",лад,за якого самі маси творять своє життя.А який же це був соціялізм,коли до сталінських шости умов побудови того соціялізму народній гумор додавав ще чотири:1/сонячне опалення,2/місячне освітлення,3/заочне харчування,і 4/гробове мовчання. В країні перемогло безперечно щось нове,але тільки не народнє і тільки не соціялістичне.То був лад без приватньої власности.Все було усуспільнене,вірніше - удержавлене.Але народ не мав ніякого доступу щоб розпоряджатися величезними національними багатствами. Загальне зубожіння не було схоже і на самопожертву всіх за для якогось вищого ідеалу. Бож в той час,коли мільйони людей обідрані і голодні знемагали від каторжної праці,невелика кількість мала до розпорядимости що тільки бажала.Для цих людей будувались чудесні віллі над морем, не тільки гігієнічні й зручні,а й царственно розкішні з золотими клямками на дверях і вікнах/вілля Кірова в Сочі/,хоча країна страшенно потребувала золота для закупки за кордоном промислового устаткування.В той час як мільйони робітничо-селянських дітей хиріли без молока і елементарної їжі,сотні тисяч різних паразитів і утриманок безжурно проїдали народнє добро на розкішних курортах.Де ж тут самопожертва всіх для якогось вищого ідеалу? Звичайно,що для одних такий "соціялізм" був таким же щасливим досягненням,як і для паризьких спекулянтів життя під час робесп'єрового терору.Але для мільйонів життя як тоді,так і тепер було справжнім страхіттям.

За большевицькою програмою соціялізм означав абсолютну рівність націй.Але яка ж це була рівність,коли від інших народів,крім російського,була відобрана не тільки національна незалежність,а навіть ті елементарні національні свободи,які в них ще залишались,чи які вони здобули в перші роки революції,коли розстрілювали чи висилали на каторгу ту національну інтеліґенцію,яка ці свободи обстоювала,коли мільйони українців,як і представників інших національностей,видушувались голодом,або виселялись до Сибіру,а їхні спорожнілі оселі наповнялись росіянами,або мешканцями інших советських республік,коли проголошений

був культ тих староросійських царських діячів, які вславились імперіалістичним поневоленням інших народів, або придушенням їхніх революцій /наприклад культ царського ґенерала Суворова, який душив селянську революцію Пугачова, який ішов походом проти ґенерала Бонапарта і якому паризькі роялісти виголошували гасла: "Хай живе Суворов. Геть республіку!"/. Ні, ні, це не був соціялізм. Це була ніким не передбачена суспільна формація, за якої робітник ставав ще більшим додатком до машини, ніж у приватно-капіталістичному суспільстві, це була формація державного капіталізму, керована анонімними, мінливим у своєму складі, але постійними у своїй суті, товариством, іменуємим СССР. І змінити таке становище не спроможний ніхто, хіба тільки нова народня революція.

Отже сталінська політика побудови соціялізму в одній країні явно провалилась. Одні вважали, що соціялізм ото і є таке страхіття, інші розуміли, що соціялізм і революція знищені Сталіном. Але всі ненавиділи і всі бажали іншого. Большевицький центр був, отже, дискредитований остаточно. Пробив час большевицького термідору. Треба було давати дорогу новому ладові - ладові державного капіталізму. Тоді то Сталін і проробив те, чого не догадався, або може не захотів чи не міг проробити Робесп'єр. Він вирішив очолити новий суспільний лад, що визрів в надрах большевицької диктатури. Він вирішив проробити термідор сам. Для французької революції характерною була своєрідна чесність і послідовність людей, що очоляли окремі її етапи. Робесп'єр, зрозумівши свою ролю кривавого мавра, що терором протоптав дорогу новому ладові капіталістичної конкуренції, відійшов без спротиву. Термідоріянці поступились перед Директорією. Директорія перед Бонапартом. Бонапарт - перед Бурбонами. Коло якобінського падіння замкнулось. Сталін вирішив замкнути коло большевицького падіння в одній своїй особі. Він прибирає на себе функції термідоріянців, функції директорії, Бонапарта і...поки що тільки Бонапарта.

В 1937 році створилась була така ситуація: революція була розгромлена. Не тільки не було вже партії, яка б очолила народні маси в боротьбі за опанування народом того, що визріло в надрах диктатури большевицького центру, - не було тих мас, які хотіли б продовження революції. Маси були зневірені й перевтомлені. Реакція стукалась в двері. Можливі були тільки два шляхи: або термідор якобінського типу - усунення проводу і відкриття шляху для стихійної реакції, або спроба закріпити те нове, що народилось з політики центру, закріпити внутрі країни і в міжнародньому маштабі. Маючи гіркий досвід якобінського центру/болота/, що термідоріянським переворотом несподівано для самого себе відкрив шлях реакції, большевицький центр перелякався і втратив активність. І навпаки, - маючи досвід Робесп'єра і термідоріянської реакції, Сталін вирішив рятувати себе і бодай те, що народилось з політики центру. Державним переворотом 1937 року були усунуті залишки старої большевицької ґвардії, що купчились навколо центру і в партійно-советському апараті і до влади були покликані молоді представники нового державно-капіталістичного ладу. Сталін став абсолютним диктатором СССР.

Не можна припустити щоб цій людині не були властиві ілюзії. Не можна думати, щоб Сталін так таки й вважав новий лад ладом нового поневолення трудящих. Адже він все своє життя вважав, що все, що виходить з його рук є найкраще на світі. І не тільки для нього, а й для всіх на світі. Правда, він бачив, що перші кроки його "соціялізму"

були більш кривавими, ніж столітнє простування ненависного йому приватньо-капіталістичного розвитку. Він розумів недоречність сполучення соціялізму й марксизму з царем Петром першим і з ґенералом Суворовим. Він бачив, що ґеніяльного комуніста Троцького зміняє безпринципний містечковий ґешефтмахер Каганович, а фанатично відданого революції Бухарина чудакуватий блазень Микитка Хрущов. Але він вважав, що хоч все то те й недоречне, та ж воно скороминуще. Найголовніше ж зберегти новий лад, лад з технічно-економічного боку ніби найпередовіший у світі, лад, який і в іншому світі буде збуджувати рух проти приватньо-капіталістичних форм господарювання. А головне він вважав, що яким би той новий лад не був, все ж порядкує ним поки що він, Сталін, отже, він це має змогу скирувати всі сили того ладу на зруйнування приватньо-власницької Европи. Цю останню можливість він не спускає з очей, не зважаючи на всі невдачі побудови соціялізму в одній країні, а може навпаки - саме через оті невдачі.

Бонапартиські пляни зароджуються в голові Сталіна уже після перших невдач колективізації. Перемога фашизму в Німеччині штовхає Сталіна хутко перебудовувати промисловість на военний лад, а совєтська програма створення потужної морської фльоти свідчить про те, що Сталін мислить собі майбутню війну не тільки як оборончу.

Один із найпильніших дослідників бонапартизму і наполеонівських воєн, російський академік Тарле, аналізуючи наполеонівський режим, каже: "Встановилась диктатура контр-революційної буржуазії, яка в гонитві за наживою привела Францію до загибелі, зрозуміла це, розгубилась, і зневірившись у власних політичних здібностях, прийшла до висновку, що тільки задушивши революційний демократизм...буржуазне суспільство може безупинно розвиватись, забезпечивши вільний рух приватнього капіталу". Лібералізм Директорії, що прийшла на зміну якобінській диктатурі, безперечно не забезпечував нового французького суспільства, особливо перед зовнішньою небезпекою. Тому потрібна була знову диктатура, яку і встановив Бонапарт. Нині особливо значення набуває не так об'єктивно-історичне значіння бонапартиського режиму, яке кожному відоме, як деякі особисті властивості Бонапарта. Наприклад залишається в тіні той факт, що молодий артилерійський офіцир Бонапарт належав до найлівішої групи якобінства, до групи Буонаротті-Бабефа-Фуше, в якій Бабеф посідав навіть комуністичні позиції. Молодий Бонапарт віддав свій военний геній на оборону революції від роялістів і від інтервенції. Тільки оттаким минулим можна пояснити чому встановлення бонапартиської диктатури 18. брюмера привітала не стільки буржуазія скільки широкі маси. Розганяючи директоріянську Раду, він напевно був щирий коли казав: "Я не інтриґант ви мене знаєте: Як що я стану віроломним, будьте ви всі в такому випадкові Брутами". Але одна справа суб'єктивні, хоч і найщиріші, міркування найлівішого для того часу революціонера Бонапарта і інша справа та реальна історична дійсність, яка вимагала від Бонапарта зовсім іншого чину. Тому історія нині зовсім забула про що мріяв лівий якобінець Бонапарт, прибираючи до своїх рук диктатуру, так само як історія дуже хутко забуде що писалось про соціялізм і комунізм в сталінських пропагандивних шпаргалках саме в той час, коли сталінська армія розстрілювала цілими дивізіями полонених "братів-пролетаріїв", коли в окупованих червоною армією місцевостях у тих же "братів-пролетаріїв", відбирається все починаючи від меблів і кінчаючи годинниками...Одна справа пропагандивні шпаргалки і зовсім інша справа реальна дійсність. Закони термідору невмолимі.

Большевицька революція не потребувала йти навпомацки і кожен свій етап доводити до його логічного кінця, як то було у французькій революції, що не мала такого клясичного попередника. Сталін не чекав доки большевицьке болото ґільотинує його. Він встановив особисту диктатуру. Але Сталін ніяк не уявляв, що суть контр-революційного термідору полягає не в усуненні революційного диктатора, а в ліквідації партії, що керує революцією. Пильнуючи термідоріянців серед свойого оточення він не помічав, що найголовнішим термідоріянцем був він сам. Ставши в 1937 році в оборону нового, що визрів під большевицькою диктатурою, державно-капіталістичного ладу, який за історичною аналогією, був рівнозначним визрілому в надрах якобінської диктатури приватньо-капіталістичному ладові, Сталін системою страшного терору проти народних мас оформив розгром робітничо-селянської революції в СССР, як і розгром партії, що репрезентувала революцію. Диктатуру російського державного капіталізму довелося очолити старому революціонерові і комуністові Сталінові, так само як диктатуру французького приватнього капіталізму довелося очолити найліпшому якобінцеві Бонапартові. Революція вмерла. Почалось нове життя, змінити яке не спроможний ніхто, навіть Ленін, якби він несподівано воскрес. Після кривавої колективізації і встановлення державно-капіталістичного рабства в СССР ідейний контакт европейського робітництва з советами обірвався остаточно. Европу охопило глибоке зневіря й реакція. На плечі Сталіна випала, отже, та місія, яку виконав Наполеон: "Він завершив тероризм, поставивши на місце перманентної революції перманентну війну...Режим терору, який зробив свою справу у Франції, Наполеон в інших країнах застосував у формі війни"/Маркс/. Завдання перманентних большевицьких воєн/не за сталінськими пропагандивними шпаргалками, а за реальною дійсністю/, підкорення інших народів Москві і підпорядкування їхньої націоналізованої економіки московському державному капіталізмові. Революції в Европі для советської системи бажані тепер тільки як підготовка ґрунту для російської окупації. Так до другої світової війни остаточно оформився в Росії режим большевицького бонапартизму. Впадає в очі дивовижна подібність його політики до політики наполеонівської. Так само, як колишній борець за "свободу, рівність і братерство" Бонапарт змушений був пізніше "боронити французький ринок од чужоземної конкуренції і перетворити Европу на об'єкт визиску для французького торговельного і промислового капіталу"/Тарле/, так тепер найзапекліший колись комуніст-ленінець Сталін змушений замінити Комінтерн "родіной", революцію війною, інтернаціоналізм імперіялізмом. І так само як космополіт якобінець Бонапарт змушений був заспокоювати національний еґоїзм свого господаря - французької буржуазії запевненнями, що "в його армії... всіх цих німців, швайцарців, італійців, бельґійців, голяндців, поляків, ірляндців і т.д. гине набагато більше, ніж французів"/Тарле/, так тепер "вождь світового пролетаріяту" Сталін змушений запевняти російський націоналізм, що в цій війні німецьких "братьєв-пролетарієв" він вибив аж на п'ять мільйонів більше, ніж уклав своїх "родних советских братьєв-пролетарієв". Так само "батько народів СССР" інтернаціоналіст Сталін може з цифрами в руках довести своєму господареві - російському націоналізмові, що й він в цій війні змушений був підставляти під ворожі удари в першу чергу українців, кавказців, татар і взагалі інородців. А як щоб їх підставляв і не сам він, а інші, не питаючи його, то тим паче доводиться визнати, що закони термідору невблаганні.

Конкордат безвірника Бонапарта з католицькою церквою аж в деталях

подібний до конкордату непримиреного марксиста Сталіна з найконтрреволюційнішою на світі російською патріяршою церквою, яка проголосила атеїста Сталіна "богопоставленим вождем". Що сказав би Сталін, як би йому про це повідомили десь в 1919 році? Але ж закони термідору невблаганні..

Так само як Наполеон "до всієї традиційної фразеології про звільнення народів, про братерство республік і т.д. ставився з найодвертішим призирством"/Тарле/, так тепер Сталін з цинічним призирством керує "незалежними" окупованими республіками за допомогою майорів державної безпеки.

Так само як "Наполеон органічно не переносив чогось, що бодай далеко було схоже на волю друку" і так само як тоді "в літописах французької і загальноевропейської преси царювання Наполеона лишилось назавжди добою нечуваного гніту і поневолення"/Тарле/, так само тепер почуває себе російська преса і преса країн, що пробувають під большевицькою окупацією. Правда, Наполеон не запевняв світ, що його конституція найдемократичніша і преса найвільніша, як то робить Сталін. Алеж Наполеон був тільки Бонапартом, а Сталін уже побував Робесп'єром, термідоріянцем, Бонапартом і ще може встигне побувати...Бурбоном. Великому кораблю велике й плавання.

Так само як тоді "Европа була до такої міри залякана, що Наполеон робив рішуче все, що тільки хотів, навіть з тими державами, які зовсім ні з ним, ні з ким взагалі не воювали"/Тарле/, так тепер перед лицем Сталіна почувають себе Швеція, Туреччина, Іран і інші країни, які "ні з ним, ні з ким взагалі не воювали".

Подібність можна наводити без кінця, бо бонапартизм закономірно витікає з термідора.

Але є й велика різниця між історичною ситуацією після французької революції і теперішньою. По-перше Велика Французька Революція породила воєнний геній Бонапарта, що давав натхнення вояцьким масам і забезпечував успіх отих перманентних наполеонівських воєн, в той час як російська революція змушена воювати тільки "генієм" НКВД, тобто одночасно довиконувати щей функції Робесп'єра, бо ж дрібновласницьку країну перетворити на країну хемічно чистого капіталізму не так легко. Успіх наполеонівських воєн забезпечувала політична ситуація в Европі, буржуазія якої на початку наполеонівських воєн була власне "п'ятою колоною" бонапартизму, бо воліла звільнитися від гніту февдальних пут, в той час як тепер навіть уже фашизм в війні з большевизмом остільки забезпечив був свій тил внутрішніми соціяльними реформами, що не тільки не боявся большевизму, а в перші місяці війни, одкривши двері з Европи в СССР, сам смертельно налякав большевицький режим.

Тепер, перед другим туром перманентних воєн большевицького бонапартизму, Европа стоїть цілком підготовленою. Прихід до влади робітничої партії в Англії і Франції і ті великі соціяльні реформи, які там нині запроваджуються політично остаточно обеззброюють большевизм. Найслабшим місцем проти большевицького фронту є правда окупована Німеччина. Але ж в окупації Німеччини бере участь і большевизм і окупаційна большевицька зона в Німеччині є в найгіршому становищі. Отже німецьке робітництво проходить нині наочну школу большевицької політграмоти.

Дослідник каже, що як би навіть Наполеон виграв битву під Ветерлоо то його "імперія загинула б тому, що Европа тільки починала розгортати свої сили в той час як Наполеон остаточно вичерпав і свої сили, і воєнні резерви"/Тарле/. Ще в більшій мірі можна сказати це про большевизм,

який уже в першому турі своїх перманентних воєн остаточно вичерпав свої сили і свої воєнні резерви. Крім того перший тур большевицьких воєн носив на початку оборонний характер, отже ті війни міг іще підтримувати бодай один тільки російський народ. А тепер большевизм хоче наступати. З чим? Очевидно він розраховує на невичерпані ще резерви окупованих країн та на революційну ситуацію в Европі. Про революційну ситуацію в Европі вище було вже згадано. Що ж до резервів окупованих країн, то невідомо що проти кого вони будуть скеровані. Наполеонівські війни, будучи війнами не тільки французької революції, але й французької буржуазії з оборонних перетворилися на імперіялістичні. Не хто інший, як Ленін писав: "Із національних французьких воєн вийшли імперіялістичні, що породили в свою чергу національно-визвольні війни проти імперіялізму". "В Іспанії спалахнула пожежа лютої непримиренної селянської партизанської боротьби проти французьких завойовників і ніхто тоді не знав, що саме ці "голодранці" почнуть копати прірву, в яку судилось було рухнути великій наполеонівській імперії" /Тарле/. Становище на Україні, в Польщі і в інших окупованих большевизмом країнах багато чим нагадує становище в тодішній Іспанії, де "кожен будинок був фортецею, кожен хлів, стайню, пивницю, горище треба було брати з бою". Щоправда тоді Наполеон воював з усією Европою і зокрема з Британією, яка, отже, активно підтримувала еспанських повстанців. Тепер большевизм намагається поки що забезпечити собі мир з головними світовими потугами. Але чи властиво політичній системі бонапартизму, що мислимий тільки як перманентна війна, довго додержувати спокій? Це покаже найблище майбутнє. Звичайно, що большевизм враховує теж досвід Наполеона, який своїми війнами довів до того, що "як тільки пройшла чутка про остаточне зречення імператора, державна рента на біржі пішла круто вгору" /Тарле/. Для французької буржуазії Наполеон перестав бути потрібним.

Чи довго ще російський державний капіталізм потребуватиме большевицької абсолютиської форми і чи довго світ буде пасивно оборонятися від її агресії – важко нині дати переконливу відповідь. Ясно одне: большевизм потребує воєн і, з другого боку, не має сил вести їх. Ситуація майже комічна і мислима тільки, як дуже короткочасна. Можна припустити, що неспроможний виконати свою бонапартиську місію большевицький режим спробує еволюціонувати далі, в бік "Бурбонів", в одній тільки особі Сталіна буде замикати коло свого ідейного падіння. Можливо на ролю Бурбона Сталін уже не надасться. В усякому разі одне є ясне: одинокий острів російського тоталітаризму не зможе довго триматися серед моря світової демократії. Большевизм розгубив свої ідейні позиції. Він уже не репрезентує революцію, яка є давно похована ним. А коли так – він мусить дати голос масам, дати голос поневоленим ним народам.

Український національно-визвольний рух мусить використати цю передкризеву ситуацію для того, щоб ідейно озброїти і організувати визвольні сили українського народу перед неминучою остаточною битвою за відновлення його незалежности.

А. Бабенко.

ІВАН МІТРІНҐА.

Жив і діяв Іван Мітрінґа наче метеор, якого жбурнула якась велитенська сила в нашу дійсність, і так як метеор він згас, залишаючи життя від української руки.

Не хочемо писати йому некрольогу, бо з усеї сили ненавидів він звичні на Західних Землях церемонії й поминки. Заки зможемо принести ширший розгляд позиції, що він в нашому житті займав, друкуємо коротку згадку про нього - і то не припадково в п е р ш о м у числі часопису. Неодно зусилля в нашому суспільному житті грядучого часу буде здвигатися з яскравою печаттю його індивідуальности, хоч стороннє око звичайно не добачить п е р ш о г о автора. Неодин із молодих українців, що матимуть відвагу боротися за політичні горизонти свого народу, відчуватиме в собі вічно його школу.

Виростав Іван Мітрінґа на Заході України й не виглядав на "свою людину", а на хижого інтруза в свому середовищі. О д н і бачили в ньому непогамованого іконоборця й еретика, ворога усіх західно-українських форм і конвенансів ворога "національних святощів" і таких же обрядів, речника аморальности й взагалі людину без серця. Д р у г і одушевлялися його темпераментом, рубашністю, "бунтарством". О д н і і д р у г і не розпізнали того, що було в ньому істотне й не могли, очевидно, належно ч и т а т и виявів його буйної вдачі. А правда не лежала виїмково по середині, лиш зовсім деінде. Приглянимося дечому на пробу.

Ніхто не твердитиме, що Мітрінґа мав нахил до святости. Одначе невже він був справді речником аморальности? Хто йому приглянувся добре, тому було відомо, що Мітрінґа був найліпшим приятелем, що в тяжких ситуаціях нікого не залишив. Він ніколи не посилав других на ризико, на яке сам не був би міг іти, бо узнавав за собою право кидати лише власну особу над беріг пропастей, де чаїлася зрада і смерть. Підчинена йому ієрархічно людина була завжди предметом його соціяльної опіки. З подивугідною неустрашимістю й мужністю стояв він за бороненою справою завжди цілий, готовий її захищати хочби проти цілого середовища. Спекуляція на популярність була в його очах завжди ціхою рабів. А як далеко він умів других зривати до зусиль і боротьби знають лише ті, що колинебудь бодай не довгий час працювали з ним разом. - Невже це все ознаки "аморальности"?

Отже, його бунт не звертався зовсім проти моралі, лише проти цього накопичення суспільних звичок, формулок і конвенцій, які широкий і наївний загал уважає в л а с т и в о ю "мораллю". І цю так звану "мораль" порядних обивателів і випливаючу з неї "статечність" він так ненавидів, що волів виглядати найбільш неможливою людиною середовища, дивовижею, щоб тільки не зачислювали його до "порядних" і "статечних". І це було джерело його рубашности, безцеремонности і бунтарства.

Не охота бути оригінальним, а глибоке відчуття засадничих річей, диктувало йому таку поставу. Він бачив виразно, що виростаюча з тієї поспо-литої "моралі" "порядність" і так звана "ідейність" була здебільша тільки надітою на специфічні обставини [?] м а с к о ю, яка мала закривати справжні обличча своїх власників. Прийдуть інші обставини то впаде маска, а тоді вчорашні "ідейники", "святці", "революціонери" і "інші борці за мрії" об'являться як товпа і безголова людська сірина або як мізерні політруки, погромщики, грабіжники і душогуби. Цей випадок

заходить тоді,коли вони дістануть в руки бодай деякі позорі влади і си-
ли.На думку Мітрінґи був такий елемент ножем у плечі тому найтруднішому
українському ділу,що зветься визвольна політика.Це діло повинно було,на
його думку,спочити в руках найсильніших і найрозумніших індивідуальнос-
тей,а не бути професією людей,що їм середовище накинуло "обличча".
Боротьба за концепцію української політики,була центральним пунк-
том його змагань.Діячи в середовищі молодих на Заході українському бачив
він,як ніхто другий,вовчі ями молодого зриву.Політичне життя зачали в
нас розуміти як своєрідне продовження й видовження змісту праці товари-
ств молоді в першу чергу.Репресії ворога скріпляли цю оману молодого по-
коління.Тут заговорив Мітрінґа і суспільні організації виховного харак-
теру можуть бути гарною річчю,але політика у властивому значенню слова
є річчю так д у ж е в і д м і н н о г о п о р я д к у,що уявляє собою
наче окремий світ.Горе такій п о л і т и ч н і й організації,яка цього
не зрозуміє.Та ж для політики треба велитенського і з о в с і м н о-
вого зусилля.З о в с і м н о в о г о зусилля потрібно теж,щоб схопити
її предмет та терен,який в н і я к о м у в и п а д к у не є знаним у
нас виховництвом.Це було пізнання Мітрінґи,за яким пішло єдине в нас
його діло.З небувалим розмахом кинувся він розкривати проблеми Сходу
Европи для молодого покоління,бажаючи скирувати всю його снагу на терен
де були вправді надлюдські труднощі,але де отвиралися нові горизонти і
де могла здвигатися п о л і т и ч н а в о л я с и л ь н и х.Блискучи-
ми концепціями позначилася ця робота.Не традиційні порахунки з"лютим
воріженьком" увижалися йому,лише боротьба світів й елементів,нова доба
мандрівки народів.У назву одної статті ставить він слова:"Варе,віддай
назад мої легіони!" - який патос свіжо розкризаного широкого горизонту!
На проблематику Сходу Европи звернулася львина частина зусиль Міт-
рінґи.Треба широко розгорненого розгляду,щоб зясувати бодай приблизно
величезну вагу тих зусиль.Ми скажемо на цьому місці тільки ,що це було
велике революційне діло:ще більше:єдине революційне діло,що зродилося
в середовищі молодого покоління нашого Заходу у 30.рр. та дивною іроні-
єю долі - осталося для нього засадничо чуже.Уже один погляд на осяги
Мітрінґи в цьому напрямі скаже майже все.Схід Европи був скований боль-
шевицькою імперією і закритий - навіть для людей що жили в ньому - та-
кими методами політики і пропаганди,що навіть найбільші знавці політич-
ної дійсности світу не знали остаточно,що думати про кольоса,й не мали
ніякої концепції підходу до нього.Мітрінґа розпізнав імперію,розпізнав
її силу й смертельні моменти і поставив концепцію.Він умів розпізнава-
ти,де укриті жерела нових світів,що мали б повстати на руїнах тюрми,і
в такий спосіб подав руку тим силам,що наростали на широких просторах
України і серед інших поневолених народів.Пізніші роки потвердили яск-
раво пізнання й концепції Мітрінґи.На цьому не кінець.Він хотів здобу-
ти молоде покоління нашого Заходу для цієї справи.Тут сталася річ,яка
в своїх наслідках важить над усім нашим життям.Молоде покоління Заходу
дістало завдяки чинові Мітрінґи шансу злучити руки з грядучими силами
Сходу,бути однією із перших кадр нової революційної ідеї.Перед ним от-
виралася цілковито нова перспектива.Тоді була вирішальна для цілого
наступного часу хвилина:або воно перейме на себе новий здвиг,або піде
неодмінно на шлях самознищення.Пізніші роки показали яскраво,яку доро-
гу воно вибрало.
Із сьогоднішньої перспективи видно аж надто ясно,що в цій фазі
свого розгорнення Мітрінґа розійшовся засадничо і р а з н а з а в ж-

д и із своїм широким середовищем і одержав в ньому свого смертельного ворога. Різні обставини закривали такий стан речей ще кілька літ. Проти Мітрінґи станули жреці в лоні руху молодих жреці власної величі. У сліпоті й молодечості нового покоління знайшли вони союзника і звернули рух на шлях "вибраної" вищою силою с е к т и. Повіривши у "вибраність" власну, секта зачала крутитися довкола власних уявлінь і горизонтів не потребувала. Від Мітрінґи перебирала вона його слова, деякі його гасла, щоб замазати і зґляйхшальтувати значоне його індивідуальністю його діло. А надівсе намагалася вона знищити його самого, що так давно розкрив смертельні сторони свого середовища. Позбутися постаті, яка ніяка сила з нашим середовищем стопити в одно не зуміла.

З такого боку бачення його смерть така дуже ненадійна - хочби й для нього самого - не була. Правда, він міг впасти від кулі котрогось із традиційних ворогів України. Одначе в обставинах нашого життя приходилося в першу чергу звести бій з рабом, що вміє чинити неаби яку метушню, проте своєю сліпотою все зробить, щоб ми ніколи не дійшли до справжнього розрахунку з історичними противниками.

П. С.

КОНЦЕПЦІЯ МИКОЛИ СКРИПНИКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПИТАННІ.

6. липня 1933 року, в найжахливішу годину страшного голоду на Україні, вкоротив собі віку відомий український комуніст Микола Скрипник. Скрипник вийшов з українського революційного руху. В молоді роки він належав до української соціял-демократичної організації "Спілка". Пізніше вступив до російської соціял-демократичної партії, посідаючи в ній большевицькі позиції. Перехід в РСДРП не означав для Скрипника негацію української національно-визвольної боротьби. Як лівий марксист, що стояв на засадах соціялістичної революції, він підпорядковував національно-визвольний рух завданням визвольної боротьби пролетаріяту, виходячи з тої апріорної марксистської засади, що визволення робітництва з капіталістичної неволі означає одночасно і визволення поневолених народів з-під національного гніту, що пролетаріяту, як носію ідеї безкласового трудового суспільства, не властиве жодне поневолення, в тому числі і поневолення національне.

Тож в національному питанні Скрипник цілком поділяв теоритичні марксистські і зокрема Ленінські позиції.

Як же вийшло так, що залишаючись до кінця свого життя переконаним комуністом, Скрипник не тільки розійшовся з большевицькою партією в національному, зокрема в українському питанні, а ще й свідомо вчинив явно ворожу і страшно небезпечну тоді для большевизму демонстрацію проти нього вкоротивши собі віку саме в той час, коли мільйони українців пухли і вмирали з голоду, тобто ніби приєднавши свою долю до долі свого народу і тим самим виступивши проти страшної большевицької розправи над Україною?

Тут питання стоїть тільки так: або Скрипник зрадив комунізмові, або большевицька партія перестала бути комуністичною, тобто перестала запроваджувати в життя ті марксистівські й ленінські засади в національному питанні, які Скрипник безумовно вважав для себе обов'язковими.

Треба сказати, що Скрипник не один раз розходився з своєю партією в українському питанні. Так, в 1918 році він, в противагу групі П'ятакова - Затонського, розумів створення української совєтської республіки не як політичний маневр, а як внутрішньо український процес, як переростання української національно-демократичної революції в революцію соціялістичну. Тож він запекло боровся за те, щоб большевицька організація в Україні була не обласною організацією РКП/б/, а незалежною від неї секцією Комінтерну і відповідно називалась не РКП/б/України, а українською комуністичною партією/большевиків/. Тоді перемогла, як відомо, компромісна назва - КП/б/України, отже, не українська, а тільки - України. В перші роки НЕП'у, при створенні СССР, Скрипник обстоює пункт в конституції, що СССР повинен бути не союзною республікою, а союзом незалежних республік. Як відомо тоді перемогла точка зору не Скрипника, а Сталіна, тобто - союзна республіка. Так само в дискусії про боротьбу двох культур на Україні, що мала місце в перші роки революції/про цю боротьбу мова буде далі/ Скрипник рішуче виступив в оборону української культури. І все ж залишаючись в меншості, Скрипник продовжував бути членом большевицької партії і входив навіть в члени її керівного центру - ЦКВКП/б/. А в 1933 році він раптом став ворогом.

Щоб зрозуміти цей факт треба розглянути теоритичні позиції Скрипника в національному питанні. До революції і в перші роки революції в революційному марксизмі існувало дві точки зору на національне питання: Люксембургіянська і Ленінська. Відома соціял-демократка Роза Люксембург

вважала,що в добу імперіялізму й соціялістичної революції національне питання не існує,а національно-визвольні змагання є реакційні.Світовий пролетаріят є єдиний,має ясні клясові цілі,мусить бути як-найміцніше злютований і не повинен розчинятися в національно-демократичних,буржуазних рухах кожної країни.В противагу Розі Люксембург Ленін вважав, що переплигнути через національно-визвольні рухи пролетаріят не може,що, здійснюючи свої клясові цілі,він водночас мусить здійснювати і звільнення поневолених народів.Це означало, що в колоніях і в поневолених націях пролетаріят іде разом з національною буржуазією до повного здійснення "самоопределения,вплоть до отделения". Після здійснення незалежности свого народу пролетаріят виступає проти національної буржуазії за соціялізм.Ленінська концепція була ніби більш практична й більше враховувала складну дійсність,ніж концепція Рози Люксембург.Але ці положення Леніна майже цілком касувалися іншим його твердженням,а саме,що пролетаріят підтримує тільки ті національно-визвольні рухи,які не йдуть в протиріччя й не стоять на шляху визвольної боротьби робітничої кляси.

Це протиставлення національно-визвольних рухів і визвольної боротьби робітничої кляси засадничо є невірне,навіть з марксистської точки зору,хоч воно й запозичене з арсеналу К.Маркса. В середині XIX століття,коли в центральній Европі спалахнули були робітничі революційні рухи і австрійський уряд для придушення їх почав використовувати національні противоріччя австрійської імперії,використовувати темні маси слов'янських народів,зокрема українців з Галичини. К.Маркс в роздратованні назвав визвольні рухи цих народів реакційними,а самі ці народи не історичними,тобто такими,які не мають перспектив до відродження, а мусять бути поглинені,асимільовані історичними націями.Безперечно,що таке таке поспішне твердження було помилкове.Адже коли робітництво Англії на початку XIX століття руйнувало машини/так звані луддіти/,або пізніше брало участь в жидівських погромах чи в інших реакційних виступах, ні Маркс,ні марксисти не називали пролетаріят не історичною реакційною клясою,а тільки"клясою в собі",тобто не свідомою своїх клясових цілей. Чи ж можна називати реакційним і не історичним народ,який,за тією самою термінологією,є поки що "нацією в собі",тобто не свідомий своїх національних інтересів,бо ж напевне не в інтересах українського/чи якогось іншого слов'янського/відродження було душити будь чиї визвольні рухи,а,навпаки,засадничо всякі визвольні рухи є споріднені,бо мають насамперед спільну етичну основу/проти поневолення/.А коли брати конкретно-історично,то українському національному відродженню в Галичині ніякою мірою не загрожували революційні рухи в центральній Европі,бо напевно режими,які повстали з тих рухів,дали б галицьким українцям більше волі,ніж тодішня консервативна Австрійська імперія,яка,власне,й дала автономію своїм народам в наслідок отих революційних рухів.

Пізніший розвиток довів цілковиту помилковість твердження Маркса про неісторичність слов'янських націй.Марксові,як всякій людині,властиво було помилятися.Та він,власне,й не розвивав глибше свого випадково кинутого твердження.Проте пізніше ті,хто зробив з Маркса ікону,вхопилися за ці його слова і створили цілу мертву догму про те,що не всякий національно-визвольний рух дістає підтримку від робітничої кляси. А втім,справа не в догмах,а в тих соціяльних силах,які стоять за тими догмами. Ніколи бо в історичній дійсності пролетаріят не виступає як абстрактна "кляса для себе",як і взагалі ніколи якась інша кляса не виступає в історії,як абстрактне,хемічно-чисте явище.Завжди вона мала щось "в собі",тобто була конкретно чи російською,чи німецькою,конкретно

вийшовшоре з селянства, чи з міщанства і, як така, вносила "поправки" до абстрактної схеми.

Тому, власне, й вийшло, що, не розходячись з своєю партією /власне з Леніним/ в національному питанні теоритично, Скрипник, вважаючи себе представником конкретного українського робітництва, дискутував і вів постійну боротьбу з тими російськими большевиками, які свідомо чи стихійно продовжували російські імперіялістичні традиції.

В 1923 році, на XII з'їзді ВКП/б/, большевизм міняє курс в національній політиці. Ленін був вже тоді непоправно хворий і безпосередньої участи в з'їзді не приймав. Проте він встиг був іще викласти свою точку зору на національне питання в СССР, в так званому "Заповіті", що, до речі, ні тоді, ні пізніше не був надрукований. В тому "Заповіті", називаючи Сталіна "великодержавним держимордою", Ленін настоює, щоб взаємини між окремими республіками будувались на засадах рівности. Кожна республіка має бути незалежною не тільки в культурному, а й в господарському відношенні, навіть з своєю власною національною валютою. Ленін пропонував тільки спільний дипломатичний фронт советських республік перед капіталістичним світом і спільне командування національними арміями. Але провід був уже в руках Сталіна і новий курс національної політики на партійному з'їзді теоритично "угрунтував" Сталін. Сталін виходив не з тої засади, що советська влада повинна продовжувати національно-демократичну революцію до кінця, тобто, до здійснення цілковитої суверенности поневоленого народу, не з засади, на якій стояв Скрипник і УКП /яка була тоді ще окремою партією/ і на якій стояв, власне, Ленін теж. Новий, ліберальний курс в національній політиці Сталін угрунтував тим, що НЕП є, мовляв, поступка робітничої кляси селянству. В національних республіках робітництво, на думку Сталіна, є російське, але основну масу населення становить селянство, яке національно не є російське, а оскільки тепер політика є "лицем до села", то й в національному питанні треба піти на поступки.

Кожному очевидно, що "філософ побудови соціялізму в одній країні" Сталін не зв'язував кінців з кінцями. Обстоюючи великодержавницьку тезу про приналежність робітництва національних республік до російської національности, Сталін, по-перше, узаконював все попереднє панування російського імперіялізму над іншими народами, не розуміючи того простого факту, що російський пролетаріят в національних республіках то є явище тимчасове, створене силою російського самодержавства. Що досить одчинити двері демократії і від російського пролетаріяту в Україні не залишиться ні сліду. По-друге, тезою про російський пролетаріят в національних республіках Сталін не припускав природнього національного злиття пролетаріяту з усією масою населення, отже не припускав щоб той пролетаріят, як провідна верства советського режиму, ставши органічно-внутрішньою національною силою в кожній республіці, керував би суспільним життям не тому що він російський, а тому що він пролетаріят. Тобто з позицій інтернаціонально-пролетарських Сталін уже тоді скочувався на націоналістично-російські. По-третє Сталін тезою про російський пролетаріят в національних республіках не відповідав на запитання: як же той пролетаріят, як провідна верства, змикатиметься з національним селянством і вестиме його за собою, як він буде витримувати свою національну окремішність в чужонаціональному морі. Отже по-четверте, сталінська теза про російський пролетаріят в національних республіках не тільки не вносила національного миру в середовище тих народів, які входили до складу СССР, а, з неминучістю, накопичувала національні протиріччя, які пізніше й вибухнули – на Україні в виступі Хвильового, в Білорусії – в так званій нацдемовщині і т.д.

Сталін сіяв вітер, а пожав бурю, яку й довелося тушити старими расейськими засобами, тільки з большевицько-енкаведиською поспішністю...

Все ж тоді ще на поступки треба було йти і треба було підшукувати людей, які б найбільш надавались до запровадження нового ліберальнішого курсу. Серед большевицького проводу на Україні не було більш підходящої на таку ролю людини, як Скрипник.

Скрипник був покликаний на наркома освіти і прибрав до своїх рук увесь український культурний фронт. Ця доба в українському житті справедливо названа добою культурного ренесансу.

В своїй діяльности на культурному фронті Скрипник дав насамперід теоритичний бій своїм великодержавним супротивникам. В цілому ряді статтів і книжок Скрипник розвиває таку тезу. Розвиток товарового господарства і капіталізму призводить до того, що втягуються цілі народи в коловорот громадського життя і з інертних досі етнографічних масивів витворюються нації. Як що в умовах февдальної Европи справді відбувався частковий процес денаціоналізації "неісторичних" народів, як що чеські міста германізувалися, чеська інтелігенція переймалась німецькою культурою. Як що той самий процес денаціоналізації мав місце серед усіх інших "неісторичних" народів/латиші, литовці, поляки, українці/, то з розвитком промисловости й капіталізму денаціоналізовані досі міські острівці заливаються з околишньою національною стихією. З найближчих сел суне до міст місцеве робітництво. Капіталізм потрібує людей бодай елементарно письменних/токар не знаючи аритметики, не може правильно виточити якийсь трибок то що/. Робітник може найшвидше засвоїти науку тільки в рідній мові. Тим паче селянські маси, в яких теж розбуджується інтерес до науки потрібують розвитку національної культури. Розвивається національна буржуазія - люди, які репрезентують економічні тенденції кожної країни. Створюються національні рухи, які висувають програму вільного, не зв'язаного штучними імперіяльними претензіями метрополій, розвитку свого народу. Виникає розуміння експлуатації народу метрополією і боротьба проти тої експлуатації. Словом, розгортається національно-визвольний рух.

З цифрами в руках Скрипник доводить, як згерманізовані чи зрусифіковані чеські, польські, латишські то що міста з неминучістю розчиняються в національному морі, націоналізуються. Піднесення суспільства на вищий щабель розвитку хоч і призводить до економічно-культурного зближення народів, але відбувається те зближення не на основі денаціоналізації, а саме через максимальний економічний і культурний розвиток кожної нації. Такий процес Скрипник називає природнім і спинити його не спроможне вже ніщо. Соціялізм, що не повертає колесо історії назад, а одкриває шлях для дальшого і більш прискореного процесу переходу суспільства на вищий щабель розвитку, на думку Скрипника, повинен тільки сприяти тому природньому законові життя - відродженню націй. І тут Скрипник висловлює свою думку в питанню про боротьбу двох культур. На початку НЕП'у, коли перед большевизмом гостро повстало питання про те, як же поставитись до бурхливого зросту української культури, один з провідників КП/б/У малорос Д. Лебідь/говорячи про Сталінське "держимордство", Ленін правдиво зазначав, що найбільшими великодержавниками в Росії були виходці з"інородців"/ висунув концепцію боротьби двох культур. Він визнав факт національного відродження в Україні. Але він твердив, що українське місто має тенденцію залишатися російським. Через те завданням большевизму, на думку Лебедя, має бути не затримування розвитку української культури на селі, але й не затримування розвитку російської культури в українському місті. Лебідь

- 171 -

пропонував дати волю розвиткові обох культур в Україні, волю боротьбі між тими культурами. Яка переможе, та й має стати панівною. Лебідь не відповідав на запитання - а яку ж позицію в тій боротьбі має зайняти партія і держава. Адже неутралітет тут ніяк не можливий.

Непорозуміння з теорією боротьби двох культур/яка виявилась остільки безглуздою і небезпечною навіть для большевизму, що партія змушена була відразу засудити її, як шкідливу для революції/виникло ось з яких причин. В умовах російського самодержавства розвиток капіталізму в Україні відбувався в дуже своєрідних обставинах. Хоч за останні десятиліття перед революцією капіталовкладення в промисловість на Україні гігантично зросли, хоч українські міста розросталися і виникало багато нових міст, все ж те відбувалось в умовах царського режиму, який отой природній капіталістичний розвиток хотів брутальною поліційною силою втиснути в прокрустове ложе "единой, неделимой". Це остільки затримувало вільний розвиток капіталізму в Україні, що навіть російська академія наук в 1915 році змушена була авторитетно стати в оборону української мови. Одначе до революції 1917 року все залишалось по старому і русифікаторська політика царату надзвичайно зле відбивалась на зрості культурного рівня українського народу. Ясно, що в умовах придушення українського національно-визвольного руху українське місто за інерцією продовжувало русифікуватись. Це й дало підставу всяким лебідям думати, що розвиток капіталізму в Україні не призводить тут до природньої для інших країн націоналізації міст. Таке ж становище могли констатувати і констатували кавказькі лебіді в грузинському Тбілісі, прибалтійські лебіді в латвійській Ризі, в фінському Гельсінкі і т.д. Але таке становище само й викликало революцію 1917 року. Д. Лебідь зробив таку саму помилку, яку зробив би дослідник, який закони топлення металю в експериментальних умовах високого атмосферного тиснення переніс би на звичайне атмосферне тиснення. Ну, і звичайно, що хахол-мазниця Лебідь помилився. Революція одкрила клапани і атмосферне тиснення в Україні зрівнялося з нормальним європейським.

Скрипник в своїх публіцистичних працях доводив, що Україна піде тим же шляхом що й Чехія, Польща і т.д., і т.д. Тому заданням партії, казав Скрипник, є не гальмувати природній процес розвитку, не обстоювати теорію боротьби двох культур - цю компромісну позицію розгромленого революцією великодержавництва, а стати по боці природнього процесу націоналізації українських міст і допомагати тому процесові. Життя цілком підтвердило теоритичні положення Скрипника. В часи найбільшого розвитку українського культурного ренесансу в українських містах середнього маштабу/як Полтава, Винниця/не чути вже було на вулицях російської мови. На той же шлях ставали Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, міста Донбасу. І то тільки за кілька років! В противагу великодержавникам, які той процес злісно називали українізацією, Скрипник назвав його процесом дерусифікації.

Розпочинаючи свою працю в Наркомосвіті УССР, Скрипник може й сам не уявляв як слід, яким величезним значіння процесом керує він. Тільки в пізніші роки зрозумів він і значіння своєї праці і свою ролю. І тоді це надало йому ще більшого завзяття. В величезній практичній роботі Скрипник рішучо здійснював свої теоритичні положення. Він українізовував вищі школи й наукові заклади, українізовував пресу, театри, кіно. Скільки сутичок з великодержавниками мав він. На їхнє настирливе домагання відповісти твором якої літератури треба вважати "Слово о полку Ігоревім" - російської, чи української, Скрипник просто відповів: твором того народу, на території якого воно було створено. В Одесі в 1930 році великодержавники дали бій по питанню українізації водного інституту. Інститут готує кадри морських

капітанів, які плавають не тільки коло українських берегів, а й до Владивостоку, до Ленінграду. Як же ми можемо, казали великодержавники, українізувати цю школу? Скрипник доводив, що італійські капітани теж плавають не тільки в італійських водах і все ж вчаться в своїх інститутах італійською мовою. Тоді модним був великодержавницький анекдот про те, що якась установа в Харкові написала була до Тбілісі папері українською мовою, а з Тбілісі відповіли грузинською. І великодержавники єхидно підхіхікували. Але українці й грузини потихеньку й гаряче тиснули один одному руки. На домагання Скрипника українські колонії на Зеленому Клині, в Сибіру, в Казахстані, на Волзі дістали право відкривати українські школи, творити українську пресу, театр. Те саме робилось на Кубані. Великі замовлення на українську книжку йшли з тих країв до українського державного видавництва. І Скрипник наказував ті замовлення задовольняти в першу чергу. Нарком освіти посилав в ті краї педагогів, журналістів, артистів. В наркомосвіті я виник був проект запрошення на Советську Україну вчителів з Галичини. Як люто цькували за те пізніше Скрипника великодержавники!

Але вже після виступу Хвильового "Геть від Москви. Орієнтація на психольогічну Европу!" Сталін вирішив припинити гру. Починаючи від 1926 року, з наказу Москви на Україні "проробляють" хвильовизм і інші націоналістичні ухили. Український культурний ренесанс, що тривав усього кільки років, іде на спад. На початку 30. років в таємних стенограмах ЦКВКП/б/ читаємо розпачливі виступи про те, що студенти вищих київських шкіл не розуміють російської мови.

На цей же час припадає і ліквідація НЕП'у та перехід до колективізації. Поступки селянству, як розумів Сталін НЕП, закінчились. Але на зміну НЕП'у прийшов не соціялізм, а державний капіталізм. Москва сміливіше повертається до колоніяльної й великодержавницької політики. Винищення голодом 1933 року коло десяти мільйонів українських селян і робітників свідчить про те, що мир між Москвою і Україною вже неможливий. Сталін робить з того ясні для себе висновки: він бере курс на зміну етнографічного змісту України. В спорожнілі від голоду українські оселі поспішно наводять переселенців з центральних районів Росії. Само собою зрозуміло – відразу касуються всі здобутки скрипниківської національної політики. Все це було послідовним і неминучим висновком з тези про російський пролетаріят в національних республіках.

В страшний голодний 1933 рік Скрипник відчув нову якість совєтського режиму, відчув, що революція вмерла і прийшли нові визискувачі. Як міг відповісти на це ошуканий большовицькою дійсністю старий український соціяліст? Пострілом в серце він продемонстрував свій розрив з тими, хто так підступно відобрав у народу і в України усі здобутки революції. Може тільки в останній момент він зрозумів ту страшну істину, якої йому, старому марксистові, не припустило було не знати і яку так яскраво матеріялістично сформулював не марксист Липинський, істину про те, що доки влада нації /буржуазна чи пролетарська/, доки її мозок лежить поза її межами, доти всякі культурні її досягнення будуть подібні до карточного будинку, який стороння сила може без особливих зусиль змести в першу-ліпшу хвилину.

П. Радченко.

ГАМЛЕТИ І ДОН-КІХОТИ.

Нинішній стан національно-визвольного руху переживає хаос, розбрад. Хаос цей менше всього виходить з цього становища світоглядової депресії, яка прийшла по закінченні війни, і більше з становища загальної політичної незрілости, - від консерватизму, а до дитячої хвороби політиканства включно, якими виявилися нинішні угруповання визвольного руху. Ця політична незрілість зумовлена великою мірою відірваности тих угруповань від життя, від дійсности. Страх вони далекі від того, що потрібно для успіху боротьби при нинішнім становищі.

Відсталість і консерватизм деяких наших віджилих політичних угруповань, які чіпляються ще за життя, заявляють свої претензії на примат і, таким чином, гальмують, збочують, тягнуть назад, - перешкоджає всьому прогресивному, молодому, що здатне творити життя, боротись за нього.

Другим проявом відорваности є нерозуміння дійсности, гіпертрофований романтизм інших угруповань. Відповідно до цього можна визначити і два ідеологічні напрямки визвольного руху: 1/ інертно-консервативний, і другий - активно-романтичний. Перший говорить сам за себе: він приречений на відмирання, хочби як намагався утриматися при житті. Він не спроможний вже ні нащо. Другий не позбавлений життєвих елементів, коли зможе перебороти в собі дитячу хворобу романтики, перебороти свою прійливу недорослість і зеленість, стати тверезо спроектованим напрямком визвольного руху. Бо політика, як математика, вимагає насамперед холодного розрахунку, а не ілюзорного екстремізму. Ці, умовно окреслені, два основні напрямки, до яких відносяться різні, часом ворогуючі між собою угруповання, у висліді зводяться до одного - до неспроможности розв'язати ті життьові проблеми, які складають основу, ґрунт нашого визвольного змагання і забезпечують йому успіх.

Такою основою національно-визвольного руху є проблеми соціяльні. Ось саме в тому, як наші політичні угруповання розуміють ці соціяльні проблеми, як їх розв'язують, саме тут і визначається їхня роля в визвольній боротьбі.

Національне визволення є історично обумовленою життьовою потребою українського народу. Рушійною силою цього визволення є сам трудящий народ. Він розуміє це визволення не як абстрактну романтику, а як реальну потребу життя і добробуту. Український народ бажає України не абстрактної Неньки, де "степи тамогили", а України, де він - селянин і робітник, мав би всі права і добробут. Його цікавить - яка буде Україна, хто в ній буде правити.

Увесь сенс національного визволення нині полягає, отже, у визволенні соціяльнім. Бажаючи звільнитись від соціяльного гніту в минулому від панів польських, румунських, мадярських чи тепер від московського тоталітаризму, український народ саме тому і вдається до національно-визвольної боротьби. Та боротьба веде до визволення з-під чужинецького рабства і безправности.

Отже, як тільки національно-визвольна ідея починає здійснюватися, вона стає лицем до проблем соціяльних. Вирішальним є якраз розв'язання цих проблем. Український народ зовсім не байдужий до того, коли б замість чужого наділи йому своє національне, хоч і легче за чуже, але все ж таки ярмо.

Розв'язання соціяльних проблем не так, як цього вимагають інтереси нації, а так як це вкладається у головах провідників і викриває ось ту

відірваність від життя. Та відірваність випливає з соціяльної природи тих людей, бо ж тільки соціяльна розбіжність людей спричиняє розбіжність поглядів, ідеологій, політичних і партійних угруповань. Життя пішло далі, соціяльні умови змінились, але люди, відорвані від життя, мислять категоріями вчорашнього дня. Отже, цей додатковий хаос і розбіжність в нашому русі виходять не з органічних сучасних обставин буття українського народу, не тільки з них, а ще й . відсталости і не дозрілости політичних його провідників.

Треба відірватись від свого запічка, перебороти себе, щоб піднестись над своїм становищем і осягнути сучасність, щоб зрозуміти її з погляду інтересів цілої нації.

Зелені політики оплутали здоровий організм народу дрібничковим політиканством і звели визвольну боротьбу на манівці самопоборення, аж до самонищення. Боротьбу проти гнобителя-окупанта вони проміняли на боротьбу між собою, на пускання крови своєму народові.

В соціяльній проблематиці український національно-визвольний рух до сьогодні не вийшов з тої криви, в яку він потрапив від 20-тих років, бо в період визвольних змагань він програв боротьбу з московським большевизмом саме в площині соціяльних питань. Після большевицького кровопускання і псевдосоціялістичних експриментів на живому тілі народу час переконатись, що національно-визвольна боротьба нарозривна з боротьбою за соціяльне визволення.

Теперішня війна стерла ті межі, що четвертували єдине тіло України, привела до безпосередніх взаємостосунків українців усіх етнографічних просторів України. Це створило можливість взаємопізнання та взаємопорозуміння і переборення тих часткових різниць в характері людей, спричинених територіяльною розмежованістю.

І, нарешті, умови війни настільки змінили старі довійськові життьові відносини, соціяльно уніфікували людей, що людина, як приватна особа важить менше, ніж як органічна частина національної спільноти. Національний чинник в становищі поневолених народів став головною консолідуючою силою спільноти, що рятує народ від загибелі, робить його гідним утриматись при житті. Ці обставини витворили всі можливості вивести національно-визвольний рух із манівців внутрішньої міжособиці на широкий шлях загально-народньої визвольної боротьби.

Нові життєві відносини поставили потребу цілком нових методів боротьби. Однієї волі до чину мало. Можна з гамлетівською рішучістю ставити: "бути, чи не бути" і фанатично вмирати, але то буде тільки вмирання. Теперішня війна показала вартість безоглядного волюнтаризму. Воля людини суб"єктивно має велике значення. Без волі немає чину, немає самої людини, тим більше в боротьбі. Але воля в своєму здійсненні залежить від об"єктивної дійсности, яку треба знати, щоб підкорити своїй волі. Гамлети в політиці кінчають тим, що зламують собі карк, пручи безоглядно проти рожна, тоді як визволення українського народу потрібує іншого - перемоги а нетільки офірувань і смерти. Переоцінка волі сильної особи витворило авторитарний напрямок в ідеології, який визначився недооцінкою ролі народу, аж до неґації та заперечення його вартости.

Ще більше відзначилися нерозумінням дійсности гіпертрофовані романтики. Подібно дон-Кіхотові вони воюють проти вітряків, а не з реальноіснуючими і правдиво пізнаними противниками. І тут маємо оголений волюнтаризм, хоч і в іншому пляні - чин заради чину.

Не можемо ми не згадати і про нших політичних Санчо-Панчо, яких доволі мала й має визвольна боротьба українського народу. Фізіономія

цього услужливого і гнучкого збросносця,що служить за добровільні датки політиці ради особистих вигод,маячить і сьогодні на виднокрузі.Учора він був за авторитаризм у політиці:провідник,вождь - понад усе,а все інше - юрба,голота,не варта нічого;сьогодні він демократ аж до того,що ніяких проводів і порядку взагалі не визнає - кожен сам собі пан!Таке ренегатство і блазнівське угодівство нічого спільного не має з реалістичною політикою.

Тут ідеться не про суд над згаданими категоріями.Кожна з них говорить сама за себе.Ідеться про те,що потрібні зовсім інші погляди,які визначили б і дійову стратегію й тактику визвольної боротьби,щоб національний рух українського народу досяг перемоги.

І Гамлети і Дон-Кіхоти можуть бути цілком щирими і відданими ідеї визволення,але їх безоглядний волюнтаризм повис у повітрі,не має грунту під собою.

Волю і чин треба оперти на розуміння,знання дійсности.Роля особи в історії,її величність полягає не в силі волі,в якою вона ставить гасла боротьби і вмирає за них,а в тому,наскільки велика і геніяльна особа розуміє життя,уміє опанувати ним,щоб ідею довести до переможного завершення.Велика особа в історії стає тому великою,що вона,розуміючи обставини боротьби,уміє всі чинники використати для досягнення перемоги,вона не тільки розуміє сучасне,а й передбачає майбутнє і відповідне до цього геніяльно розробляє стратегію і тактику боротьби.

Український національно-визвольний рух перебуває в становищі боротьби з ворогом,озброєним досконалою стратегією і тактикою політичною,дипльоматичною і мілітарною,з ворогом,який володіє діялектичною,найбільш досконалою методою розуміння життя.Отже,війна проти досконалого примітивними засобами має жалюгідний вигляд.Не Гамлети чи Дон-Кіхоти можуть принести успіх визвольній боротьбі українського народу,а люди здатні витворити високо досконалі методи боротьби,які зуміють досконалому протиставити більш досконале.

Рушійною силою визволення українського народу є розв'язання проблеми його соціяльного буття,яке сьогодні для нього,як ніколи,найбільш тяжке й нестерпиме.

Отже,досконале розуміння і знання сьогоднішньої дійсности,безоглядна відданість ідеї визволення народу,твереза політика,а не романтика потрібні ідеї визволення народу,твереза політика для того,щоб поставити на ноги визвольний рух українського народу,зробити його силою,здатною повалити підступного і сильного ворога.

М.Синявський.

МАЛАХІЯНСТВО.
/майже фейлетон/

"Як би я був полтавським сотником
багато де-чого б зробив:
По бережку паслися б свині
Я б сидя галушки варив.
У Чорнім морі запіканка,
В Дніпрі б вишнівочка текла.
Дунай приносив би слив'янку
І скрізь горілочка б була.
/жартівна народня пісня/.

В знаменитій п'єсі-сатирі замордованого большевицькою Москвою великого українського драматурга Миколи Куліша "Народной Малахій" виведено тип нашого загомінкового національного мрійника - Малахія Стаканчика, почтового чиновника, що десь на далекій провінції складає проекта реформи людської душі і йде з тим проєктом до столиці Харкова, щоб через Раднарком добитися здійснення своїх плянів.

Микола Куліш не вигадав свого Малахія. Він бачив його живого. Тисячі Малахіїв сунули до української столиці з різними подібними проектами в часи, коли за психічні вивихи саджали ще не до контраційного табору, а тільки до божевільні, куди між іншим, потрапив і кулішів Малахій. Тисячі Малахіїв бачив Куліш навколо себе, серед українських письменників, політиків, техніків, винахідників різних "перпетум мобіле" то що. Куліш узагальнив і увічнив цей образ зворушливо-смішного шукача наївної провінціяльної правди.

Мимоволі згадується кулішів "Народній Малахій", коли вдивляєшся в нашу історичну і сьогоднішню дійсність. Скільки в нас того Малахіянства в минулому і в сучасному! Ось один такий якнайяскравіший зразок: Заява від українця пекаря-технолога до німецького генерального комісара Дніпропетровщини /стиль оригіналу/: "Яновельможний гетьман всієї Німеччини і визволитель українського народу пан Адольф Гітлер. Дозвольте мені стати отаманом вільного запорозького козачества України. Я дам присягу в тім, що буду вірою і правдою служити українському і німецькому народам."

Далі автор оригінальної заяви мотивує її й додає проект конституції української держави, на чолі якої ставить гетьмана патріярха, і кошового отамана. В проекті безліч нісенітниць, історичної й політичної неграмотности. Зворушливе "передмовне зауваження" автора: "Генерал-комісару. Направляючи Вам своє практичне письмо про утворення козачества, необроблене як слід. Прошу прийміть до уваги, що я знаходжуся в тісній кухні господаря і на їхньому кухонному столі писав, чому господарі та їх сусіди своєю кухонно-господарчою працею та балачками покінечно мені дуже мішали і переривали мою зосереджену в певний напрямок думку". До всього того матеріялу, що становить десять великих, густо надрукованих сторінок, додано коротке повідомлення: "На прийомі у генерального комісара. Промова генерал-комісара до П.С.К/технолог-пекар/16.8.1942 р.: Вас щиро витаю з Вашою ідеєю. Ми також у Вашій діяльности будемо допомагати. Бажаю й Вам як найкращого успіху в організації козачества і розвитку козачої культури: співів, танців, козачих звичаїв і т. ін. Я від імені себе цілком довіряю і доручаю доктору Тублік систематично розбиратись з Вашим питанням. і вам сприять в організації козачества і української культури. Я вашу заяву всю прочитав і цілком вашу ідею підтримую. Ідіть і запроваджуйте вашу

ідею в життя, а через три тижні дасте мені звіт про Ваші успіхи. Генеральний комісар Кляус Зельцнер." Відповідь, як бачимо, гідна заяви. Як би автор цієї заяви був звичайнісінький шахрай чи пройдисвіт, то на всій цій історії не варто б було спинятися. Але автор не пройдисвіт. Це людина хвора, людина що занедужала, роздумуючи над явищами громадського життя. Це народній Малахій, який щиро, до зворушливости вірить в свій проєкт. Досить навести 9-тий розділ з його конституції, щоб зрозуміти, що в авторі говорить наболіле серце, сина свого нещасного народу. "9. Приймаючи до уваги, що російська держава на протязі кількох століть всі багатства України стягувала в москву, крім того, в час відступу московсько-большевицької зграї, безглуздо знищувала підприємства і грабила все українське майно і тварини. Всі награбовані цінности вивезені в Росію, а частину хліба й сел познищували. Чому Росія народне господарство України майже зовсім знищила. А тому примусити Московську державу всі скарби та цінності, що належать українському народові повернути, за всі безглузді нанесені збитки тож сплатити Українській державі. А безглуздих провокаторів, що наказували нищити народне господарство, примусити безкоштовно, біжучою працею відбудовувати зруйновані підприємства".

Автор проекту, як бачимо, глибоко переживає народню трагедію. В своїх переживаннях він явно захворів психічно. Через те його проекти не шкідливі, а тільки смішні.

Але наша національна хвороба-малахіянство не завжди має такий не шкідливий, так би мовити гумористичний характер. Ми маємо безліч малахіянських проектів українського визволення, писаними не тільки наївними провінціяльними технологами-пекарями, а часом людьми освіченими і навіть вченими. Їхні проекти угрунтовані цитатами з різних філософів, соціологів, поетів. Свої проекти вони поширюють друкарським способом. Ті проекти йдуть в маси і баламутять нашу спрагу до визвольних ідей громадськість. Такі проекти, будучи в суті своїй такими ж малахіянськими, як і проект дніпропетровського пекаря-технолога, роблять величезну шкоду нашому визвольному рухові й нашому громадському життю. Хіба не малахіянський був проект козацької держави, що виник задовго до другої війни і був надтриманий нашими де-якими, досить солідними, військовиками. Або проект українського визволення через білогвардійську власівську "українську" раду.

В чому є суть малахіянства? І чи не змішуємо ми в одну купу хоробливих і здорових явищ нашого громадського життя?

Суть малахіянства в його безнадійній і цілком очевидній утопійності. Малахіянство - це шукання в соціяльній площині отої зваблювої "перпетум мобіле", це соціяльна алхемія наших днів. Але ж "перпетум мобіле" суперечить основним законам механики. Шукання філософського каменя давно вже засуджене науковою хемією. Не тільки в поважному технічному світі, а в усій сучасній дійсності високорозвинених країн ніхто вже поважно не згадує ні про "перпетум мобіле", ні про алхемічне добування золота. В галузі суспільного життя людство так само давно вже відійшло від явно утопійних проектів. Був час, коли соціяльна утопія була таким же модним явищем, як і алхемія. Соціяльну утопію започаткував філософ Платон в проекті ідеальної держави. Його спробу повторювало безліч інших утопістів, кінчаючи такими видатними соціялістами-утопістами, як Сен-Симон, Фур'є, Овен. І Платон, і всі великі утопісти, визбируючи, систематизуючи і узагальнюючи все те найкраще, що створило людство в галузі організації суспільного життя, мали одну спільну хибу: вони тільки пояснювали зло суспільного життя і творили проєкти нового ладу. Але вони не знали на

які сили мають спиратися їхні проекти, хто їх буде здійснювати. Через те їхні проекти так і залишилися тільки проектами.

Провал соціяльно-утопійних плянів був остільки очевидний і остільки доведений, що сучасні утопісти, як наприклад реакційні утопісти німецького націонал-соціялізму, чи большевицькі утопісти будівники соціялізму в одній країні починали саме з того, чого бракувало їхнім попередникам-утопістам: вони взялися спочатку за організацію партії, тобто того соціяльного інструменту, який мав би здійснювати їхні утопійні проекти. Але фальшивий не життьовий проект, не можна здійснити навіть при наявності могутнього інструменту. Провал німецького націонал-соціялізму і провал большевицької спроби побудови соціялізму в одній країні кращий тому доказ.

Тому всяка соціяльна концепція, коли вона розраховує на успіх, мусить відповідати двом основним вимогам: по-перше, в основі її повинна лежати цілком реальна ідея і, по-друге, вона мусить спиратися на цілком певні соціяльні сили. Ідея козацької держави була фальшива і утопійна не тільки тому, що вона не мала ніякої історичної традиції ні в українському, ні в російському народові. Вона була фальшива ще й тому, що не було жодних соціяльних сил, які б її підтримували. Це була, власне, спроба сполучити звища чужородні національно й соціяльно/Україна й південно-російське козацтво/і зародитись така ідея могла тільки в зовнішньому середовищі, а саме - в головах гітлерівських імперіялістів, які й використали для того де-яких українських політиків-малахіїв, а також виродні-лих російських білогвардійців. Ідея "Української Ради при власівському комітеті була фальшивою і утопійною не тільки тому, що під гітлерівським режимом не можливий був ніякий національно-визвольний рух, а ще й тому що це означало підпорядкування української справи засаднично ворожому їй рухові, так саміснько, як у того пекаря створенням української держави мав займатися гітлерівський генеральний комісар Дніпропетровщини.

Ми навели тільки найяскравіші прояви українського політичного малахіянства, фальшивість і утопійність яких є для кожного очевидна. Але скільки ми маємо більш "солідних" і "угрунтованих" малахіянських проектів. Хіба до них не належить новий титул гетьмана України, надрукований не так давно в пресі, де українського верховного володаря величають не тільки великим князем київським, князем галицьким, гетьманом Правобережної і Лівобережної України, отаманом війська кубанського, а й ханом кримським, господарем молдавським "і прочая, і прочая, і прочая".

На кого має спиратися така "перпетум мобіле", хто її будуватиме? Як би навіть припустити, що ідея гетьманату буде в українському народові реальною, то кого має приваблювати отой титул - пугало з довгим хвостом? Народні малахії водяться очевидно не тільки в краї. Чи не більше ще їх на еміграції?...

Політичне малахіянство то є хвороба не-державної й культурно-відсталої нації, провідну верству якої систематично винищують зовнішні політичні чинники. Нація, що хоче вибороти собі незалежність, мусить видужати від політичного малахіянства, створюючи могутній, озброєний найпередовішими ідеями визвольний рух, виховуючи верству високо-культурних політичних провідників.

Охрім Гребінка.

Московсько-большевицький д е р ж а в н и й к а п і т а л і з м є найстрашнішою формою визиску людини людиною. У відміну від капіталізму старого типу большевицький капіталізм унеможливлює самоорганізацію і боротьбу трудящих та поневолених народів за свої цілі.

Він не тільки в жахливий спосіб визискує народні маси СССР,-він використовує для свого зиску революційно визвольні змагання европейського робітництва і поневолених народів світу і тим розкладає і унеможливлює справжню самоорганізацію революційних сил.

Ніхто не вдивлявся так близько в сатанинські очі большевицької Москви, як м и у к р а ї н ц і.

Так розкажімо ж світові всю правду про це нове страхіття, породжене московським егоїзмом.

Розкажімо німецькому народові, як С т а л і н , н а с л і д у ю ч и Г і т л е р а, розстрілював цілими дивізіями взятих в полон німецьких робітників і селян, а гестапівців і нацистів вербує тепер на службу проти німецького народу. Він розстрілював робітників і селян за те тільки, що їх Гітлер погнав на війну так само, як Сталін гнав нас.

Смерть мільйонів замучених голодом 1933 року українських дітей, жінок, безневинних людей,
Смерть мільйонів засланих і замордованих на каторзі,
Кров десятків мільйонів вигнаних Сталіном на грабіжницьку війну і загинулих в ній наших братів,
Кров мільйонів розстріляних і знищених Сталіном у полоні европейських робітників і селян,-
К л и ч е д о п о м с т и !

Вияснюймо перед европейським робітництвом антипролетарську і антисоціялістичну суть сучасної Росії. Збираймо й публікуймо матеріяли про всі злочинства большевизму перед трудящими світу.
Покажімо світові потворне обличчя большевицького сатани!

З і д   р е д а к ц і ї :

В звязку з тим,що на виданих циклостиловим друком брошурах - "Наші Позиції" та "Соціяльно-політична /конституційна/ Програма Української Демократичної Республіканської Партії/УДРП/" не зазначено що то є матеріяли дискусійні,-де хто трактує їх,як офіційні документи УДРП.

Редакція вважає за потрібне зробити таке застереження: Програма УДРП розробляється і,так само як і остаточна назва партії,буде прийнята на установчому з'їзді партії.Тому зазначені брошури треба розглядати,як дискусійні.

----- --------
- ---